

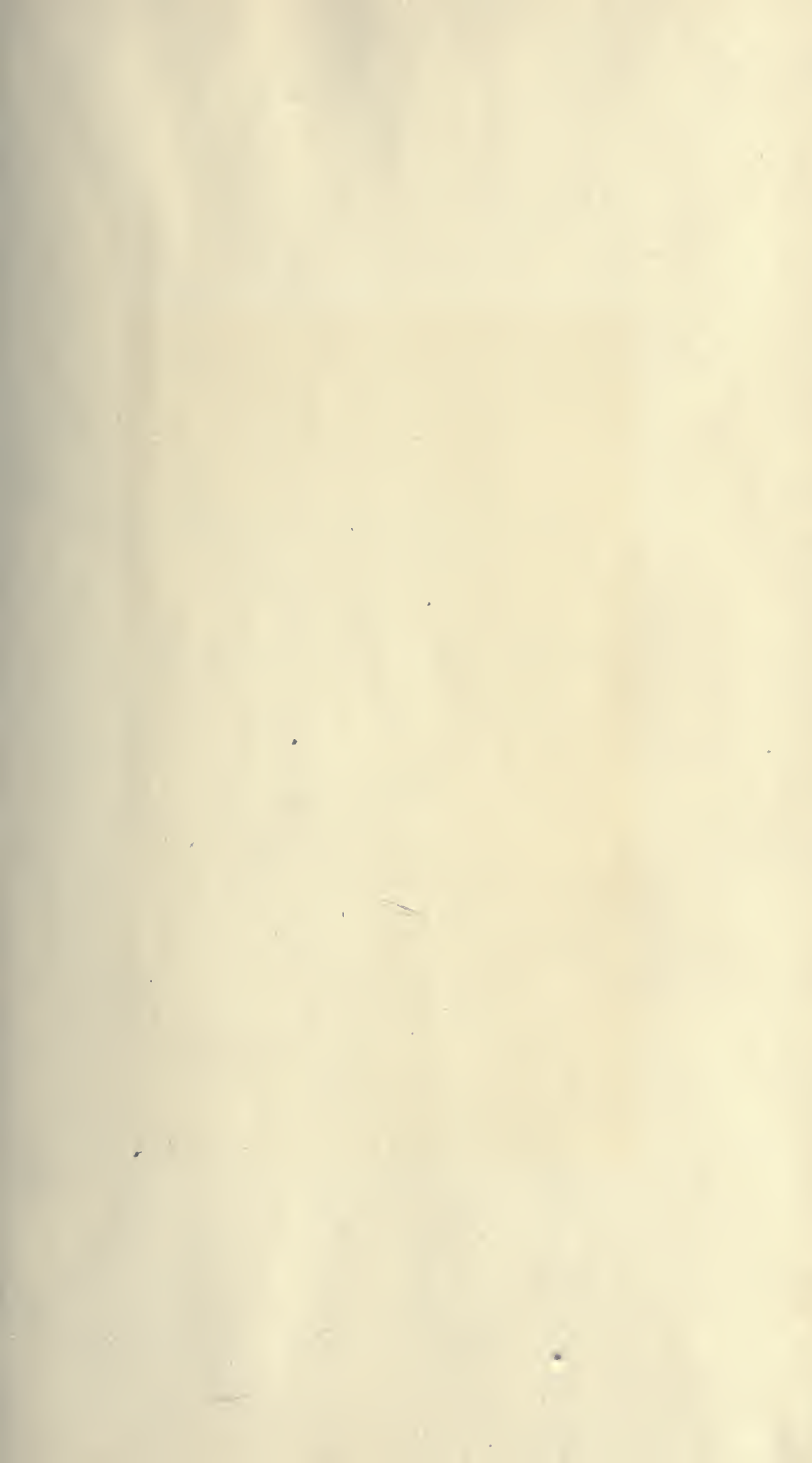
UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00674330 6

PURCHASED FOR THE
UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
FROM THE
CANADA COUNCIL SPECIAL GRANT
FOR
MEDIEVAL STUDIES

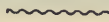
57

OBRES DE RAMON LULL

EDICIÓ ORIGINAL

FETA EN VISTA

DELS MILLORS I MÉS ANTICS MANUSCRITS

378c

« Volum XIX »

OBRES DE RAMON LULL

EDICIÓ ORIGINAL AMB VARIANTS I FACSIMILS DELS MÉS ANTICS MSS.

Volums en 8.^u major, a l'entorn de 400 pàgines, publicats per la COMISSIÓ EDITORA LULLIANA (1906-1917) i per Moss. SALVADOR GALMÉS (des de 1922):

- Doctrina Pueril. Libre del Orde de Cavalleria. Libre de Clerecia Art de Confessió: amb pròleg general, variants i notes d'en M. Obrador: vol. I 60 pts.
- Libre de Contemplació: vols. II-VIII 185 pts.
- L. de Blanquerna, contenint el d'Amic e Amat: vol. IX. 50 pts.
- Libre de Sancta Maria. Hores de Sancta Maria. Libre de Benedicta tu: vol. X 25 pts.
- Arbre de Sciencia: vols. XI-XIII 75 pts.
- Proverbis de Ramon. Mil proverbis. Proverbis d'ensenyament: vol. XIV 25 pts.
- Libre de Demostracions: vol. XV 27'50 pts.
- Art demostrativa. Regles Introductories. Taula general; amb vint figures policromes: vol. XVI 27'50 pts.
- Art amativa. Arbre de Filosofia, desiderat, amb sis figures policromes: vol. XVII 26'75 pts.
- L. d'Intenció. Arbre de Filosofia damor. Oracions e Contemplacions. Flors damors e Flors de intelligencia. Oracions de Ramon. Contemplatio Raymundi. Compendiosa contemplatio: vol. XVIII. 27'50 pts.
- Rims: Logica del Gatzel. Lo peccat d'Adam. Cent noms de Deu. Hores de N. Dona. Plant de la Verge. Desconort. Cant de Ramon. Dictat de Ramon i Coment; amb pròleg, notícies preliminars i variants: vol. XIX. 25 pts.

Per a l'extranger: 25 p^o/_o de sobrepreu.

Els volums I i IX només es venen en col·lecció completa. Els V, VI, VII, no es venen sense el altres de Contemplació.

B
765
L8
1906
v: 19

1154708

OBRES ORIGINALS
DEL
ILLUMINAT DOCTOR MESTRE RAMON LULL

RIMS.: LOGICA DEL GATZEL * LO PEC-
CAT D'ADAM *.C. NOMS DE DEU * HO-
RES DE NOSTRA DONA * PLANT DE LA
VERGE * DESCONORT * CANT DE RAMON
* DICTAT DE RAMON I COMENT * *

TRANSCRIPCIÓ DIRECTA

AMB NOTÍCIES PRELIMINARS I VARIANTS DELS MILLORS MSS. PER

Moss. Salvador Galmés

I PROLEG DEL

Dr. Ramon d'Alòs-Moner

Tom I

PALMA DE MALLORCA

PATRONS: DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE BALEARS,
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS DE BARCELONA

* 1936 *

En l'Estampa d'Amengual i Muntaner.—Campana, 4

PALMA DE MALLORCA

Nihil obstat

Dr. ANTONIUS SANCHO, Censor

Palmae, die 30 aprilis 1935

Imprimatur

† JOSEPHUS

Archiepiscopus-Episcopus Maioricensis

De mandato S. E. Rdmae.
Dr. ANDREAS CAIMARI, S.rius.

PROLEG

DINTRE la producció ingent de Ramon Llull les obres rimades formen indubtablement un conjunt. Llur unitat, però és purament externa, copsada per la vista i percebuda per l'orella amb més o menys facilitat, atès que des del punt de vista de valor artística, dels graus de poesia que hi ha en unes o altres, ofereixen una gran varietat. Per això ens cal parlar d'obres «rimades» i no «poètiques», denominacions que, sovint, en el nostre autor tenen un so divergent i àdhuc antagònic.

Si no tot és pura poesia en aquest boldró d'obres subjectes a unes regles, a unes lleis convencionals de mesura o d'accentuació — aplicades encara a voltes amb arbitrarietat volguda —, podem dir que Ramon Llull no era bon poeta? Sí, ho era per art i per temperament; i en compensació de les obres rimades de gust prosaic, ens ha deixat exquisides pàgines en prosa de la més alta poesia. Si la seva conversió profunda no hagués fet d'ell un home nou que trenca, violent, amb el passat, a bon segur que avui la literatura catalana el comptaria entre

els seus millors poetes profans, o més ben dit, les lletres provençals, en el temps en què es trobaven en franca devallada, s'haurien beneficiat de la seva producció. Perquè tot fa creure que Ramon Llull educat en la cort catalana, que mantingué relacions seculares amb els trobadors i que donà a aquella literatura occitànica figures de prínceps també trobadors, fou ell mateix poeta cortesà, trobador. En aquesta direcció conreuà, amb tota seguretat, la poesia lírica amorosa amb «bells dictats», va escriure possiblement albes i pastorel·les i danses i potser també algun sirventès. Es el que es desprèn de molts passatges de les seves obres poètiques en vers o en prosa, àdhuc de la seva producció didascàlica.

I si no és pervinguda fins a nosaltres cap mostra de les seves composicions estrictament trobadoresques, tenim el testimoni preciós de la biografia escrita de l'Anònim contemporani:

«Com fos en la plenitud de la sua joventut es fos donat en la art de trobar e compondra cançons e dictats de las follias de aquest mon, stant una nit dins la sua cambre sobra lo bancal del seu llit ymaginant e pensant una vana canso e aquella scrivint en vulguar per una sua anamorada la qual llavors d'amor vil e fada amava, com donchs tingues tot lo seu enteniment encès e ocupat en dictar aquella vana canso, remirant a la part dreita vahe nostre senyor Jhesuxrist pengant en creu molt dolorat e apassionat. Lo qual vist hac gran temor en si matex e lexant totes aquelles cosas que tenia enfre les mans anas metra en lo llit e vas colgar».

«E lo sent dema de mati levantsa, no curant de la visio que la nit pessada havia hauda, torna a dictar aquella vana e folla canso que comensada havia, e com altra veguada aquella hora e en

aquell loch matex tornas a ascriura e a dictar aquella matexa canso, altra veguada nostro senyor li aparech en creu en aquella forma matexa, de la qual visio ell molt pus spaventat que no de la primera, lexades totes cosas, anas metra en lo llit. Jatsia per axo aquella folla voluntat ell no lexa, ans be apres pochjs jorns tornant ell en acabar aquella canso e no curant daquelles visions maravellofes fins que tersament quarta e quinta li aparech, per les quals aparicions axi sovinegades, ell molt spaventat cogita que volien dir aquelles visions ten sovinegades, e lo stimol de la consciencia li dictava que nostro senyor Deu Jhesu-xrist no volia altra cosa sino que lexant lo mon totalment se donas a la sua servitut...»¹

Després de les meravelloses aparicions, confirmades pel mateix Ramon Llull en el *Desconort* allà on diu:

«Mas plac a Jhesu Crist, per sa gran pietat, ques presentà a mi .v. vets crucifigat».²

i més lacònicament en el *Cant de Ramon*,³ ve un capgirament radical i el trobador mundà es trasmuda i es sublima en joglar de Crist, en trobador de la Verge, únic cas en el nostre pais d'un tal trobador, comparable — i ho és en forses aspectes — als *joculatores Domini* d'Itàlia.

A semblança de fra Giacomino Da Verona, per exemple, qui menysprea la *gran folia e gran mençogna* dels joglars, Ramon Llull sent horror i repulsió per l'«art tan vil de joglaria» per raó «del mal ques seguex per los juglars e per los trobadors». I tanmateix no abandonarà mai del tot la manera de fer d'uns i altres, ans be manifestarà el seu propòsit, ja arran del canvi de vida, d'esdevenir «vertader juglar» lloador de Déu, a tenor del que llegim en el *L. de Contemplació*:

1. *Vida coetània*. Ed. Francesc de B. Moll (Mallorca, 1933). — 2. Estrofa II (vv. 16-17). — 3. «Jhesús me venc crucificat» (v. 5).

«Com lo vostre servidor el vostre sotsmès aja estat, Sènyer, sá enrera fals loador e mintent maldeidor, pus que vos lavets esguardat ab los vostres ulls piadosos plens de misericordia, daquí avant proposa, Sènyer, que sia vertader juglar, en donar laor vertadera de son Senyor Deu». ¹

I com joglar novell tal volta el sorprendriem en passatges, que poden considerar-se autobiogràfics, de la seva producció en prosa, bé que ell s'estimi més emprar altres denominacions, tals com «Ramon lo foll» «fantàstic» «Procurador dels infidels» i altres. Certament l'antic trobador no podia ésser anul·lat per complet, de manera que com a tal l'hem de reconèixer, encara potser contra la seva voluntat, ací i allà de les seves obres rimades, sovint en delicades flors poètiques que hom no sospitaria de trobar en mig de camps erms i eixuts. Efectivament, deixades de banda aquelles cobles que canta el canonge de Persecució en el *L. d'Evast e Blanquerna* i que fan: «A vos dona Verge Santa Maria», ² petita obra mestra digne d'un gran trobador, i l'altra poesia, intercalada també en el mateix llibre, «Senyer ver Deus rey gloriós», ³ recordarem només que en l'allargassat i prosaic poema didàctico-moral *Medicina de peccat*, hi ha encastats fragments de subtil poesia:

«Can par lestela en lalbor
e sapareylon tuyt li flor
quel sol montiplic lur color
desperansa
mi vest alegransa
duna dousor confiansa
que ay en la Dona d'amor» ⁴

La Dona d'amor, Regina de valors, Mayre d'honor,
Mayre de valor e d'amor, Mayre e flor, Flor d'amor,

1. Cap. 118, § 30. - 2. Cap. 76. - 3. «De la fin del libre». - 4. II, De confessió: XXIV «De esperansa» (vv. 1070-1077).

Douça donzella, Douça Dona de valors etc., és la dama del nou trobador. A ella dedica el punyent «xant d'amors» que és el *Plant de la Verge* i d'ella canta en les *Hores de nostra Dona*:

«Cant veg la terra e la mar,
 lo cel, e auyg aucells cantar,
 e sent de les flors lur odor
 e de les viandes sabor,
 e toc drap, fust, aur e rubís
 per la Dona de paradís
 ab la qual parle en pregan,
 quant larma el cors li coman,
 adonchs sent al cor tal dolsor
 que hanc no la sentí major
 E dich a la Verge, ploran:

«Veus me Dona, n vostre coman». ¹

Els passatges que acabem de reproduir i altres que podriem recordar així mateix, fan venir a la memòria aquelles serenes descripcions dels espectacles de la naturalesa que llegim a cada pas en romansos i en balades i pastorel·les dels trobadors: la primavera gentil, el naixement de l'alba, els camps verdejants, les flors i els vergers, la remor suau de les fontanes, i els cants dels ocells; sentiment de la natura que Ramon Llull en lloc, però, no descriu amb tocs més emotius que en aquells paisatges típics d'algunes de les seves grans obres novel·lesques com el *L. de Meravelles*, el *L. de Cavalleria*, el *L. del Gentil*, i altres encara.

Com en la poesia provençal trobem també entre les obres rimades de Ramon Llull l'esmentat *Plant de la Verge*, una de les més belles produccions del gènere que poden presentar les literatures romàniques. *El Consili*, per altra banda, ¿què és sinó un sirventès religiós que té

1. XLVIII. «De sentir» (vv. 605-616).

per finalitat de promoure una croada amb armes, materials o espirituals, tant se val, ple d'escomeses satíriques, coses tan pròpies de les poesies polítiques dels trobadors?

Altres punts de contacte trobaríem entre la manera de fer de Ramon Llull escriptor, autor d'obres rimades, i la dels poetes provençals. Llegiu aquests altres passatges del *L. de Contemplació*:

«Tot dia veem, Sènyer, anar juglars com a folls, e fan semblant doradura, e son certs en ajustar diners enfre les gents nescies. On, com per ajustar diners los homens prenen àbit e juglaria de fullia, gran maravella me do, com pot esser que per amar vos e per loar vos e per guaanyar de vos gloria e benediccio, no son molts homens qui vajen com a folls en les corts dels reys e dels alts barons, e que represessen los falliments quis fan contra los vostres manaments». ¹ «Volria veer, Sènyer, juglars qui anassen per les plasses e per les corts dels prínceps e dels alts barons e que anassen dient la propietat qui es en los dos moviments e en les dues entencions, e la propietat e la natura qui es en los cinc senys corporals e los cinc espirituals, e que dixessen totes les propietats qui son en les cinc potencies de l'ànima. Si aytals juglars, Sènyer, anaven per lo mon, aquells serien vertaders juglars e loarien so qui fa a loar e rependrien so qui fa a rependre». ²

I donant ell mateix l'exemple, Mestre Ramon en les seves llargues peregrinacions va com a foll per les plasses i per les corts dels prínceps i de les més altes potestats, predica arreu contra les desviacions del món apartat de la fe de Jesucrist, i aplica i esplica amb la seva predicació abrandaada, aquella teoria de les dues intencions, un

1. Cap. 118 § 14. — 2. *Ibid.*, §§ 19 i 20.

dels *leitmotiv* que més sovint apareixen en les seves doctrines.

Es precisament d'acord amb la dita teoria que escriu les seves obres rimades. Per la mateixa raó que «amar son beyll libre per ço quor es bell e no amar lo per ço quel entena, es desordonament de entenció»,¹ l'ús de la forma rimada ve supeditat a l'objectiu generós que ell es proposa. La qual cosa explica que si en alguns casos Ramon Llull es preocupa de fer deliberadament obra artística o suspira perque altri compongui en «bell dictat», tot això és per virtut de primera intenció – avui en llenguatge corrent diríem tot el contrari: «amb segones intencions». – Recordeu el començament dels *Cent Noms de Deu*:

«Con los sarrains entenen provar lur lig esser donada de Deu, per ço car l'Alcorà es tam bel dictat que nol poria fer nuyl hom semblant dél, segons que éls dien: yo Ramon Luyl, indigne, me vuyl esforsar, ab ajuda de Deu, fer aquest libre en qui ha meyllor materia que en l'Alcorà, a significar que enaxí com yo fas libre de meyllor materia que l'Alcorà, pot esser altre home qui aquest libre pos enaxí bel dictat com l'Alcorà. E assò fas per ço que hom pusca argüir als sarrains que l'Alcorà no es dat de Deu, ja sia que sia bel dictat. Emperò deim que aquest libre, e tot be, es donat de Deu, segons que dir se cové. Soplec doncs al sant Payre Apostoli e als seynors cardenals quel fassen posar en latí en bel dictat, car yo no li sabria posar per so car ignor gramàtica».²

Que ignorava gramàtica, ja és sabut, equival a dir que era poc expert en la llengua llatina, que tanmateix coneixia. I veus ací com això pot significar que si la

1. *L. d'intenció*, cap. I. «Divisió», § 13. – 2. *Pròleg*, § 1.

seva formació primerenca hagués estat la pròpia d'un eclesiàstic, el cabal de les seves obres en vulgar seria avui segurament menys abundós del que per sort és arribat fins a nosaltres. Cal de la mateixa manera tenir en compte, en aquest sentit, la tesi exposada en el *L. d'Evast e Blanquerna* favorable a què en «tot lo mon no sia mas un lenguatge, una creença, una fe... car si no es mas un lenguatge, seran les gents entenents los uns los altres, e per l'enteniment amar san e pendranne mils semblants custumes en les quals se concordaran». ¹ Sempre s'hi barreja la teoria de les dues intencions.

I bé, gràcies a la mateixa teoria va escriure obres rimades que altrament no haurien estat compostes. Són aquelles destinades especialment a dur tots els aspectes de la seva *Art* a coneixement del poble, dels il·letrats, del major nombre de persones poc o gens familiaritzades amb la llengua sàvia, a facilitar per mitjans mnemotècnics la difusió dels seus principis, la filosofia, la teologia. No oblidéssim que Ramon Llull, al llarg de la seva existència agitada i fecunda en actuacions, se'ns presenta en una curiosa barreja de contemplador i d'apòstol, de vida d'asceta i místic i vida d'acció exterior. El místic viu estrany al món que el rodeja, malda per trobar Déu en el seu interior, però Ramon Llull, el gran místic del *L. de Contemplació* i del *L. d'Amic e Amat*, fou alhora massa lligat a la realitat de la vida social en la qual va desplegar el seu apostolat popular i les activitats de proselitisme. No és, doncs, estrany que de les més altes sublimitats, de les regions més enlairades descendeixi, caigui i tot, fins tocar la terra. La seva obra escrita, variadíssima, és filla d'aquestes desigualtats, com es veu palesament sols en recordar els títols de llibres seus. Al

1. Cap. 94, §§ 3 i 6:

costat de l'emoció estètica que ens desvetlla l'obra mística i poètica per excel·lència, el *L. d'Amic e Amat*, — passant pel *Cant de Ramon*, admirable compendi autobiogràfic, on trobem alhora l'asceta i l'home d'acció — hi ha l'*Aplicació de l'Art general* que acaba per caure'ns de les mans, tant és mancada de valor artística. Tornem a la teoria de les dues intencions: aquesta darrera obra no respon a altra cosa sinó a la pruija de fer conèixer a tothom el «novell saber» que Déu li havia donat, aquella *Art* que havia de dur totes les ànimes a l'amor de l'Amat.

Semblantment quan li convé, innova, trenca els motllos materials de la poesia en rima, violentant la tècnica, en la qual era ben lluny d'ésser un profà qui, com Ramon Llull, hauria pogut escriure una art de trobar, segons es desprèn d'aquell petit tractat de retòrica religiosa mística contingut en el *L. de Contemplació*. «No fem forsa si en alguns verses ha mais síllabes que en altres, car assò sostenim per so que meylor materia puscam posar en est libre», afegeix al que hem reportat abans dels *Cent Noms de Deu*, obra en la qual els «verses rimam en vulgar per so que mils hom los pusca saber de cor». ¹ Veus ací expressada d'una manera ben clara la funció que assignava a la forma rimada, procediment mecànic per fer aprendre i recordar els seus ensenyaments. Altres citacions podriem adduir; basta recordar com en la *Medicina de peccat* ens diu que l'obra és composta de cinc parts, de les quals

« faç est tractat,

lo qual vull que sia rimat

car mils pot esser decorat,» ²

això és, pot ésser après de cor. Encara amb igual intent aplica una tonada a algunes de les obres rimades matei-

1. Pròleg, § final. — 2. Versos 9-11.

xes. Els *Cent Noms de Deu* es poden «cantar segons quels psalms se canten en la Sancta Esgleya»,¹ les *Hores de nostra Dona Santa Maria* «cantense al so dels hymnes».² El *Desconort* «cantas en lo so de Berart»,³ cosa que altrament es conformava amb un costum del temps.

Ja és sabut que en el combat que és la seva vida i que són els seus escrits innumbrables, usa de moltes armes i de molts stratagemes: empra al·legories, símbols, sil·logismes, proverbis i apòlegs, etc.; predica amb l'exemple i amb vessament de sang, i, afectiu com era, adès canta i adès plora i sanglota; segueix tota la gama de la persuasió, demana humil, exigeix enèrgic, es val de la ironia, de la diatriba, de la sàtira de què no es lliuren les gerarquies més altes. Es aquest un dels aspectes principals que li donen un parentiu estret amb els flagel·lants i els «laudesi» d'Itàlia, sobre tot amb la gran figura de Jacopone da Todi, com ja notà Menéndez y Pelayo.

L'observació del crític castellà és justa, però el Nostre no arriba mai a les intemperàncies i exageracions de què està amarada una bona part—no la millor, val a dir-ho—de la producció apassionada del Joglar de Deu italià. Parem-hi esment una mica.

El propi aniquilament en l'amor de Déu que veiem tan clarament manifestat per Jacopone en una «lauda» on exclama:

«Non posso esser renato—s'io en men non so
anichilato en tutto... [morto,

O glorioso stare:—in nihil quietato,

lo'ntelletto posato,—e l'affetto dormire!»,⁴

no es troba expressat amb igual cruesa en Ramon Llull, el qual, si de cas, anhela el martiri com a coronament

1. Pròleg, § 4, nota 6 (pàg. 80 del present volum).—2. Invocació.—3. Explicit.—4. Lauda XXXIX. Seguim l'edició de Giovanni Ferri (Bari, 1915).

de la seva vida de caritat, de les seves activitats misio-
neres. Ni el Nostre no dirà:

«Or udite che ho pensato—d'esser matto reputato

Ignorante e smemorato—e uom pien di bizzarria»;¹

en tot cas Mestre Ramon, que no pot creure's ignorant
pel fet que Déu li ha donat la seva *Art*, ocultarà durant
uns anys el seu nom al començament dels seus escrits
reputant-se «hom pobre pecador, menyspreat de les
gents, indigne que som nom sia escrit».² Ni Ramon Lull
no arriba a dir:

« A Dio demandai lo 'nferno

Lui amando e me perdendo—dolce m'era onne
[male»;³

tot i que això ens faci pensar en la tentació de Gènova
referida per la biografia de l'Andònim.

Certs mitjans de què es valen alguns «laudesi», com
Jacopone mateix, per donar més eficàcia a la predicació
popular i pintar més al viu llur renúncia al món, — així
la comparació que aquell fa de la pròpia persona amb
alguns animals, tot vorejant i fins invadint els límits de
la grosseria i l'abjecció —, no recordem haver-los llegit
en cap de les obres de Ramon Llull. Ni aquest, més edu-
cat, més contingut en els fervors religiosos no escriu
rims tan trivials com són els de la famosa i interessant
lauda que fa:

«O Signor, per cortesia—mandame la malsania!

A me la freve quartana,—la continua e la terzana,

La doppia cotidiana—colla grande idropesia.

A me venga mal de dente—mal de capo e mal de

[ventre,

A lo stomaco dolor pungente,—en canna la

[squinantia

1. Lauda: *Udite una pazzia che mi viene in fantasia* d'atribució
dubtosa. Manca en l'edició susdita. —2. *Doctrina Pueril*. Del prolech,
§ 2, et alibi passim. —3. Lauda LXIX.

Mal de occhi e doglia de fianco—e l'apostema al
 [lato manco
 Tiseco me ionga en alco—ed omne tempo la
 [frenesia.
 Agia'l fegato rescaldato—la milza grossa, el ventre
 [enfiato». ¹

Finalment tampoc Ramon Llull no llença, ni en el mateix *Consili*, diatribes tan dures com les de Jacopone, qui ultra l'atac a Celestí V en l'obra

«Que farai, Pier de Morrone?—èi venuto al
 [paragone», ²

diu de Bonifaci, que l'havia excomunicat:

«O Papa Bonifazio—molt'hai giocato al mondo
 Penso che giocondo—non te porrai partire», ³

i altres fineses més grans. Apòstrofs més suaus usa Ramon Llull:

«Sènyer En Papa quint Clement,
 qui estats senyor de tanta gent,
 fayts quel consilii sia breument.
 Si trop hi fayts dalonguament
 parra barat
 e Deus vos en haurà desgrat:
 serets jutjat». ⁴

Moltes analogies trobaríem en una confrontació minuciosa de l'obra de Ramon Llull amb la del frare de Todi i amb les d'altres «laudesi». Veieu com un daquests, potser el mateix Jacopone, qui com Mestre Ramon vessa llàgrimes «perchè l'amore non era amato» i com ell era també titllat de fantàstic, reb inspiració de la natura:

«Quanto è nel mondo m'invita ad amare
 Bestie ed aucelli e pesci entro il mare
 Ciò ch'è sotto all'abisso e sopra all'are

1. Lauda XLVIII.—2. Lauda LIV.—3. Lauda LVIII.—4. *El Consili*, II. «Del Papa» (versos 71-77).

Tutti fan versi davanti al mio amore.
 Voglio invitar tutto il mondo ad amare,
 Le valli e i monti e le genti a cantare
 L'abisso e i cieli e tutt'acque del mare
 Che faccian versi davanti al mio amore»,¹

manera de dir perfectament franciscana. Aquests versos ens recorden tot d'una allò de la *Medicina de peccat*:

« . . . quant oyras parlar
 de nula res, o aus cantar
 li clegue, ausel, e li juglar
 el so que ls arbres fa lo vent
 o la mar quant es fort brugent,
 tot ho aplica a Deu amar». ²

Uns accents semblants sentiríem en el plant de la Verge escrit i plorat per Jacopone: *Donna del Paradiso*, i en el de Ramon Llull. La mateixa observació respecte aquelles tendres «laudi» pròpies per a ésser cantades al pessebre diví on reposa el «dolce fratellino»:

«Veggiamo il bel bambino—gambettare nel fieno». ³

La Mare de Deu

«A la sua mano manca—cullava lo bambino
 E con sante carole—ninnava il suo amor fino
 Gli angioletti d'intorno—se ne gian danzando
 Facendo dolci versi—e d'amor favellando». ⁴

Aquests versos, siguin o no de Jacopone, tenen el seu ressó en aquella mena de «lauda» catalana del gran mallorquí:

«Jhesu Crist Sènyer: A, qui fos
 en aquel temps que nasqués vos
 e vos vesés infant petit,
 vostres carns nues e poc lit

1. Lauda: *Ne la mia mente sempre e nel mio core*, d'atribució dubtosa.—2. IV. De temptació: XII «De oyr en temptacio» (vv. 4025-4030).—3. Lauda: *Ne la degna stalla*, atribuïda a Jacopone.—4. Lauda: *Per li tuoi dolori*, també atribuïda.

pobre de draps, ple de bontat!»,¹
amb el que segueix.

Hem començat per recordar la valor tan desigual que hom repara en la llista nombrosa de les obres rimades del nostre autor. I tanmateix hem de marcar amb pedra blanca la llur publicació total de tant temps desitjada, dintre l'edició mallorquina de les Obres completes, monument *aere perennius* que devem al renaixement hodiern dels estudis lulians en les terres catalanes i sobre tot a l'esforç constant i fervent de Mn. Salvador Galmés. Perquè les obres rimades de Ramon Llull amb llurs desigualtats i varietat de colors i d'accents tenen un interès remarcable propi per a conèixer diverses facetes d'aquella gran figura polièdrica del pensament català. No és la menys interessant (i ací no parlem a pòsta ni del místic ni del poeta propiament dit, atenent que són caires que cal estudiar a base d'altres conjunts), el valor que li assignen en la història de la poesia en llengua vulgar catalana. Si el gran escriptor de Mallorca quan escriu en vers segueix la manera de fer dels trobadors i empra llur imatgeria, i si la seva llengua poètica, més que la prosa, es ressent de la tirania literària del provençal, conseqüència de la seva primitiva formació cultural i de l'ambient literari en que es movia, tenia no obstant raó Milà i Fontanals en tractarlo a part dels trobadors occitàtics de Catalunya. Cal considerar Ramon Llull com autor propiament català malgrat tot, no sols en prosa sinó també en vers. N'hi ha prou en comparar, per exemple, el *Desconort* amb el *Sermó* de Ramon Muntaner que tan ressalta pel llenguatge damunt el «pus bell catalanesc» de la gran Crònica. I és més català, Ramon Llull, que la immensa majoria dels nostres poetes o versificadors de la Gaia

1. *Medicina de peccat*: V. De Oracio: VI «De oració de temps» (vv. 6217-6221).

Ciència, posteriors al seu temps. Es un innovador en la poesia de Catalunya, i d'altra banda es pot posar — basta recordar la força lírica del *Cant de Ramon* — en primer rengle al costat dels nostres més grans poetes de tots els temps. Per tot això, per les qualitats artístiques que concorren en les seves obres, per l'originalitat, per la vigoria, per la facilitat de moviments que demostra quan no el lliga el fre de la matèria didàctica o moral que tant el preocupa, és Ramon Lull el Patriarca de la nostra poesia, de la mateixa manera que per la seva obra, presa en conjunt, fulgura com estel·la de primera magnitud en el nostre firmament literari i és l'escriptor més excels de les terres catalanes.

R. D'ALÒS-MONER

NOTICIES PRELIMINARS

TOTES les obres contengudes en aquest volum, exceptat la darrera, o més ben dit les dues darreres,¹ manquen de data i lloc de composició, algunes ofereixen dubtes quant a llur nom, i una ni nom té. Ens sembla que val la pena d'assajar un esbrinament de tots aquests punts embullats sense perjudi d'afegir-hi altres dades que ens semblin interessants per a la biografia i bibliografia lul·lianes.

L'estudi dels temes referents als fons de les obres en rims, a llur versificació, escola, antecedents, influències literàries, no entren dins el nostre pla. Són treballs de crítica per als quals no estam capacitats i que haurien d'ésser objecte de la devoció i comentari dels lul·listes moderns. Hi trobaran ample camp d'exploració on podran fer feina retent i profitosa.

LOGICA DEL GATZEL

Poema didascàlic en 1612 versos aparellats o *noves rimades* de nou síl·labes, distribuïts en 60 capítols.

Aquest tractadet,² creim, fou el primer cronològicament que Ramon Lull escriví en rims després de les

1. *Dictat de Ramon i Coment dest Dictat*. — 2. El publicà per primera vegada el Prof. Jordi Rubió (*Institut d'Estudis Catalans—Anuari MCMXIII-XIV*) precedit d'un estudi monogràfic prou interessant i orientador.

seves trobes amatòries. I quin contrast! El poeta n'és absent de tot: en lloc seu hi roman el pedagog qui cerca les vies de la veritat per iniciar la seva croada contra l'error.

Dels primers versos d'aquest compendi es dedueix que l'autor d'antuvi l'escriví en aràbic,¹ talment com el libre *Del gentil e dels .iij. savis* i el de *Contemplació*, i qui sab si en la mateixa època, o abans i tot, durant els anys d'estudi silenciosos qui decorren de 1263? a 1269, tot fent exercicis lingüístics, quan aprenia aràbic amb l'esclau sarraí qui li feia de mestre. Després en feu una versió llatina² qui comença: «Deus: ad laudem tue clemencie, a qua singule gracie emanant, et consolationem scolarium affectantium suscipere parabolam sciencie logicalis, presens libellus continens partem loyce Algazelis ac de theologia et phylosophia paululum comprehendens, in Montepesulano, illo annuente qui regnat ubique, translatus est de arabico in latinum, cuius titulus talis est: Incipit compendium loyce Algazelis»;³ i finalment «a cells qui no saben latí ni aràbic» la posà «en romanç en rimes en mots qui son plans»⁴ per a millor fixar-ne les regles en la memòria. Aquest compendi en romanç comença tot simplement amb el mateix títol del compendi llatí: «Ací comença la Lògica del Gatzell».

Consta, doncs, amb tota certesa que el compendi fou traslladat en llatí a Montpeller, i és ben probable que la versió catalana també fos feta allà pel mateix temps. Quan? Diu la *Vida coetània* que cridat Ramon Lull a Montpeller per l'Hereu de Mallorca, després de publicats els primers llibres (cap a 1274), examinats i aprovats aquests per un Mestre teòleg, escriví l'*Art demostrativa* «la qual legí aquí públicament», i que impetrà del

1. Vers 10.—2. Versos 5 i 9.—3. Ms. *Monac. lat. 50538*, fol 103, apud J. Rubió, *Ib.* (El text ocupa els fols 103-121).—4. Versos 5 i 6.

futur rei de Mallorca la fundació de Miramar.¹ Tenia, doncs, auditori, poc o molt (escolars), a Montpeller i n'esperava a Miramar, i això ens fa creure que fou llavors que posà en rims «plans» (en vulgar) la *LÒGICA DEL GATZEL*. A més, en el cap. 73, 8, de la *Doctrina pueril*,² hi ha una al·lusió claríssima a aquesta versió rimada.³ Creim que la inauguració del seu magisteri a Montpeller i la perspectiva del que hauria d'emprendre ben aviat a Miramar, li produïren una espècie de febre pedagògica, i que a aquest estat anímic responia la versificació de la Lògica. Així la calendaríem a 1275. Que pertany a aquesta època ho corroboren també els darrers versos on l'autor amaga el nom sots la fórmula característica de la seua primera dècada de producció: «Tant son hom vil e peccador | e indigne de nulla honor, | que mon nom no aus dexalar | en est tractat...».⁴ Abans d'aquests versos n'hi ha dos que diuen: «De lògica parlam tot breu | car a parlar havem de Deu».⁵ El text llatí no és gaire més explícit: «ego vero aliis Dei seruitus perpenditus, ad que me oportet necesse contemplative dispo- nere...», i això ens demostra la prioritat d'aquest i la subsequència immediata del català. Quina seria aquesta obra que demanava contemplació prèvia i en la qual havia de parlar de Déu? Creim que al·ludeix al llibre d'*Oracions e contemplacions del enteniment* i potser al *De*

1. Ens sembla haver demostrat (Proemi de l'*Art demostrativa*, vol. XVI, pàg. ix i x. Cfr. *Dinamisme de Ramon Lull*, Ed. de l'Associació per la Cultura de Mallorca, pp. 16 i 17), que la data de l'*Art demostrativa* correspon a 1274-1275.—2. *Obres originals*, vol. I, p. 131. No la sabem citada enlloc més.—3. Aquesta al·lusió pot servir de fonament tant per creure que la *Doctrina pueril* és anterior com posterior a la *LÒGICA DEL GATZEL*, car suposa els rims escrits quan escrivia la *Doctrina*, o a escriure a continuació de la mateixa. En aquest segon event hauríem de rectificar la nostra opinió (*Dinamisme ib.* pp. 13 i 18) de que la *Doctrina* fou escrita cap a 1278, i calendar-la, amb n'Obrador, pels volts de 1274; però la prometença del llibre de *Evast e Blanquerna* que fa al final, ens fa persistir en la nostra opinió primera.—4. Versos 1607-1609.—5. Versos 1605-1606.

la actualitat de les divines dignitats anunciat en aquell, i que no sabem si l'arribà a escriure.¹

LO PECCAT D'ADAM

Poemet teològic de 200 versos de vuit síl·labes

L'autor ens deixà aquest «escrit»² com a expòsit: sense nom ni nota distintiva; però la tradició manuscrita, pia i amatent, curà de bona hora de registrar-ne la filiació legítima, el lloc de naixença, i àdhuc l'origen de la concepció o causa ocasional. Es l'obreta de Ramon Lull conservada en major nombre de manuscrits.

El *H. 8 inf.* de la Biblioteca Ambrosiana de Milà, escrit a la primera meitat del XIVe s. per un esclau o afranquit de micer Persival Spinola, genovès, amic i potser deixeble de Ramon Lull, ja posa un prefaci, no pas de l'autor, on consigna que aquests versos, «son .CC. (o «qui són per nombre .CC.»), segons altres manuscrits) que feu mestre Ramon Lull en Perpinyà a prechs del rey de Mallorca». Si param esment que aquest residí a Perpinyà, pels volts de 1280 a 1282, en pau relativa, abans d'esclatar estrepitosament les desavinences amb el seu germà Pere III d'Aragó, reconeixem l'ull crític del P. Pasqual³ quan fixa la data de composició a 1282, al regrés del probabilitíssim viatge de Ramon Lull entorn de la Mar Mediterrània. Així creim que cronològicament li correspon el segon lloc en la producció rimada del Mestre.

Quant al nom, romangué sense. Proaza no l'esmenta; Custurer el designà genèricament: «Versus vulgares ad Regem Balearium», com també Salzinger; el P. Pasqual concretà una mica més i el nominà, genèricament encara, «Ducentum versus ad Regem Balearium», i

1. Cfr. *Obres originals*, vol. XVIII, pp. xxiii i 268.—2. El designa amb aquest nom genèric en el vers 197.—3. *Vindiciæ Lullianæ* (Avinyó, 1778), t. I, p. 140.

Jeroni Rosselló l'individualitzà posant-li nom «Lo peccat de N'Adam». Hem admès aquest, si bé, notant que l'article personal *En* o *N'* només surt una vegada (vers 56) en un sol manuscrit, i encara potser més com a proposició que com article, l'hem suprimit, convertint el nom individual en LO PECCAT D'ADAM. Potser hauria estat millor *El peccat d'Adam*.

La tesi que s'hi esbrina és purament teològica, i va implicada en una doble qüestió proposada per «un senyor rey» (el de Mallorca, sembla), a saber: Perquè Déu «fé a Adam lo mandament | quel fruyt no menjàs, él scient | c'Adam faria lo peccat»?¹ «Con Deus sia bon vas totz latz | per que no esquiva peccats | tant que hom non feés negú, | e qui gloriagès cascú»?²

Amb una matèria tan abstrusa i tan poc poètica, Ramon Lull construï aquests 200 versos fàcils i fluïts, però sense contenir cap dada autobiogràfica ni psicològica. Tampoc no citen cap obra ni són citats mai per l'autor.

ELS CENT NOMS DE DEU

Poema teològic en 1009 versos tripartits, de nombre variable de síl·labes, formant sengles terzines curtes monorrimes, distribuïts en cent capítols o psalms.

La causa motiva d'aquesta obra sembla ésser una visió obsessionant del món islamita. La manera rebent de situar-se l'autor enfront de la posició teològica dels sarraïns i d'enfocar la valor literària de l'Alcorà, revelen una impressió, directa o reflexa, objectiva o subjectiva, però viva i fulminant, qui, ensenyorida de l'ànima de Ramon, estimularia el zel de l'Amat i produiria aquesta obra, de forma literària originalíssima i de fons eminentment teològic. Ací i allà, a més, fulguren llampecs

1. Versos 5-7.—2. Versos 135-138.

autobiogràfics, d'estat anímic mestost, a la claror dels quals hem de cercar el lloc i data de composició.

Ens sembla prou clar que aquest llibre fou escrit a Roma. En el pròleg l'autor suplica «al sant Payre apostoli e als seynors cardenals», com si fossen presents, «quel fassen posar en latí en bel dictat», i en *Medicina de peccat*¹ també s'insinua la presència de Ramon a la cort pontifícia quan l'escriví. Així, doncs, hem d'admetre, amb el P. Pasqual, la ciutat de Roma com a lloc de composició. Però quan?

Tres moments cronològics semblen adients a la data. L'obra és citada en el *Desconort*, publicat en 1295, com veurem;² per tant els CENT NOMS han d'ésser anteriors. Ramon havia fets dos viatges a terres d'infeels, que podrien haver-lo induït a escriure la nostra obra: un probabilíssim, que tenim classificat com a d'exploració missional,³ realitzat, ens sembla, de 1279 a 1282; l'altre rigorosament històric, d'apostolat individual, per excepció, enmig dels d'ordenament i procuració d'infeels, a l'estiu de 1293. Al retorn del primer escriví, creim, el llibre de *Evast e Blanquerna* ple de la visió del món pagà, especialment sarraí, en la IV part. Escriviria llavors els CENT NOMS DE DEU? El P. Pasqual ho creu així, i situa la data en 1285, durant el segon sojorn de Ramon a Roma.⁴ La seva autoritat indiscutible, ens feu adoptar aquesta data a ulls clucs i sense examen; però ara, l'estudi directe ens constreny a rebutjar-la. Ve-us ací perquè:

En el pròleg consta explícitament i amb totes les lletres el nom de l'autor «Ramon Luyl».⁵ Doncs bé: en

1. III. De satisfacció : xvi. «De affar» (v. 2337).—2. També és citada en l'*Arbre de Sciencia*, escrit després.—3. *Viatges de Ramon Lull*. «La Paraula Cristiana» de Barcelona, setembre de 1928.—4. El primer hauria estat abans d'emprendre el viatge.—5. Amb tot, creim que el manuscrit original només consignava el nom «Ramon» sense el cognom «Luyl» o «Lull», i ens ho suggereix el fet d'ometre'l el ms. I, còpia d'un bon original.

tota la producció lul·liana de la primera dècada literària (1269?-1280), l'autor mai escriu el seu nom, ans l'amaga sots la fórmula, més o menys variada, de «peccador indigne». La contravenció d'aquest costum és un argument decisiu per treure de la primera dècada tota obra que consigni el nom de Ramon. El mateix podem dir de la segona (1280-1290), si bé potser ja hi trobem una excepció en la *Disputatio fidelis et infidelis*, escrita a París devés l'any 1287. Notem, però, que en el *Liber super psalmum* «*Quicumque uult*», escrit a Roma, en 1285, segons el P. Pasqual, l'autor s'amaga sots la fórmula de la primera dècada: «ego pauper et peccator indignus laude et honore»,¹ fórmula que conserva encara en l'*Art amativa*: «yo home peccador e indigne que mon nom sia escrit en esta Art»,² escrita cap a 1290. Això ens faria dubtar de la calendació de la *Disputatio fidelis et infidelis* a 1287, si no fos que el seu contingut s'adapta bé a l'estat anímic de Ramon aleshores. Havent-hi, doncs, una excepció dins la segona dècada, res no embarga que n'hi hagi dues, i els CENT NOMS podrien ésser la primera obra on l'autor consigna el nom, com notava el P. Pasqual, i ésser escrita en 1285. Això seria admissible si no poguessem enadir un altre argument prou fort. La producció lul·liana de la segona dècada, fins a 1288 almenys (*Libre de Meravelles*), respira tota optimisme missional. Sembla un resum pràctic de les paraules de Jesu Crist: «messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum messis ut mittat operarios in messem suam»,³ i Ramon se dedica frenèticament a cercar obrers evangèlics, ben confiat de trobar-ne a la cort apostòlica, a les corts reials, a les universitats, als capítols generals de religiosos, car la seva fe ingènua i el seu zel abrandat no poden comprendre com no es posa en moviment tot el

1. Ed. Mag., t. IV. — 2. *Obres originals*, vol. XVII, Pròleg, 8 (p. 8). — 3. *Luc. X*, 2.

món catòlic per anar a convertir els infeels. A darrera d'aquesta dècada el seu optimisme comença a demblejar i se manifesten els primers símptomes d'aquell pessimisme que culminarà en la malaltia de Gènova i en el *Desconort*. Fins ara podia haver trobades resistències passives, entrebancs dilatoris, però no decebiments, i aquests apunten ben clars en els CENT NOMS: «Quis pot abstenir de plorar | can veu Deu tam petit amar | *per cels que él volc tant honrar?*»;¹ «Tristiciam fay sovén plorar, | car no pusc molt homens concordar | c'als infeels vajan Deu mostrar»;² «Lonc temps ha que eu son procurador | que Crist agués per tot lo mon honor, | e no trop quim sia ajudador». ³ Es per això que creim que cal situar la data de composició dins els primers anys de la tercera dècada.

A l'estiu de 1293, després de la malaltia de Gènova, feu Ramon l'altre viatge a Berberia, d'on hagué de sortir, ben a contracor, batut per la plebs i foragitat pel rei. Seria llavors que la visió directa de l'Islam li suggeriria els CENT NOMS DE DEU? El moment sembla propici, però els fets ho repugnen. El pessimisme que s'ensenyorí aleshores de l'ànima de Ramon, era molt més intens que el que revela l'obra, i d'altra banda, la seva permanència a Nàpols fins a primavera de 1295, ens obligaria a calendar els CENT NOMS immediatament abans del *Desconort* — quan ja sembla una mica esfumada la visió de l'Islam en la memòria de Ramon en presa d'altres fretures —, i cal reconèixer que les dues obres no són filles d'un mateix estat anímic.

Un altre moment trobam que escau a la composició de l'obra. Quan l'autor, amb lletres comendatícies del Ministre general dels Framenors, anà a Itàlia, a darrera de 1290 o primavera de 1291, és gairebé cert que ensenyà

1. Cap. XLIV. 3 (p. 119).—2. Cap. LXXV, 9 (p. 147).—3. Cap. XCIV, 9 (p. 164).

l'*Art* a les escoles conventuals de les províncies franciscanes de Roma i l'Apúlia, sense oblidar, però, la tasca literària, i que presentà al papa Nicolau IV una petició que no havia poguda fer a mans del seu antecessor Honori IV. Feta debades, o dilatada almenys, la seva demanda, creim que fou llavors que es reobrí de cop davant ell tot el món musulmà, mostrant-li la seva malaltia d'infidelitat i la seva fretura d'evangelització, i que l'en-vaí la «gran tristor», de què ens parla, «car no pusc empetrar honor | a Deu, digne de gran lausor»,¹ i «car tants homens van en turment | qui per aver gloria an aüt començament»,² i encara «car no pusc mols homens concordar | c'als infeels vajen Deu mostrar».³ Llavors escriuria els CENT NOMS DE DEU amb la doble finalitat de proveir-se de pertret de campanya reduït, però eficaç, per enfrontar l'Alcorà, i potser amb l'esperança d'interessar encara la cort pontifícia, comminant que «cel qui sab trinitat e no la vol mostrar | a sels qui la porien saber e amar, | no par que de colpa se pusca escusar»,⁴ i que «Cel qui poria per tot lo mon Deus far honrar, | car no ho fa, en gran paor deuria estar, | car al judici no sen porà escusar».⁵ Aquesta fou, ens sembla, la gènesi i aquest el moment cronològic dels CENT NOMS DE DEU, que calendaríem a darrerria de 1292, abans de tornar Ramon a Gènova (primeria de 1293) on, completant el seu equipament, traslladà en aràbic l'*Art inventiva*, amb propòsit de transfretar a Berberia, iniciant l'apostatolat individual.

El ritme d'aquesta obra és un airet més mogut que el de les anteriors. Ja hi fermenten elements lírics i passionals, qui, adesiara, alegren l'areny teològic, i la seva

1. Cap. IX, 10 (p. 90).—2. Cap. XXVII, 9 (p. 105).—3. Cap. LXXV, 9 (p. 147).—4. Cap. IV, 9 (p. 86).—5. Cap. LXVIII, 10 (p. 141). Cfr. a més els versos o terzines dels capítols XLII, 10; XLIV, 2. 4; XLVIII, 8. 9; LXXV, 10; XCIV, 10, que revelen l'estat anímic de Ramon aleshores.

mètrica de versos tripartits més aviat que terzines pròpiament dites, li dóna un aire de noblesa ben senyorívola. A més els cent «noms», «psalms» o «capítols» l'eleven a categoria d'*obra*. L'autòr no n'hi cita cap de les seves, però és citada en el *Desconort*, en l'*Arbre de Sciencia*, on hi ha inclosos capítols enters dels .C. NOMS,¹ en els *Proverbis de Ramon*, la primera part dels quals, també en cent capítols,² «es dels proverbis qui son dels .C. NOMS DE DEU», i finalment en *Medicina de peccat*.

Donam el text escrit com a prosa, o sia a vers seguit, talment com està en els quatre manuscrits bons que hem emprats; però separam cada vers o terzina amb punt i apart, cosa que només fa un d'ells (el N de Madrid).

HORES DE NOSTRA DONA SANCTA MARIA

Poema teològic de 632 versos octosil·làbics, distribuïts en un pròleg i 49 cobles de sis apariats cadascuna, compilades de set en set i formant les set *hores* canòniques.

Aquestes HORES, no citen cap obra ni en cap són citades, però la seva autenticitat és indiscutible: figuren en el ms. 15.450 de la *Bibliothèque Nationale* de París, lliurat a la Sorbona pel setembre de 1336, qui conté la *Vida coetània* de Ramon Lull,³ a continuació de la qual ve un catàleg de 151 obres. Després de la 121, diu: «*isti libri fuerunt numerati in fine augusti anno MCCCxi*», i segueix la 122 «*Liber de horis s. marie*» amb 29 obres més, totes d'autenticitat indubitada.

1. Del cap. XXXII «De bellea», n'hi ha part en els «Proverbis del ram vegetal», el XXXIII «De Jhesu», està sencer en els «Proverbis del ram sensual», i els XXVIII «De justícia», XXIII «De saviea», XXIV «De volentat», XXII «De poder», LXXII «De temor», LXVIII «De honrar», i XIII «De franquesa», formen enters els «Proverbis del ram imperial». Cfr. *Obres originals*, vol. XII, pp. 389-389 i 397-401.—
2. Pròpiament son 102. Cfr. *Obres originals*, vol. XIV.—3. Fou llegat a l'Universitat de París pel canonge d'Arràs, Tomàs Lemiesier, amic i deixeble de Ramon Lull, i autor probable de la *Vida Coetània*.

D'aquestes HORES, però, en tenim una doble redacció: en rims i en prosa,¹ sense cap referència mutual, com si l'autor de cada una desconegués l'existència de l'altra. Amb tot és evident que la coneixia: comencen el text i molts de capítols amb les mateixes paraules o ben consemblants;² contenen el mateix nombre de 49

1. Publicades aquestes en el nostre volum X d'*Obres originals*.—
2. Ve-us ací comparats els casos més remarcables:

RIMS

PROSA

	<i>Incipit</i>	
A honor del major senyor	<i>Capítol 2</i>	A honor del senyor major
En la divina natura	<i>Capítol 3</i>	En la divina natura
Es un Fill Deu	<i>Capítol 4</i>	Es un Deu Fill
De Deu Payre e Fill amant	<i>Capítol 8</i>	De Deu Pare e de Deu Fill
Ha, Deus! con gran maravella es que reyna punçella haja ver home concebut	<i>Capítol 9</i>	Ha, Deus! E com gran e maravellosa cosa es que donzella regina haja concebut ver Deu e home
Cant consir la nativitat, que home ver pusc' esser nat de fembra verge e passar un cors per altre sens trencar	<i>Capítol 16</i>	Oh Deu! Com es maravellosa cosa que ver hom puxa esser nat de donzella verge. . . . que un cors poc passar e exir d'altre sens rompiment de cascú
L'Espirit Sant enteniment dóna c'om sia conexent de ço qui es bo e es mal	<i>Capítol 17</i>	L'Esperit Sant dóna enteniment per ço que mal e be sien entesos
Dóna Sant Spirit consell	<i>Capítol 18</i>	Lo Sant Esperit dóna consell
Sant Spirit dóna força	<i>Capítol 25</i>	L'Esperit Sant dóna fortaleza
Temor : d'amor sots venguda	<i>Capítol 30</i>	Lo Sant Esperit dóna temor qui es consecuencia d'amor
Glotonia es aquell peccat per que ve ans paupertat e perque hom es sovén mal sà	<i>Capítol 35</i> Gola es aquell peccat per lo qual ve pus tost pobresa e malaltia
Luxuri' es pudent peccat qui may desplau a nostra Dona qui es palau de virginitat		Luxuria es aquell peccat lo qual més contradiu a nostra Dona qui es mare de virginitat.

capítols o psalms i la matèria i títol de cada un és també la mateixa, si bé tractada diversament, fora els set darrers, *De completa*, qui en la redacció rimada és de «set coses¹ | ab qui los sants fan collecta | de sanctetat perpetual», i en la de prosa és «de les .vij. parts de Ave Maria».² No podem, doncs, dubtar que l'autor de la darrera redacció coneixia prou bé la primera. Quina és aquesta? Són autèntiques totes dues?

Quant a la prioritat la donam a la redacció en rims, de la qual ens sembla una paràfrasi molt lliure la redacció en prosa. Quant a l'autenticitat de la primera tampoc no hi tenim dubte: és tan lul·liana, tan característica de l'autor, de lèxic tan personalment seu, que l'admetem ulls clucs. És autèntica, però, la segona? Hi trobam paraules i frases que no ens semblen lul·lianes, sinó d'època posterior,³ i si només cuidàvem d'això, la rebutjaríem per apòcrifa; però hi ha un argument, tot i que extern a l'obra, que ens ho veda:

Ramon Lull tenia tramès al seu amic micer Percival Spínola, de Gènova, un volum almenys, qui contenia el llibre *De ascensu et descensu intellectus* i el *De demon-*

Capítol 36

Matrimoni es sagrament
qui fa còpula carnalment
dom e fembra.

. . . Matrimoni es sagrament
lo qual fa còpula carnal per ço
que marit e muller

Explicit

Les set *Hores* són fenides
e per Ramon proferides

Per tu, Mare verge e consolació
dels peccadors, Ramon ha acaba-
des les tues *Hores*

1. Membrança, entendre, volentat, angels, ymaginar, sentir, pregar
— 2. Ave Maria, Gratia plena, Nostre Senyor ab tu es, Beneyta és tu en les fembres, Beneyt es lo fruyt de ton ventre, Lo Sant Esperit se-brevendrà en tu, La virtut del Altisme te aombrarà. — 3. A saber: «una bonea axi alta» (c. I, 2) en lloc d'*en axi alta bonea*; «mesclament carnal» (VIII, 2) per *paria dom*; «Quant fo bell, quant sant e quant ple damor» (IX, 2) fraseig insòlit; «principi» (I, 8) per *començament*; «fadrins» (XX, 8; XXXVIII, 1) per *infants* o *jovens*; «superbios», «superbiosa» (XXXII) per *ergullós*, *ergullosa*; «joventeta» (VIII, 4) forma insòlita de diminitiu; «casa pública» (IX, 3) per *hostal*; i sobretot «senyora» que empra molt sovint en lloc de *dona* (domina).

stratione per aequiparantiam,¹ i a més li feu llegat testamentari d'un altre volum, que havien de fer escriure els seus marmessors, contenint les darreres obres escrites. Es ben provable que micer Spínola ja en tengués moltes de les publicades abans, i que fos a casa seva que s'allotjava el Mestre en els seus sojorns a Gènova. De manament de Spínola, un pisà esclau seu afranquit, Bindo Guastaipo, escriví un volum destinat al rei Frederic III de Sicília, conservat avui a Munic.² Del mateix Bindo n'hi ha altres quatre: dos més a Munic i dos a Milà,³ i ens sembla més que probable que els escriuria per encàrrec del seu senyor Spínola. Doncs bé, un d'aquests, el *H. 8 inf.* de Milà, conté les *Hores* en prosa, i no creim admissible que un amic del Mestre, en contacte freqüent amb ell, admirador i potser deixeble seu, coneixent de la seva producció, fes escriure, amb el nom de Ramon, una obra apòcrifa. Així, doncs, però no esvanides de tot les nostres reserves, acceptam com a autèntica la redacció en prosa de les HORES DE NOSTRA DONA. Així s'explica la manca de referències a les rimades, les coincidències d'expressió, la llibertat parafràstica i la diferència de matèria en els darrers capítols; però no les esmentades anomalies llingüístiques. Si de cas, creim que les en prosa subseguien de molt prop a les en rims, potser immediatament després. Però, quan? on?

El P. Pasqual, qui només conegué les rimades, les suposa escrites a Mallorca entorn de 1275: però el nom de «Ramon», que es consigna al final, ens fa rebutjar aquest lloc i data. El P. Longpré situa l'obra entre 1283-1285, i per tant a Montpeller, on era Ramon, i aquesta data acceptarem en *Dinamisme de Ramon Lull*; però

1. Avui és a la Biblioteca bavaresa de l'Estat, ms. *Monac. lat.* 30507. — 2. El *Monac. hisp.* 52. — 3. Són: *Monac. hisp.* 67 (*Blanquerina*); *Monac. hisp.* 58 (*Quadratura e triangulatura de cercle*); *Ambros. H. 8 inf.* (*Hores* i altres); i *Ambros. I. 337 sup.* (*començaments de Filosofia i de Medicina*).

encara ens hi fa nosa el nom per donar-la com a certa. Podríem creure que l'escriuria, en sa doble redacció, immediatament després del llibre de *Sancta Maria*, 1290-1291, si no fos tan plena d'activitat aquella temporada, que difícilment trobaríem temps on ficar la composició. Això ens empeny a creure que el moment més propici i provable és a la darrerria de la seva estada a Roma, en 1292, abans o després dels *Cent noms de Deu*. Malgrat això, la tranquil·litat que acusen les HORES sense donar cap dada autobiogràfica ni revelar gens l'estat anímic de l'autor, ens podria inclinar a la de 1285, admetent que fos la primera obra que sotssignà, cosa que creim poc provable pel que hem dit en el prelimini del *Cent noms de Deu*. Amb tot reconeixem que en aquesta edició li hauria escaigut més anar davant els *Cent noms*, car ens sembla que les HORES cronològicament foren primeres, però fretures de moment ens constrenyeren a posar-les després.

PLANT DE LA VERGE

Poema elegiac en 828 alexandrins, distribuïts en 32 cobles monorrimas de dotze cadascuna.

Tampoc no ens consta el nom propi d'aquesta composició ni la data i lloc d'origen.

Ens sembla que l'autor no li posà nom, o que si n'hi posà seria «Passió e desconort de nostra Dona», o tot simplement «Desconort de nostra Dona», segons l'*incipit* i la rúbrica de la cobla final del manuscrit bàsic (s. XIVe). Un altre de trecentista la ens dóna innominada, i els posteriors que coneixem, la designem amb el nom vulgat de «Plant de nostra Dona», potser per diferenciar-la del *Desconort*. Si fos així no hi hauria motiu de fer tal canvi, perquè creim que el *Desconort* originàriament tenia nom «Desconort de Ramon», com veurem. Sia com sia, el cert és que al final

de l'obra¹ l'autor l'anomena genèricament PLANT... DE LA VERGE; nom que hem adoptat com a propi, no gosant a canviar-lo a les dues composicions, per la poca consistència històrica dels nostres arguments.

Quant a la data, el P. Pasqual li assigna l'any 1275, com a les *Hores*, i el P. Longpré la de 1283-1285, amb la possibilitat de que l'escrivís a Mallorca. Si reparam, però, que la cobla final consigna el nom i cognom de l'autor, refusarem *a priori* la primera data i tendrem per dubtosa la segona, tot i que la manca de dades biogràfiques i la tranquil·litat que acusa el PLANT la podrien fer bona retrassant-la a 1285. De totes maneres creim que el PLANT subseguí a les *Hores*, i, per tant, el que hem dit de la data d'aquestes es aplicable a aquell. Per la nostra part ens inclinam a creure que el PLANT és posterior al llibre de *Sancta Maria* (1290) i com un ressò ampliat dels seus capítols «De paciència» i «De pietat». ² Si fos així l'hauríem de calendar a Roma o almenys a Itàlia entre 1291-1292, potser a les acaballes del sojorn que hi feia Ramon a les hores, abans o després dels *Cent noms de Deu*. Reforça aquesta opinió el fet de que l'estat anímic de l'autor, ³ sembla idèntic en ambdues composicions, val a dir, que ja sentia la inutilitat del seu esforç, però no encara amb l'esclator que revela el *Desconort*. Tot això pesa i tomba la nostra balança a favor d'aquesta data: darrerria de 1292, acompanyant les *Hores* i acompanyat dels *Cent noms de Deu*.

Encara creim provable una altra data, la de 1295, després de la publicació del *Desconort*. Hem reparat que sovint Ramon Lull, quan tria una forma literària especial per a una obra, ama repetir-la en alguna altra. Així veim que en les *Hores*, en sa doble redacció, i en els *Cent noms* empra la forma psalmodiada, en l'*Arbre de*

1. Versos 373-374. -2. Capítols 23 i 24. -3. Cfr. els versos finals del *Plant*.

Sciencia (Arbre exemplifical) s'agrada de la forma proverbial, i a continuació l'adopta exclusivament en els *Proverbis de Ramon* i més tart, parcialment, en l'*Arbre de Filosofia d'amor*. Ara ens trobam amb el PLANT escrit en cobles monorrimes de 12 versos alexandrins, exactament igual al *Desconort* (1295), i això ens fa sospitar que podria haver escrites les dues obres sots la mateixa impressió literària i adhuc anímica: car no desdiu gens de la pietat de Ramon, que després del *Desconort*, esclat personalíssim i àdhuc egoista de la seva pena íntima, giràs els ulls a la Dona de dolors, considerant el seu patiment i desconort en la passió de son fill Jesu Crist, i elevant-se a la contemplació pura, i devota compassió de la Mare-donzella immaculada, plena de gràcia, innocentíssima, i, tanmateix, reina dels màrtirs i dels desconsolats. La incommensurabilitat de les dolors de nostra Dona, devotament meditates, bé podia minvar i dissoldre l'amargor de l'ànima de Ramon «peccador culpable», segons ell mateix, i donar-li coratge per reemprendre el seu negoci amb més delit i conformança amb el voler de Déu. El fet és que després del *Desconort* l'esperit de Ramon s'abriva i cobra energia optimista, escrivint obres de tanta entitat com l'*Arbre de Sciencia*, part de l'*Art de fer e sobre questions*, els *Proverbis de Ramon*, i d'altres. Tanmateix, però, cal remarcar que en el pròleg de l'*Arbre de Sciencia*, on l'autor esmenta el *Desconort*, no cita el PLANT per res, i per tant la seva calendació a 1295 només té un fonament parancer i un altre de psicològic, tots dos ben elàstics històricament.

Pel demés, el PLANT no cita cap obra anterior ni és citat en cap posterior.

DESCONORT

Poema elegíac de 828 alexandrins, distribuïts en 69 cobles monorrimes de dotze.

La maror que congriaven en l'esperit de Ramon Lull els blasmes, les contrarietats, les resistències amb que topava pertot arreu el seu zel apostòlic, esclatà a la fi en tempestat desfeta quan, al llindar de la vellesa, veié afollada la fundació de Miramar, viltenguda la seva *Art*, ell mateix motejat de «fat». Llavors, en el moment més greu d'aplanament moral, escriví el seu *DESCONORT*. Tumultuosament invadeixen la seva memòria els 30 anys passats «en treballs e langors»¹ gestionant el *sant negoci* de Jesu Crist, com a procurador dels infeels, davant papes i reis, prelats i senyors, savis i religiosos, i en diàleg mogut i dramàtic amb un ermità objeccionador, exhala tota l'amargor de la seva ànima tribulada.

El nom de «Desconort» apareix en el primer vers i en el darrer, però com a nom genèric, que tota la tradició lul·lista ha convertit en nom propi. Sospitam però que l'autor li posà nom: «Desconort de Ramon», diferenciant-lo així, potser, del *Desconort de nostra Dona*. El manuscrit bàsic posa a manera d'invocació, omesa pels altres, el primer vers² amb l'afegitó «de Ramon Luyll». No era costum del Mestre posar el cognom, si bé en trobam algun exemple, i si el suprimim en el cas d'ara, tendrem per títol *Desconort de Ramon*. Aquestes anomalies (cognom, repetició del primer vers com a invocació, mancança en els altres mss.) són indici vehement que la invocació del bàsic és una glossa de comentarista, però conserva l'eco d'un nom qui respon a una pràctica, que iniciaria llavors, seguida persistentment per l'autor en un curt període de temps, com és ara, enadir el seu

1. Versos 35 i 160. — 2. Una mica alterat.

nom personal com a complement del títol de les obres que escrivia. Ens sembla, doncs, ben admissible el nom de *Desconort de Ramon*, i aquesta opinió pren corroborament en la cita, única, que d'aquest cant trobam en el pròleg de l'*Arbre de Sciencia*, on diu que Ramon «cantava son desconort». Hem vists casos on el possessiu substitueix el nom, cosa altrament ben lògica, en el títol d'una obra.

La data i el lloc no els consignà l'autor; però en el pròleg esmentat de l'*Arbre de Sciencia*, que ve a ésser com un eco d'aquest cant, repeteix que porta 30 anys esmerçats en el mateix *negoci*, i com sia que sabem positivament que el començà a Roma al dia de sant Miquel de 1295, tot cantant «son desconort», és evident que cal datar aquest en el mateix lloc i any, i que les tasques apostòliques de Ramon havien de començar 30 anys enrera, cap a 1265, pocs anys després de la seva conversió. El nostre manuscrit bàsic, el millor, només consignà, a l'explicit, el lloc de composició, «cort de Roma», sense data; tots els altres silencien el lloc i posen data així: un (D, s. XIVe) «M.CCC.lxxxxv», amb la tercera C. esborrada; un altre (O, s. XIVe) diu «M.CC.lxxxv.», però un corrector gairebé coetani afegí una altra x interlinear, convertint l'any en «M.CC.lxxx[x]v»; els dos restants (s. XVe) posen ben net «M.CC.lxxxv». Ens explicam aquesta diferència de 10 anys per la supressió involuntària d'una x en un dels manuscrits primitius, enadida d'hora en el O, i perduda en els posteriors. Quant a la discrepància de l'*explicit*, com també del *incipit*, entre el ms. bàsic i tots els altres, ja anotam en el lloc corresponent (pàg. 254), que és una prova que l'autor no consignà data ni lloc de composició; tanmateix, però, tenim per ben provada la data de 1295 i la ciutat de Roma com a lloc, on consta històricament que sojornà Ramon tot aquell any.

Pel que fa a l'ermità interlocutor, la seva figura apareix tan viva en el diàleg i és tan fort el verisme i el sentiment que traspuen les cobles finals,¹ que ens fa pensar si es tracta d'una persona real, potser algun d'aquells ermitans esmentats en el llibre d'*Evast e Blanquerna* qui «estaven en los murs de Roma»,² amb els quals per ventura convivia Ramon durant els seus sojorns a la ciutat dels papes.

Aquest cant només és citat en el començament de l'*Arbre de Sciencia*, obra qui el subseguí immediament, i al seu torn, cita l'*Art general*,³ el *Passatge* i els *Cent noms de Deu*. També esmentà l'Alcorà.

Manca de temps oportú ens impedí la confronta del ms. D; però després la ferem, ben imposats de la seva importància, aprofitant una clariana de lleure. La donam com *apèndix* al final d'aquest volum.

DEL CANT DE RAMON

Elegia de 84 versos octosil·làbics en 14 cobles monorrimes de sis.

Aquesta composicioneta, la més curta de totes les rimades,⁴ però també la més sentida i de més força lírica, la més fluida i perfeta de forma, l'escriví Ramon sots una depressió anímica aplanadora i heroicament resignada. Es un gemec d'ànima adolida, abissada dins l'impotència, retuda tota a la voluntat de l'Amat. «Son hom veyl paubre meinspreat | no ay ajuda dome nat» «poc son conegut e amat». «On que vaja cuyt gran be far | e a la fi res noy pusc far». «Vuyl morir en pélec damor». «No son digne de far honor | a Deu...». «A Deu me son tot comanat».

Tots els manuscrits l'anomenen DEL CANT DE RAMON, si bé aquest nom no es llegeix enlloc del text, i creim que és el que li posà l'autor durant aquella temporada

1. Especialment les LXVI-LXVIII.—2. Cap. 97, 2.—3. Es l'*Art abreuçada datrobar veritat*.—4. I de les no rimades

qui corre de 1295 a 1300, en que al títol de manta obra hi enadia el seu nom personal.

Aquest CANT, si exceptam l'estat anímic de Ramon, no ens dóna cap nova autobiogràfica, no cita cap obra ni és citat enlloc, no apunta cap indicati que ens permeti concretar la data i el lloc de composició. No obstant, la tradició li assigna la data de 1299, i creim que no és descertada. El nom «Ramon» formant part del títol, ens la fa situar entre 1295 i 1300, com hem insinuat; el sentiment i la conformança que respira, amb el calificatiu de «vell» que s'aplica l'autor, autoritzen a posar-la dins el cicle líric del *Desconort*, però a les acaballes, quan ja s'esfumaven les truculències de la seva tragèdia interior i el seu esperit capolat s'arraulia com un infant malalt, revengut d'espalme, en la falda de l'Amat. Hem reparat que els manuscrits qui no formen antologia d'obres en rims,¹ posen el CANT DE RAMON a continuació de l'*Arbre de Filosofia d'amor*. Això ens fa sospitar si a l'original primigeni el CANT subseguiria ordinalment a aquest *Arbre* per haver-li subseguit cronològicament. Si fos així l'hauríem de calendar devés el novembre de 1298 i datar-lo a París; però ens sembla més lògic—si cal cercar lògica en els moviments passionals qui provoquen l'inspiració—que aquest CANT esclatàs després d'englotits els escolims del desengan, quan, perdudes totes les esperances, deixava a la gran urbs els darrers esqueixos del seu optimisme pessetjat, i empunyant el bordó de romeu d'amor errívol, empenia el regrés a la pàtria, deixada vint anys enrera, en cerca de repòs o de conort o d'orientació enmig de la tempestat anímica qui el sotraguejava furiosament. I així hauríem de datar el CANT a París en el moment de fugir-ne, o potser ja fent camí, a la caiguda de l'estiu o a primeria d'autumne de 1299.

1. Els 5, 11, 21, 34 de la llista que publicam més envant. Els d'antologia generalment el col·loquen després del *Desconort*.

DICTAT DE RAMON I COMENT DEST DICTAT

Poemet, el primer, didàctico-teològic de 290 versos avariats o *noves rimades* de nou síl·labes, comentats en prosa, en el segon, distribuïts en sis capítols.

Aquestes dues obres — una en realitat — no ofereixen cap dubte quant al nom, lloc i data de composició. Les escriví Ramon, complementàriament, a Barcelona, «en vinent de París», l'any de l'Encarnació 1299. Sabem que era a París pel juliol, on tenim datades les *Quaestiones Attrebatenses*, i que, a l'octubre, el comte-rei Jaume II, a Barcelona, li donava llicència per predicar a les mesquides dels sarraïns i a les sinagogues dels jueus en tots els seus dominis.¹ Al final del DICTAT² manifesta que va a començar la nova missió, i això ens fa creure que llavors l'escriví o que l'acabava d'escriure. La seva calendació probable, doncs, és la d'octubre o novembre de 1299.

El seu contingut és una sèrie de proposicions teològiques sobre alguns dels articles de la fe catòlica, la probança de les quals, esplanada, sembla, de viva veu, és *ad absurdum* o *ad impossibile*. Iniciada la nova tasca missional, es probable que sentís la fretura o conveniència de donar estabilitat a la probació oral, i creim que això l'induí a fer-ne el COMENT, que escriuria poc temps després desenrollant i explicant el contingut de cada proposició.

Ni en el DICTAT ni en el COMENT se troben autocites actives, ni n'hi ha de passives enlloc. La matèria és purament didàctica, i la forma, de nul mèrit ni atractiu artístic. Això explica perquè en les antologies manuscrites de rims, només figura el DICTAT, tot i que també val poc literàriament, prescindint del COMENT, l'existència del qual arribà a ésser desconeguda. No figura en els

1. A. Rubió i Lluch: *Documents per la Història de la Cultura Catalana Mig-aval*, t. I, p. 13.—2. Vers 280.

catàlegs, passà per malla al P. Custurer, a Salzinger, al P. Pasqual, i solament en els nostres dies els escorcolladors de manuscrits s'han adonat que existia. No hem vacil·lat gens d'inserir-lo en aquest volum, tot i que manca del denominador comú de les obres que conté, o sia la forma rimada, perquè hem cregut que el seu lloc natural era a continuació del *Dictar* que comenta, i perquè posat al final del volum, com una espècie d'apèndix, si voleu, no n'arriba a trencar el ritme tipogràfic ni ens hi és de mal veure.

MANUSCRITS

Reservam la descripció una mica detallada dels manuscrits i la resenya de les edicions de les obres rimades, com apèndix al volum II (XX de sèrie); però caldrà donar ací un *elencus* sumaríssim dels primers. Per tal que es pugui veure a cop d'ull quins manuscrits contenen cada obra, els hem numerats arbitràriament, si bé per segles i seguint, per tant, un orde general d'importància. Aquesta numeració és correlativa a la dels mss. de sigla (els emprats pel text) consignats al començament de cada obra, i a la dels anotats al peu de la mateixa pàgina.

Ara vegeu-ne ací l'*elencus*:

S. XIVe

1. (O) *Ottob. lat. 542*, de la Biblioteca Vaticana.
2. (O) *Ottob. lat. 845*, de la mateixa Vaticana.
3. (B) Ms. dit *Breviari de dona Blanca*, de la Biblioteca Aguiló (Palma).
4. (D) *R. L. 40*, dit *Dominicà*, de la Bibl. Provincial de Palma.
5. (S) Ms. del Col·legi de la *Sapiència* (Palma).
6. (M) Ms. *lat. 10.538*, de la Bayerische Staatsbibliothek (Munic).
7. (M) Ms. *lat. 10.504*, de la mateixa biblioteca.

8. (P) *R. L. 283*, de la Bibl. Provincial de Palma.
9. (H) *H. 8, Inf.*, de la Bibl. Ambrosiana de Milà.
10. (N) Ms. *JJ. 559*, de la Bibl. Nacional de Madrid.
11. (A) Ms. de la Bibl. Aguiló (Palma).
12. Ms. *J/J8* de la Bibl. del convent de St. Isídor i St. Patrici (Roma).
13. *E. 4. JJ8*, de la Bibl. Chigi de Roma.
14. (R) *Ripoll. J29*, de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (Barcelona).

S. XVe

15. Ms. procedent de la familia Prohens de Mallorca, adquirit pel llibreter Babra de Barcelona. No sabem on para.
16. (I) Ms. *J/43*. de St. Isídor i St. Patrici.
17. (I) Ms. *J/103*, de St. Isídor i St. Patrici.
18. (V) Ms. *lat. 9344*, de la Bibl. Vaticana.
19. (C) Ms. *44. A. 3*, de la Bibl. Corsini de Roma.
20. Ms. *2J-4-27*, de la Bibl. Universitària de Barcelona.
21. (L) *Add. J6.430*, del British Museum (Londres).
22. *Add. J6 43J*, del mateix British Museum.
23. (L) *Add. J6432*, també del British Museum.
24. (J) Ms. *J/7J*, de St. Isídor i St. Patrici.
25. *Vat. lat. JO.275*, de la Bibl. Vaticana.
26. *Hisp. Quart. 63*, de la Preussische Staatsbibliothek (Berlin).
27. (S) Ms. de la Bibl. Colombina de Sevilla.
28. Ms. *J/22*, de St. Isídor i St. Patrici.

S. XVIe

29. Ms. de la Soc. Arqueològica Lul'liana (Palma).
30. Ms. de la mateixa Soc. Arq. Lul'liana, qui fou de J. Rosselló.
31. Ms. en 90 fols, de la Bibl. Provincial de Palma. Introbat.
32. *R. L. J5J*, de la mateixa Bibl. Provincial.

33. Ms. en 151 fols, de la Soc. Arq. Lul'liana, qui fou de J. Rosselló. Desaparescut.

S. XVIIe

34. *Vat. lat. 10.036*, de la Bibl. Vaticana.

85. Ms. *lat. 10.597*, de la Bayerische Staatsbibliothek.

36. Ms. *lat. 10.596*, de la mateixa biblioteca.

37. Ms. en 66 fols, de la Bibl. Provincial de Palma. Introbat.

38. (b) Ms. *lat. 10.593*, de la Bayerische Staatsbibliothek.

39. (b) Ms. *672-Hisp. 69*, de la mateixa biblioteca.

40. *R. L. 135*, de la Bibl. Provincial de Palma.

S. XVIIIe

41. (p) Ms. 38, de la Causa Pia Lul'liana (Palma).

42. Ms. 37, de la mateixa Causa Pia.

Cloem aquest llarg prelini agraïnt ben coralment, al Sr. Ramon d'Alòs-Moner, el *Pròleg* que encapçala el present volum, i fent notar que en el text indicam la tercera persona singular indicativa del verb ésser (*es*) quan s'elidex la *e*, amb un apòstrof (*que's bo*), mentre que pel reflexiu *es=se*, en el mateix cas d'elisió, conservam l'espai de pel (*ques cové*).

LOGICA DEL GATZEL

SIGLA

- 6 M = Ms. *lat.* 10.538, s. XIVe, de la Biblioteca bavaresa de l'Estat (Munic), base de l'edició.
- 19 C = Ms. 44-A-3, s. XVe, de la Biblioteca Corsini de Roma, confrontat.
- 27 S = Ms. de la Biblioteca Colombina de Sevilla, citat per Helfferich *apud* J. Rubió.
- R = Edició de Jordi Rubió (Anuari de l'I. d'E. C.: MCMXIII – XIV, pp. 332-352).
- Lat* = Text llatí del mateix ms. 10.538 de Munic, *apud* Rubió.
- [] = Afegits als manuscrits.
- < > = Addicions de l'editor.

Nota bene: A l'aparell crític ometem generalment les variants de grafia de M i C quan no afecten a la mida del vers, a saber: les de *a* o *e* àtones, *ç* o *s*, *c* o *ch* finals, *haver* o *aver*, *f* o *ph*, *ll* o *yl* o *yll*, *lur* o *llur*, *on* o *hon*, *raó* o *rahó*, *ne* o *ni*, *cant* o *quant*, *algun* i *algun* o *alcu* i *alcun*, *-ga* o *-gua* (*conega* o *conegua*), *-ents* o *-ens* (*començaments* o *començamens*), etc. En el text regularitzam l'ús de *j* per *g* (*mijà* per *migà*), de *f* per *ff* a començament de paraula, de *r* per *rr* després de *l* i *n* (*genre* per *genrre* o *genrra*). A més cal notar que en M la *c* i *ç* s'usen indistintament, i que la seva grafia ben sovint se confon amb la de *t*, i vice versa.

Ací comença la LOGICA DEL GATZELL¹

DEUS, per far² a vos honrament
de lògica tractam³ breument,
lo qual és compendi novell,
en mon enteniment appell⁴
que translat de latí⁵ en romanç
en rimes⁶ en mots qui son plans,
per tal que hom puscha⁷ mostrar
lògica e filosoffar
a cels⁸ qui no saben latí
10 ni aràbich: per que vos mi
endreçats, Sènyer,⁹ en saber
en bona entenció haver.

1. M, *Manca tota la rúbrica* — 2. C, *fer* — 3. C, *tractant* — 4. C, *la qual es dita del gatzell | hon mon entendiment apell* — 5. C, *dara-*
bich — 6. C, *rims o rima* — 7. C, *puxa* — 8. C, *çeylls* — 9. C, *seny*

I

ECH vos los .v. universals,
 lurs noms sabiats que es aytals:¹
 genus, sots sí² specia,
 après es³ diferència;
 propietat e accident
 són quart e cinquèn⁴ exament.

20 Dos són los generals menors
 qui termenen dintrals majors:⁵
 substancia es lo sobirà,⁶
 animal mortal pus jussà,
 el mig són cors e animal.

II

⁷**D**E les species, atretals,
 les dues són estremitats,⁸
 sí com cors e home nomnat;
 les altres dues són al mig,
 sensible e animal⁹ dit.

III

ENDIVIDU'S¹⁰ atrobat
 30 dues vets contrarietat:
 de nombre e de specia,
 quin ells fan diferència.¹¹
 De nombre: .j. .ij. e .iij.
 que lu nombre laltre non es.¹²

1. C, lur nom sapiats que es (S, son) tals — 2. S, ha sots si —
 3. M, de — 4. C, quatre e .v.^a — 5. C, e termenen dintrels maios
 — 6. C, subira — 7. C, sense calderó — 8. C, atretal | ... estremitat —
 9. M, sensible animal — 10. C, (E)ndividuus (serà En'dividu's?) —
 11. C, specie | ... diferència passim — 12. C, .i. e .ij. e tres | ...no es

De specia: sí com ferrer
qui non es lo seu oliver.

IV

DE diferencia diray,
mas tot lauger men passaray.

Differencia es universal

40 qui lespecia¹ mostra qual
es la sua diversitat,
axí com si es demanat:
datiler, e qual cosa es?
e la resposta fayta es
en lo genus, qui es arbre;
e açò matex de marbre:²
son genus say que peira es.
Differencia vé après
can hom³ diu: e qual arbre es?
50 ni⁴ marbre, e qual peyra es?
e hom respon: arbre fasén
dàtils; e peyra marbre gen,⁵
obrats della castells e tors.

En animals e en colors
e en tota causa creada
differencia es atrobada.

V

PROPRIETAT⁶ universal
particular es, qui senyal⁷
es de la sua specia

1. M, la especia — 2. M, [deym] *al marge* de marbre: C, manca tot el vers — 3. C, ven apres | com hom — 4. C, sur (sic) — 5. C, arbre fassen | ...marbre sen (R marbre'sen = essent) — 6. C, propietat passim — 7. M, qui s seyal

60 e dels individus della;¹
 e per ço con² en ells està,
 propietat los demostra,
 axí com cà, qui per ladrar,
 e cavall, qui per aniar
 demostren lur³ propietat,
 despecia fan⁴ diversitat.

Cada propietat detria
 son subjech⁵ daltra specia.
 Propri e diferencia

70 signifiquen lespecia,
 mas no la mostren dun semblant,
 car propietat va mostrand,
 c'una specia no's l'altra,⁶
 axí com de cavall e cà.
 Per altra mou diferencia
 demostra qual specia,
 axí com animal rient.

Endues han convertiment,
 diferencia e propietat,⁷
 80 mudant subjech e predicat,
 axí com home resible;
 resible es home sensible:
 quescú⁸ pot esser predicat
 e subjech, pus sia girat.

VI

ACCIDENT es universal
 particular, sí Deu me sal,⁹
 lo qual està en general

1. C, indiuiduus deylla — 2. C, cor — 3. CR, anillar (*provençal* enhilar, *del llatí* hinnire) | demostre llur — 4. C, fan llur — 5. C, subiect usual — 6. C, no es altre — 7. C, Diferencia propietat — 8. C, Cascu — 9. M, saluu

e aytanbé en special.

En general: com vegetable
 90 engenrat¹ e corrumvable.
 De special: algun² hom blanch
 o negre o durment o ranch.³

Accident no pot demostrar
 genre⁴ ne specia, som par,⁵
 sí com blancor e malaltia⁶
 qui no mostral subjec qual sia.

En dues parts es accident;
 la una es separablament,
 l'altra inseparablement.⁷

100 Separable: home corrent.

Inseparable: foch ardent.

Alscuns accidents⁸ say que y ha,
 no son en tota specia,
 axí com hull-gaç e nas-fent,⁹
 en alguns metalls foniment.¹⁰

Ay accident coessencial¹¹
 e departible atretal.

Coessencial¹² es devesit
 en dues parts, segons que's dit:¹³

110 una es con l'enteniment
 hymagina possiblament
 ginoví¹⁴ privat de negror,
 e¹⁵ home blanch de sa blancor;¹⁶
 mas l'altra part nos pot privar
 denteniment, sí com comptar

1. M, com en vegetable engenrrat (o engenrrant: C, engenrant) —
 2. C, alcun *passim* — 3. C, o dorment o rant? (R, orant) — 4. M, gen-
 rra — 5. C, compar = çompar — 6. C, malautia — 7. C, manca tot el
 vers — 8. C, alguns accidens — 9. C, vuyl gas (M, gat?) e nas (sense
 fent): *Lat.* tortuositas oculorum et turnitas nasi — 10. M, matalls; C,
 funiment — 11. C, no essencial — 12. C, Q^oessencia — 13. C, ques o
 queo dich (potser la llicó primitiva era que us dich?) — 14. C, guineui
 — 15. C, sense e — 16. *Lat.*, ymaginatur esse possibile corvum privari
 nigredine et tignum posse privari albedine

en quatre dos; cor tota via,
 dos en quatre hom entendria.
 Del accident say departable¹
 quen dues² parts es camiable:
 120 la una ve a tart, sous dich,
 com can es en home massip;³
 laltra ve tost e molt sovén,
 com gauig o espaordiment.⁴

En altres dues parts es dit
 que accident es departit:
 la una es propietat
 de accident a subjech donat:⁵
 a home es propri son riure,
 son comprar e son escriure;
 130 laltra part say que's nomenada
 propietat no propriada
 més a un⁶ subjec que a altre,
 axí com hom⁷ menjant⁸ malalte;
 car menjar en malaltia
 a tot animal se apropria.⁹

VII

DE los¹⁰ .v., say, universals¹¹
 los tres primers substancials,
 los dos derrers són daccident;
 sos vist¹² manifestament.

1. C, departible. — 2. M, quen dues dues: C, que dues .ij. — 3. M, canes en home messip: C, caneus (can eús = seús?) e home macip — 4. C, gaug e spahordiment — 5. C, donar — 6. M, propietat no propriada | mes ha un (C, a hun) — 7. M, home — 8. C, meiant o meniat — 9. C, meiar e malaltia | ...se propria — 10. C, dels — 11. M, uniuniversal — 12. C, los tres primes... | los (sense dos) darres... | son vists (R, so es vist)

VIII

140 **Q**UATRE¹ són diffinicions:
 ech vos lurs² demostracions.
 Primer'es de efficiens:³
 ànim'es de cors compliment,
 say,⁴ sens materia exament.
 Materia són li element
 a lo cors qui es engenrat.
 Forma dóna⁵ signiffigat
 de la materia, ço say.
 De la causa final⁶ se fay
 150 diffinició: què es⁷ coutell?
 e hom⁸ respon tot be e bell:
 coltell⁹ es causa de servir,
 e pen'es per peccat¹⁰ punir.

IX

A conèxer lesser de la re
 covenen¹¹ .iij. coses, per ma fe.
 Primer'es con lo predicat
 mostral subjech en veritat;
 comparament substancial
 hi ha mester, sí Deus me sal,
 160 de subjec fet ab predicat,
 axí com dome animat;
 cor tot home ha moviment
 e tot animal exament.
 Segona demostració

1. MC, Quatra (*passim* M) — 2. C, llus — 3. C, effeciens —
 4. M, ffay: C, fayt — 5. C, don ha — 6. C, fina — 7. C, ques
 — 8. MC, ho — 9. C, coutell — 10. C, de peccats — 11. C, coue-
 nen en (*serà couen?*)

es col subjech dóna rahó
 a demostrar lo predicat
 per ço que ver sia trobat;¹
 car qui diu home, diu resible
 ab cors animat e sensible.
 170 De la terça nos rent² rahó,
 car no si forma³ questió;
 car aquells demanden follor
 cant dien: per que es⁴ color
 negre ne blanch? ni, per que dos
 es compte? car responciós⁵
 si fan senes⁶ deffalliment
 e sens altre acordament;
 car negre's⁷ color per negror
 e blanch es blanch per sa blancor,
 180 e de dos es nombre format
 per ço cor dos són ajustat.⁸

X

GENUS e diferencia
 demostren lespecia⁹
 cant hom met lo genus primer
 e lespecia en derrer.
 Per propietat, atretal,¹⁰
 es trobat ver, sí Deus me sal,
 axí com cosir e escriure,¹¹
 bramar e comprar e riure.
 190 Hom apercep per accident
 drap blanch, negre, vellant,¹² durment.
 Genus e diferencia

1. M, [a]trobat — 2. C, vos ret — 3. C, soma — 4. C, deman-
 don follor | can diuen per ques — 5. M, responcions — 6. C, sens
 — 7. M, negre es — 8. C, formar | ... aiustar — 9. R, la especia —
 10. C, Propietat (sense per) atretal (M, etretal) — 11. CR, e scriure
 — 12. C, e negre uetlant

fan sobre la especia¹
 contrarietat dues vets,
 segons que entendre porets:
 la una se fa diversament,²
 l'altra per contrari, exament.
 Diversament se diu axí:
 drap de lana e drap de lli.
 200 Contrarietat: com cors mortal
 a immortal. E car mi cal,³
 dich que si es alguna res
 a qui null nom no⁴ sia mès,
 fayse sa⁵ diffinició
 sobre lo genus, e veus ço:⁶
 si la causa es animada
 e vegetable, es donada
 enaxí la responció,
 segons que ho mostra raó:
 210 est cors es animat sentit,⁷
 mas son nom es mès en oblit;
 privat de nom e denimat.⁸

XI

DUES son comparacions
 universals, segons rahons:
 natural e accidental.
 Comparació natural:
 com subjec e son predicat
 en natura són atrobat,
 axí com home animal
 220 quin moviment semblon equal;

1. C, lespecie — 2. M, diuerçament — 3. C, can mi cal (M, qual)
 — 4. Lat., cuius nomen ignoretur: R, nom ne: MC, hom ne — 5. M,
 manca sa — 6. C, quo (serà co?) — 7. C, e sentit — 8. Sembla que
 aquesta es la difinició de vegetable. M, danimat (preferim la lliçó de C
 denimat = desanimat o inanimat?)

cor si són li home movent,
 sis¹ són animal exament.
 Comparació² de accident:
 e³ de blanch ab blanch, o corrent⁴
 ab corrent, e ab negrit
 alcun cors que sia 'nblanquit.⁵

XII

A conèixer *què*, tres mous ha.
 Lo primer en genre⁶ està
 cant hom demana: hom *què* es?
 230 e la resposta fayta es
 cant hom diu: hom es animal
 racional. E atretal
 per lo segon mou hom respon
 ab lespecia, e veus com:
 hom⁷ es racional mortal.
 Lo terç mou se fa per senyal,
 ço es a dir discripció
 ab ques fa la responció:
què's hom? leva destatura,⁸
 240 ungles amples ha per natura.

XIII

DIFFERENCIA demostra
so què, mantes⁹ vets per una,
 e per mays duna atretal.
 Per una: hom es animal.
 Per més duna: racional,

1. M, si — 2. C, compacio — 3. CR, sense e — 4. M, occurrent :
 R, o de corrent — 5. C, ab ennegrir (R, ennegrit) | alcun (M, acun)
 cors que sia blanquit — 6. M, engenrra : C, engentra — 7. C, hon —
 8. R, levada estatura — 9. M, mants?

sensible, movable,¹ volent
son creador omnipotent.

XIV

QUIN mostra diferencia
en genre² en specia
250 cant³ hom diu: e quin animal?
e hom respon: racional.

XV

ECH vos de preposició,⁴
en dues parts es⁵ son sermó:
predicativa primera,
condicional derrera.
Predicativas departeix
en dues parts es deve sex:⁶
luna part es disjuntiva,
l'altra⁷ part es conjuntiva.
260 Disjuntiva: o fals o ver,
car null mijà⁸ no y pot caber.
En la conjuntiv'a mijà
con hom diu: tanca la sija.⁹
Ec vos de la condició:
sim ames¹⁰ dar té .j. cordó.

XVI

QUATRE són preposicions
compreses, on són mants¹¹ sermons

1. C, mouible — 2. C, demostra diferencia | engendra — 3. C, quant — 4. C, proposicio *passim* — 5. C, en (M, e en) dues parts en — 6. C, deuesir — 7. C, disiunctiua usual e laltre — 8. M, miga: C, mitga usual — 9. M, tança (o cança?) la sija: C, tanca la siga — 10. C, ha mes — 11. C, opreses ... mans (M, mats?)

fayts: en tot, no tot, e alcú,
 e encara en no negú.¹
 270 Quatre² són qui no són en ús,
 mas quen fan fallacies alguns:³
 dues individues appellades
 e les altres deseparades:
 en Pere gran, Pere⁴ no gran,
 home vellant, hom no vetllant.⁵

XVII

E_N .viiij. mous preposició
 par c'aja contrari, veus ço⁶
 en affermàn e en negàn;
 mas no's contrari a mon semblàn.

280 Primera es dequivocat⁷
 cant del subjec es predicat.
 La un diu: degollat moltó,
 e laltre diu: anc ver no fo;
 la un diu d'*Arieles*,⁸
 e laltre daquell que menges.⁹
 Cascun diu ver, sí Deus me sal,
 per quel contrast res no val.

Segons, que diu del predicat
 con diu: vin a beure¹⁰ es vedat;
 290 segons la ley del sarrayí,
 mas del crestià no's axí.

Terça¹¹ es con particular
 universal fan contrastar,
 axí com dir: ull dom es blançh,
 e¹² es respost que no es blançh.

1. C, en nongu — 2. M, quatra : C, quant — 3. C, mas quen fallacies alguns — 4. M, pera ... pera : C, .p. ... en .p. — 5. C, vetllant ... vetllant — 6. C, presuposició | par aia ... veus quo — 7. M, de equivoocat — 8. C, dariet es : R, de arietes — 9. C, meges — 10. C, com viu vy a boure — 11. M, terce — 12. M, pmet e. *Aquest vers va al marge*

Cascún diu ver, car blanch hi es
en negre, ço vey appalès.¹

Quarta d'actualitat²

e de potencia on ver es.

- 300 La un diu quel vin del salló³
embriaga, laltre diu no;
la un ho diu de mantinent
e laltre de possíbolment.

Quinta es de relació.

La un diu payre, laltre no;

la un ho diu⁴ de natural,

e laltre de accidental

cant infant es pres a noyrir.

Sisena⁵ de loch se sol dir.

- 310 La .j. diu payre viatjant,
e laltre son dits navegant;⁶
la un diu que va a París,
e laltre diu: no, a Tonís.⁷

Setena se diu destament
en qual que hom sia essent.

La un diu Pere ha saber,⁸

e laltre diu que no es ver;

la un diu que sab⁹ en costuma,

e laltre que no en natura.

- 320 La .viii.^{a10} se diu de temps.

La un,¹¹ affermadaments,

que lome qui jau no es sà,

e laltre diu que mal no ha;

la .j. te diu ver per .j. dia,

e laltre per laltre¹² qual que sia.

1. C, cascu diu (M, dir) ver que blanc hi es | e negre ... apeles —
2. C, de actualitat — 3. C, lo hu *passim* ... vy del sello — 4. M, o diu
— 5. C, si sen ha — 6. C, viatgant | ... neuegant (R, nenegant) —
7. C, tunis — 8. M, pera asaber: C, .p. ha seber — 9. C, la hu diu
que no sap — 10. C, huytena — 11. R, la un diu — 12. C, per altre
(R, omet la e conjunctiva)

XVIII

QUATRE son preposicions
 ab que hom forma los sermons:
 algunes han convertiment
 e no les altres exament.

330 Convertiment es atrobat
 con lo subjec el predicat
 prenen en sí camiament.¹
 Ech vos les c'an convertiment:²
 la negativa universal
 nega que hom³ no es sal;
 affirmativa⁴ particular
 se pot enaxí figurar
 con se diu: algun home es blanch⁵
 o negre, malalte⁶ o ranch.

340 Affirmativa universal
 nos convertex, sí Deus me sal:
 con hom diu: tot hom animat,
 qui converteix no diu vertat;
 negativa⁷ particular
 nos convertex, segons que par:
 no es tot hom⁸ animal
 ne tot animal hom mortal.

Preposició convertent
 no pot esser, si verament
 350 no es demostrat⁹ veritat
 sens que noy haja falsetat.

1. M, camihament — 2. C, manca aquest vers — 3. C, la negatiua
 ... | negua que home — 4. C, affermativa passim — 5. S, com si diu
 alcun hom es blanch — 6. C, malauta — | 7. C, neguna — 8. C, home
 — 9. C, de mostrar

XIX

TRES mous són de convertiment:
 la hun¹ se fa per accident;
 laltres fa per simplicitat
 mudant subjec e predicat;
 e² lo terç mou, sí Deus bém do,
 es per contraposició.

XX

PREPOSICIÓ, tretze³ vies.
 Con tu savi series
 360 si en ton cor les pots retener!⁴
 car per elles hauràs saber.
 Primer'es de necessitat:
 tot cors⁵ compost es demostrat.
 Segon's diu⁶ con es sentit
 veent, palpant, gustant, oynt.⁷
 Terça es d'esser esprovat:
 tot foch es calt con es tocat.
 Quarta es de *tauetur* dit,⁸
 vocable aràbich es hoyt,⁹
 370 en special es demostrat
 e¹⁰ en general atorgat,
 axí com lom qui creu que es
 París, si bé estat¹¹ noy es.
 Quinta es¹² la preposició
 quin sí matexa sa¹³ rahó,
 con en .iiij. ho¹⁴ es mostrat,

1. C, lo hu *passim* — 2. C, *sense e* — 3. M, *tret se puntual* [al'tretze] *sobrescrit*: R, a *tretze* — 4. CR, *sin*; M, *retaner* — 5. C, *primera es ... | tot cos* — 6. C, *segons es viu* — 7. C, *hoyt* — 8. M, *ta uirtut dit*: C, *tauetur dir* — 9. C, *ohyr* — 10. C, *omet e* — 11. CR, *be stat* — 12. CR, *quinta s* — 13. C, *la* — 14. MC, *o*: R, *on*

que dos son la una meytat.
 Sisen'es de perpensament,
 e aquesta no val nient,
 380 car falsetat hi¹ pot caber
 on mant hom fall² per no saber.
 Setena se diu de publich,
 con hom qui ment vil es sentit.
 Huytena's diu de sotsposada,³
 la qual no val nulla vegada,
 car mant hom reb molt sovén
 so on⁴ veritat no entén.
 Novena's diu datorgament
 a qui no cal⁵ repreniment.
 390 Deena està en semblant
 cant la primeras va acostant
 ab semblant possibilitat,
 mas nou fa en necessitat.
 Onzenas diu appalès:⁶
 a ton amich sies cortès.
 Dotzena es dopenió:⁷
 qui va de nits sembla layró.
 Tretzena es ymaginada,
 com serp morena varinada.⁸

XXI

400 **D**E tretze⁹ preposicions,
 en la .v.^a es pus forts rahons,
 car silogisme van¹⁰ formar.
 Lo nom daquelles vulls nomnar.¹¹

1. C, falçedat si — 2. M, manca fall — 3. C, sopposada — 4. C, reeb molt souent | so en — 5. M, detorgament | a qui (R, aqui) no qual — 6. C, on se nas.. apales — 7. C, dopinio — 8. M, con serp: C, com sert. (Lat. ut aliqui ymaginant piscem morenum, quare serpem assimilatur, esse totaliter venenosum) — 9. M, tretse — 10. M, silogisma sovint; R fan — 11. C, lo mon; M, nomenar

En la primera: mays tot es¹
 que sa part. Hec vos enaprés
 la segona, qui es sentida,
 on a tart trobarets fallida.
 Terça es de la esprovada,
 don hom se quart² altra vegada.
 410 Quarta de *atauetur* es
 on a tart³ defalliment es mès.
 Sinquena es sella⁴ quen sí
 ha sa⁵ rahó, com yo en mí
 ay mes mans e tots mos caxals.

Les altres gens⁶ no són cabals
 a les .v. damunt nomenades.
 Les publiques e atorgades
 om dóna a los no sabents
 con esputant hom savils vençs⁷
 420 a les⁸ .v. damunt nomenades,
 on veres rahons són mostrades.
 De perpensar e de semblar
 pot hom fallacies formar.
 Públiques e reebudes
 ab creença, són car tengudes,⁹
 a rectorica són donades
 e a dret les demés vegades.¹⁰

XXII

DE possíbol e impossíbol,¹¹
 de¹² necessari, son cor hi vol.¹³
 430 Possíbol: esser escrivà.
 Impossíbol: home pedra.¹⁴

1. C, mas totes (M, també totes) — 2. C, es da sprouada | ... se gart — 3. R, on tart — 4. C, seylla — 5. MC, assa — 6. M, gents: C, yents — 7. C, com desputant ... vens — 8. R, ab les — 9. C, car uengudes — 10. M, negades [al'vegades] — 11. M, possible e impossible *rúbrica* — 12. *Lat. et* — 13. C, cor .j. vol — 14. C, pera

Neccessari: hom¹ animal.

No necessari: nom Vidal.

So qui en un temps es possíbol,
en altre temps es impossíbol.

XXIII

D' ARGUMENT sabiats² diray
com pus breument dir en³ poray.
Arguments són dits ajustat<s>
don altres dits són dirivats,⁴
440 segons que entendre porets
con les figures legirets
on⁵ argument es demostrat.

En tres térmens es termenat,
sabiats per ver, tot⁶ argument,
car sens ells nos mostra nient.
La un terme es de mijania,⁷
e lo menor es tota via
subjec en la conclusió,
e lo major,⁸ sí Deus bem do,
450 està en la conclusió
predicat, e es questió.

Conclusió say no es dita
enans qu'ella sia exida
de dues preposicions,
cor no es acabat lo⁹ sermons;
mas con es exid' es¹⁰ rahó
que hom lapell conclusió.

Dues negacions¹¹ no fan
null argument, a mon semblant.¹²

1. C, dom — 2. M, dergument *passim* sabiats: C, (D)e argument
sapiats *usual* — 3. C, ho — 4. C, ajustar | ... diriuar — 5. R, on:
MC, en (en? — 6. C, manca tot — 7. M, terma es de (CR, sense de)
migania — 8. C, la menor — 9. M, los — 10. C, mes con es exit es —
11. C, veguades (serà neguades?) — 12. C, semblan

460¹

ni negun² animal es sal;
 ni de dos particulars³
 preposicions, no daràs
 la veritat en argument
 segons art⁴ de demostrament;
 cor qui diu alcun animal
 e algun⁵ blanch, son dit no⁶ val.

XXIV

DE la materia⁷ dargument
 vos diray vertaderament.

470 Ses raylls són⁸ .v. atrobades.

A la primera són donades
 les proposicions de grat
 qui demostren necessitat.

Segona es con par vertat:
 que lom qui ama sia amat.

La terça diu⁹ dopinió:
 qui va de nits sembla layró.

Quarta es con par vertat
 so qui es molt gran falsetat,

480 axí com tot¹⁰ esser en loch:¹¹

Deus es, sens¹² que no es en loch.

Quinta es con falsament
 home fa fals comparament;

cor qui diu: Carles es leó,¹³
 mostra que fals es son sermó.

1. MC, *evidentment manca un vers* — 2. C, *negu* — 3. C, *dues* (R, *duas*) *particulars* — 4. C, *manca art* — 5. C, *alcu animal | e alcun* — 6. M, [al'no] *al marge* — 7. CR, *manera* — 8. C, *raylls*; M, *so* — 9. C, *viu* — 10. M, *manca tot* — 11. C, *lloch* — 12. R, *essens; serà es ens?* — 13. C, *cales es laho*

XXV

SILOGISME¹ say c'a² mester
 quatre coses a mon parer:
 subjech, accident, questió,
 començament hi esser³ bo.
 490 Del subjech vos diray breument:
 con hom malalte ha sanament.
 Accident nous vull oblidar,
 en triangle⁴ poràs trobar,
 cor cada linya en triangle
 ab sa par linya hi fay angle.⁵
 De questió, segons quem par,
 es col subjec se va ajustar⁶
 ab l'accident, don questió
 pren forma la conclusió.
 500 Començament⁷ no vull lexar:
 so es con hom a lesputar⁸
 atorga preposició⁹
 don hom trau la conclusió.
 Qui començament vol negar,
 en esputar no sab entrar.

XXVI

QUATRE SON les condicions
 de silogisme:¹⁰ les rahons
 ver, necessari, e primer,
 e'ssencial hi es mester.
 510 Ver, es que sia veritat

1. M, Silogiza — 2. C, qua — 3. C, es (R, e començament hi es)
 — 4. M, trianguel: C, triangle — 5. M, se part .. angle: C, sa part
 ... triangle — 6. C, subject seria justat — 7. C, començaments —
 8. C, al disputar *usual* — 9. M, preponicio? — 10. M, Quarta ... con-
 clusions [al'condicions] | de silogisma *passim*: CR silogismes

so que l'argument ha provat.¹
 So qui es de necessitat,
 es con no pot esser mudat.
 Primer, es con es affermat
 primerament lo predicat.
 Essencial, cové estar
 en ço de que vols predicar.

XXVII

PER quatre mous va questió,
 e sí^s² fa la conclusió.

520 Silogisme va tot primer,
 eximpli es lo pus derrer;
 entimema, inducció
 estan en mig,³ sí Deus bem do.

Silogisme, cabal sermó
 con se forma conclusió
 de dues preposicions,
 per veres demostracions.

Inducció poràs trobar⁴
 adonchs con ab particular
 530 poràs provar universal;
 cor sin⁵ Ramon e en Vidal
 e cascú li racional
 an loch, e ample e pregon,
 sí san tuyt li home qui son.

Entimema say con se pren
 en⁶ conclusió solamén
 ab una preposició
 don es solta la questió.

Con dius: en Pere⁷ es sensible,
 540 cové que haja cors visible.

1. M, l'argument ha probat — 2. C, si — 3. C, esta al mig —
 4. CR, nombrar — 5. M, si — 6. C, e — 7. MC, diu sen .p.

Ab eximplis són questió.
 Echvos neximpli bell e bo:
 L si mala cosa es guerrejar,¹
 bona cosa es passifficar.

XXVIII

<TRES mous són dobscurament>:²
 quant hom affic en argument,³
 con diu animal corrent;
 e molt hom naminva en toyll,
 con acorsir⁴ la rahó vol;
 o⁵ con vol respondre tot breu,
 550 don entimemas forma leu.⁶

XXIX

SILOGISME poràs cercar
 en causa en causat, som par.⁷
 Lo foch es causa, e fum es
 occasionat, e ver es
 que lo fum es occasió
 a trobar foch con fas carbó,
 com per lo foch atrobat es.
 Sí com lo⁸ foch es major causa
 que lo fum, axí s entaula
 560 que la darrera dicció
 que es en la conclusió,
 sia⁹ en lo terme mijà
 major causa, ço es serta:¹⁰
 donchs la pus noble dicció

1. M, quasa [es] garregar (C, guarreiar) — 2. Afegim aquest vers, pres del llatí, per que'l text faci sentit; però el deixam fora de numeració — 3. C, affigen (M, affit? en) arguments — 4. M, aconsir: C, acorsic — 5. R, o(n): MC, on — 6. C, son entimemas formey eu — 7. C, serquar | ... en quant son par — 8. R co'l — 9. M, si ha — 10. C, sera

mit en la¹ major abandó
 en lo terme mijà, qui es
 compost de dos termens: ver es.

XXX

UTRUM, e què, e quiny,² per què
 son quatre mous, que'xis cové.

- 570 *Utrum* en³ dues parts està
 ab que la demandas forma:⁴
 primera es si es o no
 so que demanda ton sermó;
 segona es destament:⁵
 si Deus es bo, omnipotent.
Què, 'n⁶ dues parts partit es:
 primera: què's destrer?⁷ pagès?
 resposta: es cavayll, laurador;
 segona, veritat major,
 580 què's vi? respon⁸ abendó:
 premut, embriagat, glotó.⁹
 Propri e diferencia
 te donaràn¹⁰ sciencia
 de lo quiny qui'n ab.ij. està,¹¹
 car per cascú se demostra.
Per que, en dues¹² parts estan:
 primera: per qual causas fan;¹³
 segona: per que's atrobat
 so qui per altre es¹⁴ demostrat
 590 e per síis demostra es ve.¹⁵

1. C, en ella — 2. C, quint — 3. C, es — 4. Serà fa? — 5. CR, de estament — 6. CR, que en — 7. C, rustich — 8. C, quens (o que es: R, que es) vi respun (M, respen?) — 9. Lat., convenienter respondetur: vinum est aqua putrefacta in vite — 10. C, donaren — 11. C, abdos sta — 12. C, dos — 13. C, quals (M, també quals) causa es fan (R, fa(n) i en el vers anterior esta(n) indicant la supressió de la n) — 14. C, altres: R, altre's — 15. C, demostras en ve

*Utrum e per que san a fe,¹
e què e quin san a rahó.*

XXXI

CONTRADICTORIA² sermó
qui en quatre mous safigura.
Lo primer, primer se dirà,
relatiu es, com fill e payre.
Segon aporta lo contrayre³
de blanch e negre, e mal e bé,
e ver e fals, e dautra re.
600 Privació posició⁴
es lo terç mou, con cadaló
qui con neix⁵ no veu nulla res.
Quarta dafermació es
e de negació formada
qui no ha mijà ni ligada.⁶

XXXII

NOMBRE⁷ ja no fóra sens dos,
ni dos nombre si res no fos.
Nos⁸ segueix de necessitat
que a dos, .iij.^{es} sia donat;
610 cor dos poden esser sens .iij.
e sens .ij., .iij. no foren⁸ res.

XXXIII

ENFRE esser e essencia
say quey ha diferencia.

1. C, affe — 2. C, contradictorian — 3. C, contra hayre — 4. C, possicio — 5. M, coneix: C, conex — 6. C, e no ha mitga ni liguada — 7. M, nombra — 8. C, no — 8. C, dos tres no foran

Essencia l'enteniment,
say, la comprèn naturalment;
mas d'esser¹ no pren la forma,
mas dintre la materia.

Essencia, especia es,
e esser, particular es;
620 e esser e sa² especia
poden esser substancia
e accident, en veritat.

XXXIV

DELS universals mes membrat,
dels quals materia empremtada
e sa empremta segelada
fa conservar especia³
en los individus⁴ della.
Lespecia es⁵ termenada
dins dos termens, es sustentada:
630 la .j. terme's materia
universal, senes⁶ forma,
la qual es dita ordial;
e l'altre terme, atretal,
d'individus es consirat.
E ço per que no es⁷ vedat
que sia⁸ vista specia,
es per so cor materia
ordial⁹ es invisible,
si be ses intelligible.

1. M, de esser — 2. C, la — 3. Potser la redacció d'aquests dos versos, almenys pel sentit, baja d'esser eixt: e sa (C, la) empremta segelada's (M, sagelada: C, segellada | a (R, fa) conservar especia: Lat. materia ordinalis appetit conservare et perdurare facere species — 4. C, indiuiduus i més avall endiuiduus, formes usuals — 5. C, omet es — 6. C, sens — 7. Serà per que ns es, o per que nos es? — 8. C, e si has — 9. C, ordinal

XXXV

640 **S**i tu vols entendre lo ver,¹
 fe e'ntendre² tauran mester.
 Ab fe comença a³ obrar
 en ço que volràs encercar,
 affermant possibilitat;
 car la impossibilitat
 no afferms⁴ al començament,
 cor si ho fas, l'enteniment⁵
 no porà mays avant anar
 encercar ço que vols trobar;
 650 car qui⁶ al començament menyscrè,
 ab enteniment no veu re.
 Aytal ús han li infidel⁷
 qui descreson que Deus del cel
 sia en sancta trinitat,
 ni en⁸ sancta Maria encarnat;
 car al començ dela raó
 descreen ho, dién⁹ que no;
 e cor descreon en primer,
 lur enteniment en derrer
 660 no ha ab que vaja cercar
 so qu'ell¹⁰ pogra atrobar
 si no li embargàs¹¹ sa virtut
 linpossíbol qui es creüt
 a comensar del esputar;
 a qual los valgra¹² mays duptar;
 car per duptar es demostrat

1. C, lo voler — 2. M, Lentendre, però la L, caplletra en vermelió, fou escrita per l'illuminador sobre la indicació de s llarga ben semblant a f que segurament volia posar el copista — 3. M, elideix la a — 4. M, affermes — 5. C, l'entendiment passim — 6. M, omet qui — 7. C, infisel — 8. CR, nin — 9. C, descreon e dien — 10. C, vaya serquar | so que ell — 11. C, linbargas — 12. C, disputar | ... valdra

so que es possibilitat,
 car l'enteniment ne revé
 en son encercar con avé
 670 en ço qui es ver e provat.
 Est'regla¹ ages en ton grat,
 car amar ne pots e saber
 ton² Deu, qui ten fa car tener.

XXXVI

S₁ tu vols null secret³ trobar
 ab quatre mous lo vay sercar.
 Primerament ab sensual
 encerca altre en sensual,
 e cor .j. en sensualitat
 dóna daltre significat;⁴
 680 cor la forma artificial
 de son maestre es senyal.
 Segons⁵ mou es con sensual
 demostra lentellectual,⁶
 com per est mou,⁷ qui's sensual,
 entens laltre entellectual.
 Ecte lo terç mou, on greument
 impren ostal l'enteniment:
 est es con lentellectual
 daltre es mostra e senyal,⁸
 690 axí com ver e fals⁹ qui són
 los majors contraris del mon
 e demostren¹⁰ que Deus es;
 cor si posam¹¹ que Deus no es,

1. C, esta retgla — 2. C, to — 3. M, sacret — 4. Potser la redacció i puntuació d'aquels tres versos ha d'esser així: encerca altre (M, altra) sensual, | e encara cor una (M, vna: C, j^a.) sensualitat | dona daltre (M, altre: C, daltre) significat — 5. C, segon — 6. M, l'entellectual: C, l'enteectual — 7. R, mon — 8. C, l'enteectual | ... o seyal — 9. M, Aaxi: ... es fals — 10. C, demostre — 11. C, cor posam

so qui ver¹ e fals nes menor;
 e si Deus es, esne major²
 contrarietat a³ ambdós;
 e cor major es ahondós⁴
 desser, e menor⁵ ne deffall,
 donchs pots saber que per null tayll
 700 menor ab esser nos cové,
 pus c'ab lo menor no fos re.
 A⁶ tres mous tay demostrat
 Deus esser ell⁷ significat.

Del quart mou te vull remembrar
 ab lentellectual,⁸ som par,
 daysò qui's secret sensual;
 car theòrica tes senyal
 de los secrets de praticha.

XXXVII

DEMOSTRACIÓ tres graus ha.
 710 Primer es: mays es tot que part;
 car l'individu de la art,
 a la art gens no es equal.
 Lo segon mou qui'nquer mays⁹ val:
 es lo simple fenit quin se
 conté son tot, sens que de se
 no fa part, com lentendiment
 quin hàbit ha diversament
 mants¹⁰ objechs, sens que part non fà
 de sí, mas que pren lur forma.

1. C, Lo que (M, quin?) ver — 2. C, manca aquest vers — 3. R, a : MC, e. El text llatí d'aquests tres versos diu : verum et falsum essent ex eo in diversitate et contrarietate minora; ex eo autem quod ponitur Deum esse, existit maior contrarietas et diuersitas inter ipsa — 4. M, ambdos : C, ahon dona : R, abundos — 5. C, dasset e manor — 6. R, Ab — 7. C, el — 8. C, ab entellectual — 9. R, mays : MC, may — 10. M, mans

- 720 So per que demostració
 <'n> el¹ segon mou ha mays faysó
 de ver que no ha² en lo primer,
 diray vos ho molt volenter.
 En lo primer ton³ cors mays es
 que no ses⁴ ta mà, la qual es
 possíbol con la⁵ pot tallar;
 e tot⁶ ton cors se pot guastar
 retornant ses parts a no re⁷
 tro quel tot no ha nulla re,
 730 car perdut ha ço per que era.
 Enteniment ja no perdrà
 son tot per parts, car no les ha,
 cor si algun objec no pren,
 pendren pot altre exament;
 mas ja⁸ natura no retrà
 lo peu,⁹ al cors, que perdut ha:
 donchs mays es tot que part non ha
 que no es lo tot qui parts ha.
 Lo terç mou es pus vertader
 740 que lo segon ni lo primer,
 car tot es sens part, infinit,
 ço es .j. tot en l'esperit
 simple que son tot¹⁰ mays conté
 quel tot del¹¹ segon. Vet per què:
 car tot finit dins terme està,
 per que en¹² son ver terme hi ha
 e cantitat e falliment,¹³
 pus no es infinidament;
 mas lo tot qui's¹⁴ sens termenat,
 750 infinidament es estat,

1. R, del — 2. CR, nos — 3. C, con — 4. C, O? que no es
 — 5. M, let — 6. C, E cor — 7. C, retornen ... non re (M, norre) —
 8. C, examen | mas ya *passim* — 9. C, pou? — 10. C, tot son — 11. C,
 tel — 12. C, infinit dins trameta | per quen — 13. C, e quantitat e
 falliment — 14. C, ques

e es, e senes fi¹ serà.

Aquell tot mays ver en sí ha²
que no ha lo tot termenat,
qui conté tal necessitat
qui lo fa esser termenat;
mas lo terç tot ha'ytal³ poder,
tal necessitat, tal voler,
que tot quant es conclou en sí.
Pus tan gran es, membr'él⁴ de mi.

760 Lo primer grau sentén⁵ leuger
per so con es sens mijancer.⁶

Lo segon grau sentén greument
cor ab mijà sensualment
lauràs a entendre primer.

Lo terç grau, on ha mays de ver,
ha⁷ molts mijans qui són leu:⁸
saberlo te cové, si Deu
vols saber per necessitat.

770 E qu'ell⁹ per sa gran pietat
enlumén ton entendiment,¹⁰
sens lo qual null hom no entén.

XXXVIII

DE subjec e objec mijà¹¹
te vull parlar, car obs taurà.
Materia es¹² potencia
e subjec ha tota forma
qui per cors natural sia;
e li compost del `element

1. C, e es sens fi — 2. MC, may (R, mays) ver en sia — 3. MC, tot aytal — 4. R, membre'l — 5. M, es senten — 6. Lat. quia caret (R, es sen : MC, es son) medio — 7. M, A — 8. MC, qui (C, que) son leu : Lat. difficillime intelligitur (scil. modus) — 9. C, quel — 10. C, enlumin ton enteniment — 11. C, (D)e sob e obiect miga — 12. C, materias (R nota que ia sol valer per dues sil labes)

són subjec, ço say, estrument¹
a la forma artificcial.

- 780 **O**bjech hi ha qui's² natural
als particulàs sensual;³
objec dentellectuytat
es Deu e fe e caritat;
objet dartiffici, veer
lo pren, e aytanbé voler,
com veus e vols la tua tor.
Mijà say que's lo movedor⁴
quis mou de subjec al objech
sens que no's part de son subjech
790 ni defora lobjec⁵ no va,
mas quen lo mig damdós està;
sí com es anar e escriure,
entendre e amar⁶ e riure.

En son moure lobjec consent,
e sí fal subjech exament;
e⁷ per açò lo mig movent-
mouse e's⁸ mogut verament
per ambedós sos termenats,
on⁹ moviment es demostrats.

XXXIX

- 800 **A**enserçar pus noblam sové:¹⁰
ab tres coses latrobaré:
esser, major, acabament,
qui ensemps han conveniment¹¹
contral contrari de major,
lo qual se cové ab menor,

1. C, strument — 2. C, qui es — 3. CR, particulars; M, sensuels
— 4. M, mouador — 5. C, defforal subiect — 6. C, e scriure | enten-
dre amar — 7. R, omet e — 8. C, mouce (o moure) es — 9. M, en? —
10. C, (A)nserçar pus noble soue — 11. M, conuenients

ab¹ deffalliment, ab non re.

Est encercar dos² mous conté:

la .j. es³ de diversitat,

laltre de contrarietat.

810 Divers són major⁴ e menor

qui no són eguals en valor;

car si home es, quis cové

ab⁵ deffalliment, ab non re,

per innorar⁶ e per privar,

e dacabament⁷ pot usar

en edat⁸ e en caritat,

donchs manifest es e provat

quen esser sia alguna re⁹

qui nos convenga ab non re,

820 ab menor, ne ab falliment,

ans hi ha¹⁰ tot acabament

en si¹¹ e de tot ço qui es,

e sia major que quant es;

e si ayçò¹² no era ver,

convenrias,¹³ a mon parer,

esser menor ab falliment

contra major acabament;

no esser e privació,

deffalliment e corrupció

830 no aurién sororitat;

e açò es gran falsetat.

Lo mou qui per contrari va

en lo pus noble enserca

esser major acabament,

e son contrari no's¹⁴ nient,

1. M, A — 2. R, dos: *Lat.* duos: MC, tres — 3. C, lay es —
4. C, manca major — 5. M, A — 6. C, ignorar — 7. M, priuars? | E
decabament — 8. R, en edat *pres del text llalt*: M, E uedat: C, Que
dat — 9. M, alguna cosa: C, alcuna re — 10. C, ni ab falliment *pas-*
sim | Hans hia — 11. M, an si: C, en çi — 12. C, aço — 13. M, con-
uenries: C, couenrias — 14. C, no es

con Deus qui's¹ major e mellor,
 al qual no's contrari menor,
 ni non re, ne deffalliment;
 e si Deus² no era essent,
 840 non re, deffalliment, menor,
 sens contrari foren major
 que esser e acabament
 e que major, e verament
 ans foren³ non re e menor
 e deffalliment, que major⁴
 ni esser ni acabament;
 mas açó rahó no consent,
 car no consent a falsetat.⁵

Pus est⁶ manifest e provat
 850 so qui es ver e qui es fals,⁷
 asats navem dit: parlem d'als.

XL

AB semblant o ab⁸ desemblant
 so qui es hiràs encercant,
 car ab semblant latrobaràs;
 a⁹ desemblant conexerás
 diversa operació
 e divers esser;¹⁰ e vet quo.

Li¹¹ filosof qui son estat,
 sapies, han molt fortment errat;¹²
 860 car ells, negat¹³ creador,
 creens a Deu far mays honor
 diens que sa obra¹⁴ mays val
 si per tots temps es eternal,

1. C, qui es — 2. C, ni deffallyment | Si deus — 3. C, fora —
 4. C, e maior — 5. C, no tolent e falçetat — 6. C, es — 7. M, falls
 — 8. CR, e ab — 9. R, ab — 10. C, es — 11. M, Lo, *corregit* Li —
 12. C, fort errat (M, arrat) — 13. C, neguar : R, han negat — 14. C, e
 creens ... mays donor | Dients que obra

per semblança¹ volgron honrar
 de sa obra, segons que par.
 Mas ells li feren mays donor
 si dixessen qu'ell es major
 en durar en eternitat,
 que no es lo mon son² causat;
 870 car mays es qui pot de non re
 crear, que far equal a se
 en durament sens començar;
 per que ells³ no saberon trobar
 ab desemblant, segons qu'ay⁴ dit.
 Encara han en àls fallit,
 car dixèrent quel fermament,⁵
 ni temps, ni lo⁶ seu moviment,
 són sens començar eternal,
 dient que tot ço es cabals
 880 ab Deu, qui es⁷ sens corrupció,
 en durar, e hanc ver no fo;
 car Deus ha virtut e poder
 per la qual⁸ fa so sostener
 qui es senes⁹ corrupiment,
 a qui ha dat començament.
 Per ço quels filosofos nan dit,
 sapiats, ha mant home fallit,¹⁰
 car creen¹¹ lurs començaments
 esser ver sens deffalliments,
 890 e cuydon s entendiment
 so qu'ells creen¹² falsament;
 e per ço no poden pujar¹³
 sobrels començaments, pensar

1. Serà semblança? — 2. C, e son — 3. CR, qu'ells — 4. M, quey: C, cay — 5. C, dixeron? quel firmament — 6. C, no li — 7. C, ab hun quis (R, també qui's) — 8. M, qua — 9. C, sustener | qui es sens — 10. M, sapiats amant (C, sabiats a mant) home ha fallit — 11. C, creon — 12. C, sien dentendiment (M, sien tendiment) | so quels (R, que ells) crehon — 13. C, puyar

altra pus fort necessitat
 quis mostra ab diversitat
 de pus noble e de menor
 qui conté veritat major.
 Ech ten eximpli forts¹ e clar:
 be saps tu que Deus deu amar
 900 lome just, quant fay alcun bé,
 e cant fay mal gens² nos cové
 qu'él sia per Deus³ desirats;
 ni nos cové que alterats
 sia en Deu lo seu voler,⁴
 que⁵ siu era, a mon parer,
 seria⁶ en Deu accident
 e soffraix de acabament:⁷
 donchs axí tes obs que ab semblant⁸
 ab desemblant vages cercant
 910 de ton creador⁹ son voler
 sa dretura e son saber.
 Asemblar pots lo teu amar
 ab sel!¹⁰ de Deu, con¹¹ vols amar
 sell qui fa be, car Deus ho fa.
 Ab desemblant, donchs,¹² encerca
 lo teu voler e sell de Deu;
 car si desames lamich teu
 can fay malvestat e peccat,
 lo teu voler ses alterat;
 920 car tu sabs que nos cambia
 en Deu son voler com que sia.
 Per ço que en¹³ tu es cambiat,
 lo voler de Deu tes mostrat

1. C, fors — 2. C, can fay (M, fays) mal ges — 3. C, siia per deu
 — 4. M, altarats | ... valer? — 5. C, qui — 6. M, saria — 7. C, e
 sofratxa decabament — 8. C, quet (R, qu'ab) semblen — 9. M, cre-
 dor — 10. C, ceyll passim — 11. M, manca con a la fotocòpia. Tot el
 vers va afegit al marge — 12. C, lo fa | Ab ressemblant doncs (M,
 [donchs]) — 13. CR, que'n

en quant no sech lo teu sender;¹
 car voler ha pus vertader
 que lo teu, qui es cambiat
 cant son objec es alterat.

XLI

Nos cové lo nostre callars:²
 cinch són los senys particulars.³

930 De visus parlarem primer
 qui ab triangle es obrer:
 son mijà ayre, luu, color
 e layre luts⁴ de resplandor;
 e color, qui objech li es,
 senes lugor sapiats non es.
 En los ulls⁵ es luts atretal:
 esta luts es linya senyal⁶
 qui continuament sestèn
 de la vista a ço que pren.
 940 Layre e laygua són mijà
 del ausir, ço es certà,⁷
 e layre per colps naffrats es,
 e laygua sa empremta es.
 Dins les orelles ve lo son⁸
 en layre e laygua quey⁹ són;
 aquella aygua e layre,¹⁰ exament,
 reèbent aquell feriment¹¹
 qui es vengut dels colps de fors,¹²
 e loyment pren aquell cors
 950 e vest los, car son hàbit es.

Dadorament¹³ son mijà es

1. C, seder — 2. C, casars — 3. MC, particulas — 4. M, lurs —
 5. C, vulls — 6. C, manca aquest vers — 7. C, Del ausis so es sarta
 — 8. C, lo so — 9. C, quiy — 10. C, aygua layre — 11. M, fari-
 ment — 12. C, del colp de fors — 13. Dadorament (= dodorament):
 M, De dorament: C, Decorament

la calor e la humiditat¹
 qui de foch ayre són justat:
 lo caut e lomit² va ensus,
 e ton alè ha³ aquell ús
 cant de ton nas es dexendut;⁴
 e car es ver e conegut
 que ton alè calt humit es,
 adoncs açò que semblant⁵ es
 960 de dins al nas, hàbit se fa
 de odor: si odor hi ha,
 amena-la⁶ lo teu alè.

De gustus vos dich quen so ve:⁷
 son mijà es humiditat;
 sots la lengua⁸ son li forat
 buyt qui de humiditat sumple;⁹
 per aquells la sabor¹⁰ te vé
 sus alt en lo teu gotiró,
 en lo qual gustus pren fayçó,¹¹
 970 segons que es la calitat
 de ço que has begut, menjat.

Sentir ve de animalitat:
 lestrument on es demostrat
 es la carn, qui sent mantinent
 cant hi es fayt null tocament;
 terra e aygua són mester,
 car aquests senton en primer
 per ço car estan¹² pus al som;
 el foch el ayre són preyon
 980 qui reeben lur tocament,
 don fan hàbit e vestiment

1. CR, Iumiditat — 2. C, Qui deffer ayre son justat | Lo calt el humit — 3. C, con ale a (M, també a): R, com ale a — 4. C, dexendut — 5. C, semblan — 6. M, amena (sense la): R, amenat — 7. M, vos dich que m soue: C, (sense vos) dich que n (quem?) soue — 8. C, lengo — 9. R, domiditat s'umplen — 10. M, te sabor: C, la sebor — 11. C, guturo | En lo gustus pren fayso — 12. C, per car stan

segons quels deffors són toccats.

Gustus e sentir són lausats
sobrels altres senys verament,
car sens ests dos no viu nient
nul cors, lo qual pot viu estar¹
sens los altres senys, e durar.

XLII

Los senys particulars translats.
Ben, can en sens² son ajustat,
990 ymaginativa's escriu,
in fantazia y ha son niu,
de la qual pren demostrament,
ço sapia,³ ton entendiment
de ço qui es de sensual,
e puy's puja en alt ostal
qui es dentellectuitat,⁴
on mant secret són ajustat.

A lo fals⁵ ymaginament
qui ab fantasia corrent
1000 forma falsa openió,⁶
eximpli ten do bell e bo.

Li filosof qui son passat
dien quel mon e eternitat⁷
son una cosa, e vet quo:⁸
sil⁹ firmament anch mays no fo¹⁰
natura de corrupiment,
donchs es ab temps e moviment
eternar sens nul començar.
Ymaginant, açò ver par;

1. C, viu star — 2. M, Len can ensens (*Lat. in sensu communi*: C, ensemps R, ensems) — 3. Serà sapies? — 4. C, dentellectuat? — 5. C, a los fals: R, a fals (*serà De lo fals, o De fals?*) — 6. C, opinio — 7. C, passat (M, passats) | deyen quel mon eternitat — 8. C, e ver so — 9. Entengui's si al — 10. C, ach meyns ne fos

1010 mas puxes¹ ve lentendiment
 qui daçò fay² destruyment,
 entenenent que eternitat
 nos cové ab res començat
 ni³ ab negún deffalliment,
 mas ab trastot acabament:
 donchs covés ab infinitat
 e no ab ço qui's termenat
 en cantitat⁴ e en poder
 en innorancia⁵ saber.

1020 Lo firmament es donchs aytal,
 e temps e moviment, equal
 a⁶ lo firmament: donchs ver es
 que alcuna altra causa es
 pus noble que lo firmament
 ni que temps ni lo moviment,
 la qual lnteniment⁷ entén
 denant⁸ a temps e moviment,
 quis cové ab eternitat,
 car no es dintre termenat,

1030 enans es fora tot quant es
 e dintre⁹ ço qui terme es;
 e¹⁰ car en sí tot bé contén
 a eternitat se covén.
 E si Deus¹¹ no es eternal,
 dius que ço qui es, res no val,
 è que comensa¹² de non re
 començament, e puys de se;
 e açò es gran falsetat
 que començar e començat

1. C, puys — 2. C, manca fay — 3. M, si. *Potser aquesta lliçó es la genuina en el sentit de i semblantment (nos cové), però adoptam la de C per més clara* — 4. C, quantitat *passim* — 5. C, ignorancia — 6. C, sense a — 7. C, ni (M, lo) qual entendiment — 8. M, donant — 9. *Será e fora?* — 10. C, omet e — 11. M, dius [al'deus]: R, dius Deus — 12. M, comense

1040 e no re e començament
sien una re solament:
donchs entendre pots verament
que Deus es gran, omnipotent,
qui tot quant es ha començat.

XLIII

SAPS què es¹ primera entenció
ni segona? Si dius que no,
mostrar to ay molt volenter,
car a ton saber són mester.²
Primera entenció es tal
1050 quis³ cové ab causa final;
la segona, lestrument.
Eximpli te n daray⁴ breument.
Primera entenció a Deu⁵
la dóna, si vols esser seu.
La segona entenció es
si sots Deus⁶ ames qual que res
per ço que Deus pusques⁷ honrar.
Sin axí ames,⁸ pots entrar
en parays esser salvat;
1060 mas si tu fas de Deu amat⁹
per ço qu'ell¹⁰ te do del seu,
mays ames tu que no fas Deu:
a tu as la entenció
primera, e sens fallió,¹¹
car la segona a Deu as:
on, mays honres tu qu'ell¹² no fas.
E car ell es mellor que re,¹³

1. C, (S)ap que s (R, qu'es) — 2. C, volentes | ... mesters — 3. M, enten[cio] es tal | Que — 4. C, diray — 5. M, ha deu — 6. C, deu — 7. C, puxes — 8. M, amets — 9. C, amar — 10. CR, que ell — 11. CR, e fas fallio. *Interpretam sens fallió en el sentit de i aixó no falla (es cosa certa)* — 12. C quel — 13. M, que te?

ab la primera te cové
 que lages en ta¹ volentat:
 1070 si nou fas, tort² has e peccat.
 E ja veus tu que lo pomer³
 per ço que puscha lo fruyt fer
 vol far les fulles, mas no fa
 lo fruyt, so say, per la fulla:
 lo fruyt, per la primeras fa;
 a la segona la full'a.
 Si tu en tot ço que faràs
 la primera entenció as,
 tota hora faràs lo mellor
 1080 e aurà escusar⁴ amor.

XLIV

DE les faulacies direm⁵
 quen .xiiij. parts les trobarem:
 les .vj.⁶ nestan en dicció
 dins la qual hom fa fals sermó;
 les .vij. són⁷ fora dicció
 e nega: on, mant hom diu no.
 Leugerament nomenaray
 lo nom de les .vj. e diray:
 equivocum, e phibolia,
 1090 compost, divisió hi sia,
 accent, figura dicció.
 Lo nom de les .vij. qui no so
 en dicció, defores⁸ estan,
 sabiats què us diray⁹ en riman:
 la fallacia de accident

1. M, te — 2. M, torts — 3. C, primer — 4. R, e aurà't escusat
 (M, escusat : C, scusar). Prenim el mot escusar substantivament — 5. C,
 fatlacies; M, dires — 6. C, sis passim — 7. C, omet son — 8. C, de
 les set qui no so | E dicio defors — 9. C, diran

vos nomenam primerament,
 secundum quid simpliciter,
 elenc¹ on dobl'es mester,
 petitio eius quod est,²
 1100 per consequentia fals est,
 laltra es non causa ut causa,
 en mant home fay³ mala bausa,
 plural enterrogació
 es la setena abendó.⁴

A la primera retornem.
 De equivocació⁵ direm:
 tot so quis cové⁶ say ques bé;
 mal de pena say ques cové
 a tots cels qui culpa auràn:
 1110 doncs mal es bé per est semblant.⁷
 Affibolia vé après
 per enganar qui no sab res:
 sell qui sab pomer, sab pomer:
 sap de⁸ pomer; ço no es ver.
 Saps tu la composició
 quin assí falsa lo sermó?
 si lom qui seu,⁹ anar porà:
 doncs seguexse si ja vaja.¹⁰
 Quarta es de divisió,
 1120 on hom fa¹¹ manta fallió:
 ço qui es dos en .iij. es .iij.;¹²
 tu sabs¹³ que .v. son .ij. e .iij.:
 doncs .iij. son .v. a ton parer.
 Vecte¹⁴ accent qui no diu ver:
 so qui's amat¹⁵ ab am es pres;

1. CR, e elench — 2. C, quod? de est — 3. C, on mant hon say : R, on mant hom fay — 4. C, seta abando — 5. C, dequiucacio — 6. M, [coue] — 7. C, semblan — 8. M, de o te tatxat? : Lat. ergo pomerium scit — 9. C, sen? — 10. M, si ja nega : C, si ja uaia (o naia) : Lat. quod ipse sedens ambulet — 11. C, manca fa — 12. C, en tres es tres passim — 13. M, sab — 14. M, Vecta — 15. C, amar

vi es amat: donchs am hi es.
 Ecte¹ figura dicció,
 e per qual mou falsal sermó:
 tot'aygua² humida es,
 1130 e ço qui es mar, aygua es:
 donchs conclous que humiditat
 ni mar no han diversitat.
 Ab fallacia daccident
 faràs axí repreiment:
 tu sabs quen Sortes hom³ es,
 e sabs que hom specia⁴ es:
 enfron Sortes e specia⁵
 tu no fas diferencia.
 Secundum quid simpliciter
 1140 sí fay sermó no vertader:
 vet lay un home⁶ qui mort es:
 donchs es home; ço ver⁷ no es.
 A alenc te pots ajudar
 si alcun hom vols enganar:
 home say que's specia;⁸
 null home no's especia:⁹
 donchs ço qui es e qui¹⁰ no es,
 una matexa causa es.
 Petitio eius quod est
 1150 els correlatius la trobest:
 si Sortes payre de Plató,
 Plató es filliació,¹¹
 lo qual par no puscha payrar¹²
 en quant es fill, segons que par.
 Consequencia's fort en ús
 qui engana mant hom gamús:¹³

1. M, Ecta: C, Eta — 2. C, falsal sermo | tota (R, també tota) aygua — 3. C, home — 4. R, especia — 5. C, enfren sortes specia — 6. CR, hom — 7. C, lo ver — 8. M, Si alcun home ... | Hom say; R, especia — 9. C, no es specia: M, aquest vers va entre columnes — 10. M, [qui] — 11. C, filiacio — 12. M, payrer — 13. M, gamer?

home es bestia animal:
 donchs bestia es¹ racional;
 e qui es amat que sia amat:
 1160 mant ama qui no es amat.
 Non causa ut causa say es
 contra rahó car falsia es:
 si fas demanda si hom es
 ase,² e hom te diu: ver es,
 pots fer aquesta³ conclusió:
 ase racional no fo
 hanc mortal: donchs home no es⁴
 racional mortal. Sí es
 plural enterrogació:
 1170 si tu demanes si són⁵ bo
 los homens qui són en viró,
 e⁶ hom te diu: aquell es bo
 e aquell altre no val res,
 per tot açò gens ver no es
 que tuyt li home sien bo
 ni mal, car nou adu rasó.⁷

XLV

DE faulacies⁸ vull comptar
 per tal que no us pusqu'enganar.
 .X. són, ço sabbiats,⁹ les vies
 1180 on hom se guarda de falsies.
 Primera es si mesclament
 ha ver¹⁰ e fals en ergument,
 ni qual specia figura.
 La¹¹ segona, tu mesura

1. C, bestias — 2. M, asse — 3. C, esta — 4. C, ne (o no) fo
 — 5. C, som — 6. C, sense e — 7. C, aduu rao — 8. C, fallacies —
 9. C, puxa anguanar | Que son so sapiats — 10. M, Auer: C, Hauer
 — 11. C, A la

lo terme mijà, qui's recós¹
 en dues preposicions
 a les quals dóna egualtat
 ab lo mig, car ha ús² mesurat,
 cor sin la una³ es afit
 1190 o minvan,⁴ lo ver nes delit;
 cor qui diu: no es gerra⁵ vi,
 qui ho converteix diu axí:
 que vi no es estat en gerra;
 per que en⁶ açò lergument erra.
 Terç' es quel terme gran e poch
 no si' afit,⁷ car no es joch,
 car falsa nes⁸ conclusió,
 e dir vos ay per qual sermó:
 tu sabs, tot hom⁹ animal es;
 1200 tot animal sensible es:
 donchs tot hom blanch es sintent.
 Enadit as¹⁰ blanch falsament,
 em par que algun¹¹ hom no blanch
 no sia sintent tant ne quant.
 Quarta es que en¹² tot lo sermó
 no sia equivocació,
 cor si en¹³ negun terme està,
 la veritat sen amaga.
 Sinquena es de phibòlia¹⁴
 1210 que amaga lo ver tot dia:
 tot ço¹⁵ que sab lo sabent
 es axí com sab verament;
 tu sabs pera: donchs tu est pera;¹⁶
 esta paraula no es vera,
 enans es falsament¹⁷ doblada,

1. C, recors — 2. MC, aus — 3. C, lo hu — 4. CR, minvat
 — 5. C, genra — 6. CR, quen — 7. MC, sia fit — 8. C, falça
 nos — 9. M, manca hom — 10. C, es — 11. C, calcun — 12. CR,
 quen — 13. CR, sin — 14. C, follia — 15. R, aço — 16. C, tu en
 pere — 17. C, falçement, i més avall felçetat

c'al scient pot esser tornada
 o al sabut, ab falsetat,
 per que mant home¹ es enganat.
 Sisena es desemparada
 1220 proposició atorgada:
 ver es que 'lgun² hom es perdent;
 en Pere es³ hom: donchs es perdent;
 no es ver, ans ha guanyasat⁴
 man<t> Pere⁵ qui es animat.
 Setena's con responsió⁶
 no ha deslberació;⁷
 cor si fort hom sopte es felló
 no porà entendre tost rahó;
 car⁸ tul dius: Deus ha tot poder;
 1230 e ell te respon: bé es ver;
 e can ha .j.⁹ petit estat,
 a son seny es significat
 que Deus no pot fer¹⁰ null peccat,
 e nega ço que ha atorgat.
 Huyctena,¹¹ que conclusió
 no sia preposició:
 tot hom say que's¹² animal,
 e tot animal es mortal;
 e si conclous que animal
 1240 sia mortal, ton dits no val.
 Novena es cosa sabuda
 per sí matexa coneguda,
 con ànima muyrent, no muyrent,¹³
 per ço cor no ha compliment,
 e par sia sens començar:¹⁴

1. CR, hom — 2. C, calcun — 3. C, peres: R, Pere's — 4. C, guasayat — 5. MC, man .p. — 6. M, Setana [es] con responsios (*la s final tatxada*) — 7. C, delliberacio — 8. C, can — 9. C, e con ha un — 10. C, far — 11. C, Huy — 12. R, que es — 13. C, no murent — 14. *Lat.* ut si dicatur sic: anima est mortalis in quantum peccat; immortalis autem quare compositione quaret (caret)

ab son semblant¹ ha fayt cuydar
als filosoffs manta error,
qui innoren² creador.
Desena guardat de publich,
1250 e desmar on ha destrich,³
e de semblant, e de atorgant⁴
per los antichs qui son passats,⁵
qui so que an escrit an provat
per alguna auctoritat;⁶
car no deu esser atorgat
sino per los .v. veritat,
on⁷ silogisme es format
a confondre la falsetat.

XLVI

HECVOS la primera figura
1260 qui per .iiiij.⁸ mous se mesura.
Tu sabs que hom es animal,
e tot animal es mortal:
e donchs, tot home⁹ es mortal.
Ben say que tot cors¹⁰ compost es;
nengú¹¹ compost sens fi no es:
donchs negún cors¹² sens fi no es.
Algú¹³ esser, say, compost es,
e tot compost començat es:
alcun esser començat es.
1270 Algún esser, say, compost es;
negún compost eternal es:
algún esser eternal¹⁴ no es.
Dues son les condicions

1. CR, semblar — 2. C, ignoren — 3. C, e de esmar onades trich (M, no ha destrich) — 4. C, de torquant: R, de 'torga(n)t — 5. CR, passat — 6. C, actoritat — 7. C, sinch veritat | Hom — 8. C, quatra — 9. C, hom — 10. C, Be ... cor — 11. C, e negu — 12. M, compost — 13. C, Algun — 14. M, de eternal: C, contra eternal

car enaxí aduts rahons.
 La primera condició
 es con la preposició¹
 en .iiij. vets es compresa²
 en la conclusió, e mesa
 segons que damunt havem dit.

- 1280 De la segona ay ausit
 con la segona e la derrera
 figures van ab la primera
 per temptar si's ver lo sermó
 que fan en la conclusió.
 Bé sabets quel terme mijà
 en predicat subjec està.
 En la primera figura
 lafermativa tu mesura
 en la pocca, que axís cové.

XLVII

- 1290 **L**A segona figura vé
 ab .iiij. mous, hon se affaysona,
 e les³ paraules que sermona.
 Trestot⁴ cors es devesible;
 null'ànima no's devesible:⁵
 donchs null cors ànima no es.
 Convertiment en la gran es.
 Negen eternal nos compon;
 e tot ço qui's cors se compon:
 donchs null eternal cors no ha.
- 1300 Convertir poràs la poca.⁶
 Algun esser se departeix;
 null'ànima⁷ nos departeix:

1. M, preponicio? — 2. C, quatra uots; M, compressa. — 3. R, hom se afaysona (C, sa faysona) | en les — 4. R, Si trestot — 5. C, nulla anima es diuisible usual — 6. C, pera — 7. CR, Nulla anima

algún esser no's anima.
 La gran en convertir està.
 Tot ço qui es, compost no es,
 e tot cors say que compost es:
 donchs tot so qui es, cors no ha.¹
 La gran convertir se porà.

1310 Est quart mou torn abandó,
 ab la contraposició,
 a la figura primera
 mostrant rahó verdadera.
 Ver es, e hanc mays² fals no fo
 quen dues parts condició
 en esta figura estay:
 en la primera, açò say,³
 la una preposició
 afferma, e l'altra diu no;
 en la segona, a mon semblant,⁴
 1320 es la preposició gran
 universal quescuna⁵ vets.
 Del terme mijà be sabets
 quen cada preposició
 es predicat, sí Deus hem do.
 Affermativa universal,
 ni particular atretal,
 no conclou aquesta figura
 per ço cor no es⁶ sa natura.

XLVIII

1330 LA terça figur'a, ço say,
 sis mou, car no na⁷ obs mays.
 Trestot home es animal,

1. M, tot cors *talxat* [so] qui s (C, *també* qui s : R, qui es) cors no a
 — 2. C, may — 3. R, say : MC, fay — 4. C, semblan — 5. C, cas-
 cuna — 6. C, no fa — 7. C, no ma obs may

- e tot home¹ es racional:
 tot racional es animal.
 Dintra la poca ha² son ostal
 convertiment, c'axís cové.
 Lo segons³ mou veus e con ve:
 e say tot hom⁴ animal,
 e say que null hom⁵ no's cavall.
 La pocca⁶ convertir poràs.
 1340 Lo terç mou vet com lo sabràs:
 tu sabs algún hom es bragat,
 e tot home es començat:⁷
 algún bragat es animat.⁸
 La pocca poràs convertir.
 Lo quart mou adès pots ausir:
 trestot hom⁹ es animal;
 alcún hom fa esperital:¹⁰
 alcún animal fa sperital.¹¹
 Convertir pots, sit vols, la gran.
 1350 Lo .v. mou a'ltre semblant:¹²
 trestot home sentiment ha,
 e tot home no's escrivà.
 Est mou torna a la primera
 si vols dir paraula enteyra
 per la contraposició,
 si vols far ver¹³ lo teu sermó.
 .VI. mou no fa oblidar,
 car adès lot¹⁴ vol recordar:
 saber pots algún home blanch;
 1360 no pots saber null home franch.
 La pocca se convertirà

1. C, hom — 2. C, la pera ha (M, a) — 3. C, segon — 4. R, Eu say tot home (C, també home) — 5. M, manca hom — 6. C, poca passim — 7. C, hom bragat | ... es comesat — 8. R, començat — 9. C, Trastot home (R, també home) — 10. CR, home; M, especial — 11. C, manca aquest vers — 12. C, Lo .v.e ? ... altre (R, ha altre) semblan — 13. C, manca ver — 14. M, loch o loth

totes vets que hom se volrà.

La terça figura, ço say,
no conclou universal may;
en cada preposició
es subjech son mijà, sabs¹ co?
Dues condicions hi ha
les quals li son art e regla:
primera's l'affirmativa
1370 qui ab la pocca sasoliva;²
a segona condició
sabiats ha obs son sermó
la una preposició
universal, sí Deus bem do.

XLIX

Pus de figures dit havem,³
dels .x. predicaments parlem.

Substancia es departida⁴
en dues parts, gens nons oblida,
en primera en⁵ segona,
1380 car enaxís tany es condona.
En l'endividu es⁶ primera
e en lo⁷ genus la derrera;
en lespeci'es mills formada⁸
que en lo genre⁹ demostrada;
en endividu saffaysona
mills que en¹⁰ specia nos sermona.
En specia convertiment
an primera¹¹ segona exament,

1. M, [son]; C, mitja sabets — 2. C, primera es (R, també es) la afirmatiua | ... se soliu — 3. MC, posen aquesi vers el darrer del capítol anterior — 4. C, es de practica — 5. R, e en — 6. R, es la — 7. M, E en los; C, En lo — 8. M, En les species mills formades — 9. M, genre; C, gere — 10. C, en hun indiuiduu sa fayçona | mills quen (R, també quen) — 11. C, en primera e (R, també e)

segons ques fay relació
1390 dels estrems quil¹ són en viró.

Esta escala's² affigurada
per los sensuats, e girada
lan sa³ entellectualitat:
en lo genre's primer membrat;⁴
e lespeci'es en⁵ après,
qui sens lo genre no es res;
en⁶ l'individu es derrer
qui en sí no ha re primer.

Substancia es departida
1400 en dues parts, es dividida:
incorporal e corporal
on es entendre sensual.

Incorporal say que es dit
en ànima en esperit:

es⁷ ànima racional

e sensitiva atretal;

esperit es angelical

e ha ni⁸ diabolical.⁹

En substancia corporal¹⁰

1410 peyra ne fust noy son egual,
car lo fust es cors vegetat
on pomer sibrés són trobat;¹¹
sots peyra sabs que ha saffili
maragde robís¹² e profili

L

DE quantitat te vull parlar
en dues parts la vull cercar.

1. C, stremps quil (M, quil) — 2. C, scala es: R, scala's —
3. Serà s'a n la?: C, E han (ha'n?) sa — 4. C, nobrat — 5. M, e les
species en: C, e lespecies an — 6. R, e(n) — 7. M, en: CR, con —
8. M, engelical | e ani — 9. C, manca aquest vers — 10. C, e corpo-
ral — 11. M, en pomer; C, atrobat — 12. C, maracda rubis

En simpla e n composita¹
 trastota quantitat està.
 Sots simpl'es punt² e unitat
 1420 e stament en veritat.
 Sots quantitat composita,³
 continuu discret hi cerca.⁴
 Dejus continuu ha linya⁵
 on dos o més coldes⁶ està:
 soliditat hi pots trobar,
 dejus la qual cové estar
 triangle e retunditat⁷
 e quadrangle en veritat:
 de superficiens⁸ consir,
 1430 la qual a⁹ cercle es en gir,
 a triangle e a quadrangle,
 e encara més de quitangle.
 Sots la discreta quantitat
 oració nombre's trobat;¹⁰
 loch quantitat discreta es
 dejus la qual caffis es;
 temps es discreta quantitat
 on nit e jorn son atrobat.

LI

DIRAY vos de relació
 1440 con se fay sa¹¹ divisió.

En .iij. parts, so say, se sermona:
 equiparanci'es la una;
 segona es sobrepusició,¹²
 <e terça es sotsposició>.¹³

1. CR, e en composta — 2. C, pura — 3. C, composta — 4. C, perca? — 5. MC, alynya (Serà lyny'a?) — 6. C, col dos — 7. C, rotunditat — 8. CR, superficies — 9. M, ha — 10. C, trobar — 11. M, se: C, en — 12. C, equeperancia es ... | segonas sobre (M, sobra) posicio — 13. R, tercera es suppositio: Lat. et positio

Equiparancia: egualtat,
 conpayia,¹ parietat,
 fraternitat, sororitat.
 En sobreposició ay atrobat
 paternitat, senaritat;²
 1450 e menor³ de sa egualtat
 es doble e triplicitat.⁴
 E en la supposició⁵
 es sots dobla abandó
 e sots triplea atretal.

LII

DE calitat sapiats me cal,⁶
 quin .iiij. parts ha son cabal.
 Primera es⁷ forma e figura
 don mant hàbit pren vestidura.
 Segona es passibla calitat.⁸
 1460 De la .iiij.^a nous⁹ ay parlat,
 so es natural potencia.
 Innatural potencia¹⁰
 es la quarta en¹¹ veritat.
 En¹² primera es ymatge
 e la forma de vegetable
 e de¹³ animal atressí,
 e cella de arteffici;
 forma hi es dom e daucel¹⁴
 e de pomer e de castell,
 1470 e hay ymage¹⁵ entaulada

1. C, e egualtat | companya — 2. Lat. soceritas — 3. Serà e major?
 — 4. C, triplicat — 5. M, supponicio?: C, subpusicio. Potser a con-
 tinuació manca un vers, on el text llatí posa filiatio generitas (generitat
 filiacio?) — 6. M, qual — 7. C, Primeras — 8. CR, segonas ... quali-
 tat forma usual — 9. C, terça; M, no vos — 10. R, natural inpotencia
 (cfr. vers 1478). M, separa el mot in natural — 11. C, e la 4^a e —
 12. R, en la — 13. C, e da — 14. C, dauzell — 15. CR, ymatge

on manta form'es demostrada.¹

En la passible calitat

està dolçor, e crueltat,²

e amargor de paladar.³

Natural potencia, par,

de jus sí ha⁴ sanament,

e la durea exament.

Natural inpotencia

de jus sí malaltia ha

1480 e hay malea⁵ atretal.

LIII

Acció en tres parts es, say,⁶

car no parle de la⁷ de lay.

Primera es⁸ ens racional

con escriu e tal e'ntretal.⁹

Segona es irracional,¹⁰

a qui inlustra cant val.

E enyar¹¹ e nom oblida

la .iiij.^a qui comuna es¹² dita,

axí com botar e tocar,

1490 e foch e aygua contrastar.¹³

LIV

DE passió gens nom oblida,

car en .iiij. parts es departida.

Primeras cové a animal

1. M, mante[s] (C, mantes) formes demostrada[s] — 2. C, possibla qualitat | esta dolçor e qualitat — 3. C, e peladar — 4. MC, sia — 5. C, E ay mollea — 6. C, es sar — 7. C, deyla — 8. C, Primer es — 9. C, e tall atretal (e'ntretal) — 10. C, irracional — 11. C, quant (M, tant? : R, quan) val | E enjar (enyor?). *Polser la puntuació ha d'esser quant val e enyar. E no m'oblida* — 12. C, terça qui comunas — 13. C, roncar e boutar (o boucar) | ... atrestar

esser mostrat a fer sensal.¹

Segona ab inanimat

se cové, en libre² ligat,

e en layre o en³ la terra

a qui aygua e foch fan guerra.

Terça en comú es passiva,

1500 axí com lom qui foch esquiva,

e esser enpent e esser tocat

en comú passiu es mostrat.

LV

DE situs vos dich sensual,

quatre⁴ cantons ha son corral:⁵

seysó, eregiment

estacion,⁶ recoldament.

Sin la teorica cercar

situ vols, no si pot trobar

sentint, mas pots limaginar

1510 en la fantasia, som⁷ par.

LVI

QUANDO say ques cové a tres,

a quatre, a .v. o més,⁸

axí com any⁹ o mes o dia:

en any estàs, laltre tén via;

en mes: en may fuist en abril,

e en lur jorns, qui són gentil;

1. C, e fer (M, afer : R, e ser) sensal : *Lat.* servum esse. *Interpretam aquesta frase en el sentit de fer treball productiu* — 2. C, liber — 3. CR, e en — 4. C, quatre (M, quatra) quantons — 5. R, cotral. *S'interromp definitivament la lliçó de M. Transcrivim la resta de C.* — 6. C, esta ton? : *Lat.* statio — 7. C, son — 8. *Lat.* Quando in duas vel in tres vel in quatuor vel in plures (C, la quarta a .v. ho mes) species dividi potest — 9. C, ay

en una hora sà estaràs,
 en altra greu mal hauràs;
 aytans com ara ha moments
 1520 aytans són¹ tos trespasaments.

LVII

VBI en dos lo cové cercar.
 Lo primer, primer vull nomnar,²
 so es, hostatge daquest mon
 a tots aquells quin lo mon són
 estats, en ciutat, en carrer,
 o en castell o en seder.
 Segon es stat enfrel mon,
 en triangle o en redon.
 E si part lo mon vols passar,
 1530 ton entendre³ porà membrar
 que Deus està per sí sens loch,
 car hanc a sí no crech⁴ loch;
 mas açò qui no es senes loch⁵
 estant, açò lexem estar,
 car dàbitus ay a parlar.

LVIII

HÀBIT en dues parts es dit:
 intellectual e sentit.
 Intellectual hàbit es
 sciencia, qui en scient es.
 1540 Làbit sensual no's tan bell
 si be hi es cota e castell.

1. C, aytans com son: R, om. com — 2. C, nonar — 3. C, vols pasar | ton entendrà — 4. Serà crech (= creà)? — 5. R, Rubió creu que manca un vers entre aquest i el següent

LIX

COMPLITS SON LOS .X. predicats.
 Mas de Porfili mes membrats,
 qui feu un arbre molt plasén
 de .v. branques, hon bellamén
 asís dues flos en cascuna,
 a qui no nou neula ni luna.
 Substancia està de sus;
 les dues flors li son de jus:
 1550 la una es flor sensual
 laltre es intellectual.
 De Jesús substancia, cors es:
 en alcun cors ànima es,
 laltre cors es inanimat.
 De jus cors, està animat
 de insensible vegetat
 e de sensible animat.
 Animal està pus ensus,
 qui racional ha son ús,
 1560 e aytanbé fall de rahó
 en sparver e en leó.
 Lo pus jusà es animal
 racional, hon ha mortal
 e immortal, a demostrar
 home, e n'àngel a provar.¹

LX

DE affermar² e de neguar
 vos volria³ hun poch parlar.
 Dues neguacions faran

1. C, Qin mortal (*Lat. et inmortalis*) ha demostrar | home en angel a prouar — 2. C, effermar — 3. C, volrria

afirmació d'est semblàn:

- 1570 no esser no hom, e afirma,¹
 com dir esser no hom, so sé.²
 No esser hom, negua pus pla,
 o esser hom, tot pla afferma.

Per affermar e per neguar

a. b. c. d. pots ajustar,
 mudant subject e predicat
 relativament comparat
 en consequent antesedent.

- Echvos que a. es consequent,³
 1580 b. son contrari exament,
 c. es antesedent, so say,⁴
 d. per son⁵ contrari estay.
 a. es animal, home es c.;
 b. ab c. en .j.⁶ nos cové,
 ni .j.⁷ ab d. en c., so say;⁸
 e per açò dir en poray⁹
 que a. e c. son una¹⁰ re,
 e per contrari, b. e d.;
 e tot ço qui es c., a. es:

- 1590 convertir no ho pots per res.
 Una causa son a. e b.
 contra la c., qu'axís cové:
 axí es mul, qui's a. e b.
 contra la c.;¹¹ mas greu senté.
 Açò matex pots dir de d.
 qui es a. b. contra la c.
 en mul o en tot palafre,
 é saps que la c. e la d.
 una cosa son contra b.

1. *R*, no hom afirma — 2. *R*, sa (say?) — 3. *S*, consentiment —
 4. *S*, lo say — 5. *R*, son : *C*, ço : *Lat.* sit eius — 6. *R*, en a. — 7. *R*,
 ni a. — 8. *S*, lo say — 9. *R*, dir eu porray — 10. *R*, una : *C*, un —
 11. *Lat.* ut si ponatur quod mulus sit a, et b., et homo sit c.

1600 contra la a. en moltó,
per qu'eu say que c. a. b. so
una causa contra leó.

CAR dàls esme¹ entenció,
volem finir aquest sermó.
De lògica parlam tot breu,
car a parlar avem de Deu.²
Tant son hom vil e peccador
e indigne de nulla honor³
que mon nom no aus dexelar
1610 en est tractat, lo qual vull dar
a la Verge, qui hal cor meu,⁴
de la qual nasch home⁵ e Deu.

1. C, esme (= es a mi?): R, es ma — 2. Lat. *Fineix amb aquest explicit: ego vero aliis Dei seruicis perpenditus, ad que me oportet necesse contemplatiue disponere, presentem libellum totaliter abreuuiatum transferens, hic dixi breuiter terminando. Explicit compendium logice Algazelis cum aliquibus additionibus theologie** — 3. S, lahor — 4. S, et al (C, també al) cor seu — 5. S, nasquet hom? (R, hom)

* *L'incipit del mateix compendi llatí es aquest: Deus, ad laudem tue clemencie a qua singule gracie emanant, et consolationem scolarium afectantium suscipere parabolam sciencie logicalis, presens libellus continens partem loyce Algazelis ac de theologia et phylosophia paululum comprehendens, in Montepesulano, illo anuente qui regnat ubique, translatus est de arabico in latinum, cuius titulus talis est: «incipit compendium loyce Algazellis». (Ms. lat. Monac. 10.538, f. 103. Apud Rubió; A. I. E. C. Anys MCMXIII—XIV, p. 315)*

LO PECCAT DADAM

(CC. VERSOS)

SIGLA

- 8 P = Ms. R. L. 283 de la Biblioteca Provincial de Palma, s. XIV, base de l'edició.
- 9 H = Ms. H. 8. Inf., de la Biblioteca Ambrosiana de Milà, s. XIV.
- 17 I = Ms. 1/103 de la Biblioteca del col·legi de St. Isidor, (Roma) s. XV.
- 23 L = Ms. Add. 16.432 del British Museum de Londres, s. XV.
- 24 J = Ms. 1/71 de la mateixa Biblioteca de St. Isidor, s. XV.
- [] = Afegits als manuscrits.
- < > = Addicions de l'editor.

Donam la llició del ms. P, amb la salvetat d'afegir *h* a la 3.ª persona singular de l'indicatiu d'*aver*, i *u* a la *g* forta abans de *e*, *i* (*gue*, *gui*). HLJ, propins entre sí, representen una altra família de mss. Tots tres empren la *ç*, si bé L, sovint la substitueix per *s*; posen *h* inicial a les formes d'*haver*, i final després de *c*, àdhuc quan va seguida de *s* (*volch*, *donchs*); i usen *ll* generalment; però H, també usa la *l* sola (*aquel*). I, representa una tercera família. Empra *ç* o *s* indistintament; posa *h* inicial en les formes del verb *haver*, medial entre vocals (*raho*, *dehim*), i final després de *c* o entre *c* i *s* (*dich*, *donchs*); ben sovint representa la *l* líquida per *yl*, adesiara per *ll*, i usa *g* suau davant *a* (*mangas*). Pel demés, donam per repetides, *mutatis mutandis*, les observacions de la nota de la pàgina 2.

Els .CC. versos també són en els mss. 12, 15, 26, 31, 33, 34, 37, 40.

* **V**N senyor rey, qui be entén,¹
se marvela molt sovén
de² Deu, qui es bo en quant es,
no falís en neguna³ res
quan fé⁴ a Adam lo mandament
quel fruyt no manjàs, él scient⁵
c'Adam faria lo⁶ peccat
don mant⁷ hom seria dampnat,
avent totz temps⁸ pena e mal;
10 car no par rasó⁹ natural
que Deus fesés¹⁰ tal mandament

* HLJ, comencen amb aquest prefaci, que creim evidentment apòcrif: Los verssos devall scrits son .CC. que feu maestre Ramon Lull en Perpinyà a prechs del rey de Mallorca, que volia saber Deus¹ com romanja scusat de la perdició dels homens que s seguex per rahó del manament que feu² a Adam, sabent Deu que Adam passaria lo³ manament per lo qual tant⁴ hom s seria dampnat. Encara més volch⁵ saber per que Deu no conformà⁶ los homens en gracia per tal que no poguessen⁷ peccar, e per conseguint haguessen gloria. ¶ Les quals demandes li foren declarades segons se conté en los verssos devall scrits.⁸

1. H, Vn rey senyor; LJ, senten — 2. H, [al'que] — 3. H, ens [al'no] fallis (I, faylis) en nulla: LJ, e no fallí en nulja — 4. H, con fech (P, elideix la a seguent): I, cant fe: L, con feu: J, quant feu (aquests dos mss. ometen lo abans de mandament) — 5. HLJ, ell sabent — 6. LJ, que (H, també que) adam farial (L, el) — 7. L, molt — 8. HLJ, hauent tostemps — 9. HLJ, rayso usual: I, razo passim, i en altres locs raho — 10. HIJ, faes: L, fahes

1. LJ, Aquests versos ... qui son per nombre CC feu lo venerable mestra ... a perpenya a raquesta del Rey de Mallorques qui volia saber deus (J, mallorca ... del?) — 2. LJ, quis saguex (J, segueix) per lo manament que deus feu — 3. L, son: J, lo seu — 4. J, tot — 5. L, ¶ Encara vol: J, E encara volch — 6. J, confirma — 7. L, posquessen: J, pusquessen — 8. L, seгон deuall se conte: J, segons dauall se contenen per los verssos deius escrits

don se seguís lo faliment,
que no fóra si'l no¹ manàs
a Adam quel fruyt² no menjàs.

Emperòl rey³ diu que entén
que Deus no hi fé falimén;⁴
quar qui ha⁵ bontat infinida
eternal,⁶ no pot far falida,
e sta en so'l⁷ maravelar:

20 con Deus se sapia scusar⁸
que no aja colpa del mal
que an, en lo foc infernal,
tant hom per aquel mandament,
lo qual mal no⁹ fóra nient
sil mandament no fos estat.

E car par gran tort e peccat
fer manament¹⁰ don isca mal,
vol lo rey saber Deus¹¹ per qual
rasós poc daysò escusar.¹²

30 E quar a mi lescusa par
clara en mon entenimén,¹³
si tot son hom qui pauc entén,¹⁴
el senyor rey, si'u¹⁵ dic lo ver,
per lo ver dir ajan plaer,¹⁶
no per sel quil diu,¹⁷ car pauc val.
Lescusa deïm, qui's¹⁸ aytal.

1. *Entengui's* si él no : H, sel no : I, sil nol : LJ, si no — 2. HJ, a (H, *elideix* a) adam que del fruyt : L, (*manca* a adam) que del fruyt — 3. H, el rey : J, lo rey — 4. H, no fe may falliment : I, no hi feu fayliment : LJ, no feu may falliment — 5. HILJ, car *usual* qui ha (P, a) — 6. I, e eternal — 7. H, en sou — 8. P, sapie scusar : I, sapia escusar : J, sabra escusar — 9. H, *omet* no : I, par — 10. ILJ, mandament — 11. H, *omet* Deus — 12. H, rayso se pot (LJ, rayso pot) scusar — 13. H, entendiment : I, entendimen : LJ, enteniment — 14. LJ, suy (H, ssoy) hom qui a pau sent — 15. HLJ, al senyor rey seu (I, seu : L, sen : J, eu). *Entengui's* si eu — 16. L, hage plaer : J, hage plaser (HI, *també* plaser) — 17. LJ, cell qui vil dits — 18. HJ, diem ques : I, dehim que es : L, disem que es (*després d'aquest vers posa* ¶ Conclusio)

DEUS infinidament entén
 e ha¹ infinit amamén
 e infinit bonificar,
 40 e per so no pot² ignorar
 ni amar mal ni far peccat.
 Ha, doncs, Deus,³ per infinitat,
 poder per ques pot escusar
 que no consentís al peccar
 d'Adam, ni en la greu⁴ dolor
 quen⁵ infern an li peccador;
 e si Deus nos pot escusar,
 son poder no pot abastar
 a lescusar, e es fenit;⁶
 50 e car finit e infinit
 no poden esser .j. poder,
 avem⁷ mostrat, doncs, lo dever,
 per que Deus poc escusa'ver,⁸
 e mostrem còm lescusa es.⁹

DEUS quan¹⁰ consirà que dixés
 an Adam quel fruyt no mengés,¹¹
 posà orde en aquel pas
 ab so qu'en Adam ac posat,¹²
 so es la franca volentat
 60 que li donà per far¹³ lo be;
 e quar Adam fo¹⁴ de non re,

1. P, a; H, ay — 2. I, aço; P, poc — 3. P, Adoncs; H, deu usual — 4. LJ, de adam ne en la gran (H, edam; I, qui en: J, ne de) — 5. HL, que en — 6. J, infinit — 7. L, hauent — 8. H, perque deu se pot scusar: I, per que deus pot escusa hauer: LJ, deus com pot escusa hauer — 9. J, mostram; P, [es] — 10. H, can: I, cant — 11. HLJ, a (H, *elideix* a) adam que del: I, a adam quel; P, manjas: IL, mengas — 12. HLJ, que adam (P, que nadam: I, que[n] adam) hac peccat — 13. LJ, de fer — 14. HIJ, e car (J, con) adam fon

per natura daquel non res
 ac libertat per que pogués¹
 fer lo faliment e² peccat;
 enaxí fo en³ libertat
 que no menjàs o que⁴ menjàs,
 en egualtat foren li pas
 on estava sa libertat;⁵
 car per lo bé quil fo donat⁶
 70 en creant⁷ sentí libertat
 com estegués⁸ obedient;
 e car fo vengut de nient,
 sentía en sí⁹ libertat
 per que senclinàs a peccat,
 con sia so¹⁰ que peccat es
 contra so qui deu esser res.¹¹

Ac, doncs, Adam elecció
 en far lo mal contra raó
 de far bé, quis cové ab res,
 80 e volc senclinar¹² a non res
 qui's contra res, qui es¹³ lo be,
 e la natura don ben¹⁴ ve
 esquivà, e natura près
 a fer so qui no està res,¹⁵
 so es peccat, qui no ha sort
 quin so que es¹⁶ aja nul port,
 e seguí so don fo vengut
 contra so per qu'era aüt,¹⁷

1. L, posques — 2. H, e lo : LJ, el — 3. H, fo sa : L, fonch sa : J, fon sa — 4. HL, que menjas o que no : J, que menjas o no — 5. H, salta dos versos fins a l'altre mot libertat — 6. L, (sense car) per lo be que li fon donat (manca el vers següent) : J, car per lo quels fon donat — 7. J, creat — 8. P, esteges : I, estigues : H, ell estigues : L, ell stes : J, ell estech — 9. L, e car fon ... | senti en si, corregit sa : J, e con fon ... | senti en si sa — 10. HL, aço : L, asso — 11. LJ, ço que (H, aço que) deu esser es — 12. H, sen enclinar : LJ, se (I, també se) inclinar — 13. H, qui es contra be qui es (L, qui no es) — 14. HLJ, don lo be — 15. J, a far ço que (H, també far ço que) no sta en res — 16. J, quen ço que es (H, ques) — 17. H. per (LJ, sense per) que era agut

so es far be, a quis cové
 90 . que él sia alcuna re¹
 per Deu conèxer e² honrar.
 En est pas apar l'escusar³
 que Deus ha, pus c'Adam pogués⁴
 far lo be, si él se volgués,
 per natura del be⁵ qui fo
 en él per la⁶ creació
 daquel be que li fo⁷ donat,
 ab que pogra⁸ contra peccat;
 e si Adam volc lo mal far,
 100 de lo qual se pogra⁹ estar,
 e volc seguir lo seu nient,
 per lo qual poc far¹⁰ faliment,
 et en far lo no fo¹¹ forsats
 ans lo fé ab la¹² libertat
 de son nient, segons que's¹³ dit,
 e fo¹⁴ lo peccat ab delit,
 no fé,¹⁵ doncs, Deus lo faliment
 si a Adam fé¹⁶ lo manament,
 jassia so que Deus sabés,¹⁷
 110 ans que lo manament feés,¹⁸
 que Adam farial¹⁹ peccat
 don mant hom serian²⁰ dampnat,
 pus que Adam poc²¹ far lo be,
 lo qual Deus totes vetz sab be²²

1. H, quel sia alguna ren — 2. H, hi — 3. HL, don par en est pas l'escusar: J, nom par en est pas escusar — 4. H, deu ha pus adam pogues: LJ, deus ha (J, omet ha) pus adam pusques — 5. H, lo ben: LJ, de be — 6. H, omet la — 7. ILJ, fon — 8. L, resistis: J, pogues — 9. H, del qual bes pogra: I, del qual se poguera: L, del qual be sa podia (star): J, del qual be sen pogre — 10. HLJ, per quel (LJ, qual) peccat feu — 11. HL, e si en (L, sin) far lo no fon: J, e sin feu ell no fo — 12. H, feu (P, fo, *corregit fe*) en sa: LJ, feu ab sa — 13. J, segons es — 14. H, fa: IL, fon?: J, feu — 15. HLJ, feu — 16. P, si adam fe: HLJ, si adam no tenc — 17. H, deu saubes — 18. HILJ, mandament faes — 19. H, faria lo — 20. PJ, serien: H, sseria: LJ, seria — 21. J, no volch — 22. P, totas uez sab be *illegible* (HJ, sabe)

que Adam lo be pogra¹ far
 ab lo be qu'en él volc² crear;
 per que ac raó en far be,³
 axí com desraó⁴ de se
 ac, en far lo mal per nient,
 120 segons c'avem⁵ dit clarament.

Es, doncs,⁶ manifest e provat
 com Deus està ben⁷ escusat
 del peccat que Adam ha fet,
 e que Deus lo poní⁸ per dret,
 e ponex totz sos consequens
 per dret, com so qui es niens,⁹
 so es peccat, fan sostentar
 en lesser que Deus¹⁰ volc crear,
 qui ab nul peccat nos cové.¹¹

130 **E**NPERÒ encara reté¹²
 lo rey son¹³ bon maravelar,
 e vol encara demanar,¹⁴
 con Deus sia bon vas totz latz,¹⁵
 per que no esquivia¹⁶ peccatz
 tant, que hom non feés negú,¹⁷
 e qui gloriagés¹⁸ cascú
 e no fos pena per¹⁹ peccat,
 per so que divina bontat

1. L, poguera usual — 2. H, quel lo volch : L, quell lo vol : J, quell lo uolch — 3. P, per qui; LJ, far lo be — 4. HL, desrayso : I, desraho : J, de rayso — 5. HL, que hauem : J, quem — 6. HLJ, donchs es — 7. L, sta be : J, sta be per — 8. HL, del qual deus la punit : J, lo qual deus ha punit — 9. J, dret ço que es niens — 10. H, sustentar | En lo esser que deu — 11. L, descoue : J, no descoue — 12. L, res conte. *A continuació afegeix Demanda a manera de rúbrica* : J, res coue — 13. J, en son — 14. IJ, uolch (H, també volch) ... demandar : L, vol ... demandar — 15. H, bo ues tots lats : J, be uers tots llats (L, també llats) — 16. H, squiue — 17. HLJ, faes negun, i en el vers següent cas-cun — 18. H, e que gloria hagues : I, e que gloriegas : LJ, e que gloriejas — 19. J, de

esquivàs pena e peccat
 140 en àngels en tot home¹ nat,
 e que negú² no fos perdut,
 mas que tuyt aguessen salut,
 e pus la³ divinal bontat
 es gran e no vol nul peccat.⁴
 E car la demanda's⁵ formada
 sobre gran bé, cové esser⁶ dada
 responció: Per gran bontat
 de Deu, qui hal mon⁷ ordenat
 a far gran be, qui conegut
 150 no fóra si no fos aüt
 peccat e pena per peccat;
 car no fóra remunerat
 gran bé si hom no pogués far
 peccat, ni per él pena dar;⁸
 car no pogr'esser⁹ libertat
 en far lo be o lo¹⁰ peccat,
 e Deus no pogra gran ben¹¹ far
 a hom, pus no pogués peccar
 e ab libertat Deu¹² amar
 160 obeir¹³ servir e honrar,
 car tot hom lamara¹⁴ forsats;
 per que no lin covengra grat,
 e ja Deus no pogra¹⁵ formar
 en paradís¹⁶ gloriejar;
 car si hom mal far¹⁷ no pogués,

1. HLJ, e en tot hom — 2. H, algun — 3. HLJ, aguessem (P, agessen) salut | Pus que la — 4. HL, es gran sen e no vol peccat. L, a continuació afegeix responsió e conclusio (e conclusio tatxat) començant l'altre vers ¶ Car — 5. HLJ, demanda es — 6. P, sobre (o sobre tan, illegible) gran be couesser: H, sobre tan gran be coue esser — 7. P, qui al mon: H, que ha al mon: I, que hal mon: LJ, quil mon ha — 8. J, donar — 9. HIJ, pogra esser: L, poguera usual esser — 10. HLJ, e lo — 11. HLJ, be — 12. H, que per libertat deu hom (I, deus): LJ, que ab libertat (J, liberta) deu hom — 13. L, e obeyr — 14. H, lo amara: L, lo mare: J, amare (sense lo) — 15. HL?, coneguera grat | E ya deu no poguera — 16. HL, emparadis — 17. H/LJ, hom (J, lom) far mal

e que francament no volgués¹
 Deu obeir servir amar,²
 ni Deus no pogra³ res jugjar
 ni gasardonar⁴ negún be,
 170 ni pogra perdonar en re,
 e bontat no agra ab que
 pogués far en home gran bé.⁵
 Fóra, doncs, ligat lo poder
 de Deu, qui no pogra ben⁶ fer
 gran ni petit per jugjament,
 e fór'estat lo ligament⁷
 per so que hom mal no sentís.
 E si Deus en so consentís,⁸
 ligara son res ab non res,⁹
 180 del qual non res tot home¹⁰ es,
 e fera¹¹ contra sí peccat,
 lo qual fóra infinitat
 en cascuna de ses vertutz,
 e tot sí agra desebutz¹²
 per so que hom no agués mal.
 No par, doncs, raó natural
 que Deus, qui es bé infinit,
 per bé finit¹³ sia falit
 ligat¹⁴ e pres contra son be.

190 **V**EUS, doncs, sènyer Rey, per que ve¹⁵
 en hom peccat pen'e dolor:¹⁶

1. J, *aquest vers en blanc* — 2. HLJ, e amar — 3. HL, no poguera — 4. H, guasardonar : L, guosar donar : J, regordonar — 5. L, *afegeix ¶ Conclusio* — 6. LJ, deus qui no pogre be (H, que; L, poguera) — 7. HLJ, e fora (I, *també fora*) estat lo liament — 8. H, *manca aquest vers* — 9. J, ni are (H, liare : L, lliare) som res ab no res — 10. H, hom — 11. L, fora — 12. HI, decebutz : L, deffallutz : J, defalgutz — 13. L, infinit — 14. H, liat : LJ, lliat — 15. L, deus donchs senyor (H, *també senyor*); LJ, *manca ve* — 16. J, en vn peccat pena e dolor (H, pena e dolor : I, pena dolor : L, pene e voler)

per so quel be sia¹ major
 e c'om lo pusca far² de grat,
 el be³ sia remunerat;
 e pot esser, pus que Deus es
 escusat, segons que dit es.

FENIT està aquest escrit
 a honor del Sant Esperit,
 lo qual vos, sènyer, enamor
 200 de s'amor, e mi peccador.⁴

A M E N⁵

1. J, per tal; I, ben sia — 2. HLJ, e hom; L, pusqua fer: J, puxa fer — 3. H, quel be: L, e be — 4. H, lo qual uos senyor (L, nos senyor) | Vos enamor de sa amor | e a mi las peccador: J, lo qual uoscalf (o mescalf) en sa calor | de sa amor a mi peccador — 5. L, Deo gratias Amen

CENT NOMS DE DEU

SIGLA

- 2 O = Ms. *Ott. lat. 845* de la Biblioteca Vaticana (Roma), s. XIVe, base de l'edició
- 3 B = Ms. dit *Breviari de dona Blanca*, de la Biblioteca Aguiló, de Palma, s. XIVe
- 10 N = Ms. *JJ.559*, de la Biblioteca Nacional de Madrid, s. XIVe - XVe
- 16 I = Ms. *J/43* del convent de St. Isídor de Roma, s. XVe
- C = Llició concordant dels manuscrits de confronta (BNI)
- [] = Afegits als mss., del mateix copista
- O¹B¹N¹I¹ = Correccions posteriors
- < > = Addicions de l'editor

Els mss. de confronta (C) representen una família distinta de la del bàsic, i en general coincideixen en llur grafia. Per tal d'evitar variants innecessàries en l'aparell crític, i per que es vegi llur tònica gràfica, esmentam les més generals: ús de ç; de *h* en el verb *haver* i després de *c* (*puscha, adonchs*); de *ll* o simplement *l*, i de *ny* (*O, yl, yn*). A més usen les formes *alcun, negun; bon, ben* (però sovint *be*); *est, ne* (*O, és = ets, ni*); *star, spirar* (NI, *estar, espirar* sovint); *mays* i *mas* o *mes* indistintament; *Deus* nom. i acus., però sovint també *Deu*, especialment I, qui no empra gairebé altra forma; *voluntat, xrist, bonesa, granesa*, etc. (B, sovint *granea, bonea*, etc.), *bondat, sanctedat*, i així de les altres. B, usa molt sovint la conjunció *et*, i I confon la *a* i *e* àtones. No esmentarem tals variants, massa accidentals, ni les d'elisió, com *quen* per *que en*, *hom* per *home*, si no afecten a la mida del vers, com tampoc les de *que* o *qui* nominatiu. En el text posam *h* a *a* de *aver*.

Taula de les rúbriques dels CENT NOMS
DE DEU¹

O ² Deus	.j.	O poder	.xxij.
O essència	.ij.	O saviea	.xxiij.
O unitat	.iiij.	O amor	.xxiiij.
O trinitat	.iiij.	O virtut	.xxv.
O Payre	.v.	O veritat	.xxvj.
O Fil	.vj.	O gloria	.xxviij.
O Sant Spirit	.vij.	O justícia	.xxviij.
O singular	.viiij.	O larguea	.xxix.
O estant	.ix.	O forma	.xxx.
O obrant	.x.	O produccio	.xxxj.
O ens necessari	.xj.	O bel	.xxxij.
O perseïtat	.xij.	O Jhesus	.xxxiiij.
O libertat	.xiiij.	O creador	.xxxiiij.
O simple	.xiiij.	O recreador	.xxxv.
O sant	.xv.	O glorificador	.xxxvj.
O vida	.xvj.	O resuscitador	.xxxviij.
O infinitat	.xviij.	O salvador	.xxxviij.
O eternitat	.xviij.	O edificador	.xxxix.
O tot	.xix.	O sostenidor	.xl.
O bo	.xx.	O exoïdor	.xlij.
O gran	.xxj.	O ordenador	.xlij.

1. En el ms. O, l'epigrafi està esborrat. Ens sembla que s'hi poden endevinar, més aviat que llegir, els mots Taula de les rúbriques. La resta ho hem interpretat dels Cent noms de Deu, però estam segurs que no ho deia. Potser la lliçó era: daquest libre. La taula es escrita en vermell i negre? alternativament a cada nom. En els mss. BNI manca tota. —
2. Aquesta O inicial de cada nom fou esborrada posteriorment a tots els del fol 1r i en els dos primers del verso, o sia en els noms .j. a .lij.

O visitador	.xliij.	O pregat	.lxxiiij.
O consolador	.xliiiij.	O differenciant	.lxxiiiij.
O consellador	.xlv.	O concordant	.lxxv.
O confortador	.xlvj.	O equalant	.lxxvj.
O defensor	.xlvij.	O innocent	.lxxvij.
O sanador	.xlviiij.	O alt	.lxxviiij.
O castigador	.xlviiiij.	O significat	.lxxix.
O nudridor	.l.	O perseverant	.lxxx.
O endressador	.lj.	O exemplificant	.lxxxj.
O imperador	.lij.	O movent	.lxxxiiij.
O elegidor	.liij.	O prenent	.lxxxiiiij.
O faedor	.liiiij.	O digne	.lxxxiiiiij.
O valor	.lv.	O esperat	.lxxxv.
O seynor	.lvj.	O major	.lxxxvj.
O vensedor	.lvij.	O amic	.lxxxvij.
O graciand	.lviiij.	O desiderat	.lxxxviiij.
O misericordiant	.lviiiij.	O ferm	.lxxxix.
O piadós	.lx.	O leyal	.xC.
O abondós	.lxj.	O present	.xCj.
O rey	.lxij.	O noble	.xCij.
O humil	.lxiiij.	O entenció principal	.xCiiiij.
O suau	.lxiiiij.	O procurador	.xCiiiiij.
O membrat	.lxv.	O advocat	.xCv.
O loat	.lxvj.	O invisible	.xCvj.
O nomenat	.lxvij.	O immortal	.xCvij.
O onrat	.lxviiij.	O infallible	.xCviiij.
O reclamat	.lxix.	O comensament	.xCix.
O beneït	.lxx.	O fi e compliment	ajes
O servit	.lxxj.	pietat de ta gent	e beneex
O temut	.lxxiiij.	nos ab tos noms cent	.C.

DEUS, ab ta¹ vertut comens² aquest libre
qui es del teus CENT NOMS³

CON los sarraïns entenen provar lur lig esser donada de⁴ Deu, per so car lAlcorà⁵ es tam bel⁶ dictat que nol poria fer nuyl hom semblant dél, segons que⁷ els dien: Yo, Ramon Luy⁸ indigne, me vuyl esforsar, ab ajuda de Deu,⁹ fer¹⁰ aquest libre, en qui ha meyllor¹¹ materia que en lAlcorà, a significar que enaxí com yo fas libre de meyllor¹² materia que¹³ lAlcorà, pot esser altre home qui aquest libre pos en axí bel dictat com lAlcorà. E assò fas per so que hom pusca argüir als sarraïns que lAlcorà no es dat de Deu;¹⁴ ja sia¹⁵ que sia bel dictat. Emperò deim que aquest libre, e tot be, es donat¹⁶ de Deu, segons que dir se cové. Soplec doncs al sant Payre¹⁷ Apostoli e als seynors cardenals quel fassen posar en latí en bel dictat, car yo no li¹⁸ sabria posar, per so car ignor gramàtica. E si yo en alcuna cosa erre en est¹⁹ libre contra la fe, sotsmet lo dit libre a correcció de la sancta Ecclesia²⁰ romana.

* NI, manca la invocació: I¹, la supplí molt posteriorment — 1. I¹, vostra — 2. B, comença — 3. B, dels .C. noms de deu: I¹, dels vostres cent noms — 4. I, per — 5. B, lalcora: N, lo alcora *passim* — 6. I, ten bell — 7. BN, omet que — 8. BN, lull: I, manca — 9. O, aiu deus: O¹, aiuda deus — 10. B, a fer — 11. BN, que ha millor: I, qui a millor — 12. C, millor *usual* — 13. B, que en — 14. O, dat (N, donat) de deus — 15. C, iat sia so (NI, aço) — 16. B, dat — 17. C, per que yo ramon lull (I, om. lull) soplich al sant pare *usual* — 18. C, lati car yo no loy (I, li) — 19. O, ere en est (C, aquest) *passim* — 20. C, esgleya

¶ Los sarrayns dien que en lAlcorà són noranta e nou¹ noms de Deu, e qui sabia lo centè sabia totes coses; per que yo fas aquest libre de CENT NOMS DE DEU, los quals se, e per tot so nos segueyx que sapia totes coses; e assò fas a reprendre² lur falsa opinió. E en est dictat pos molts noms qui són pus propis a Deu, que alguns que los sarrayns a Deu apropien.³

¶ La manera que prepòs tenir en est libre es que parle naturalment dels noms de Deu qui simplament a él se pertaynen; e de aquels noms qui a Deu se pertaynen segons esguardament de creatura, que parle segons so que als noms se pertayn segons Deu e creatura.⁴

¶ En cascú dels CENT NOMS preposam posar .x. verses,⁵ los quals hom pot cantar.⁶ E assò fem per so cor los sarraíns canten lAlcorà en la⁷ mesquita; per que aquests verses se poden cantar segons quels sarraíns canten.⁸

¶ Aquest libre es bo a contemplar⁹ e a conèixer Deus, e a provar¹⁰ la fe cristiana, segons que en él¹¹ apar; e es libre de gran¹² consolació e plaer.¹³

¶ En aquest libre cové usar de alguns vocables qui són en latin, sens los quals nol poriem¹⁴ tan bellament e bonament¹⁵ fer.

¶ Lo primer nom de Deu es *Deus*, segon es¹⁶ *essencia*, e axí dels altres segons que en les rúbriques apar.

1. BN, noranta nou: I .xc.ix. — 2. N, reprehendre — 3. B, propis ... quels (I, que als) sarrayns ... apropien — 4. O¹C, e que de aquells ... pertanyen parle segons esguardament (I, esgordament) de creatura e segons ço (B, om. so) que als noms de deu se pertanyen — 5. C, cent (I, omet cent) noms de deu (O¹, també de deu) posam .x. uersos *forma usual* — 6. O¹, *afegeix* segons quels [psalps se canten en la sancta sclesia]: BN, segons quels (N, que los) psalms se canten en la sancta esgleya: I, segons que als psalms se canten en lesgleya, *tot tatxat* — 7. BN, lur alcora en lur (N, en la lur: I, en lur) — 8. C, omet per que ... canten: O¹, *ho tatxà tot* — 9. O, contemplar deu — 10. N, e prouar — 11. O, ella — 12. BN, a gran — 13. O¹C, *afegeixen e es bo a preycar. Per les notes 4, 5, 6, 8, 13, se veu que una mà posterior, qui sembla coetània, adaptà la lliçó de O, tot i esser bona, a la d'un ms. de la familia dels C, afegint i tatxant el que li calia* — 14. O, les quals nol porien — 15. C, ne bona — 16. C, Lo primer nom es deu, lo segon es (I, omet es)

¶ Con Deus aja¹ posada virtut en paraules peres e erbes, quant, doncs, mays la² posada en los seus noms! Per que yo conseyl que hom cascú dia³ diga los .C. NOMS DE DEU, e que escrits ab sí los port.⁴

¶ Con hom aurà dit un capítol, digua hom aquesta lausor, en quis conté la essencia de Deu, e les sues dignitats e persones divines, e la humanitat de Crist, e la virginitat de nostra Dona:

Laus et honor essentie Dei et diuinis personis et dignitatibus earum. Et recordemur et amemus Thesum Naçarenum et Mariam virginem matrem eius.

Aquesta lausor se diu enaxí com fa *Gloria Patri*.⁵

¶ Aquests verses rimam en vulgar per so que mils hom los pusca⁶ saber de cor; e no fem forsa si en alguns verses ha mais sillabes que en altres; car assò sostenim per so que meylor⁷ materia puscam posar en est libre. E ha major difficultat en posar tam subtil materia, com ha en est libre, en rimes, que no es l'alcorà posar⁸ en lo dictat en⁹ que es posat. *

1. O, a — 2. C, pedres erbes (N, e erbas : I, e en erbes) quant mes donchs la ha — 3. BN, cascun dia hom — 4. B, e ab si scrit los aport : N, e ab si e escrits los aport : I, e ab si scritz los port — 5. O¹, afegeix en los salms, al marge : C, resumeix tot el paragraf així : Com, (N, E com) haura dit un capítol diga aquella (N, digua esta : I, digua aquesta) laor en loch de gloria patri, la qual es escrita en la fi del libre (I, auall en la fin daquest libre) — 6. C, rimam (I, arrimam) per ço que hom los pusque mills — 7. C, ha mes ... altres per ço que millor (B, maior : I, millor) — 8. C, difficultat posar tan subtil (B, soptil : N, sup-till) materia en (I, ab) rims, que no es posar l'alcora — 9. NI, om. en

* B, distribueix els cent psalms o capítols en fèr i es (primera, segona, tercia, quarta, cinquena, sisena, disapte) i aquestes en set parts amb els noms de les Hores canòniques. Les matines contenen tres psalms; prima, tercia, sexta i nona, dos cada una; vespres altres dos, i completa un; però les matines de la primera feria són de quatre, i les vespres de dos

1. De Deu¹

² ens divinal! tu és Deu per lo³brar que en tu as, axí com és Deu per estar; per que en tu nuyl accident no⁴ pot estar.

2. Si no fosses Deu en obrant, e que fosses Deu en estant, fores menor Deu en amant.

3. Tu és Deu per ta bontat, e ta bontat⁵ per deitat, e és Deu per lur unitat.

4. Si en bontat no fos deificar, e si en deitat no fos bonificar, Deu⁶ no fóra Deu per son obrar.

5. Tu és Deu un⁷ per unitat, sí com és Deu⁸ per deitat, e és⁹ amorós per volentat.

6. Infinit be en Deu no pogra estar, si en sa bontat no agués bonificar per natura dentendre e de amar.

7. Aquel ens qui es Deu appellat, cové que sia sens peccat, sens temps, e sens quantitat.

8. Si en Deu¹⁰ fos ociositat de sa granea e bontat, covengra que en él¹¹ fos peccat.

9. Tant es Deu larc del¹² nom seu, que home Crist fa nomnar¹³ Deu, al qual present tot mi el meu.

1. C, O deus. Els títols (noms) dels cent psalms comencen amb la interjecció O seguida del nom respectiu, en llatí, substantivat i concret, àdhuc en els casos on la nostra rúbrica els posa en abstracte o expressa l'acció en infinitiu. Cal notar que el ms. bàsic O, en la Taula de rúbriques també els anuncia així, però en vulgar — 2. En el ms. O la caplletra està esborrada en els 37 capítols primers — 3. C, per obrar. Els mss. ONI indiquen la separació de cada membre de terzina, amb un punt, i B amb dos — 4. I, omet no — 5. O, manca e ta bondat: O¹, supleix — 6. OI, deu — 7. N, un deu — 8. OI, deu — 9. B, (sense e) est: N, [e] est — 10. O, deus — 11. N, que ell — 12. O, delo o dels, la darrera lletra raspada — 13. BN, nomenar

10. Aorte, Deus, en ta majestat ✠ de deificant deificable deificat, ✠ distincs tots .iij. en trinitat.

¶ *Laus et honor essentie Dei et diuinis personis et dignitatibus earum. Et recordemur et amemus Ihesum Naçarenum et Mariam virginem matrem eius.*¹

11. *De essencia de Deu*².

O essencia, qui és eternal e infinida, ✠ e qui estàs de tot be complida! ✠ tu és mon conort, gaug,³ e ma vida.

2. O essencia paternal, filial, espirital! ✠ tu és trina⁴ en nombre personal, ✠ e estàs⁵ una en nombre substancial.

3. Tu, essencia, estàs sens occiositat ✠ de bontat infinitat eternitat,⁶ ✠ de essenciant essenciar essenciat.

4. Si tu, essencia, fosses sens essenciar, ✠ gran e bona⁷ fores en ton amar, ✠ e no bona ni gran en şubstanciar.

5. Si essencia no fos luyn a menoritāt ✠ per essenciant essenciar⁸ essenciat, ✠ fóra prop a no esser per occiositat.

6. Essencia divina! tu estàs aytant infinidament ✠ per infinit infinir e infiniment,⁹ ✠ com fas per amant amable e amament.

7. Tu, essencia, estàs indistincta en trinitat, ✠ qui està distincta per propietat¹⁰ ✠ de tu, essencia, en personalitat.¹¹

8. Si tu, essencia, no fosses¹² en essenciar, ✠ no pogres esser en concordansa ni en concordar, ✠ ni egualtat e¹³ egualar no pogren en tu estar.

1. C, ometen la laor al final de cada psalm o capítol posant-la una sola vegada a continuació del darrer. Cfr. la nota 5 de la pàg. 81. — 2. C, O essencia — 3. N, guaig — 4. C, tres (B, sobre raspai) — 5. O, ternal | e estas (B, stant : N, estant) — 6. O, e eternitat — 7. C, bona e gran — 8. B, essenciar essenciant, aquest mot tatxat — 9. C, infinir infinient — 10. C, esta (B, stas) distincta propietat — 11. BN, personalitat — 12. O, fores — 13. C, omet e

9. O esser, qui és de tot altre esser seynor! ✠ Esdevengut es lo meu esser, peccador; ✠ per qu'eu te¹ membre esser perdonador.

10. O esser infinit, tant² luy a pecat, ✠ que pecat en sí no pot aver entitat ✠ per so que en re³ not sia assemblat!

¶ *Laus et honor essentie Dei et diuinis personis et dignitatibus earum. Et recordemur et amemus Ihesum Naçarenum et Mariam virginem matrem eius.*

III. De unitat

ETERNITAT e infinitat ✠ són un esser en singularitat, ✠ lo qual esser es Deus appellat.

2. Si fossen molts Deus, o fóra la un termenat ✠ o fóra laltre en infinitat ✠ qui no fóra en gran singularitat.

3. Cové, doncs, que sia⁴ un Deu tan solament, ✠ per so que sia gran be e gran compliment, ✠ en⁵ sa unitat omnipotent.

4. Granea de la divina unitat ✠ es quen sí aja gran unificat, ✠ distinc⁶ de unificant unificar en trinitat.⁷

5. Si en divina unitat no fos unificar, ✠ no agra gran poder saber e amar, ✠ e pogra en sí mateyxa occiosa estar.

6. Enaxí san unitat e unir,⁸ ✠ con se an compliment e son complir; ✠ per que unitat e unir nos poden partir.

7. Major poder ha unitat en unir, ✠ que no ha sensualitat en sentir, ✠ e que voluntat dome en desir.⁹

8. Tan gran poder ha divina unitat, ✠ que pot estar en distincta trinitat, ✠ e romanir una en sa¹⁰ substancialitat.

1. C, per quet prech te (N, ten) — 2. I, ten *passim* — 3. I, res — 4. B, donch; I, scia — 5. C, e en — 6. BI, distinct *passim*; N, distincte — 7. O, en etrinitat, la segona e puntuada — 8. C, se han *passim*; O, en unir — 9. C, en son (I, [son]) sentir | ne uoluntat; NI, dir: N¹I¹, desir — 10. I, omet sa

9. ¹ Enaxís cové que en Deu un sia de un, ✠ com se cové que ell sia un, ✠ per so que ell sia propi e comun.

10. Volc Deu mostrar lo poder de sa unitat ✠ en esser home unit ab deitat,² ✠ una persona de deitat e humanitat.

¶ *Laus et honor essentie Dei et diuinis personis et dignitatibus earum. Et recordemur et amemus Ihesum Naçarenum et Mariam virginem matrem eius.*

IV. De trinitat

O divina molt alta trinitat! ✠ Enaxí es per tu tota pluralitat, ✠ com es unitat creada per divina unitat.

2. Si Deu no fos en distincta trinitat, ✠ no foren en él concordansa concordar e egualtat, ✠ e fóra prop a contrariar desegualar³ e contrarietat.

3. Estan en Deu divines propietats, ✠ per so quen él sien entenduts e amats ✠ actus distincs de deitat no separats.

4. Està trinitat⁴ divina en paternitat, ✠ filiació, espirabilitat, ✠ e tots tres estan una essencia en una⁵ deitat.

5. En Deu no pot quaternitat estar, ✠ pus c'a deitat poden abastar⁶ ✠ deificant deificable e deificar.

6. Sens trinitat no pogra deitat ✠ estar en natura damant amable⁷ e amat, ✠ sens los quals fóra en⁸ vacuïtat.

7. Si no fos distinció de entendre entenent⁹ e entès, ✠ no pogra ja¹⁰ Deu saber negú dels tres qual es, ✠ ni infinir eternar no pogren¹¹ esser nulla res.

1. O, manca tota la terzina — 2. C, diuinitat — 3. O, contrarietat, les dues tt darreres puntuades, desguallar (N, desegualtat: I, desagolar) — 4. C, afegeix deitat (I, tatxat) — 5. I, e vna — 6. C, pus que a... bastar — 7. I, amabla amant — 8. OB, foran en (O, la primera n puntuada) — 9. C, enfre (B, entre) entenent entendre — 10. C, omet ja — 11. C, ne infinir eternat (N¹I, e eternat); I, pogra

8. En tristicia estag¹ e en pensament, ✠ car la trinitat de Deu omnipotent ✠ no es amada e sabuda per tota gent.

9. Cel qui sab trinitat e no la vol mostrar ✠ a sels² qui la porien saber e amar, ✠ no par que de colpa se púsca³ escusar.

10.⁴ A vos trinitat divina me don e me⁵ coman ✠ a jolonons, mans juntes, penedent e plorant: ✠ plassiaus mi pendre a fer vostre coman.

¶ *Laus et honor essentie Dei, etc.*

V. De paternitat

O Deus Payre, qui és⁶ gloriós! ✠ tu as Fil Deu, ab qui és⁷ poderós ✠ en espirar Sant Spirit damdós.

2. Deus es Payre en⁸ substancialitat, ✠ entenent sa gran potestat ✠ en⁹ engenrar Fil¹⁰ de sa deitat.

3. Es Deus, Payre de Fil Deu, ✠ al qual donat ha¹¹ lo esser seu, ✠ e lo¹² qual fa esser Deu meu.

4. Es Deus payre en singularitat, ✠ per so que¹³ a una paternitat ✠ abast una infinitat.

5. Deus es payre en engenrant, ✠ entenent qu'él pot en aytant¹⁴ com es son poder en estant.

6. Es Deu payre en comensament¹⁵ ✠ en qui dóna esser e nol pren ✠ daltre; per que payre sentén.

7. Aytant es Deus payre substancialment, ✠ con està payre relativament, ✠ e per so està payre sens negú accident.

8. Si fos Deus payre per sola relació, ✠ sens deificar, pogrem dir que no ✠ es¹⁶ tan gran payre com per creació.

1. C, stich i estich — 2. C, aquells — 3. O, pusquen — 4. C, manca aquesta terzina — 5. O, ma — 6. C, pare usual qui est (I, es) molt — 7. B, deus fill (N, també deus fill) ab qui est molt — 8. C, en sa — 9. O, manca en — 10. N¹I, lo fill — 11. C, Es de deu pare fill deu | al qual ha dat — 12. O, en lo, la n puntuada: BN, el: I, ell — 13. O, manca que — 14. BN, que ell (I, també que ell) pot aytant — 15. BN, comensamen — 16. B, sens deitar pogueram (N, deitar pogueram: I, deitat pogrem) dir que per deificacio | no es

9. Tu, Deus, és¹ mon payre en creant, ✎ mas yo no son ton fil en peccant: ✎ fem, doncs, ton fil mersè clamant.²

10. Si tu és payre bo savi e virtuós, ✎ yo son fil fol mal³ e viciós ✎ quit clam, Payre just e misericordiós.

¶ *Laus <et honor>, etc.*

VI. De filiació

O Deus Fil! per so estàs fil⁴ sens quantitat, ✎ car és fil en infinitat e eternitat ✎ de infinida e eternal paternitat.

2. Tu és Fil per so que Payre pusca estar, ✎ e que tu e él Deu puscas donar, ✎ qui es Sant Spirit, per espirar.

3. Car enfre payre e fil se pertayn major volentat, ✎ major poder, e major egualtat, ✎ són Payre e Fil en Deu de necessitat.

4. Si en Deu, Payre e Fil no poguessen estar, ✎ no pogra en Deu estar major concordar ✎ en⁵ natura de-tendre e damar.

5. Estan lo Payre e lo⁶ Fil en unitat ✎ de natura essencia e deitat, ✎ e són distints en natura⁷ dengrant e⁸ engenrat.

6. Està lo Fil en lo Payre per amor, ✎ e lo Payre en lo Fil; per que ardor⁹ damor ✎ ix damdós, espirants Deu¹⁰ damor.

7. Deus qui es fil de deitat, ✎ es payre de home deificat, ✎ per so que en deificar al Payre sia semblat.¹¹

8. Sil Fil de Deu no fos en home encarnat,¹² ✎ mays pogra home de Deu pendre bontat, ✎ que no lin volgrá dar divina bontat.

1. C, es (N, est) deu — 2. O, reclamant (re-talxat) — 3. C, fill mal foll — 4. BN, om. fil — 5. C, per — 6. O, Estant ... en lo (I, ell) — 7. I, rao? — 8. B, e de — 9. B, el pare el fill per ardor: N, ell pare ell fill per ad ardor: I, al pare al fill per ardor — 10. BN, spirant deus — 11. O, manca en; C, sia al pare semblat (N, -blant) — 12. B, en home no fos incarnat (N, encarnat)

9. Car Fil eternal e fil creat ✠ estan en major proporcionitat, ✠ no fo lo Payre nil Espirit Sant¹ encarnat.

10. A tu, Fil deu home, Jhesús apellat,² ✠ do mon enteniment e ma volentat: ✠ e mundalos³ de pena e de peccat.

¶ *Laus et honor, etc.*

VII. De Sant Espirit

O Sant Espirit, qui estàs espirat⁴ ✠ dengenrant e dengenrat! ✠ ages de nos mersè⁵ e pietat.

2. Es Sant Espirit per so que complir ✠ pusca infinitat lo seu infinir, ✠ e divina amor lo seu desir.

3. Car lo Payre e lo Fil san gran volentat, ✠ espiren Sant Spirit, qui es propietat ✠ en qui safina natura damor e⁶ damistat.

4. Axí com lo Payre ha lo Fil, entenent, consebut, ✠ an lo Payre el Fil lo Sant Espirit volgut, ✠ amant la un⁷ laltre ab granea de vertut.

5. Sil amar quel Payre el Fil san no fos personat ✠ en natura de infinitat e de⁸ eternitat, ✠ fóra lur amar finit e ab⁹ quantitat.

6. Tant samen lo Payre el¹⁰ Fil en unitat, ✠ que amdós an una sola espirativitat ✠ en espirar una sola espirabilitat.

7. O Sant Espirit, en quis complexx lo nombre de trinitat ✠ per so car no espire e estàs espirat! ✠ espira nos a fer a ta¹¹ volentat.

8. Emfre lo Payre el Fil¹² cové esser espirar, ✠ per so que en amdós sia gran concordar ✠ per natura damor e damar.

1. C, ne lo (I, al) sant spirit — 2. C, fill home deu incarnat — 3. C, sit plau quels muts — 4. C, spirit qui stas spirat *passim* — 5. C, merce de nos — 6. I, e? *raspada* — 7. BN, lun: I, lo un — 8. C, omet de — 9. C, finit ab (I, en) — 10. BN, e lo — 11. BN, nos a far ta: I, a nos a fer ta — 12. I, enfrel pare ell (BN, e lo) fill

9. O Sant¹ Espirit, qui per amor és concebut! ✠ lo mon es teu, e es quax tot² perdut, ✠ per so car és poc amat e conegut.

10. Con per tu, Sant Espirit, sien conjunctes granea e bontat, ✠ e aysò per natura de amant e damat, ✠ conjuyn en nos tu³ misericordia e pietat.

¶ *Laus et honor, etc.*

VIII. *De singularitat*

O ens, qui estàs singular ✠ en infinir e eternar! ✠ a tu tot sol do mon amar.

2. Molt major es eternitat ✠ si està en singularitat, ✠ que si fos en dualitat.

3. Axí con Deus es singular en infinitat, ✠ cové que sia singular en eternitat, ✠ per so que en él agen⁴ egualtat.

4. Singular es Deus en infinir, ✠ en eternar⁵ e en cumplir ✠ e en deificar e en unir.

5. En Deu poder e saviea⁶ e volentat ✠ estan en singularitat, ✠ en quant ensems son una unitat.

6. Amar es singular en amor ✠ de amable e de amador, ✠ e assò⁷ meteyx es de lausor.

7. Singularment es granea bona per bontat, ✠ e singularment es amada per volentat, ✠ e materialment es creació de creat.

8. Deus ha presa una humanitat, ✠ per so quen una singularitat ✠ encarnació aja mays de bontat.

9. Singularitat que sia en amar ✠ fa tant amor multiplicar, ✠ que mays no sen pot ujar.⁸

10. Si en Deu no fos singularitat ✠ de propria propietat,⁹ ✠ no fóra gran sa unitat.

1. O¹C, A sant — 2. I, tot quaix — 3. C, damant amable e amat | coniuyn per nos (O, e[n nos] tu) — 4. O, [en]; I, age — 5. B, eternat; B¹NI, eternitat — 6. C, poder saviesa — 7. C, axi — 8. C, manca tota la terzina — 9. B, propia propietat usuals

11. Car Deus es singular en valor, ✠ a él pertayn singular honor ✠ que sia a totes major.

¶ *Laus et honor, etc.*

IX. *De estar*¹

Orey, qui és Deus en estant! ✠ tu estàs Deus en² engnant, ✠ e estàs Deus en espirant.

2. Emfre estant e estar ✠ està molt gran concordar ✠ de entificant e entificar.

3. Està poder en amar, ✠ e està amar en possificar, ✠ e està infinit³ en infinitar.

4. Poder saber e volentat ✠ estan en Deu en unitat ✠ de essencia natura e deïtat.

5. Està granea en bontat, ✠ e està bonea en eternitat, ✠ e està Deus bo eternal en⁴ infinitat.

6. Deus està abondós⁵ ✠ de gloria e de gloriós, ✠ a la qual gloria ha creat⁶ nos.

7. Car en Deu està jutjar, ✠ pietat e perdonar, ✠ devem estar en temor e en esperar.

8. Com en Deu estia⁷ veritat, ✠ home estant en falsetat ✠ no pot estar en amabilitat.

9. Car en Deu està egualtat ✠ de intelligibilitat e amabilitat, ✠ a amar e a entendre⁸ es hom ubligat.

10. Està mon cor en gran⁹ tristor ✠ car no pusc empetrar honor ✠ a Deu, digne de gran lausor.

¶ *Laus et honor, etc.*

X. *De obrar*

DEUS Payre obra en virtut ✠ Deu¹⁰ Fil, qui dél es concebut, ✠ e¹¹ Espirit Sant damdós produit.

1. C, O existens — 2. BN, gran (N¹, en) — 3. B, infinir — 4. O, e — 5. C, aondos — 6. I, creats — 7. C, stiga i stigua — 8. BN, e entendre — 9. C, omet gran — 10. C, omet deu — 11. C, omet e

2. Obrant obrable e obrar ✠ fan la trinitat estar ✠ per natura dentendre e damar.

3. Obra que sia de bontat, ✠ de infinitat e eternitat, ✠ no ha de re necessitat.

4. Si en Deu no fos obrar ✠ de infinir e eternar, ✠ falliment en él pogra estar.

5. Bo fa de veritat, ✠ verificable verificat ✠ ab verificar, qui ix de amic¹ e damat.

6. Obrar amar qui sia virtuós ✠ e entendre qui no sia erguyllós, ✠ val mays c'obrar castels e tors.²

7. Deus ha obrat hom ab bontat, ✠ e hom mal obra ab peccat, ✠ mal dir,³ e mala volentat.

8. Si no fos Deus per son obrar, ✠ fóra major per son estar ✠ que per son entendre e amar.

9. Obra sens fe e caritat, ✠ esperansa e fermetat, ✠ es obra de mal e peccat.

10. Mays val aver⁴ bo pensament, ✠ que guasaynar aur e argent, ✠ ni aver fils e onrament.⁵

¶ *Laus et honor, etc.*

XI. *De necessitat*⁶

O ens,⁷ qui és de necessitat, ✠ per so car és infinitat e eternitat! ✠ tu sies conegut amat⁸ e hòrrat.

2. En infinitat es necessari infinir, ✠ enaxí com en compliment es necessari complir,⁹ ✠ sens lo qual compliment nos pogra sofrir.¹⁰

3. Si no fos eternitat, ✠ seguira s¹¹ de necessitat ✠ que so qui es, fos per sí comensat.

4. Necessari es que en Deu sia poder, ✠ e que en volentat se pusquen saber ✠ amant amable e voler.

1. BI, damich — 2. C, mes que obrar castells ne tors — 3. O, dira — 4. O, [auer] *al marge* — 5. C, guanyar (I, gueseyar) aur ne argent | ... ne honrament — 6. C, O ens necessarium — 7. BN, Deus — 8. B, e amat — 9. C, axi com en compliment complir — 10. N, soffarir — 11. C, sequires

5. En Deu poder saber¹ e volentat, ✠ són una natura de necessitat, ✠ per so que él sia infinit en unitat.

6. Necessari es que en Deu obrar ✠ sia aytan gran com lo seu estar, ✠ per so que en Deu pusca ésser deificar.²

7. En Deu es necessari concordar ✠ distincionar e egualar, ✠ per so que occiós³ no pusca estar.

8. Deus fora sí no ha⁴ necessitat, ✠ car complit es de tota bontat; ✠ per que en sí ha obra e obrat.⁵

9. Deus es nostra necessitat; ✠ car sens Deu no fóra ens creat ✠ sustentat, ni⁶ a neguna fi menat.

10. Necessari es a hom⁷ Deus amar ✠ conèxer servir e honrar, ✠ e be està en Deu mersè e⁸ perdonar.

¶ *Laus et honor essentie Dei, etc.*

XII. *De perse<itat>*

Deus està per sí en poder, ✠ en volentat e en saber, ✠ e pot en tot quant vol aver.

2. Es Deus causa e no causat; ✠ per que tot hom es ubligat ✠ a obeir sa volentat.

3. Deus està per sí abondós,⁹ ✠ e a sí meteyx ha creats¹⁰ nos: ✠ aytal per sí es gloriós.

4. Es Deus per sí paternitat, ✠ filiació, espirabilitat: ✠ es, doncs, per sí en trinitat.

5. Deus està per sí en bontat ✠ infinitat eternitat: ✠ deu ésser, doncs,¹¹ per sí amat.

6. Qui ama Deus per sí salvar ✠ e que¹² infern pusca esquivar, ✠ poc sab de natura damar,

7. Nuyl hom no¹³ pot per sí estar, ✠ ni pot per sí negú be far; ✠ per que nos deu en sí fiar.

1. C, saulesa — 2. C, com son estar | perque en deu pusque ésser deitar — 3. O, occiosa — 4. C, No ha deus fora si — 5. C, ha en si; N, obrant — 6. C, ens sustentat | ne — 7. BN, home — 8. N, [e]: B, manca — 9. C, aondos — 10. BN, creat — 11. C, e (B, et) eternitat | donchs deu ésser — 12. O, qui — 13. I, omet no

8. Per sí no és nuyl hom¹ seynor; ✎ per que no li taysn servidor, ✎ pus que per sí no ha honor.

9. Pus que per mi no só² creat, ✎ tort ay e fas gran peccat ✎ si per mi vuyl esser honrat.

10. Per sí està hom peccador ✎ e enemic³ de bona amor; ✎ per que de mi ay gran paor.

¶ *Laus et honor, etc.*

XIII. *De franquesa*⁴

FRANC ES DEUS en son estat, ✎ e es franc, en son obrar, ✎ ab possificant possificable e possificat.

2. Poder franc ha Deus, en sa gran⁵ bontat, ✎ de bonificant bonificar e bonificat, ✎ e aysò meteyx en infinitat e eternitat.⁶

3. Deus es pus franc en son poder, ✎ que no és home en son voler: ✎ sa libertat, qui la poria saber?

4. Està Deus franc en infinir, ✎ en eternar e en complir: ✎ a Deu no pot res⁷ contradir.

5. Mays val franquea en voler, ✎ en recordar e en saber, ✎ que en regnat⁸ ni en aver.

6. Creà Deus home franc⁹ en virtut, ✎ mas home es sér¹⁰ esdevengut, ✎ per so car ses desconegut.

7. Tot hom¹¹ pot libertat aver ✎ en amar Deu e car tener; ✎ car Deus no forsa nuyl voler.

8. Home qui es sér¹² de peccat, ✎ no està franc en volentat, ✎ car justicia la carcerat.¹³

9. No està home sér¹⁴ ab vertut, ✎ ni està franc hom caüt¹⁵ ✎ en peccat, tró ses conegut.

1. ON, home — 2. C, son — 3. O, e ene- i després per, són illegibles a causa d'una taca o esborradura de tinta — 4. C, O libertas — 5. C, omet gran — 6. B, bonificar bonificat | ... infinitat eternitat — 7. C, re — 8. C, regnar — 9. I, hom; O, [franc] al marge — 10. C, seruu (I, hom es seruu) — 11. O, home — 12. BI, Hom ... seruu : N, Homo ... seruu — 13. C, encarcerat — 14. BN, hom seruu : I, seruu hom — 15. C, home cahut

10. Mays val sèrvetut en turment, ✠ ab c'om¹ hi sia justament, ✠ que libertat en honrament.

¶ *Laus et honor, etc.*

XIV. *De simple*

CAR Deus es sa simplicitat, ✠ es aytant simple en trinitat, ✠ com es simple en unitat.

2. En Deu² està simplificar ✠ per engenrar e espirar: ✠ en³ él compost no pot estar.

3. Deus, de⁴ sua simplicitat, ✠ simplifica simplifícat⁵ ✠ en simplicitat engenrat.

4. Està Deus simple en estant, ✠ e està simple en obrant, ✠ car no ha detràs ni davant.

5. Estan⁶ en Deu simple poder, ✠ simple saber, simple voler, ✠ e per so pot simple aver.

6. Simplement està⁷ en bontat, ✠ bonificant bonificat ✠ ab bonificar espirat.⁸

7. Concordansa e egualtat ✠ estan en Deu simplicitat⁹ ✠ per natura de trinitat.

8. A vos, Deus ver,¹⁰ omnipotent, ✠ me do enaxí simplement, ✠ que de altre no vuyl honrament.

9. Aquel qui ha simple saber, ✠ simple membrar, simple voler ✠ en honrar Deu, no pot caer.

10. Aquel ama Deus simplement, ✠ qui fa per él principalment ✠ tot so que fa a son scient.

¶ *Laus et honor, etc.*

XV. *De sanctetat*

O Sant dels sants, qui és sanctetat! ✠ a tu do tota ma entitat, ✠ e tu dónam¹¹ paciència e caritat.

1. C, seruitut ... | ab que hom — 2. O, deus — 3. I, e en — 4. C, de la — 5. B¹N, simplicitat — 6. I, sta — 7. C, stan — 8. O, espirar — 9. B, simplifícat — 10. C, uer deu — 11. BN, donem

2. Deus es sant en sí mateyx, ✥ e d'él mal negú¹ nos segueyx, ✥ e tot hom es sant² quil serveyx.

3. Car Deus es sant, se cové ✥ que en él sia sant de be, ✥ e que lo³ sant sia de sé.

4. Sant està Deus en son amar,⁴ ✥ e sant està en son⁵ jutjar, ✥ e sant està en perdonar.

5. Qui ha bona volentat ✥ està fil de santetat, ✥ quil vest de sa puritat.

6. Mays val hom per sanctitat, ✥ que per emperi e regnat, ✥ per vida e per sanitat.⁶

7. Sanctitat fa hom⁷ humil, ✥ e li fa far fayt qui es gentil, ✥ e lo guarda de tot peril.⁸

8. Sanctitat fa humilitat, ✥ mesura gran, e lealtat, ✥ e aporta de Deu bo grat.

9. Mays val en santetat morir, ✥ que tots temps viure sens finir. ✥ So quant sant val,⁹ qui ho pot dir?

10. Guardats: dels sants qui són passats, ✥ per¹⁰ quants homens són remembrats, ✥ els¹¹ no sants còm són oblidats!

¶ *Laus e honor, <etc.>*

XVI. *De vida*

O divina eternal¹² e sancta vida! ✥ en tu viu bonea infinita, ✥ de bonificant bonificable bonificar complida.

2. Viu Deus en amant amable e amar, ✥ vivificant vivificable vivificar, ✥ per natura dengenrar e espirar.

3. Deus es viu sens mortalitat,¹³ ✥ e en él viuen misericordia e pietat; ✥ per que nuyl home¹⁴ no deu esser desesperat.

1. C, negun mal — 2. BN, e es sant tot hom: I, e es tot hom sant — 3. BI, quel: N, quell — 4. I, en amar — 5. O, manca son (O¹, supleix) — 6. C, ne regnat | ... e sanitat — 7. BN, home — 8. C, fer fayt (N, far fayts: I, fer fayts) gentil | el guarda de mal e (B, e de) perill — 9. C, ço que ual sant — 10. BN, e per — 11. C, e los — 12. O, eterna — 13. O, in raspas davant mortalitat — 14. C, hom

4. Viu bo entendre de bo amar, ✠ e viu amar de bo cogitar, ✠ e entendre e amar viuen¹ de bo membrar.
5. Viu bonea de magnificar, ✠ e viu granea de bonificar, ✠ e mor bonea en malificar.
6. Aquel viu qui ha bo pensament, ✠ e aquel mor qui fa² falliment, ✠ e aquel viu qui ama mays Deus que³ son parent.
7. Qui vol viure per aver honrament, ✠ fa com⁴ muyra, en foc ardent, ✠ desonrat perpetualment.⁵
8. Mays val morir onradament, ✠ que longa vida croyament; ✠ car tots jorns mor qui viu vilment.
9. Hom qui be viu no pot morir, ✠ ni qui mal viu no pot servir ✠ a Deu, ni a vida venir.
10. No deu hom⁶ viure per menjar, ✠ per honraments,⁷ per sojornar, ✠ mas per servir Deus e honrar.

¶ *Laus et honor, etc.*

XVII. *De infinitat*

O Deus, qui estàs infinit ✠ en Payre, Fil⁸ e Sant Esprit! ✠ mal fay qui ha tu⁹ en oblit.

2. Deus es infinit en estar, ✠ e infinit¹⁰ en son obrar, ✠ per engenrar e espirar.
3. No pogra esser infinitat ✠ sino en singularitat ✠ en qui no sia quantitat.
4. Infinit es Deus en bontat, ✠ ab bonificant bonificat,¹¹ ✠ ab¹² bonificar eternat.
5. Si en Deu¹³ no fos infinir, ✠ no pogra son poder complir ✠ de infinitat nostre desir.
6. Poder saber e volentat, ✠ són infinits en unitat ✠ de natura e deitat.

1. C, e uiuen entendre e amar — 2. I, ha — 3. O, qui — 4. Serà c'om? — 5. N, perpetuement — 6. O, home — 7. C, honrament (B, honradament, perdè da puntuat) — 8. B, e fill — 9. C, fa aquell quit ha — 10. B, infinir — 11. O, bonificar — 12. N, e ab: I, manca — 13. O, deus

7. Deus Payre infinidament ✠ infeneyx¹ Fil extensament, ✠ sens quantitat e moviment.

8. Infir² es de infinitat, ✠ sens la qual fóra terminat ✠ en poder, temps, e quantitat.

9. Plasent causa es consirar ✠ infir³ dentendre e damar, ✠ en eternitat senes⁴ cessar.

10. Ben es fol e desconoxent ✠ qui ama mays finit movent,⁵ ✠ que infinit sens mudament.

¶ *Laus et ho<nor, etc.>*

XVIII. *De eternitat*

S₁ fos ver que no fos eternitat, ✠ so qui es fóra per sí comensat, ✠ e fóra no res sa potencialitat.

2. Es, doncs, eternitat sens duptar, ✠ en la qual convenen estar ✠ eternant⁶ eternable eternar.

3. Si eternar en⁷ eternitat no fos, ✠ fóra son⁸ poder avar e occiós, ✠ e no fóra amable ni gloriós.

4. Eternar cové esser de eternitat, ✠ sens lo⁹ qual no poria esser abastat ✠ eternar de entès¹⁰ e damat.

5. Plasent causa es a¹¹ membrar ✠ en eternitat, eternar ✠ en¹² engenrar e espirar.

6. Greu causa es a consirar ✠ en foc eternal estar, ✠ en ira de Deu sens perdonar.

7. Deus pot de sa eternitat ✠ plus en sa natura de bontat, ✠ que en tot quant be ha¹³ creat.

8. Si fos ver que eternitat agués par, ✠ no fóra per ella Deus singular, ✠ e infir valgra pus que eternar.

9. No ha conexensa de eternitat, ✠ qui diu quel mon no es creat: ✠ no de infir e eternar¹⁴ sab egualtat.

¶ *Laus et honor, <etc.>*

1. C, infir — 2. BN, infir — 3. B, infir — 4. C, sens — 5. BN, mes ama patit movent (I, petit moment) — 6. O, eternat — 7. O, manca en — 8. C, per son — 9. C, la — 10. C, eternat de entendut — 11. I, omet a passim — 12. O, e en: I, e — 13. C, tot be que haie — 14. C, ne de eternitat e infinitat (I, infinitat eternitat)

XIX. *De totalitat*

O Deus, qui és totalitat ✠ de ta essencia, de¹ ta bontat!
✠ tu és tot sens divisibilitat.

2. No fóra Deus tota essencia de bontat, ✠ si no fos bonificant bonificar bonificat; ✠ per ques cové en él² trinitat.

3. En Deu poder es tot saber, ✠ e en Deu saber es tot poder, ✠ e per so pot en tot quant vol voler.

4. Poder saber e volentat ✠ no estan en tota bontat ✠ si doncs no són en una unitat.

5. Deus ama ab tot son voler, ✠ axí com sab ab tot son saber: ✠ amenlo, doncs, ab tot nostre poder.

6. Sens distinció e concordar, ✠ comensament e eguallar, ✠ totalitat de be no pot estar.

7. Tot està Deus en unitat, ✠ e tot està en trinitat ✠ per natura de infinitat.

8. Aquel quis dóna tot a Deu, ✠ pot dir que Deus està tot seu; ✠ per qu'eu li do tot mi el meu.

9. Cascú home³ pot Deus tot aver ✠ ab que lam de tot son poder, ✠ car Deus nos frayn, ans es sencer.

10. Deus està tot en veritat; ✠ per que non ha⁴ gens falsetat, ✠ ni es⁵ enemic de leyaltat.

¶ *Laus et honor, <etc.>*

XX. *De bontat*

Deus es bo e es⁶ sa bontat, ✠ en qui es bona unitat, ✠ trinitat, e Deu encarnat.

2. Deus pot mays en sa gran bontat, ✠ que no fa en tot quant⁷ ha creat ✠ per engenrat e espirat.

1. BN, e de — 2. C, que coue en ell esser — 3. C, hom — 4. O, nona: C, no ha — 5. O, manca es — 6. O, bo e es, esborrat amb la caplletra. Sembla que diu bo e, i després es a bona — 7. C, en quant

3. En ens qui sia infinit ✱ pot estar mays de be¹ complit, ✱ quen be termenat e partit.²

4. Tant ha Deus bona volentat, ✱ que per bonea ses donat ✱ a esser hom³ crucificat.

5. Mays val bontat en bo amar, ✱ quen aur, argent, e en honrar, ✱ en viure e en⁴ delitar.

6. Bonea fay bon hom plaent ✱ humil franc larc e conoxent,⁵ ✱ e guarda hom de falliment.

7. Deus ha creat hom a be⁶ far ✱ per so que sí pusca donar ✱ a cels qui be volran⁷ amar.

8. Foll⁸ es qui cuyda mays servir ✱ Deu ab be quis pusca sentir, ✱ que ab bo⁹ saber e bo desir.

9. Hom¹⁰ pot en be spirital ✱ haver gran¹¹ e segur cabal, ✱ lo qual no ha en terrenal.¹²

10. Mays val amar be que sia public, ✱ que lo be que estia¹³ specific; ✱ per que amar¹⁴ be public me oblic.

¶ *Laus et ho<nor, etc.>*

XXI. *De granea*

O Deus, qui és aytan gran¹⁵ en magnificant, ✱ com és infinit e eternal en¹⁶ estant! ✱ tu és gran, complit en estant e obrant.¹⁷

2. Gran es granea en donar ✱ son magnificar a¹⁸ bonificar, ✱ per so que bonea pusca gran estar.

3. Granea està gran¹⁹ per concordar ✱ magnificant magnificable magnificar,²⁰ ✱ defora parvificant parvificable parvificar.²¹

1. I, mes be — 2. O¹, partit, *sobre raspai* — 3. BN, home — 4. C, que en aur ... e honrar | en (N, e) uiure en — 5. C, fa homè plasant | ... franch e conexent — 6. C, per be — 7. C, bel uolran — 8. O, Fals — 9. BN, bon : I, son — 10. I, home — 11. O, gaug *latxat* [gran] : BI, gracia — 12. B, eternal — 13. B, que be qui sta en : NI, quel be (I, ben) qui esta en — 14. BN, en amar : I, a amar — 15. O, omet gran — 16. O, manca en — 17. C, en obrant e en stant (N, estant) — 18. B, ab — 19. C, gran sta granesa — 20. B, *afegeix* unificant — 21. N, per uiificant per uiificable per uiificar

4. Gran e granea qui agen egualtat ✠ en poder saviea e volentat, ✠ de negú be poden aver necessitat.

5. Deus es tan gran en poder saber voler, ✠ que tot so que sab¹ pot per sí mateyx aver, ✠ ab que sia plasant a son voler e saber.²

6. Si en granea no fos comensar, ✠ no pogra poder de granea obrar, ✠ e fóra granea poca en magnificar.

7. Major està granea en bontat ✠ de saviea e de volentat, ✠ que de aur, demperi³ e regnat.

8. Gran es qui per Deu es amat, ✠ e poc es qui està en peccat, ✠ e poc es qui està trop⁴ honrat.

9. Volentat gran està⁵ en enteniment, ✠ e entendre es gran en amament, ✠ e gran està amor per remembrament.

¶ *Laus et honor essentie Dei, etc.*

XXII. De poder

O Deus, qui és poder per poderós! ✠ ja no fores Deus gloriós ✠ si poder en tu fos occiós.

2. Poder qui pusca de bontat, ✠ de infinitat, eternitat,⁶ ✠ no ha terme ni quantitat.

3. Poder qui no pot comensar ✠ de comensament bonificar, ✠ no pot a bonea bastar.⁷

4. Poder saber e volentat ✠ són en Deu una deitat, ✠ on es pogut deificat.

5. Con en poder sia possificar, ✠ si en deitat no fos deificat, ✠ poder no pogra Deus estar.

6. Poder qui està spirital⁸ ✠ pot sobre⁹ poder sensual, ✠ car él pot sobre natural.

7. Mays val poder qui es de amar, ✠ que de veer, dimagenar; ✠ per quel deu hom tenir pus car.

1. C, e uoler | que tot quant (I, cant) sab — 2. C, saber e uoler — 3. BI, ne demperi: N, ne de imperi — 4. O, afegit al marge [en peccat ... qui esta] (C, es) trop — 5. C, esta (B, sta) gran — 6. C, e (B, et) eternitat — 7. B, abastar — 8. I, esperitall — 9. B, saber (B¹, sobre)

8. Poder val mays en nodriment ✠ de bo voler e membrament, ✠ que no fa en aur e en¹ argent.

9. Deus aytant com pot se volc² dar ✠ a nostre entendre e amar, ✠ e per so volcse³ encarnar.

10. Lo poder que Deus ha volgut dar ✠ per lo sacrament del Altar, ✠ qui lo⁴ poria aesmar?⁵

¶ *Laus et honor essencie <Dei, etc.>*

XXIII. *De saviea*

O Deus, qui és saviea e saber! ✠ tu volria amar e car tener⁶ ✠ de so que ma volentat pot voler.

2. Deus està tot son pur enteniment, ✠ e per so tot quant es entén⁷ ✠ aytant com es son estamén.

3. Deus entén en sa⁸ granea e bontat, ✠ e per aysò⁹ entén bonificabilitat, ✠ qui es bona e gran¹⁰ entelligibilitat.

4. Entén Deus que per sí es entès, ✠ e entén que lentès personat es, ✠ per so que en él son entendre sia estès.¹¹

5. En entendre no pot estar entenció, ✠ si emfre¹² entenent e entès no ha distinció, ✠ per so que fi¹³ d'entendre sia ab perfecció.

6. Si per entendre nos seguís¹⁴ nulla res, ✠ no fóra bonea de entenent e entès, ✠ e bé en ignorancia fóra mès.

7. Entendre per distinció cové estar, ✠ per so que en él pusca esser¹⁵ concordar, ✠ per lo qual sia luy n a contrariar.

8. Aquel home¹⁶ qui es deificat, ✠ ha de be¹⁷ major entelligibilitat, ✠ que tot lo romanent¹⁸ qui es creat.

1. O, e [en]: C, ne (I, ni) en — 2. N, com poch: I, cant poch; B, uol — 3. C, se uolch — 4. C, qui l — 5. B, tota la terzina afegida al marge superior — 6. O, tenir — 7. B, entenent — 8. BN, enten sa — 9. C, ço — 10. BN, e gran per — 11. I, entes — 12. B, entendre: N, entre — 13. I, fin — 14. C, seguex — 15. B, star: N, estar — 16. BN, hom — 17. I, ben passim — 18. B, remanent

9. Per so que Deus per home fós¹ molt entès, ✠ la natura humana per so près: ✠ entenam lo, doncs, mays que res.

10. Aytant gran es en Deu entelligibilitat, ✠ com es gran² la sua intellectivitat, ✠ car ensems an egal granea e bontat.

¶ *Laus et ho*⟨*nor, etc.*⟩

XXIV. *De volentat*³

○ Deus, qui estàs volentat e amor! ✠ sies membrant de lo⁴ teu servidor ✠ qui tracta aytant com pot⁵ ta honor.

2. Enaxí ha Deu granea, en volentat, ✠ de amant amable e amat, ✠ con en magnificant magnificar e⁶ magnificat.

3. Car volentat val mays per amar, ✠ que no fay per son⁷ desamar, ✠ en Deu desamar no pot estar.⁸

4. Granea es de veritat ✠ que en ella sia amat ✠ verificar verificant⁹ e verificat.

5. Axí con saviea ha compliment en saber ✠ bonea granea eternitat e poder, ✠ ha compliment volentat con los pot voler.

6. Tant ha Deus volgut¹⁰ home amar, ✠ per so que ns pogués enamorar, ✠ que per home ses volgut donar.

7. Qui en volentat sab concordar ✠ natura damant amable e amar, ✠ de tot vici sap sí meteyx guardar.¹¹

8. Mays val bo amar en volentat, ✠ e bo membrar per amistat, ✠ que tot lo bé qui es sensat.

9. Aquel qui bé sab de volentat usar, ✠ nuylla res¹² nol pot enganar, ✠ ni de negú be pot freturar.

1. C, fos per home (B, hom) — 2. C, omet gran — 3. C, O amor — 4. C, del — 5. C, aytant com pot tracta — 6. C, omet e — 7. C, fa per son (O, so) — 8. B, tota la terzina al marge — 9. C, manca verificant — 10. C, uolgut deus (I, deu) — 11. C, uici (O, en si) se sabria guardar (I, guordar) — 12. C, nulla re

10. Negú no pot mays donar, ✠ que cel qui dóna son amar ✠ sens entenció de peccar.

¶ *Laus et honor, <etc.>*

XXV. *De vertut*

O Deus, qui és complida vertut!¹ ✠ tu és gaug² vida e salut ✠ de tots aquels per qui és volgut.

2. Divina vertut aytan bona es per obrar, ✠ com es bona³ per poder possificar, ✠ per so que infinida pusca⁴ estar.

3. Deus ha aytan gran vertut en bontat, ✠ com ha en saviea e volentat; ✠ per quen⁵ bontat ha Deus bonificat.

4. Aquel qui ha en sí vertuificar, ✠ es luyñ de freytura e de peccar, ✠ e va en gloria tots temps⁶ estar.

5. Bontat pot per granea vertut aver, ✠ e granea per bontat e poder ✠ pot aver vertut per saber.

6. Tant es vertut bona e en⁷ gran quantitat, ✠ que tot hom⁸ la pot aver a sa volentat, ✠ e qui mays na, mays està en Deu⁹ honrat.

7. Vertut nos guasayna¹⁰ ab aver, ✠ mas ab leyaltat e ab bo¹¹ voler, ✠ e per so la pot¹² tot hom aver.

8. Mays val vertut que aur ni parent, ✠ car ab vertut hom se defén¹³ ✠ del enemic e de¹⁴ turment.

9. De vertut¹⁵ se pot hom mils hornar, ✠ que de sendat color e fresar, ✠ de sella escut e pintinar.¹⁶

10. Aquel qui a Deu no demana vertut, ✠ no tem pena ni ama salut, ✠ e està de Deu mal volgut.

¶ *Laus et honor, etc.*

1. C, uirtut usual — 2. NI, guaug — 3. C, omet bona — 4. N, pusques — 5. C, que en — 6. NI, tostemps usual — 7. C, bona en — 8. O, home — 9. OB, deus — 10. BN, guanya: I, guasaya — 11. C, e bon — 12. C, potla — 13. BI, defent — 14. O, [e] de: N, e del — 15. O, uertuts — 16. C, pentinar

XXVI. *De veritat*

O Deus, qui verifiques aytant ton¹ poder, ✠ com lo fas amar e saber! ✠ verifica² en amar lo meu voler.

2. Aytant ama Deus verificar ✠ en infinir e eternar, ✠ com fa en saber e amar.³

3. Veritat fa home cortès, ✠ vertader, franc, e be après, ✠ e fal ardit mays que altra res.

4. Qui no ama Deu ab veritat, ✠ enaxí fa tort e peccat ✠ com si a Deu ha mala volentat.

5. Tant ama Deus sa veritat,⁴ ✠ que enaxí sa a verifícat, ✠ com sa per amor a amat.⁵

6. Qui sab veritat e no la vol dir, ✠ vey està trop⁶ de mentir, ✠ pus que sen pusca be seguir.

7. Mays val veritat en amar, ✠ quen sermó paraules ornar, ✠ ni que en vendre e comprar.⁷

8. Per ver dir està home ric⁸ ✠ de bontat e de spirit, ✠ e per mentir es home mendic.⁹

9. Hom pot veritat atrobar ✠ en home larc,¹⁰ no en avar, ✠ car molt sasauta¹¹ de donar.

10. Mays val veritat en morir, ✠ que no fay¹² viure en mentir, ✠ ni negú plaer en sentir.

¶ *Laus et honor, etc.*

XXVII. *De gloria*

O gloria, qui és granea e poder! ✠ tu pots en tu aytan gran gloriejar aver, ✠ com lo pot¹³ gran amar lo teu voler.

1. C, uerificas ton — 2. O, uerica — 3. N, e en amar — 4. B, sanctetat (B¹, sa veritat) — 5. C, se ha per amor e (I, he) amat — 6. NI, uehi; B, prop — 7. BN, ne comprar — 8. C, hom rich — 9. C, hom mendich (B, mendit) — 10. C, hom larch (B, larg) — 11. B, se as-sauta: N, se azauta — 12. O, qui; C, fa — 13. C, aytant gloria hauer | com la pot

2. Deus es gloria en gloriejant ✠ gloriabile, e en¹ amant ✠ gloriejar en Spirit Sant.

3. Si en gloria no fos gloriejar ✠ de una en altra per amar, ✠ no pogra² gloria plena estar.

4. Si Deus no pogués tot sí meteyx donar, ✠ no agra gloria en larguejar, ✠ en egualar, concordar, e en comensar.³

5. Bontat ha gloria en bonificar, ✠ e granea en magnificar, ✠ e eternitat en eternar.⁴

6. Gloria ha bontat en magnificar, ✠ e gloria ha granea en bonificar; ✠ e per so està⁵ gloria en obrar.

7. Per so que sentir fos guardonat ✠ a home⁶ en Deu gloriejat,⁷ ✠ volc esser Deus home⁸ encarnat.

8. Qui es gloria e es de gloriós ✠ e es gloriejar, nq es freyturós⁹ ✠ de gloria, a la qual gloria Deus¹⁰ aport nos.

9. En tristicia ay estat longament, ✠ car tants¹¹ homens van en turment, ✠ qui per aver gloria an aüt comensament.

10. Mils està gloria en leyaltat, ✠ que no fa consciencia en peccat, ✠ ni que plaer en sensualitat.

¶ *Laus et honor, <etc.>*

XXVIII. *De justicia*

O Deus, qui as ver jutjament!¹² ✠ Quan remembre mon falliment; ✠ estayg consirós¹³ e tement.

2. Està Deus just¹⁴ de son poder, ✠ a sa¹⁵ volentat e saber, ✠ qui nan quant ne volen¹⁶ aver.

1. C, glorieiable; O, [en] — 2. C, un en altre (B, autre) .. | no poria — 3. B, e con (con *tatxat*) comencar : NI, e comensar — 4. O, [en] eternar : I, *tola la terzina al marge* — 5. B, aso sta — 6. B, guardonat | ha hom : N, guordonat (I, *també* guordonat) | a hom — 7. O, gloriejar — 8. BN, hom — 9. I, gloriejat; C, freturos — 10. C, a la qual deus — 11. OI, tans — 12. O, iustament : B, iutiement : N, jutjament — 13. B, stich (N, estich) consideros, *però de puntuat* — 14. N, iust deus — 15. B, assa : I, de sa — 16. C, quant uolen

3. Aytant dóna Deus a bontat ✠ de bonificar bonificat, ✠ com fa damar a volentat.

4. Si Deus fos en sí ociós, ✠ no fóra just a gloriós, ✠ ni a poder poderós.¹

5. Just² està Deus en jutjar, ✠ e just està en perdonar, ✠ e just en amdós eguallar.

6. Si Deus no fos en home³ encarnat, ✠ no fóra just a gran larguetat ✠ de creador en ens creat.

7. Justicia aporta humilitat ✠ misericordia e pietat, ✠ e fa home enamorat.

8. Cel qui sí meteyx vol jutjar, ✠ molt està prop a perdonar, ✠ e es en via de salvar.

9. Mays val a hom just membrament, ✠ just amar, just⁴ cogitament, ✠ que no fa aur ni honrament.

10. A justicia me do em coman, ✠ qui⁵ de mi fassa a son talan, ✠ e a ella mercè deman.⁶

11. De justicia e pietat ✠ an fayta gran societat ✠ mersè e bona volentat.

¶ *Laus et honor, etc.*

XXIX. *De larguea*

O Deus! car és infinida liberalitat,⁷ ✠ es en tu infinida liberativitat, ✠ per so que infinit do sia donat.

2. Aytant es Deus larc per donar, ✠ com es poderós en amar, ✠ per so que en larguea no sia ociar.

3. Si Deus no podia donar son poder, ✠ sa saviea⁸ e son voler, ✠ gran larguea no poria⁹ aver.

4. Deus dóna amar a volentat, ✠ e li¹⁰ dóna amable e amat, ✠ per so que della sia gran larguetat.

5. Tant ha Deus gran plaer en donar, ✠ que tot se dóna per amar ✠ que sia franc, humil, e sens pecar.

1. C, just e gloriós | ... de poderós — 2. O, Justa — 3. O, hom — 4. BN, e iust — 5. C, que — 6. O, a son coman | ... perdo deman — 7. I, libertat — 8. O, saue — 9. BN, podia — 10. B, o li

6. Deus dóna granea a bontat, ✠ e dóna bonea a magnificat, ✠ e a infinir infinitat.

7. A fi ha Deus donat comensament, ✠ e a comensament, compliment, ✠ e <a>¹ amdós concordament.

8. Deus ses donat a home² servir ✠ en quant se volc ab home² unir, ✠ e restaurar home³ per morir.

9. Lo mon ha Deus a home donat, ✠ e a home dóna libertat⁴ ✠ per so que no am Deus forsat.

10. Deus ha donat a home remenbrament ✠ volentat⁵ saber e sentiment, ✠ qui val mays que aur ni argent.

¶ *Laus et honor, etc.*

XXX. *De forma*

O divina forma, qui és actual ✠ e⁶ en qui no ha ens material! ✠ perdonans e gardans⁷ de mal.

2. Està Deus forma, en bontat, ✠ per enformat e enformat ✠ de bonificar⁸ bonificat.

3. Ja no fóra forma amor, ✠ si estegués sens amador ✠ qui fos de la sua valor.⁹

4. Enformat ha Deus tot lo mon ✠ en lonc e ample¹⁰ e pregon, ✠ e en cercle qui es redon.

5. Deus ha enformat tot quant es ✠ en la natura que dom¹¹ pres, ✠ per la qual creà tota res.

6. Si Deus nos volgués encarnar, ✠ ja no pogren¹² reposar ✠ ses dignitats en son crear.

7. Ja forma no pogra fallir ✠ si de sí formàs son complir ✠ eternalment en infinir.

8. Si forma fos gran en estant, ✠ e que fos poca en obrant, ✠ ja no fóra gran en formant.

1. C, e en — 2. I, a hom en els dos llocs — 3. O, homoe, però la segona o puntuada: C, hom — 4. C, a hom donat | e hali dade (I, ali dada) libertat — 5. C, a hom ... | e (B, et) voluntat — 6. C, elideix la e — 7. C, perdonens e guardens (I, segueix de mall) — 8. C, de bonea — 9. C, amor — 10. C, en lonch: (I, loch: I¹, lonc) ample — 11. C, dome — 12. O, pogueren

9. Mays val formar bon pensament, ✠ que guasaynar¹ aur ni argent, ✠ ni vestir noble vestiment.

10. Nuyl ens ha forma ni faysó² ✠ en qui no sia acció, ✠ e quey sia ab distinció.

¶ *Laus et honor, etc.*

XXXI. *De producció*

O Deus, qui as product de no res ✠ tot quan en creació as mès! ✠ tu vuyl amar sobre tot quant³ es.

2. De bonificable e bonificativitat ✠ cové produir bonificar de necessitat, ✠ pus que bonificant e⁴ bonificable an entitat.

3. Si sens produir estegués poderós, ✠ en eternitat fóra ociós, ✠ e falliren en él bonea e amors.

4. En negú ens no pot esser producció, ✠ si en sí no ha distinció ✠ e poder de individuació.

5. En encuentre⁵ de granea e bontat, ✠ que⁶ sia de magnificar e bonificat, ✠ cové esser producció de necessitat.

6. Sens produir no pot nuyl hom amar, ✠ ni pot home entendre ni recordar, ✠ ni ha home⁷ poder de sentir e estar.

7. Si produir no fos en infinitat, ✠ ja no fóra en granea de bontat, ✠ car finida fóra en operabilitat.

8. Si no fos producció emfre entenent e entès, ✠ ja no pogra entendre esser nuylla res, ✠ ni fi dentendre no⁸ fóra so que es.

9. Produir amar de amic e amat,⁹ ✠ qui són eguals en granea de bontat,¹⁰ ✠ es produir qui complex volentat.

1. B, guanyar : N, guayar : I, guoayar — 2. O, ents... fayson (B, fayço : N, faysso) — 3. O, te uuyl... sobre quant — 4. C, omet e — 5. BN, entendre — 6. C, qui — 7. BN, ne pot entendre ne mem-brar | ne ha hom : I, ni pot entendre ni recordar | ni a hom — 8. C, omet no — 9. BN, damich e damat — 10. B, e bondat

10. Produir entendre de necessitat, ✠ es mays amable que de actoritat, ✠ per so car mays representa¹ veritat.

¶ *Laus et honor, etc.*

XXXII. *De bellea*²

O Deus, qui as bellea en virtut ✠ de produent³ produir e product! ✠ tu és beutat de la⁴ nostra salut.

2. La major bellea que pot aver eternitat ✠ es de eternant eternar⁵ e eternat, ✠ e que ab tots .iiij.^{es} aja una entitat.

3. Si no fos bellea infinir, ✠ fóra bellea⁶ finir, ✠ privació, malea, e fallir.

4. Si bonificar fos legea en bontat, ✠ no fóra a amar bellea de amic e de amat,⁷ ✠ e pogra esser en copa bel escaravat.

5. Esta amar bel en bonificar, ✠ e està bonea bella⁸ en bo amar, ✠ e està amor leja⁹ en malificar.

6. Bella està amor en leyaltat, ✠ e leja està en falsetat, ✠ e bella està en honestat.

7. No està beutat tan bela en color, ✠ com fa en volentat de bo seynor ✠ e en memoria de bo servidor.

8. Molt es pus .bel en home bo pensament, ✠ que en son dors aver bel¹⁰ vestiment, ✠ e en la taula copa daur e dargent.

9. Cel qui sasauta¹¹ de gran beutat, ✠ sia¹² plasent cortès e enseynat, ✠ car bel serà en esser amat.

10. Mays val bellea per be far, ✠ per entendre e per membrar,¹³ ✠ que per sentir ni per per ornar.

¶ *Laus et honor essentie <Dei> etc.*

1. C, dactoritat (N, de auctoritat) | per ço car mes presenta — 2. NI, O pulxer (B, pulcher) — 3. O¹, produent *al marge* — 4. C, omet la — 5. O, eternar eternant — 6. C, bella causa — 7. C, no fora bellea (B, bellesa) damich e damat — 8. C, bellea bona — 9. O, legea : C, lege — 10. O, dos : B, cors; N, bon : N¹, bell — 11. O, qui sa sauta : B, quis assauta — 12. O, sya — 13. N, e membrar

XXXIII. *De Jhesu*

O Jhesu, en Betlem¹ nat! ✠ tu és home deificat ✠ e és Deus hominificat.²

2. Jhesu es home e deitat,³ ✠ per so que Deus participat ✠ estia⁴ ab tot quant ha creat.

3. Jhesu, per Espirit Sant concebut! ✠ tu as per la mort en la creu reemut⁵ ✠ lumà genre qui estava perdut.

4. Jhesu, tu és resuscitat, ✠ e en lo cel ten és pujat, ✠ e jujaràs tot home⁶ nat.

5. Jhesu, en ta sensualitat ✠ aurà gloria home salvat, ✠ veent ton cors deificat.

6. Jhesu, per tu principalment ✠ es lo mon creat de nient, ✠ per so car te tays honrament.

7. Jhesu, qui estàs personat ✠ de home e de deitat, ✠ ages de nos gran pietat.

8. Jhesu, prengaus⁷ de nos dolor, ✠ car tuyt estam⁸ quayx en error, ✠ e exellats⁹ de bona amor.

9. Jhesu, no ns gits anoxaler, ✠ pus que tu auries plaser ✠ con tuyt te poguessen veser.¹⁰

10. Jhesu, tu és bo a nomnar, ✠ e a entendre e a remembrar, ✠ a servir e a enamorar.¹¹

¶ *Laus et honor essentie Dei, etc.*

XXXIV. *De creació*

DEUS, per la sua memorabilitat ✠ entelligibilitat e amabilitat ✠ bonificativitat, ha lo mon creat.

1. O, nazaret : N, natzaret *tatxat* : N¹, betleem : I, natzare — 2. C, homenificat *usual* — 3. B, Ihesus (NI, *també* Ihesus, *et sic de ceteris*) es home (O, hom) et deificat — 4. O, deu ... | estie — 5. C, per mort ... rehemut (B, remut : I, resemut) — 6. B, hom — 7. C, prenguet — 8. B, stan — 9. I, cax *tatxat* [en] error | e exallats (O?B, exalats) — 10. C, plaer | ... poguessen ueer — 11. C, a nomenar | a entendre et a membrar (N, e a remembrar : I, e remembrar) | ... e anomenar (N, e a nomenar)

2. Creat ha Deus lo mon de no re, ✠ per so que hom conega lo seu be,¹ ✠ e la gran obra que ha en se.

3. Deus creà lo mon ab sa bontat, ✠ e per so ha lo mon bonificat; ✠ mas hom lafolla ab son peccat.

4. Car Deus creà lo mon ab gran potestat, ✠ ab² gran saber e ab gran volentat, ✠ fo lo mon en gran fi pausat.³

5. Lo mon no fóra en gran bonea pausat,⁴ ✠ si no fos per home deificat, ✠ en qui Deus sia hominificat.

6. Si Deus no volgués lo mon crear, ✠ no volgra de la sua bonea donar, ✠ e fóra ociós e avar.

7. Dóna Deus be, pus lo pot dar, ✠ lo qual ha donat per crear, ✠ e hal donat per sí honrar.

8. A hom ha Deus lo mon creat, ✠ e <a> aquel home ha sí⁵ donat ✠ en quant de sí la deitat.

9. Deus no pogra crear pecat, ✠ car no es sa propietat ✠ que pusca crear sens bontat.

10. Deus ha poder tam fort estès, ✠ que pot en res e en no res; ✠ per que es cert quel⁶ mon creat es.

¶ *Laus et honor essentie Dei, etc.*

XXXV. De recreació

P ECCAREN li primer parent; ✠ per quen peccat estec tota gent, ✠ per lo qual an corrupiment.

2. Si hom senes⁷ mortal peccat ✠ estegués, en mortalitat⁸ ✠ no agra Deus home⁹ jujat.

3. Es, doncs, pecat original; ✠ per que ha home¹⁰ pena e mal, ✠ del qual al Fil de Deu molt cal.

4. Volc, doncs, Deus, per nos¹¹ recrear, ✠ en la Verge sí encarnar, ✠ per so que nos pogués salvar.

1. O, home conegua lo so *passim* be — 2. N, e ab — 3. C, posat — 4. C, be posat — 5. C, hom asi (O, a si : I, assi) — 6. O, que lo — 7. C, sens — 8. B, motelitat — 9. O, hom — 10. C, hom ha — 11. C, deus (I, manca deus) per nos donchs

5. Salvar nos volc ab gran turment, ✠ del qual ac major sentiment, ✠ que lo¹ universal falliment.

6. Per so car mays fo la dolor, ✠ que Crist sofrí² per nostra amor, ✠ quel peccat, fo recreador.

7. La pena que Crist volc suffrir ✠ per nostra amor, qui la pot dir? ✠ car tota colpan poc³ delir.

8. Baptistiri es sacrament ✠ per so que lo⁴ recreament ✠ aja sobjet e fundament.

9. A, làs! e com ay gran tristor, ✠ car tam pauc⁵ pream la dolor ✠ que Crist suffrí per nostra amor!

10. Si hom agués gran pietat ✠ de Crist, qui per nos fo penjat, ✠ per tot lo mon lagra lausat.

¶ *Laus et honor essentie Dei, etc.*

XXXVI. De glorificació

GLORIFICA Deus home⁶ bo, ✠ e fal de sí son compaynó ✠ ab gracia e ab perdó.

2. Per so car Deus ha larguetat ✠ justicia e pietat, ✠ vol que hom sia gloriejat.

3. Deus es gloria eternal, ✠ la qual dóna eviternal ✠ a cels quis garden de fer mal.

4. Gloria dóna Deus a la volentat ✠ en quant li fa amar sa divinitat, ✠ e al sentir la dóna ab sa humanitat.

5. La gloria que los⁷ sancts an en recordar ✠ com tots temps estaran en gloriar,⁸ ✠ qui la poria escriure ni recomtar?

6. La pena que aurà cascú dampnat ✠ es a pensar horribilitat, ✠ car en ella serà eviternat.⁹

7. La major pena que aurà home dampnat ✠ estarà en so car se¹⁰ sabrà privat ✠ daquella fi a la qual¹¹ ha estat creat.

1. C, quel — 2. N, sofferi — 3. C, ne poch (B, pot) — 4. C, quel — 5. C, com tan poch — 6. C, tot home — 7. C, quels — 8. C, gloriejar — 9. N, euiternitat — 10. N, sera; C, ço ques — 11. C, fi on

8. Cascuna part de home que sia¹ perdut ✠ aurà instinc natural a salut,² ✠ e aurà lo contrari en home caüt.

9. Pena aurà la memoria en³ membrar, ✠ e pena aurà la volentat en amar, ✠ e pena aurà l'enteniment en cogitar.⁴

10. Pena aurà lo cors en sentir, ✠ e pena aurà en vivir, ✠ e pena aurà tots temps sens morir.

¶ *Laus et honor essentie Dei, etc.*

XXXVII. De resurrecció⁵

CAR Deus es justícia, es just en jutjar; ✠ per que volrà⁶ los homens resuscitar, ✠ per so que de cascú pusca per dret usar.

2. Si no fos resuscitament, ✠ ja no fóra ver jutjament ✠ del home qui fa falliment.

3. Resuscitarà Deus⁷ tota gent, ✠ per so que sia salvament ✠ de bons, e de mals perdiment.

4. Resuscitaranli bo el mal, ✠ per so quel poder divinal ✠ fassa sobre⁸ còrs natural.

5. Per so car home fo creat ✠ per l'altra vida, fóra peccat ✠ si hom no fos resuscitat.

6.⁹ Resuscitarà home salvat ✠ en la pus perfecta¹⁰ edat, ✠ e de tot mal serà mundat.

7. Resuscitarà hom¹¹ peccador ✠ ab tristícia e ab dolor, ✠ e de Deu aurà molt gran¹² paor.

8. Aquel qui serà resuscitat ✠ per so que sia infernat, ✠ no volgra que jamés fos nat.

9. Deus dirà als homens salvats: ✠ «Venits vosaltres beneuyrats¹³ ✠ en mi estar gloriejats!»

1. B, qui no sie : N, qui [no] sia : I, qui sia — 2. B, stinct; C, a sa salut — 3. O, [la memoria] en son — 4. I, a amar | ... a cogitar — 5. O, iustícia *puntuat*, resurreccio *al marge* : C, O resurrector — 6. N, uolgra — 7. O, manca Deus — 8. O, sobre lo — 9. I, *posa aquesta terzina després de la següent* — 10. NI, perfeta — 11. C, home — 12. C, haura gran — 13. O, bona nats : I, beneuyrats

10. Dirà Deus als homens dampnats: « Vosaltres sots de mí privats: anats en foc eviternats!»

¶ *Laus et honor, etc.*

XXXVIII. *De salvació*

O Deus,¹ qui estàs salvador ¶ de tot home quit port² amor! ¶ perdona e salva li peccador.

2. Nuyl hom nos pot per sí³ meteyx salvar, ¶ car lo be que fa no pot abastar ¶ al be qui està en perpetuar.

3. Cové, doncs, que Deus do⁴ lo compliment ¶ qui es necessari a salvament, ¶ lo qual Deus dóna volentersament.

4. Salva Deus home en donar ¶ sí meteyx a gloriejar⁵ ¶ aquel qui bel volrà⁶ honrar.

5. Qui volrà⁷ aver gran salvament, ¶ fassa a Deu⁸ gran honrament, ¶ e fassal amar a la gent.

6. Car Deus ha en propietat⁹ ¶ que salva home ab bontat, ¶ hom¹⁰ mal no pot esser salvat.

7. Pus que Deus salva ab perdonar, ¶ nuyl hom nos deu¹¹ desesperar, ¶ ans deu a Deu mersè clamar.

8. Car Deus salva los homens ab turment, ¶ be són fols cels qui ab delitament, ¶ cuyden aver via de salvament.¹²

9. Deus es aytant just com perdonador,¹³ ¶ per que deuen¹⁴ li peccador, ¶ de Deu aver molt gran paor.

10. Salva Deus aquel quis somet¹⁵ ¶ a judici, e quis penet, ¶ per so que mersè aja a dret.¹⁶

¶ *Laus et honor, etc.*

1. N, Deus (*sense O*) — 2. C, porta — 2. B, nos pot si : N, no pot si : I, se pot per si — 4. O, dona (*serà done?*) — 5. BN, en gloriejar — 6. O, uolrà bel *corregit* hel — 7. C, uol — 8. O, deus — 9. B, ha propietat — 10. O, a[b] bontat | home — 11. I, hom se deu — 12. B, delicament; C, hauer saluament — 13. O, perdona[dor] — 14. B, deuem — 15. BN, sotsmet : I, sotmet — 16. O, aia dret

XXXIX. *De edificació*

EDIFICÁ Deus tot quant es ✠ en la natura que de hom¹ pres, ✠ per so que lobra mays² valgués.

2. Per so car fi està fundament ✠ de mijà e de comensament,³ ✠ li pertayn molt gran bastiment.

3. Sobre la fi per que Deus es onrat, ✠ e per la qual es hominificat,⁴ ✠ ha Deus bastit hom deificat.

4. Aquest home es Crist⁵ appellat, ✠ e ha en sí edificat ✠ còm tot home⁶ sia salvat.

5. Qui Crist no ama ni entén ✠ pauc sab de gran bastimén, ✠ ni en gran fe ha fundamén.⁷

6. Edificada ha Deus fe en veritat, ✠ ab⁸ bonea granea saviea e volentat, ✠ a creure⁹ Deu en trinitat e encarnat.

7. Deus ha bastit sobre lo humà enteniment ✠ franc entendre per necessari argument, ✠ a destruir la error en qui estan li meins¹⁰ creent.

8. En bonea ha Deus bastit e edificat ✠ bonificant bonificar¹¹ bonificat, ✠ per so que della sia lo be obrat.

9. Nuyl home no¹² pot negú be bastir ✠ de mal amar, dengan, de¹³ mentir; ✠ car de bontat be¹⁴ nos pot partir.

10. Qui vol bastir bo amar, ✠ bo entendre, e bo membrar, ✠ no fassa mal e vuylla be far.

¶ *Laus et honor, etc.*

1. B, que dexa: N, que dom -- 2. C, la obra (I, lobra) mes -- 3. C, fundament usual | ... e (B, et) començament -- 4. B, lo qual; C, homenificat -- 5. C, hom es xrist usual -- 6. C, hom -- 7. C, poch sab ... bastiment | ... fundament -- 8. O, e a[b], la e puntuada -- 9. I, e creura -- 10. C, a destruir (N, destruir) ... en que ... li meyns (B, menis-) -- 11. O, bonificar. bonificant -- 12. C, hom; I, omet no -- 13. C, e (I, he) de -- 14. O, manca be

XL. *De sustiniment*

CAR la fi per la qual Deus ha lo mon creat¹ ✠ està en granea de poder e bontat, ✠ es en aquella fi tot lo mon sustentat.

2. Aquella fi es Deus membrar ✠ conèxer amar e honrar, ✠ e per home deificar.

3. Per aytal fi ha home sustiniment ✠ en² vertut contra falliment, ✠ e està en via de salvament.

4. Home³ qui es deificat ✠ està en deu Fil sustentat, ✠ per so quen él sia personat.

5. Cel qui vol son amar sostenir ✠ en be far, no vuylla fallir, ✠ car falliment⁴ fa amar consumir.

6. Home susté⁵ son bo membrament ✠ per entendre e amament,⁶ ✠ en qui no fa nuyll falliment.

7. Ja nos pogra⁷ sostenir gran bontat, ✠ sens bonificanc bonificar bonificat ✠ qui sien de sa essencialitat.

8. En egualtat de bo amic e bo amat ✠ està amar mils⁸ sustentat, ✠ que no fa en lur desegualtat.

9. Fe esperança caritat,⁹ ✠ justícia paciència e pietat, ✠ sostenen home en virtut contra pecat.

10. Aquel sosté son bo pensament ✠ qui està leyal a tota gent, ✠ e quis jutja con fa falliment.

¶ *Laus et honor essentie Dei, etc.*

XLI. *De exoir*

O Deus, qui exois¹⁰ aquels quit preguen ab bontat! ✠ exoïs¹¹ mi quit deman volentat ✠ com pusca procurar que tu sies honrat.

1. C, Car per (I, omet per) la fi ... ha deus hom creat. *Potser la lliçó hom es millor* — 2. C, hom sosteniment (I, suste-) | en (O, e) — 3. C, Lome. *Aquesta terzina es la darrera del capítol* — 4. O, fallir — 5. C, Hom soste — 6. O, honrament — 7. C, poria — 8. B, mellis — 9. C, e caritat — 10. BI, exoeixis : N, exoeixis — 11. O, exoir : C, exoex

2. Tu, Deus, qui exois¹ de be especial, ✠ exois² mi quit prec de be general, ✠ lo qual en tota res³ may's que él val.

3. Jo prec Deus ques⁴ fassa servir ✠ a les gents⁵ per saber e desir, ✠ e nom sé si men vol⁶ exoir.

4. Ab sospirs làgremes e plors ✠ prec Deus quens⁷ do preicadors ✠ qui per tot lo mon preiquen ses valors.

5. Deus exoeyx aquels quil preguen ab veritat ✠ amor temor paciencia e humilitat, ✠ penediment contrició e pietat.

6. Exoex Deus en perdonan, ✠ e exoex⁸ en donan, ✠ ab c'om ló prec senes enguan.⁹

7. Deus exoyx¹⁰ con es pregat ✠ per Crist home deificat, ✠ car de tot fa a sa volentat.

8. Exoex Crist sa mayre volenter, ✠ qui per nos tots jorns li requer ✠ quens quart de pena e de combrer.¹¹

9. Cascú de nos haja son sant ✠ qui sia per cascú pregant, ✠ car molt fa Deus a lur talant.

10. Deus exoeyx ans lom gentil, ✠ si lo¹² pregua ab cor humil, ✠ que no fa lome¹³ qui es vil.

¶ *Laus et honor, etc.*

XLII. De ordenació

O Deus! a tu pertayn trinitat, ✠ per so que en tu sies ordenat¹⁴ ✠ com a Payre e Fil e¹⁵ Espirat.

2. Ja no fóra en bontat ordinació ✠ sens bonificant bonificable bonificació, ✠ car per tots .iij. està en operació.

1. B, exoeixis : N, exoeyis — 2. C, exoeix (N, exoex) — 3. C, re passim — 4. O, quis — 5. OI, gens — 6. B, non : B¹, noñ; C, uolra — 7. B, quen : B¹, queñ : N, quem : I, que — 8. O, perdonant la t raspada | exoex — 9. C, que hom ... sens engan — 10. C, exoex : (B, exoeix) — 11. C, quart de mal pus que u pot fer (combrer, de comburere llatt? — 12. C, sil — 13. B, lom — 14. C, ordonat passim — 15. C, payre (I, pare) fill

3. Ordenada està bontat en bonificar, ✠ ab¹ magnificar entendre e amar, ✠ e ab poder² vertut concordar e differenciar.³

4. Deus gloriós ha tot lo mon ordenat ✠ a esser membrat conegut e amat, ✠ car per aytal fi la de no res creat.

5. Ha Deus ordenat lo mon⁴ per so que sencarnàs ✠ e que la carn que prèns en orde trobàs, ✠ ab lo⁵ qual orde a gloria nos menàs.

6. Qui vol ordenar son pensament, ✠ comens amar Deus⁶ primerament, ✠ e guart son pensar de falliment.

7. Aquel ordena son amar, ✠ qui lo⁷ posa en verificar ✠ ab natura dentendre e⁸ membrar.

8. Home ordena⁹ son parlar ✠ ab volentat de be gran far,¹⁰ ✠ posant en be gran concordar.

9. Mays val orde en religió ✠ per consciencia e devoció, ✠ que per silenci ni per gran caperó.

10. A, Deus! Com¹¹ seria gran be ordenar ✠ que homens sants anassen guardar ✠ les oveylles, dels lops qui les volen menjar!

¶ *Laus et honor essentie Dei, etc.*

XLIII. *De visitació*

O Deus, qui és bo visitador! ✠ visitans ab amor e temor, ✠ per so que no siam peccador.

2. Si Deus visitàs tant los mals ab temor, ✠ com visita los bons ab amor, ✠ no foren tants¹² li peccador.

3. Deus vesita¹³ los homens ab humilitat, ✠ en quant fa esser se¹⁴ meteyx membrat ✠ que en la creu per nos fos crucifigat.¹⁵

1. I, en — 2. C, omet poder — 3. BI, differenciejar — 4. C, lo mon ordonat (B, ordenat) — 5. O, la — 6. C, deus (OI, deu) amar — 7. C, quil — 8. I, de entendra e de — 9. NI, Hom ordona — 10. C, gran be; N, afar — 11. C, e com — 12. OI, tans — 13. C, uisita usual — 14. C, si — 15. C, fo per nos (I, per nos fo) crucificat

4. Visita Deus ho pensament ✠ ab prosperitat, on-
ragement, ✠ per so que home sia¹ conexent.

5. Deus vesita home ab² turment, ✠ per so que sia
pacienc, ✠ e que sapia Deu omnipotent.

6. Vesita Deus home ric ✠ ab home paubre³ son
amic, ✠ per so que ab él lo castic.

7. Deus vesita bon amar ✠ ab bo entendre e mem-
brar, ✠ per so que hom⁴ vuylla be far.

8. Vesita Deus home leyal ✠ ab veritat, que's son
cabal ✠ tam bo, que negú aur nol val.

9. Deus visita hom ab jutjar, ✠ e visita ab perdonar
✠ e ab suspirs e ab plorar.

10. Adoncs cant home⁵ bo es temptat, ✠ Deus lo ve-
sita ab fermetat ✠ de abstinencia e de caritat.

¶ *Laus et honor, etc.*

XLIV. *De consolació*

Deus consola hom peccador ✠ can⁶ li remembra la do-
lor ✠ que volc suffrir per sa⁷ amor.

2. Mas eu no pusc aver consolament, ✠ per so car
veg tan⁸ gran desonragement ✠ far en lo mon a Deu per
tanta gent.

3. Quis pot abstenir de plorar ✠ can veu Deus tam
petit amar ✠ per cels que él volc tant honrar?⁹

4. Tots jorns estayg¹⁰ desconsolat, ✠ car veyg tants¹¹
homens en pecat, ✠ qui van a foc perpetuat.

5. Quis consola¹² de bon seynor, ✠ qui¹³ pels seus
es en desonor, ✠ no sab què ses¹⁴ forsa damor.

6. Deus consola hom per amar, ✠ per esperar e
perdonar, ✠ e consola hom ab donar.

1. C, hom sia — 2. C, hom ab — 3. C, pobre — 4. O, home —
5. C, com hom — 6. C, quant *passim* — 7. C, per nostra — 8. B, ueix
tant — 9. C, per aquells quel (I, aquells que ell) uol honrar — 10. B,
staix: NI, staig — 11. B, ueix; OI, tans — 12. NI, qui (I, qui[s])
consol ha — 13. C, quant — 14. C, que es

7. Paciència e pietat, ✠ justícia e leyaltat ✠ consolén hom enujat.¹

8. Cel quis pensa que es² amat ✠ per Deu, si es desconsolat, ✠ de sol Deu nos té per pagat.

9. Cel qui ha Deus en son cor mès, ✠ què li cal si pert nuylla res, ✠ pus que Deus basta a quant³ es?

10. Nos tayn que sia consolat ✠ cel qui sta en son peccat, ✠ e de Deu es desemparat.⁴

¶ *Laus et honor essentie Dei, etc.*

XLV. *De conseyl*

DEUS es bo⁵ conseyllador ✠ daquel qui ha de Deu⁶ paor ✠ e qui fa be per sa amor.

2. Deus conseylla ab leyaltat, ✠ ab saber, bona volentat, ✠ e qui él creu no es enganat.

3. Conseylla Deus a home be⁷ far, ✠ per so quel li pusca donar ✠ multiplicat en gloriar.⁸

4. Deus conseylla ab libertat ✠ a hom,⁹ que no fassa peccat, ✠ per so que no sen leyx forsat.

5. No deu hom conseyl demanar ✠ a altre, còm pusca mal far, ✠ mas còm sen pusca mils estar.

6. Demanar conseyl a qui nol sab, ✠ contra sí fa¹⁰ molt gran peccat, ✠ e conseyl ha¹¹ enjuriat.

7. Cel qui conseyl vol atrobar, ✠ en home savil vaja¹² cercar, qui nos asauta de mal far.

8. Molt masaut¹³ de conseyllador ✠ qui conseyl mays¹⁴ per amor, ✠ que per dinés ni per honor.¹⁵

9. Qui bon conseyl volrà donar, ✠ en Deu lo cové comensar, ✠ e a él lo consel ordenar.

1. C, iniuriat — 2. O, qui es: BN, ques — 3. B, pusca (N, puscha) ... a tot quant — 4. C, desperat — 5. O, manca bo — 6. C, daquells qui de deu han, i després fan — 7. O, deu ab be — 8. C, que li ... | multiplicar en glorieiar (I, gloriar) — 9. O, home — 10. C, fa contra sí — 11. C, ha consell — 12. C, hom saui lo uaja (N, uage) — 13. BI, masalt — 14. C, consella mes — 15. O, amor latxat [onor]

10. Qui vol esser be conseyllat, ✠ conseyl deman ab veritat ✠ leyaltat e humilitat.

¶ *Laus et honor, etc.*

XLVI. *De confort*

DEUS es confort del homens ab concordar ✠ de bon-tat¹ granea poder e durar, ✠ saber veritat vertut gloria amar.²

2. Confort requer gran³ leyaltat ✠ paciencia justicia humilitat, ✠ qui de Deu aporten bon grat.

3. Deus conforta los homens, en la mort, ✠ qui an contricció molt fort, ✠ car an a Deu fayt negun⁴ tort.

4. Conforta Deus home, cant⁵ es en tribulació, ✠ en quant li fa membrar la greu passió ✠ que volc sufrir⁶ per nostra redempció.

5. Deus conforta en los homens bo amar ✠ ab natu-ra de bo entendre e bo membrar,⁷ ✠ en la gran volentat que Deus⁸ ha en perdonar.

6. Conforta Deus los homens qui són peccadors, ✠ con los fa penedir els fa estar en plors, ✠ e preposen tots temps esser de Deu⁹ servidors.

7. Deus conforta¹⁰ gran amar ab magnificar, ✠ e conforta bo amar ab bonificar, ✠ e conforta hom ardit ab esperar.

8. Qui pert petit e ha molt guasaynat,¹¹ ✠ contral guasayn¹² fa tort e peccat, ✠ si per poc perdre està des-confortat.

9. Cel qui vol esser molt coratjós¹³ ✠ membre so-vín¹⁴ li fayt cabalós, ✠ e no consir lo peril venturós.

1. BN, bonea — 2. C, uirtut ueritat... e amar — 3. N, confort passim; O, omet gran — 4. C, molt gran contricció e fort | car (I, can) han fet a deu negun (N¹, algun) — 5. C, com — 6. BI, sofferir — 7. C, e membrar — 8. C, que ell — 9. C, proposen esser tots temps sos — 10. C, conforta deus — 11. BN, guanyat: I, guoayat — 12. N, guasay — 13. O, coratjos — 14. BN, souen: I, souiny

10. Mays val confort en home forsat¹ ✠ qui sia forts contra malvestat, ✠ que no fa plaer en home² honrat.

¶ *Laus et honor, etc.*

XLVII. De defensió

DEUS defén los homens, de peccat, ✠ ab poder granea e bontat, ✠ con li porten bona e gran volentat.³

2. Cel qui ha bo preposamén ✠ en servir Deu, de mal se defén,⁴ ✠ car Deus lo guarda de falliment.⁵

3. Deus ha bo exempli⁶ donat ✠ con nos⁷ defenam de peccat, ✠ en quant per home fo crucifigat.⁸

4. Home⁹ se defén de mal pensar, ✠ de mal oyr, de mal parlar, ✠ can¹⁰ a Deu dóna son amar.

5. Defén som¹¹ de temptació, ✠ con a Deu fa oració ✠ e quer¹² de son peccat perdó.

6. Bo nudriment e bo¹³ castic ✠ defenen home del enemic, ✠ e fan¹⁴ desirar be public.

7. Qui vol esser de mal defès, ✠ am Deus mays que nuylla res, ✠ e sia humil e cortès.

8.¹⁵ Cel quis defén ab leyaltat, ✠ ab dreytura, ab veritat,¹⁶ ✠ se defén mils que hom¹⁷ arimat.

9. Vana gloria ni honor ✠ no fan home defensor ✠ de malvestat ni de follor.¹⁸

10. Mays val defensió per vertut, ✠ que per lansa ni per escut, ✠ car mils sen leva hom caüt.

¶ *Laus et honor essentie Dei, etc.*

1. El sentit sembla demanar la lliçó esforsat — 2. C, hom — 3. C, quant (I, cant) li aporten bona uoluntat — 4. C, proposament | ... defent (I¹, raspà les tt finals: N, defen) — 5. I, falliment, la t també raspada — 6. BN, eximpli usual — 7. O, manca nos — 8. NI, hom; C, crucificat — 9. C, Hom — 10. C, com — 11. C, Hom se defen — 12. C, e li quer — 13. B, en bon — 14. C, defenen hom ... | e fanli — 15. B, manca aquesta terzina — 16. NI, e veritat — 17. N, que no hom — 18. C, fallor

XLVIII. *De sanitat*

HOM qui es malaute¹ per peccat, ✠ Deus lo sana ab pietat, ✠ ab perdonar e caritat.

2. Cel qui vol sí meteyx sanar, ✠ vuylla Deus servir e amar, ✠ e no vuylla trop sojonar.

3. Hom pot sanar malaut amar ✠ ab bo entendre e membrar, ✠ e a Deu la voylla donar.²

4. Qui ha malaut enteniment, ✠ si vol³ que aja sanament, ✠ poslo en bo cogitament.

5. Cel qui vol sanar malaut⁴ membrar, ✠ ab bo entendre, ab bo amar⁵ ✠ lo pot leugerament sanar.

6. A malautia entellectual ✠ se cové cura spiritual,⁶ ✠ e a corporal, sensual.

7. Hom sana ab major bontat, ✠ dels majors mals, car potestat ✠ ha major be sobre peccat.

8. Malaute estayg per amor ✠ can⁷ consir la gran desonor ✠ que hom fa a nostre⁸ Seynor.

9. Jerusalem e son termenat ✠ es malaute⁹ car oblidat ✠ es lo loc on Jhesus fo nat.

10. Hom sana de contrariar¹⁰ ✠ con sab les vertuts concordar, ✠ e un be ab altre¹¹ mesclar.

¶ *Laus et honor, etc.*

XLIX. *De castigar*

DEUS castiga hom pecador ✠ can li fa membrar la dolor ✠ que volc sofrir per gran¹² amor.

2. Castigua Deus home ab turment, ✠ per ço que¹³ sia penedent, ✠ car ha fayt vas Deus falliment.

1. C, malalt usual (B, aquí malaut) — 2. C, e que a deu lo uulla dar, (voylla *sustantiu*) — 3. O, uuylla — 4. I, omet malalt — 5. C, e amar — 6. BN, spiritual — 7. C, com — 8. I, nostro — 9. B, malalt — 10. N, contrarieiar — 11. I, a altre — 12. C, soffrir (N, soffarir) per nostra — 13. O, [hom] ab turment | per so que home (I, com)

3. Deus es tam bo castigador, ✎ que castiga hom ab amor ✎ e car li fa aver temor.

4. Nuyl hom no sab be castigar, ✎ si no castigua ab donar, ✎ ab tolre e menassar.¹

5. No castigua qui hom reprèn ✎ con² no fa negú fallimén, ✎ car a iral mou e lensén.³

6. Cel qui altre vol castigar, ✎ castic anans lo seu amar ✎ el seu cogitar e parlar.

7. Ab bonea e veritat, ✎ penediment e caritat ✎ pot hom esser leu castigat.

8. Hom pot enans⁴ sí meteyx castiguar ✎ que altre, si be vol⁵ consirar ✎ lo mal que Deus a home pot far.⁶

9. Cel qui nos castigua per gran amor, ✎ e quis⁷ castigua per gran paor, ✎ tost retorna a fayre la follor.⁸

10. Hom deu alcú⁹ temps assajar ✎ en hom malvat a castiguar, ✎ si no, leyxlo de tot¹⁰ anar.

11. Car Deus no lexa son jujament, ✎ qui d'él no pren castigament, ✎ lexa l'estar en puniment.

¶ *Laus et honor, etc.*

L. De nudriment

DEUS dóna a home bo nudriment¹¹ ✎ can li dóna bon amament, ✎ bo entendre e bo membrament.¹²

2. Qui vol sí meteyx be nudrir, ✎ guartse que no vuylla mentir, ✎ ni de Deu se vuylla partir.

3. Es nudriment espiritual ✎ en pensament qui es leyal, ✎ don ve nudriment corporal.

4. Mays val a fil bo nudriment, ✎ que no fay l'aur ni onrament¹³ ✎ que li poden dar sey parent.

1. C, e ab menassar — 2. C, quant. *passim* — 3. I, ayral mon e ell ençen — 4. C, ans — 5. N, que altre qui vol be: B, qui be vol (*manca que altre*) — 6. C, a hom pot dar — 7. O, ques — 8. C, retorna fayre follor — 9. C, algun — 10. O, leyx de tot: C, leixlo del (I, de) tot — 11. C, a hom bon nodriment (*de nodrir, formes usuals*) — 12. N, remembrament — 13. C, fa l'aur ne l'argent

5. Ab amor deu hom comensar ✎ nudrir altre, per so que amar ✎ lo fassa estar de mal far.

6. Qui no pot nudrir ab amor, ✎ nudresca,¹ si pot, ab paor, ✎ car paor empatxa fallor.²

7. Hom nudreyx se³ meteyx leyals ✎ can consira los bens⁴ cabals, ✎ e consira que es mortals.

8. Qui per altre pren castigament, ✎ sab nudrir se meteyx bellament, ✎ e està savi e conexent.

9. Qui vol nudrir ab sermonar ✎ e so que diu no vol⁵ far, ✎ no sab sí nodrir ni amar.

10. Nudriment qui es comensat ✎ ab esperansa le-yaltat, ✎ en bo fundament es pausat.⁶

11. Home⁷ qui sia molt be nudrit, ✎ en tot loc troba⁸ bo amic, ✎ e no ha paor de enemic.

¶ *Laus et honor, etc.*

LI. De endressament

AQUELS homens qui volen Deus amar, ✎ Deus⁹ los endressa a be far ✎ ab bon¹⁰ entendre e membrar.

2. Deus endressa bo pensament ✎ con pensa lo comensament ✎ el mijà, don ve compliment.

3. Qui vol esser be endressat, ✎ endrès son cor a caritat,¹¹ ✎ a paciència, humilitat.¹²

4. Aquel endressa bo amar, ✎ quil¹³ endressa a consirar ✎ còm fassa Deu a hom onrar.

5. Endressa home son poder ✎ con lo posa en gran voler, ✎ en gran bonea e saber.

6. Hom endressa sa bontat¹⁴ ✎ si la posa en le-yaltat, ✎ en justícia veritat.¹⁵

1. O, nudresca lo: B, nodrexca — 2. O, empaxa; B, fallor — 3. C, si usual — 4. I, bons — 5. BN, e (O, e que) ço... no uulla — 6. C, e le-yaltat | en bon fundament es posat — 7. C, Hom — 8. O, trob — 9. C, ell — 10. B, en latxat ab ben far | a bon — 11. B, endrece... ab caritat — 12. BN, e humilitat — 13. C, qui — 14. O, bon[i]tat — 15. I, e justícia e (B, et: N, e) veritat

7. Qui vol bonea endressar, ✠ prengua della bonificar, ✠ e metal en magnificar.

8. Cel qui sendressa a vertut, ✠ endressa sí a la salut ✠ dentendre membrar¹ e volgut.

9. Quis desvia de malvestat, ✠ sendressa a felicitat ✠ e a vertut de volentat.

10. Endressar hom a veritat ✠ e desviar de falsetat, ✠ es compliment de bonitat.²

11. Crist ha cascú home³ endressat, ✠ per l'exempli que ha donat, ✠ mas l'exempli es⁴ ublidat.

¶ *Laus et honor, etc.*

LII. · *De manament*⁵

DEUS es molt gran emperador, ✠ qui mana a home,⁶ per amor, ✠ que honre molt sa gran valor.

2. Ha Deus fayt per so manament, ✠ que home⁷ sia obedient, ✠ e que de Deu sia tement.

3. Deus mana que hom lam mays que re, ✠ per so quel amar sia ple ✠ desperar⁸ caritat e fe.

4. Mana Deus que hom sia leyal, ✠ per so que no fassa nuyl mal, ✠ car leyaltat fa hom⁹ cabal.

5. Deus mana que hom sia cortès ✠ humil franc plasant e entès, ✠ per so que no falla en res.¹⁰

6. Mana¹¹ Deus a home que encontinent ✠ fassa lo be que pot sens falliment, ✠ per so que tost sia obedient.

7. Deus ha fet manament a la volentat ✠ que am be far de tota sa potestat, ✠ per so que en re no aja occiositat.

8. Cel qui a Deu¹² es obedient, ✠ Deus lo fa estar francament¹³ ✠ en gloria eternalment.

1. B, membrat — 2. C, bondat (B,-tat) — 3. C, xrist ha cascun hom — 4. N, lo exempli en el dos llocs — 5. C, O imperator — 6. BI, hom — 7. C, per ço fet ... | que hom — 8. C, desesperança — 9. I, fa bon — 10. C, en nulla res — 11. O, mauna, la u sembla puntuada — 12. OBN, deus — 13. C, alegrement

9. Qui a Deu no vol obeir, ✠ Deus lo fa sér,¹ sens fenir, ✠ en foc don no porà exir.

10. Crist fé² a sent Pere manament ✠ que a les oveylles donàs paximent:³ ✠ qui les ausiu⁴ no es obedient.

¶ *Laus et honor, etc.*

LIII. De elecció

DEUS es molt bo eligidor,⁵ ✠ car él eleg a sa honor ✠ li bo qui no són peccador.

2. De cels⁶ qui estan en pecat, ✠ eleg Deus a salvetat ✠ ab mersè e pietat.⁷

3. Està Deus franc en elecció, ✠ e eleg quis vol a salvació ✠ ab gracia e ab⁸ perdó.

4. Molt nos fa Deus meravellar, ✠ car enaxí nos vol triar⁹ ✠ ab donar e ab perdonar.

5. Cel qui eleg malvat prelat, ✠ eleg falliment e peccat, ✠ e lexa vertut e bontat.

6. Qui eleyg enans¹⁰ plasent sentiment, ✠ que¹¹ bo amar e bo cogitament, ✠ pauc ha après de bo eligiment.¹²

7. En aquest mon ha home¹³ libertat ✠ que ab Deu elege vertut e bontat, ✠ e sens Deu, vici¹⁴ e malvestat.

8. Cel qui ab Deu no pren amistat ✠ en eleger¹⁵ sa salvetat, ✠ ab lenemic eleyg sí¹⁶ dampnat.

9. Molt val mays elecció ✠ per humilitat e perdó, ✠ que per erguyl dampnació.

10. Eleger home, que be sia¹⁷ acostumat, ✠ a esser seynor, ha sí elet e pausat ✠ com ab él sia en gran libertat.

¶ *Laus et honor essentie Dei, etc.*

1. B, servir: NI, seruu — 2. C, xrist feu — 3. BN, peximent — 4. C, auciu — 5. C, eligidor — 6. C, daquells — 7. C, a (O, a [la]) esser saluat | ... e ab pietat — 8. O, a[b]: B, a — 9. C, tirar — 10. N, anants — 11. O, qui — 12. C, elegiment — 13. B, hom ha: N, ha [hom] (I, hom) — 14. O, eleu (o eley?) vertut ... | e sens de uici — 15. C, eleyg — 16. B, se eleyg: N, se eleg: I, seleyg — 17. C, qui sia be

LIV. *De facció*

O Deus, qui estàs faedor ✠ de bontat vertut¹ e amor!
✠ fé mi esser² ton servidor.

2. Tu fas en bontat bonificar ✠ de bonificant bonificable, e sabs far ✠ de granea, magnificar.

3. Deus fa de justícia jutjar, ✠ e de misericordia perdonar, ✠ e fa en home temor e amar.

4. No fa Deus home pereós,³ ✠ ni no fa home er-güillós, ✠ mas que fa home piadós.

5. Deus fa home de cors mortal, ✠ e de ànima⁴ racional, ✠ e fa l vertuós e leyal.

6. No fa Deus be⁵ de malvestat, ✠ ni fa falliment ni peccat, ✠ car tot es ple de gran bontat.

7. Aquel es meyllor faedor, ✠ qui fa amar de bona⁶ amor, ✠ que cel qui fa castel e tor.⁷

8. Cel qui no fa so que deu far ✠ e fa peccat e mal estar, ✠ pauc⁸ sab de natura dobrar.

9. Qui de be sab far altre be, ✠ e qui no vol far mal per re, ✠ en tot quant fa be se capté.

10. Aquel sap bona obra far, ✠ qui fa Deus servir e honrar, ✠ e a Deu se fa molt amar.

¶ *Laus et honor, <etc.>*

LV. *De valor*

DEUS es valor; per que mays val ✠ que tot quant es, e es cabal ✠ ab hom⁹ de valor natural.

2. Valor es so que val per be, ✠ e so ab que hom¹⁰ se capté, ✠ e ab que hom no fal en re.

1. O, uertat? — 2. N, estar — 3. N, peros : I, pereros — 4. BI, danima — 5. O, deu be : N, be deus be, *el primer be sembla tatxat* — 6. O, bo? — 7. C, ne (I, ni) tor — 8. C, poch (B, poc) — 9. C, a hom — 10. O, Valo[r]s es so que (BN, qui) ua[1] per be | e so ab com [be]

3. Cel qui ab valor vol valer, ✠ no fa a Deu nuyl desplaer, ✠ e fa be a tot¹ son poder.

4. Valor es de bonificar, ✠ de bo entendre e amar, ✠ de mersè e² perdonar.

5. Nuyl hom³ no pot valor aver ✠ qui fal contra negú dever, ✠ car falliment no pot valer.

6. Valor no pot nuyl hom⁴ comprar ✠ si nos guarda de mal estar⁵ ✠ e que fassal be que pot⁶ far.

7. Mays val valor en pensament ✠ humil leyal franc conexent, ✠ que en parents ni en argent.

8. Cel qui no val e vol valer ✠ estant malvat, ja conquerir⁷ ✠ no⁸ porà valor ni be aver.

9. Està valor en bo comensament, ✠ en bo mijà, en bo affinament, ✠ e en aytals locs⁹ se dóna mantinent.

10. Nulla res val mays que valor, ✠ ni res meyns val c'om¹⁰ peccador; ✠ car a valor fa desonor.

¶ *Laus et honor, <etc.>*

LVI. De seynoria

DEUS es seynor de tot so qui es ✠ creat e product¹¹ de no res, ✠ car senes é¹² no fóra jamés.

2. Està Deus seynor de no re, ✠ car tot son¹³ produú quis cové, ✠ e es seynor de so quin ve.¹⁴

3. Deus es seynor del firmament, ✠ dels àngels, de li¹⁵ element, ✠ e de temps futur e¹⁶ present.

4. Es Deus seynor de bo amar, ✠ e està n¹⁷seynor ab donar, ✠ ab jutjament e perdonar.

1. BI, no faça ... | e faça be ab tot : N, no fassa ... | e fassa ben a tot — 2. C, e de — 3. O, home — 4. C, null hom no pot — 5. BN, far — 6. N, lo be que pora (BI, també pora) — 7. C, conquerer — 8. OI, manca no (I¹, [no]). Serà no pot? — 9. C, (sense e) en aytals locs (OI, [locs]) — 10. C, nulla re no ual mes ... | ne re menys ual que hom (I, [que hom]) — 11. BI, produc o produ — 12. C, sens ell — 13. C, ço — 14. BN, que no e : I, que [he] — 15. B, et del : NI, e de li — 16. C, e de — 17. O, estan, *corregit* eston : B, stan : N, estan, *la n raspada* : I, stant

5. Deus es seynor de libertat ✠ creada, car ha ubligat ✠ hom a far¹ be sens malvestat.

6. Deus es seynor per dret e per honrament; ✠ e qui vol esser seynor ab falliment, ✠ en servitut està desonradament.

7. Seynoria es ocasió de mal, ✠ con està en home² vil e desleyal, ✠ car a se meteyx ni a altre res val.³

8. Molt està pus prop a valor ✠ seynoria qui està per amor, ✠ que seynoria qui està per paor.

9. Esser seynor de son voler, ✠ de son membrar, de⁴ son saber, ✠ es seynoria de plaer.

10. Per so es seynor atrobat, ✠ car es esdevengut peccat, ✠ lo qual seynor es ubligat.

¶ *Laus et honor, etc.*

LVII. *De vensiment*

DEUS pot vensre malea e peccat, ✠ mas no pot vensre libertat ✠ que estia⁵ en bona volentat.

2. Si en peccador nos⁶ pogués vensre libertat, ✠ nol pogra Deus ab justícia tenir carserat;⁷ ✠ per que mersè leva hom caüt en pecat.

3. Cel qui volrà vensre Deus⁸ ab mersè, ✠ fassa per él aytant com pot de be; ✠ car negú be ab Deu nos descové.

4. Molt fa meyllor vensre Deu ab bona amor ✠ com lo moua a esser⁹ perdonador, ✠ que vensre son enemic castel ciutat ni tor.

5. Home¹⁰ pot vensre sa mala volentat ✠ ab paciencia consciencia e caritat, ✠ car Deus li ajuda ab mersè e pietat.

1. O, ubligat | home a fare, *la e puntuada* : C, obligat | a fer (omès hom) — 2. C, hom — 3. O, asse : B, asi : N, aci : I, assi; B, altri; C, re no ual (I, res; O, [no]) — 4. BN, e de — 5. C, qui stia — 6. I, no — 7. C, encarcerat — 8. I, deu uençre — 9. O, esser (*sense a*) — 10. C, Hom

6. Cel qui vol vensre ab malea bontat, ✠ ni ab er-
guyl, valor e humilitat, ✠ vens se¹ meteyx en mal e en
peccat.

7. Home vens² pecat ab contricció ✠ confessió e sa-
tisfacció, ✠ oració e quere³ perdó.

8. Si hom no pogués⁴ vensre ab saviea falsetat, ✠ ab
veritat, e ab bona⁵ volentat, ✠ pogra falsetat vensre ab
Deu veritat.

9. Aquel vensiment es bo per qui home ha salut,⁶ ✠
e aquel es mal per qui hom es⁷ perdut, ✠ e aquel val mays
per qui Deus es conegut.

10. Crist vensé son cors en la creu ab la mort, ✠ ab
la⁸ qual vensé lo perilós e mal port ✠ on Adam estava
en gran desconort.

¶ *Laus et honor essentie Dei, etc.*

LVIII. De gracia

CAR Deus ha franca volentat⁹ ✠ en donar perdonar¹⁰ de
grat, ✠ es Deus gracia appellat.

2. Deus fa gracia a home¹¹ con lo vol crear, ✠ car
home¹² per sí no es digne destar; ✠ car qui es de no res
no pot sí meteyx merit.

3. A los homens qui són peccadós, e estans¹³ en pe-
cat, ✠ qui són per justícia a dampnació jutjat,¹⁴ ✠ fa
Deus gracia con los met en via de salvetat.¹⁵

4. Deus fa gracia a quis vol, e no deu esser blas-
mat ✠ si la¹⁶ fa a un e no a altre, car faria pecat ✠ si en
sí costrenya¹⁷ sa franca volentat.

1. C, valor humilitat | venc (I, venç) si — 2. C, Hom uenc (I,
uenc) — 3. I, e carrere de — 4. O, pogra — 5. B, et bona — 6. C,
hom; O¹, asabut? (asa sobre raspat i la b afegida) — 7. I, es hom —
8. I, lo — 9. B, libertat — 10. C, e perdonar — 11. C, hom — 12. I,
manca home — 13. C, Als homens qui son peccadors e stan (N, estan)
— 14. N, iutgats — 15. BN, los met en saluetat — 16. O, si no. *Ens
sembla que aquest no ha d'esser ne, i així seria bona la lliçó de O* —
17. B, costrenya

5. Hom pot per sa libertat ordenar com reebe¹ gracia del Seynor; ✠ mas no pot forsar Deu, car gracia se fa² per amor, ✠ e per assò devem³ estar en esperansa e en paor.

6. Qui vol esser ordenat⁴ a esser agraciat, ✠ en aquel orde que pren es ja agraciat, ✠ car sens gracia no poria esser ordenat.

7. So que gracia es,⁵ a penes ho podem consirar, ✠ car no es obra quis pusca⁶ sentir ni ymagenar, ✠ ni fora la libertat de Deu no la podem affermar.

8. No avem altre conseyl, si gracia volem aver, ✠ mas que amem e servescam Deu a nostre⁷ poder, ✠ segons que nostra libertat ho porà sustener.

9. Cel qui està en gracia es a él gracia tan⁸ gran cabal, ✠ que tot so quis pot sentir⁹ a él tant no val: ✠ fol es, doncs,¹⁰ qui la pert per nuyl plaer sensual.

10. A, làs! can¹¹ consir la gracia que Deus fa a cels a quis leyxa¹² amar, ✠ ni quants són aquels a qui nos leyxa¹³ servir ni honrar, ✠ adoncs entén que gracia es do qui es¹⁴ molt car.

¶ *Laus <et honor>, etc.*

LIX. *De misericordia*

DEUS ha misericordia de li peccador, ✠ per so que a sa factura¹⁵ port gran amor, ✠ e per so que hom¹⁶ lo conegua gran donador.

2. Deus perdona ab granea de bontat, ✠ e per so justicia consent a perdonabilitat, ✠ e fa ab misericordia societat.

1. BN, reba: I, resebra — 2. N, non pot; I, car granea ho fa — 3. N, deuen — 4. BN, ordonat usual: I, donat — 5. N, gracias — 6. I, puxa — 7. C, seruiscam; I, de nostro — 8. I, a ell tan — 9. N, sostenir — 10. O, fols: C, foll; B, donch — 11. C, Ha las (I, Allas) com — 12. O, cels quis (N, [a] quis) leyx — 13. O, ni quant ... nos leyx — 14. O, omet qui és — 15. I, franca, corr. factura — 16. C, home

3. Tant ha Deus gran volentat a¹ perdonar, ✠ que a justícia fa mersè amar, ✠ car ab mersè pot peccadors salvar.

4. Misericordia es mayre de li² peccador, ✠ la qual mayre ama sos fils per la amor ✠ que an a Deu³ Payre qui es perdonador.

5. Molt es misericordia bona a membrar ✠ ab granea dentendre e damar, ✠ car esperansa aporta⁴ contra pecar.

6. Aquel blastoma Deu e son gran voler ✠ qui de sa misericordia no ha negú esper, ✠ car mays pot Deus amar, que hom pecat aver.

7. Misericordia es dona⁵ qui perdona de grat, ✠ per que cové que hom am la sua libertat, ✠ per so que per ella sia membrat e amat.

8. Cel qui de Deu misericordia vol aver, ✠ sia leyal humil⁶ e vertader, ✠ e fassa aytant de be com porà fer.

9. Qui no fa tot lo be que poria far ✠ no mes⁷ semblant que molt am perdonar, ✠ per qui⁸ Deus dóna mays que hom no pot pensar.

10. Làs! Can⁹ consir que eu son gran peccador, ✠ adoncs malbir quem cové aver gran amor ✠ a Deu, qui es tan gran perdonador.

¶ *Laus et honor, etc.*

LX. *De pietat*

CAR Deus ha los homens comensats ✠ per so que éls sien salvats, ✠ can pecan ha déls pietats.

2. Piadós es Deus per forsa damor, ✠ e per so cové que li peccador ✠ amen Deu e la sua honor.

1. C, en — 2. O, del[i] — 3. I, per amor | e ama deu (O, qui an en *tatxat* [a] deu) — 4. C, porta — 5. I, bona, *corregit* dona — 6. C, humil leyal — 7. B, no es — 8. O, per que — 9. C, Ha com (B, con)

3. Ja a peccador no serà perdonat, ✠ si de sí¹ meteyx no ha pietat, ✠ e a son proïsme² caritat.

4. Home³ qui sia piadós ✠ ama Deu e es d'él temerós;⁴ ✠ per que a Deu està molt graciós.

5. Qui pietat no vol aver, ✠ no vol Deu amar ni temer,⁵ ✠ ans lo gita a noxaler.⁶

6. Home⁷ qui sia piadós ✠ tan tost can fal⁸ es vergoynós ✠ e plora e es temerós.⁹

7. Mays val a home pietat, ✠ que seynoria de regnat ✠ ni amistat dome¹⁰ honrat.

8. Ab pietat poden los homens querir ✠ a Deu quels perdó lur fallir, ✠ als quals Deus no pot de no dir.

9. Home qui no es piadós ✠ està cruel e erguyllós, ✠ e ama homens¹¹ traïdós.

10. Deus ac de nos tal pietat, ✠ quen¹² volc esser mort e penjat, ✠ e de espines coronat.

¶ *Laus <et honor, etc.>*

LXI. De habundancia

DEUS es abundancia de plaer, ✠ car de Deu pot tot hom aver ✠ aytant con ha¹³ mester a son voler.

2. Es Deus habundancia de enteniment, ✠ lo qual fa de sí meteyx tan conexent, ✠ que se n pot guardar de tot¹⁴ falliment.

3. Habunda Deus a bo remembrament, ✠ can li fa membrar lo greu turment ✠ que volc suffrir per tota gent.

4. Deus es abondós per¹⁵ sentir, ✠ en quant volc home¹⁶ esdevenir ✠ per nostres¹⁷ pecats a delir.

1. I, si del — 2. O, proxme — 3. BN, hom — 4. O, am; NI, temeros — 5. C, ne molt temer (O, tener, *corregit* temer) — 6. BI, enans; N, anon xaler — 7. B, Hom — 8. C, con (N, com) fall — 9. NI, temeros — 10. C, de hom — 11. O, [homens] — 12. O, que[n] — 13. O, a; C, han — 14. C, omet tot — 15. BI, es (O, manca es) abundos (B¹, aondos) a home per (I, [per]): N, es habundos per home per — 16. C, hom — 17. I, nostros

5. Es Deus abondós¹ en poder ✱ saviea e bo voler; ✱ per quens abonda² de bo esper.

6. Deus es abondós en perdonar, ✱ en donar, e en esperar ✱ los peccadors a confessar.³

7. Deus es abondós en hontat,⁴ ✱ de bonificant bonificar bonificat, ✱ los quals són de sa entitat.

8. Es Deus abondós en tot⁵ be; ✱ per que tot hom mal se capté ✱ qui fa contra él nuylla re.

9. Mays val esser abondós de leyaltat, ✱ desesperansa e caritat, ✱ que de castels diners e blat.⁶

10. Cel qui es abondós de vertut, ✱ està abondós⁷ de salut, ✱ e nos playn⁸ si res ha perdut.

¶ *Laus et honor, etc.*

LXII. De rey

O rey de creada vertut! ✱ tu és rey de tot so qui es pogut; ✱ per que es home⁹ esdevengut.

2. Deus es rey ab altetat, ✱ e es rey ab humilitat, ✱ ab¹⁰ libertat, e caritat.

3. Car Deus es rey de comensament, ✱ de mijà e de finiment,¹¹ ✱ fa sobre còrs naturalment.

4. Aquel es rey qui Deu serveyx, ✱ e aquel es rey quis coneix, ✱ e rey es qui bo es.¹²

5. Mays val esser rey de voler, ✱ que de regnat ni que daver,¹³ ✱ car ab voler pot Deus aver.

6. Rey es per fayre¹⁴ jutjament, ✱ e sin jutjar fa falliment, ✱ lo nom de rey en sí desment.

7. Nuyl hom no es rey per menjar, ✱ per cassar, ni per sejonar, ✱ mas per son poble a guardar.

1. I, Deu es aondos — 2. C, aonde (I, aonda) — 3. O, tota la terzina al marge — 4. BN, aondos (I, haundos) a bondat — 5. N, aondors; I, a tot — 6. C, ne blat — 7. B, andos; N, aondos; I, haundos — 8. C, no plany — 9. C, hom es — 10. NI, e ab — 11. B, dafinament; NI, de finament — 12. C, qui si coneix | ... qui nos desconex — 13. B, ne daver; N, ne de hauer; I, ni de auer — 14. C, fer

8. Tot rey es sér¹ de son regnat; ✠ per que fa gran tort e peccat ✠ si vol esser en libertat.

9. A tot rey se pertayn donar, ✠ ver dir, jutjar, e perdonar: ✠ per² so no pot franc estar.

10. A, qui pogués tal rey trobar ✠ que a tot son regne fés³ honrar ✠ Deu! Molt faria a lausar.⁴

¶ *Laus et honor, etc.*

LXIII. *De humilitat*

DEUS no agra major humilitat ✠ si no agués home deificat, ✠ e que per home no fos mort ni penjat.⁵

2. Per so que Deus major humilitat pogués aver, ✠ e que los⁶ homens posàs en major esper, ✠ volc esser home, e per home⁷ gran trebayl sostener.

3. Aquella humilitat està major ✠ que⁸ fa devallar la major valor ✠ a honorificar⁹ lo major peccador.

4. Aquel fo lo major peccat ✠ que per Adam en tuyt fo¹⁰ originat, ✠ e fo vensut per major humilitat.¹¹

5. Aquel home qui està major en lo mon¹² ✠ e qui devalla a mersè pus pregon, ✠ ha de humilitat major aon.¹³

6. Major erguyl e major humilitat ✠ estegren adoncs en contrarietat, ✠ can Crist fo pres venut batut¹⁴ mort e penjat.

7. Molt me sembla hom erguyllós ✠ aquel qui està vergoynés ✠ en fare be e querre¹⁵ perdós.

8. Cel qui per erguyl vol esser honrat, ✠ no sab què ses humilitat; ✠ e qui li fa honor no li na grat.

9. Aquel ama humilitat ✠ qui ha plaer cant es blasmat ✠ falsament contra veritat.

1. C, seruu — 2. C, e per — 3. O, fos — 4. C, loar — 5. C, e penjat — 6. C, quels — 7. C, esser hom e per ell — 8. I, qui — 9. O, honerificar — 10. NI, qui per; C, fo en tuyt — 11. B, humitat — 12. C, maior al mon — 13. C, don: (aon, *sustantiu* = aondor?) — 14. C, quant ... omès batut — 15. C, far be e en querre

10. Aquel sap pauc de humilitat, ✠ qui per saber està inflat, ✠ e quil toca tost¹ es irat.

¶ *Laus et honor, etc.*

LXIV. *De suavitat*

DEUS es suau de sa bontat, ✠ de son saber, sa² volentat, ✠ e de tota sa potestat.

2. Cel qui es suau per dever ✠ e per vertuts a conquerir,³ ✠ ha suau saber e voler.

3. Hom es suau ab pietat,⁴ ✠ leyaltat e humilitat,⁵ ✠ justícia e caritat.

4. Deus, qui ha tan gran potestat, ✠ ama tan gran suavetat, ✠ quen volc⁶ esser pres e ligat.

5. Esser suau cant és irat, ✠ es àbit de suavetat ✠ don es vestida caritat.

6. Hom suau pot deliberar⁷ ✠ còm justament pusca parlar, ✠ e de mal se pusca guardar.

7. Home⁸ suau a negú no tol, ✠ ni té negú hom per fol, ✠ e a tot hom para son col.⁹

8. Suavetat fa home abstenir ✠ de crueltat e de mal dir, ✠ e fa per be tots mals suffrir.

9. Cel qui es suau en amar, ✠ en entendre e en membrar,¹⁰ ✠ suavetat lo fa honrar.

10. Qui per suavetat¹¹ es pres, ✠ en casre de amor¹² es mès, ✠ quil consola en tota res.

¶ *Laus et honor, etc.*

1. O, tost tost — 2. B, et sa : N, e sa : I, de sa — 3. C, conquerer — 4. I, per pietat (I¹, *taixà per i afegí ab*) — 5. C, humilitat e leyaltat — 6. C, que uolch — 7. O, Hom suau pot hom deliurar? (O¹, deliberar) — 8. BN, Hom — 9. C, ne te negun per foll | e a tot home pare (I, para) son coll — 10. BN, e membrar — 11. I, suetat — 12. C, en carcre (O, *també carcre* : N, casre : I, carcer) damor

LXV. *De membrar*

O Deus, qui és tant¹ remembrat! ✠ no ns membres² en nostre peccat, ✠ mas membranós en pietat.

2. Molt es gran be en Deu membrar ✠ justícia e perdonar, ✠ car hom se guarda³ de mal far.

3. Menbrar con Deus es poderós, ✠ e de⁴ be far volenterós, ✠ es menbrar qui fa hom joyós.

4. Qui membra Deus per so quel do ✠ mays que per so car él es bo, ✠ no membra Deus segons raó.

5. Qui membra Deus per sa bontat ✠ mays que per sa felicitat, ✠ per Deu es amat e membrat.

6. Aquel pot membrar granea de bontat, ✠ qui en ella membra⁵ bonificat ✠ e bonificar, qui damdós es donat.⁶

7. Aquel ha major remembrament⁷ ✠ qui membra major operament, ✠ major voler, major enteniment.

8. Qui en deitat no membra deificar, ✠ e en Deu no membra hominificar,⁸ ✠ no pot en Deu molt estendre son membrar.

9. Cel qui no membra son peccat, ✠ penedent, no serà menbrat ✠ en la mort, on serà jutjat.

10. Molt⁹ val mays membrar per amor, ✠ que membrar qui es per paor, ✠ car lun es sér, laltre es seynor.¹⁰

¶ *Laus et honor essentie Dei, etc.*

LXVI. *De loar*

O Deus, qui és loat per ta unitat,¹¹ ✠ trinitat, e car és incarnat ✠ e creador!¹² tu sies amat.

1. B, (sense O) Deus qui stas (O, es [tant] : N, estas : I, stas) — 2. C, remembres — 3. B, se quart : N, sen garde : I, sen guarda — 4. C, poderós | de — 5. C, remembra — 6. C, dat — 7. BN, menbrament — 8. C, bonificar — 9. O, mol — 10. C, la un (B, lu : I, la j.) es seruu laltre seynor — 11. NI, humilitat — 12. C, e car est creador

2. Es Deus loat car es¹ infinit, ✎ e car es de tot be complit, ✎ e car en re no ha fallit.
 3. Aytant es Deus digne de loor² ✎ per son amar, com per sa amor, ✎ car ensems an equal valor.
 4. Loada es eternitat ✎ per eternant e eternat ✎ <e> eternar³ damdós espirat.
 5. Deus es lausat⁴ de tal poder, ✎ que sobre natura pot fer ✎ tot so qui li es de plaser.
 6. Loat es Deus de major veritat, ✎ major vertut e caritat, ✎ e de tota majoritat.
 7. Aquels no saben Deus lausar ✎ qui no l lausen per deificar,⁵ ✎ per engenrar, e espirar.
 8. Mays val una lausor⁶ per infinitar, ✎ que per tot quant se poria crear, ✎ car infinit no poria estar.
 9. Nos poria bonea lausar ab majoritat, ✎ si no avia bonificant e bonificat ✎ e bonificar, que sien⁷ de sa entitat.
 10. Si Deus no agués presa humanitat, ✎ no fóra lausat en majoritat ✎ de amor emfre causant e causat.
- ¶ *Laus et honor, etc.*

LXVII. *De nom*

Lo nom de Deus es unitat ✎ trinitat e infinitat, ✎ Jhesu granea e bontat.⁸

2. Per molts vocables pot hom Deus⁹ nomenar; ✎ so es deus deitat e deificar, ✎ infinitar¹⁰ amar e eternar.
3. Tot nom per qui Deus sia nomenat, ✎ cové que sia de gran sanctetat ✎ vertut valor e utilitat.¹¹
4. Qui nomena Deus sens¹² amor, ✎ del nom no sab¹³ sa gran valor, ✎ car no li fa neguna¹⁴ honor.

1. OI, deu; N, est — 2. BI, laor; N, lahor — 3. O, e eternar | eternat — 4. C, loat usual — 5. C, loar usual | qui nol loen (I, louen) per deitar (B, deitat) — 6. C, laor — 7. C, qui sia — 8. B, de bontat — 9. O, deu — 10. C, e deitar | infinitat — 11. C, humilitat — 12. C, sens gran — 13. I, del non? sab — 14. O, negun

5. Aytant cové Deus esser¹ nomenat ✠ per deificar² com es per deitat; ✠ per que ab obrar es nomenat.

6. De creat e de creador ✠ se cové un nom³ qui major ✠ sia en lo nomenador.⁴

7. Mays val nomenar⁵ Deu sovén ab paupertat, ✠ que nomenarlo <a> tart ab riquetat, ✠ quil nom de Deu té deshonorat.

8. Lo nom de Deu es tan honorat, ✠ que quil nomena ab peccat, ✠ lo nom de Deu té desonorat.

9. Al nom de Deu fa gran honor ✠ cel quil⁶ nomena ab amor ✠ e qui nol desment per paor.⁷

10. Aquels qui nomenen Deus e an en lo nom plaer, ✠ fan honor al nom, e poden⁸ aver, ✠ nomenant,⁹ onor de Deu e bo esper.

11. So ab que lo nom de Deu se pot nomenar,¹⁰ ✠ deuria hom tant fort guardar e honrar, ✠ que no dixés ni feés¹¹ nuyl mal estar.

¶ *Laus et honor, etc.*

LXVIII. *De honra* <r>

DEUS es honorable¹² ab honrament, ✠ e no ab viltat e ab falliment ✠ ab quel cuyden honrar manta gent.¹³

2. Hom deu honrar Deus en¹⁴ son cogitar, ✠ ab vertut dentendre e de amar, ✠ de humilitat e de membrar.

3. No honra Deus cel quin cantant ✠ lo nomena, e va pensant ✠ en vils fayts don es desirant.¹⁵

4. Qui per petit vol Deus jurar, ✠ e jurant se vol perjurar, ✠ no sab lo nom de Deu honrar.

1. BI, esser deu — 2. C, deitar — 3. C, hom — 4. N, en lo comensament nomenador (I, noma[na]dor) — 5. N, nomnar — 6. B, qui — 7. C, ab gran amor | ... per nulla (I, uilla) paor — 8. N, poder — 9. C, omet nomenant — 10. C, Tot ço ab quel nom; N, nomnar: I, nompnar — 11. N, non digues nen fes (BI, també fes) — 12. BN, honorable — 13. C, e falliment | ... molta gent — 14. I, ab — 15. C, deu qui en cantan (N, cantant) | nomena deu e ua pensan | ... fets ... desiran

5. Ha, làs! Tant hom ha Deus¹ honrat ✠ en est mon, quil té desonrat ✠ en son saber e volentat!

6. A Deu² se pertayn tal honor ✠ qui³ de totes sia major, ✠ so es, c'om⁴ muyra per sa amor.

7. Aquel fa a Deu gran viltat ✠ qui nol ama mays que pecat, ✠ qui no ha neguna bontat.

8. Mays val de Deu un honrament, ✠ que lonrament de tota gent, ✠ que retornarà⁵ a nient.

9. Qui volia⁶ molt Deus honrar, ✠ sovín deuria remembrat ✠ lonor quens feu per encarnar.

10. Cel qui poria per tot lo mon Deus far honrar, ✠ car no ho fa, en gran paor deuria estar, ✠ car al judici no sen porà⁷ excusar.

¶ *Laus et honor, etc.*

LXIX. *De reclamar*

DEUS es reclam de peccadors,⁸ ✠ can són en peril e paors⁹ ✠ e a Deu demanen secors.

2. Es Deus reclam de hom¹⁰ quis penet, ✠ e qui a¹¹ be far se sotsmet, ✠ a satisfacció e dret.¹²

3. Car Deus ha los homens creats, ✠ els porta bona volentats, ✠ vol per éls esser reclamats.¹³

4. Reclamar Deus que¹⁴ li ajud ✠ com pusca guaysaynar¹⁵ vertut, ✠ es reclam per Deu molt volgut.

5. Tantost con Deus es reclamat, ✠ es home¹⁶ per él ajudat, ✠ ab quel reclam ab leyaltat.

6. Qui reclama Deus per aver, ✠ per viure e honor aver, ✠ no es reclam de gran plaer.

1. BN, Ha las e tant ha deus home : I, Hallas e tant ha home deu — 2. O, deus — 3. C, que — 4. C, ço es (I, ços) que : N, ço es que [hom] — 5. C, lo qual torna — 6. C, uolria — 7. B, se poria — 8. O, de (BN, dels : I, de[ls]) peccados — 9. C, quant ... e en plors — 10. C, dom — 11. C, ab, (I, la b tatxada) — 12. C, e a dret — 13. O¹, [e car los porta bona uolentats] (*al marge*) | ... regclamats — 14. O, deu (B, a deu) qui — 15. O, guaysaynar, *la primera y puntuada* : BN, guanyar : I, guoyar — 16. C, lom

7. Cel qui reclama Deus¹ en la mort ✠ que li perdó gran pena² e tort, ✠ cové quel reclam sia molt fort.³

8. Molt fa Deus meyllor⁴ reclamar ✠ per so quel pusca molt honrar, ✠ que per so quel vuylla salvar.

9. Segurament pot reclamar ✠ Deu aquel qui lo vol⁵ molt onrar, ✠ car Deus nos pot a él negar.

10. Tu, Seynor Deus, és mon recurriment, ✠ per qu'eu te deman⁶ humilment ✠ que majuts⁷ a ton honrament.

¶ *Laus et honor essentie Dei, etc.*

LXX. De benedicció

Es Deus nostra benedicció, ✠ nostre gaug,⁸ nostra salvació: ✠ preguemlo, doncs, que⁹ nos perdó.

2. Deus beneex los homens a veer¹⁰ ✠ sa gloria, e él aver ✠ eternalment a son plaer.

3. A Deu pertayn hom beneir, ✠ e a hom pertayn Deus servir ✠ amar honrar e car tenir.

4. Deus beneex¹¹ bo comensament, ✠ bo mijà, bo affinament, ✠ en home de bo nudriment.

5. Benescam tuyt¹² lo nom de Deu ✠ e tot home¹³ qui sia seu, ✠ qui de son amar li fa feu.¹⁴

6. Beneir Deu per sa bontat, ✠ per infinir, eternitat,¹⁵ ✠ es beneir per Deu amat.

7. Mays val per almoyna Deus beneir, ✠ que per honrament e enrequir¹⁶ ✠ son fil qui Deu no vol servir.

8. Beneir Deu sustent¹⁷ passió, ✠ es a Deu plaent benedicció, ✠ e aporta dél gran perdó.

1. I, manca cel; O, reclam deu — 2. BN, remeta pena: I, perdo pena — 3. C, reclam molt fort (N, fort molt fort) — 4. BN, mellor deus: I, millor deu — 5. C, aquell qui deu uol — 6. C, prech — 7. I, que ajuts — 8. BN, gauig: I, guaug — 9. O, fort que: C, donchs quell (N, que ell) — 10. B, beneix; N, a hauer — 11. B, beneix — 12. C, beneescam; O, omet tuyt — 13. O, hom — 14. O, lo fa feu: C, li faça seu — 15. BN, eternat: I, e eternat — 16. BN, enrequer: I, enriqueir? — 17. BN, Beneynt; C, sostenent

9. Beneir Deu en son amar, ✎ en son entendre e membrar, ✎ es beneir qui fa be far.

10. Cel qui l¹ nom de Deu no vol honrar, ✎ e lo fa² mal dir e blastomar, ✎ maleit lo covenrà³ estar.

¶ *Laus et honor, etc.*

LXXI. De servir

O Deus, qui as home servit ✎ en quant en⁴ home és unit! ✎ tu sies lausat e beneit.⁵

2. Home es creat per Deu servir ✎ amar honrar e beneir, ✎ no pas per parens enrequir.⁶

3. Mils⁷ serveyx hom ab pensament ✎ humil leyal e conexent, ✎ que ab lansa ni ab argent.

4. Servir Deu per so car⁸ es bo, ✎ es servir de major raó, ✎ que servirlo per so quel do.

5. Mils serveyx cel qui vol donar, ✎ que no fa cel qui vol prestar, ✎ ni cel qui serveyx sens amar.

6. Aquel està bo servidor, ✎ quis fa sér⁹ de bona amor, ✎ bo membrar e bona valor.

7. No sab de servir¹⁰ tant ni quant ✎ cel qui serveyx ab mal talant, ✎ car sovén hi va¹¹ falsejant.

8. Molt val mays servir per amor, ✎ que¹² no fa servir per paor,¹³ ✎ car mays nes honrat lo seynor.

9. Servir a Deu¹⁴ per sa amor, ✎ es servir qui honral seynor, ✎ e qui honra lo servidor.

10. Mays val servir home humil, ✎ que no fa servir home¹⁵ gentil, ✎ qui en sos affers sia¹⁶ vil.

¶ *Laus et honor, etc.*

1. O, qui lo: I, quill — 2. C, ell fa — 3. C, couendra — 4. Potser ha de dir ab — 5. O, beneit, *corregit* ben[dit]: N, beneyit usual — 6. C, no per (I, [per])... enrequer (NI? enriqueir) — 8. B, mells *passim*: N, mels — 8. C, deu car — 9. C, seruu — 10. C, no sap seruir — 11. O, iua — 12. O, qui — 13. O, d'aquí fins al primer mot paor de la *terzina 2 del cap. següent, la lliçó es escrita al marge* — 14. C, Seruir deu — 15. BN, hom — 16. I, afes; B, sea

LXXII. *De temor*

PER SO CAR Deus es tot amor, ✠ no pot en él esser temor; ✠ per que de re no ha paor.

2. No pot esser major seynor ✠ aquel qui ha de re paor; ✠ car paor es de ens menor.

3. Temor es consequensia de amor, ✠ con la temor es de bo e ver servidor ✠ qui tem falliment de son honrat seynor.

4. Mays val que hom aja temor ✠ que no falesca a son¹ seynor, ✠ que tembre pena ni dolor.

5. Home qui tema que Deus sia desonrat, ✠ ha temor de gran felicitat, ✠ e està tot² ple de leyaltat.

6. No tem Deu qui no li fa honor, ✠ e qui nol tem no li aporta amor, ✠ ans es tot ple³ de gran desonor.

7. Aytant val temor per bontat, ✠ com fa per possibilitat, ✠ car eguals estan en lamar.

8. Aytant deu hom tembre jutjar, ✠ com deu hom amar perdonar, ✠ car eguals estan en amar.⁴

9. Temor fa⁵ home conexent, ✠ e montiplica amament, ✠ e guarda hom de falliment.

10. Temor val mays en sanitat, ✠ que no fa en infirmitat,⁶ ✠ car mays hi ha de libertat.

¶ *Laus et honor, etc.*

LXXIII. *De pregueres*

No vol justicia injuriar ✠ cel qui pregua⁷ Deus aytant per jutjar, ✠ com lo pregua per pecats perdonar.

2. Preguar Deus que li do volentat ✠ en la⁸ qual lo tengua honrat, ✠ es preguar de gran santitat.

1. O, falesca son — 2. C, omet tot — 3. C, porta ... | ans es ple — 4. C, deu amar per perdonar | ... en lamar (N, lamar) — 5. O, Temer fa (B, ha) — 6. C, enfermetat — 7. N¹, [pregue] — 8. I, lo

3. Cel qui sos prec's sab ordenar, ✠ pregua Deus mays¹ per él honrar, ✠ que per se meteyx a salvar.²

4. Qui be sabia Deus preguar, ✠ ja nos poria fadi-guar ✠ de so que li vol³ demanar.

5. Segons que hom es peccador, ✠ deu hom pregar⁴ nostre Seynor ✠ que sia gran perdonador.

6. Deus se lexa a hom preguar ✠ quil pregua que li do⁵ amar, ✠ ab lo qual lo pusca honrar.

7. Cel qui pregua Deus⁶ en la mort ✠ que li perdó culpa e tort, ✠ cové quel aja amat molt fort.⁷

8. Mays val preguar Deus cant⁸ es sà, ✠ que no fa can malaut⁹ serà, ✠ car molt myls len¹⁰ exoirà.

9. Aquel fa molt gran malvestat ✠ qui pregua Deus ab cor irat, ✠ sens pietat e caritat.

10. Cel qui pregua Deus per mal far, ✠ fa, ab sos prec's, Deus desonrar, ✠ al qual Deus nos lexa preguar.

¶ *Laus et ho<nor, etc.>*

LXXIV. *De distinció*

PER SO que bonitat¹¹ sia raó ✠ a bo, fa Deus¹² distinció ✠ emfre bontat e bonificació.

2. Per so que en amor no sia occiositat, ✠ ha Deus amar¹³ distincionat ✠ en amor de amant e de amat.¹⁴

3. No pogren¹⁵ bonea e granea raons estar, ✠ si en elles no fos distincionar, ✠ per bonificar e per¹⁶ magnificar.

4.¹⁷ Sens distincionejar ✠ no pogren aver gran concordar ✠ bonificar e magnificar.

1. BN, pregue mes deus — 2. C, sí matex salvar — 3. B, de ce que; O, volia — 4. O¹, [pregar] — 5. O, al hom preguar | ... qui li dona (serà done?) — 6. I, deu pregua — 7. C, que (I, quel) haja amat fort — 8. C, com — 9. C, quant malalt — 10. B, mells lo: NI, mils lo — 11. C, bondat — 12. O, deu — 13. O, a amar: I, amat — 14. C, damant e amat — 15. N, pogueren — 16. C, omet per — 17. C, manca tota la terzina

5. Deus ab la sua distinció ✠ ha donada multiplicació ✠ a la sua creació.

6. Si emfre primera e segona entenció ✠ no aguéis Deus posada distinció, ✠ de tot quant es estegre¹ unió.

7.² Si en tot sò quis pot³ differenciejar, ✠ se pogués estendre concordar, ✠ no pogra esser res contrariar.⁴

8. Aquel fa bo departiment⁵ ✠ qui fa estar, en amament, ✠ de vertuts gran ajustament.

9. Mays val a hòme departir ✠ lo be del⁶ mal, que romanir ✠ en mal, don nos pot be seguir.

10. Aquel no sab de partiment⁷ ✠ qui vol dar⁸ a mal, compliment, ✠ e a be, donar falliment.

¶ *Laus et honor, etc.*

LXXV. *De concordansa*

DEUS es concordansa e concordar ✠ concordant concordable per amar; ✠ per que en contrariar no pot estar.

2. Concorda Deus en granea de bontat, ✠ bonificant bonificar bonificat ✠ infinidament e⁹ en eternitat.

3. Deus concordat bonificar e magnificar ✠ possificar entendre e amar, ✠ per so que sa obra complida pusa estar.

4. Deus e home són sí concordat ✠ en tan gran granea de unitat, ✠ que ensems estan un personat.¹⁰

5. Jhesu Crist es aquel seynor ✠ on ha concordansa major ✠ de creatura e de creator.¹¹

6. Cel qui en be e en magnificar ✠ sab concordar son bo e gran amar, ✠ sab un be ab altre mesclar.

7. Molt val mays bo concordament ✠ de volentat e denteniment, ✠ que no fa de veer e de oiment.¹²

1. O, quant esteguis — 2. B, tota la terzina al marge inferior — 3. BN, pogues — 4. I, contrariajar — 5. BI, departimen, i després amamen ... ajustamen — 6. O, de — 7. OBN, departiment — 8. B, dur o dir, corregit dar — 9. C, omet e — 10. O, una personat (un aper-sonat?) — 11. C, creador — 12. BI, ne (N, ne : I, ni) doyment

8. Qui concorda una vertut ✠ ab altra, es per Deu volgut, ✠ e va al regne de salut.

9. Tristiciam fay sovén¹ plorar, ✠ car no pusc² molts homens concordar ✠ c'a los infeels³ vajen Deu mostrar.

10. Deus ma donada⁴ gran volentat ✠ en far be, mas per mon pecat ✠ nom nes⁵ dada gran potestat.

¶ *Laus et honor, etc.*

LXXVI. De egualtat

ESTÁ en Deu egualtat⁶ ✠ de bonificant bonificar e⁷ bonificat, ✠ e de amant amable e amat.

2. Si emfre bonea e amor ✠ no agués egualtat valor, ✠ valgren hi major e menor.⁸

3. En egualtat de bonificar e amar ✠ no pot nuyl falliment estar, ✠ car nou consent magnificar.

4. En egualtat de fi e de⁹ comensament ✠ ha mijà tal affinament, ✠ que de tot be ha compliment.

5. Car egualtat pot esser sens menoritat, ✠ e no ho¹⁰ poria esser majoritat, ✠ ha egualtat major granea de entitat.

6. Mays val eguallar, en amar, ✠ justicia e perdonar, ✠ que perdonar e esperar.¹¹

7. Home¹² vil qui vulla esser equal ✠ a home gentil, qui mays que él¹³ val, ✠ equal sab él en esser leyal.

8. Home erguyllós no vol equal, ✠ e per so meyns que altre val, ✠ car nuyl major no val¹⁴ equal.

9. Car en Deu està egualtat ✠ e no ho¹⁵ fa majoritat, ✠ ha egualtat mays de bontat.

¶ *Laus et honor essencie Dei, etc.*

1. C, fa souen (I, soueny) — 2. B, puc : N, puch — 3. C, que als infeels (I, infels) — 4. I, me dona — 5. C, no men'es — 6. C, deus en egualtat — 7. C, omet e — 8. O, ualgren un; I, hi menor — 9. C, omet de — 10. O, no o : C, nou — 11. N, perdonar sperar — 12. I, Hom — 13. O, manca mays (C, mes); B, quel : N, quell — 14. O¹I, ual : OBN, uol — 15. O, [o]

LXXVII. *De innocencia*

PER SO està Deus innocent ✠ car es so qui es compliment ✠ de bontat e de jutjament.

2. Innocencia e sanctetat ✠ ab justicia e ab pietat¹ ✠ an feta gran societnt.

3. Està Deus innocent en volentat,² ✠ car nuyl temps no amà pecat ✠ ni contra vertut fo irat.

4. Car Deus es infinit poder ✠ de bonea e de voler, ✠ no pot per re colpa aver.

5. Si Deus no obràs de bontat ✠ aytant com fa³ de volentat, ✠ de bonea agra pecat.

6. Qui pot entendre e no entén, ✠ can fa pecat e fallimén, ✠ a son entendre es noén.

7. Aquel nou a sa volentat ✠ qui⁴ vol falliment e pecat, ✠ falsia e desleyaltat.

8. Tot hom està a sí⁵ noent ✠ qui ama mays aur e parent, ✠ que bo membrar e⁶ enteniment.

9. Noyment qui es spiritual,⁷ ✠ molt es major que corporal, ✠ car mays hi pert⁸ hom de cabal.

10. Qui pot a Deu far honrament ✠ e no li⁹ fa, està noent ✠ a sí meteyx e a la gent.

¶ *Laus et honor, <etc.>*

LXXVIII. *De altea*

DEUS està en alt sobre tot quant es, ✠ car tot ho mesura e ho¹⁰ té comprès; ✠ per que ab alta amor amable es.

2. Es Deus alt en altea de bontat, ✠ ab magnificant magnificar¹¹ magnificat, ✠ qui estan alts en infinida eternitat.

1. C, e pietat — 2. B, de uoluntat — 3. B, manca fa — 4. BN, quin — 5. O, assi passim — 6. C, omet e — 7. C, spiritual — 8. B, pèr — 9. NI, nol li — 10. I, heu — 11. I, magnificar magnificant

3. Deus ha en sa altea exalsat ✎ aquel home en qui ses hominificat, ✎ car sobre tot ens creat¹ la honrat.

4. Con Deus estia en tan alta vertut, ✎ deu esser per alt enteniment entendut, ✎ e per alta volentat deu esser volgut.

5. Si enteniment humà no pogués alt pujar, ✎ ni la volentat ño pogués alt amar, ✎ la memoria no pogra² de Deu altes coses membrar.

6. Mays val en Deu un alt enteniment, ✎ que no fan³ en creatura .i. o cent; ✎ e assò meteyx de membrar e de⁴ amament.

7. Hom exalsa en alt son enteniment, ✎ can sab en Deu engenrar⁵ e espirament, ✎ e de Deu e de home personal ajustament.

8. Nul hom no pot aver a Deu molt alta amor, ✎ si no puja son entendre en lausor ✎ que Deus ha en sí meteyx per entendre e amor.

9. En quant Deus per home ses volgut encarnar, ✎ ha donada a home manera de pujar ✎ a sí sa amor, son entendre e membrar.

10. Aquel puja a bontat son enteniment, ✎ qui entén bonificant bònificat bonificament, ✎ e quis guarda que no fassa negú defalliment.⁶

¶ *Laus et honor, etc.*

LXXIX. *De signi<ficació>*⁷

Deus significa sa trinitat, ✎ en quant ha nombre ternal⁸ honrat ✎ sobre tot altre nombre nombrat.

2. Per so car a granea poden abastar⁹ ✎ magnificant magnificat magnificar, ✎ fa granea en Deu trinitat¹⁰ significar.

1. C, tots ens creats — 2 C, no pogra la memoria — 3. O, qui; I, fa — 4. C, om. de — 5. C, engenrament — 6. B, falliment — 7. O, -ficacio? raspat — 8. B, eternal — 9. BN; bastar — 10. C, trinitat en deu

3. Significa bonea que Deus es bo ✠ en so que a far be està raó, ✠ e no a re¹ on no sia perfecció.

4. La natura humana que Deus pres, ✠ significa que Deus pot de quant es, ✠ e que hom fassa be e no falla en res.

5. Per so car bontat e esser an concordament, ✠ e malea e no esser exament, ✠ es significat que Deus es sens defalliment.²

6. Home qui no fa be dementre que es³ sà, ✠ e qui espera que a la mort lo⁴ farà, ✠ significa que exoit no serà.

7. Aquel home a qui Deus ha donada⁵ gran potestat, ✠ ab la qual fa molt de mal e de peccat, ✠ significa que Deus la ja⁶ aïrat.

8. Cel qui diu que home⁷ fassa be e no pecat, ✠ e él fa lo contrari, ha significat ✠ que mays ama mentir que dir veritat.

9. Aquel qui comença ab bo comensament, ✠ e qui perservera en bontat longament, ✠ significa que aurà bo afinament.

10. Per so car Deus es en est temps tam poc honrats⁸ ✠ e de Jherusalem són cristians gitats,⁹ ✠ es significat que per Deu som pauc amats.¹⁰

¶ *Laus et honor essentie Dei, etc.*

LXXX. *De perseverancia*

DEUS es perseverant per la fi de amor, ✠ en la qual fa perseverar¹¹ bo amador ✠ ab leyaltat paciencia e temor.

2. Persevera amor en amar, ✠ en bonea bonificar, ✠ e¹² en granea magnificar.

1. C, que en be (I, bo) far sta rao | e no en re — 2. I, falliment — 3. O, qui es: N, ques — 4. BN, o: I, ho — 5. C, hom; BN, dade — 6. C, omet ja — 7. C, hom — 8. C, aquest temps poch honrat (O¹, honrat[s]) — 9. O, omet son; I, xrestian gitar (B, també gitar) — 10. C, som (O, son) poch amat — 11. O, perseuerat — 12. C, om, e

3. Cel qui en vertuts volrà perseverar, ✠ vuylla so-
vén entendre e membrar ✠ lo be el mal que Deus a hom
pot donar.¹

4. Home² persevera en be far ✠ con lo sab molt
magnificar ✠ ab so don pot lo mal privar.

5. Perseveransa es camí ✠ de comensament mijà e
fi; ✠ per qu'om ama³ altre e sí.

6. Molt fa meyllor perseverar ✠ en membrar Deus e
él amar, ✠ que en sí meteyx a honrar.

7. Perseveransa de bontat, ✠ en la qual ha home⁴
molt estat, ✠ no fa a vendre per peccat.

8. Aquel ha perseveransa en mal, ✠ qui ama mays
lo be sensual ✠ que no fa lo be qui 's espiritual.⁵

9. Home persevera ab leyalta⁶ ✠ paciència e humi-
litàt, ✠ en Deus e en la sua caritat.

10. Qui perseveransa vol aver, ✠ en be far aja gran⁷
plaer ✠ con⁸ veurà altre be captener.

¶ *Laus et honor essentie Dei, etc.*

LXXXI. *De exempli*

DEUS ha dat exempli⁹ de sa unitat ✠ en creant¹⁰ un ens
individuat, ✠ axí com un segle, un home, e un vegetat.¹¹

2. Ha Deus¹² creada en les substancies pluralitat,
✠ per donar exempli de la sua trinitat ✠ en forma, ma-
teria,¹³ e conjuncionat.

3. Es substancia una e en tres, segons que avem dit,
✠ a¹⁴ exempli de un Deus: Pare, Fil, Sant¹⁵ Spirit, ✠ e
tots tres són un Deus simple no departit.

1. C, lo mal el (I, ell) be ... pot dar — 2. C, Hom — 3. C, per que
ama — 4. C, hom ha — 5. B, que es spiritual: NI, qui es espiritual
(I, speritual) — 6. C, Hom; B, en leyalta — 7. C, omet gran —
8. O, can corregit con: C, e com (I, con) — 9. BN, eximpli usual
— 10. B, triar: NI, crear — 11. C, un hom un (NI, .j.) uegetat —
12. O, deu — 13. I, e materia — 14. I, omet a — 15. B, fill e san: N,
e fill e sant: I, fill [e] sant

4. Ha Deus donat exempli a home de molt gran¹ amistat, ✠ en quant es volgut esser ab home un personat, ✠ unit de natura humana e de deitat.

5. Deus ha donat² exempli a home que per la sua amor ✠ vuylla suffrir trebayl, pus èl³ per home lo suffrí major; ✠ mays de aytal exempli no an cura li peccador.

6. Crist ha donat exempli de gran humilitat, ✠ de paciència perdó e leyaltat,⁴ ✠ e complí per obra so que ac⁵ preicat.

7. Deus dóna exempli de bontat ab bonificar, ✠ e dóna⁶ exempli de granea ab magnificar, ✠ e nos donam⁷ exempli de malea ab malificar.

8. Aquel dóna exempli con Deus no sia honrat, ✠ en quant es avar erguyllós e mal enseynat, ✠ e ama mays sa honor que de Deu amistat.

9. Per mal exempli se multiplica e sestén pecat, ✠ e per bo exempli se multiplica mersè e caritat; ✠ per que són mals aquels qui mal exempli an donat.

10. Lo dan qui per mal exempli se pot seguir, ✠ no es negun hom qui l⁸ pusca restituir; ✠ per que mal exempli es molt gran fallir.

¶ *Laus et honor, etc.*

LXXXII. *De moviment*

DEUS es movedor de tota re, ✠ ab bontat vertut⁹ poder e be; ✠ per que de Deu tort ni pecat no ve.

2. Mou Deus bonea, en bonificar, ✠ de bonificant bonificat, e amar ✠ mou, en amant,¹⁰ amable per be far.

3. Deus mou en home aquela libertat ✠ que ha en fer be con ha caritat, ✠ mas no la mou en home qui fa mal e peccat.

1. C, a home eximpli de gran — 2. C, dat — 3. B, pues ell — 4. C, paciència e de (I, om. de) leyaltat — 5. I, ha — 6. O, do — 7. C, nons dona — 8. O, qui lo — 9. BN, uirtut bondat — 10. C, e mou amat

4. En so que Deus volc esser home e per home morir, ✠ mou hom just a pena e trebayl sustenir¹ ✠ per la sua amor, e quel pusca servir.

5. Justicia mou home² just ab jutjar, ✠ e bonea mou hom³ bo ab bonificar, ✠ e amor mou los homens a enamorar.

6. Mays val moviment en bo pensament, ✠ ab bo membrar e ab bo⁴ amament, ✠ que no fa lo moviment del firmament.

7. Hom qui sabstén⁵ en son natural moviment, ✠ lo qual ha tocant gustant parlant⁶ e veent, ✠ mou sí meteyx ab bo⁷ cogitament.

8. Aquel mou Deu a pietat e a do ✠ qui en son cor ha gran contricció, ✠ e pregua Deus que son pecat li perdó.⁸

9. Home⁹ ha per lo cors un moviment corporal, ✠ e per l'ànima altre moviment spirital,¹⁰ ✠ e han altre per Deu qui mays que abdós val.¹¹

10. Aquel qui no lexa a Deu moure sa volentat, ✠ qui la vol moure per so quen sia amat, ✠ fa contra Deu injuria vilania¹² e peccat.

¶ *Laus et honor, etc.*

LXXXIII. *De pendre*¹³

DEUS pren home¹⁴ caritatiu ab amar, ✠ e pren home just e peccador ab jutjar,¹⁵ ✠ e pren home peccador ab mersè e perdonar.

1. C, home ... sofrir — 2. BN, lome — 3. C, home — 4. O, embo pensament | ab membrar e bo — 5. B, qui se abste (O, [s]absten) : N, qui s abste : I, qui be abste — 6. I, omet parlant — 7. NI, a bon — 8. C, deus que li perdo — 9. C, Hom — 10. C, e ha per la anima un moviment spirital — 11. O, e an, la n tatxada, [vn] altre (I, manca altre) per deu qui mays ual — 12. C, omet vilania — 13. C, O comprehendens — 14. O, hom — 15. O, e pren [home] iust [e peccador] ab iutiar. *L'afegit e peccador, si només param esment al parallelisme, sembla sobrer*

2. Deus pren dome¹ bo tot so que li vol donar, ✠ mas de home qui li vol² donar ab peccar, ✠ no vol neguna res acceptar.

3. Car Deus no pren de home nuylla res sens amor, ✠ sens liberalitat³ veritat e valor, ✠ no vol pendre los dons que li donen li peccador.

4. Aquel qui vol pendre Deu en son⁴ amar, ✠ ab justícia caritat e sperar, ✠ fa a Deu pendre tot so que li vol donar.⁵

5. Hom pot de Deu pendre, aytant com vol,⁶ amar, ✠ per so car Deus a bon amar⁷ nos pot defensar: ✠ prenamne molt en amar⁸ entendre e membrar.

6. Mays val de Deu pendre un bo membrament, ✠ que no fay⁹ pendre tot bo sentiment, ✠ ne tota la honor qui¹⁰ pot esser feta per la gent.

7. Aquel es franc qui està pres per amor, ✠ per veritat justícia e temor; ✠ e lo contrari¹¹ se segueyx en home peccador.

8. Estar pres en carsre de mal e de peccat,¹² ✠ es presó mala e sens neguna libertat: ✠ de aytal presó nos¹³ guart Deus per la sua pietat.

9. Estar pres per pouca¹⁴ occasió, ✠ e aver esperansa de mersè e perdó, ✠ no es presó qui do gran passió.

10. Estar en carcer,¹⁵ en lo qual entén l'enteniment ✠ que jamés no aurà be, ans aurà tot defalliment, ✠ es carsre¹⁶ de molt gran ira e espaventament.

¶ *Laus et honor, etc.*

1. BN, de home : I, de hom — 2. C, uulla (I, uulla) — 3. C, libertat — 4. C, deu pendre en son (O¹, [son]) — 5. O, [a] deu; C, dar — 6. C, com ne uol — 7. C, a (O, a[b] : B, ab) bona amor — 8. C, prengamne donchs en nostre amar — 9. O, qui; C, fa — 10. O, e tota lo honor; B, que — 11. C, ell contrari (B, el; N, contrarii) — 12. B, carcer (I, carcre) ... e peccat : N, casre ... e peccat — 13. C, nulla libertat | d'aytal preso nos. Aquest nos potser ha d'esser ens apocopat (presd'ns) — 14. O, esta; C, poca (N, pocha) — 15. BI, carcer : N, casre — 16. B, carcer : I, carcre

LXXXIV. *De dignitat*

DEUS es digne de molt gran honor, ✠ e per so fan mal li peccador ✠ qui en¹ re li fan desonor.

2. A Deu fa gran desonrament, ✠ qui ama mays aur e² parent, ✠ que Deus³ digne de compliment.

3. Deus es digne que sia mays amat ✠ que tot quant pot esser creat: ✠ qui mays nol ama fa gran folledat.⁴

4. Tant es Deus digne de esser lausat,⁵ ✠ que creada nos ha libertat ✠ per onrar sa gran dignitat.

5. Can consir que Deus es digne de gran honor, ✠ e me membre la gran⁶ desonor ✠ que li fem, molt ay gran⁷ paor.

6. Com Deus aja tam gran dignitat ✠ en esser servit e onrat, ✠ quil desonra⁸ fa gran pecat.

7. Qui Deus no honra e nol fa onrar ✠ en sí e en⁹ altre, nos pot escusar ✠ de vilania e de peccar.

8. Deus es digne de perdonar, ✠ de donar e de jutjar, ✠ pus que es digne de crear.

9. Mays val en Deu una dignitat, ✠ que no fa en quant ha creat. ✠ Per quel tenim, doncs, desonrat?

10. A la dignitat de Deu fa desonor ✠ qui nol ama mays per sa amor,¹⁰ ✠ que per so car dél ha paor.¹¹

¶ *Laus et honor, etc.*

LXXXV. *De esperansa*

O Deus, qui és speransa de justs e de peccadors!¹² ✠ tu vuyll esperar ab gran temor e amors, ✠ contricció satisfacció súspirs¹³ e plors.

1. C, en nulla — 2. C, o — 3. O, deu — 4. O, fa falsedat — 5. N, digne deus; O¹C, que sia amat — 6. C, em membre que gran es la (O, lo) — 7. O, fem a gran — 8. B, desama — 9. I, nil fa ... | ... ni en — 10. O, samor — 11. C, ço que ha d'ella paor (N, de ella pahor) — 12. OI, peccados — 13. O, [súspirs]: C, manca

2. Qui espera Deus ab bontat ✱ veritat humilitat,¹
✱ aconsequex felicitat.

3. Aytant deu hom esperar de justicia jutjament,
✱ com de misericordia perdonament; ✱ per que de² justicia deu esser³ tement.

4. Qui de Deu no espera perdó, ✱ no ha esperansa en son do, ✱ qui es major que la sua fallió]

5. Cel qui fa mal e cuyda be far, ✱ ignorancia lo⁴ fa esperar ✱ en justicia sens perdonar.

6. Tot hom qui vol negú be⁵ far, ✱ deu de nostre Seynor esperar ✱ son judici e son perdonar.⁶

7. De molt home⁷ me meraveyl molt fort ✱ com se desespera de Deu⁸ a la mort, ✱ car Deus no fa a perdó negú tort.

8. Aquel qui fa mal e ha confiament ✱ que de Deu aja perdonament, ✱ ni prea Deu ni son⁹ jutjament.

9. Com Deus sia per hom ligat¹⁰ ✱ venut batut mort e penjat, ✱ qui¹¹ deu esser desesperat?

10. A hom pertayn penediment e esperar, ✱ e a Deu amament e perdonar; ✱ per quens deveni molt alegrar.

¶ *Laus et honor, etc.*

LXXXVI. *De majoritat*

DEUS es major que tot quant es ✱ en bontat e en tota res, ✱ car en¹² infinit es estès.

2. Es Deus major que tot lo mon ✱ en lonc¹³ ample e pregon, ✱ car no ha quantitat ni on.

3. Deus es major en perdonar, ✱ que home no es en pecar, ✱ car¹⁴ perdona ab son amar.

1. C, e humilitat — 2. I, manca de — 3. C, esser hom — 4. B, ignoranca (B¹, -cia); O, omet lo — 5. C, qui uulla be — 6. I, tota la terzina va escrita al marge — 7. C, hom — 8. I, com [se], aquest se mètricament ens sembla sobrer; O, de deus — 9. BN, no (I, també no) presa deu e son — 10. I, home liguat — 11. C, donchs qui — 12. O, manca en — 13. O, loc — 14. C, car ell

4. Lamar de Deu està major ✱ que la colpa del pecador: ✱ quis penet¹ no aja paor.

5. Tant ama Deu major creatura en bontat, ✱ que posada la na² en majoritat ✱ en so que home ha deificat.

6. Deu en sí nò ha³ essencial majoritat, ✱ mas que ha home⁴ majoritat, ✱ en quant lo conjunt⁵ ab sa deitat.

7. No participaren major ni menor, ✱ si no fos unit un ens major ✱ de creatura e de creador.

8. Ja no pogra esser neguna⁶ major bontat ✱ sens bonificant bonificar bonificat; ✱ e assò meteyx de tota altra dignitat.

9. Si bonea no fos ens substancial, ✱ fóra major en ens accidental, ✱ e menor en so que mays val.

10. Aquel serà majorificat ✱ qui aurà major voluntat ✱ que Deu sia entès e amat.

¶ *Laus et honor, etc.*

LXXXVII. *De amicitia*

O Deu, qui és amic molt leyal! ✱ tu és tot lo nostre cabal ✱ en tot so per que⁷ amor val.

2. Deu es amic en lo comensament, ✱ en lo mix⁸ e en la finament, ✱ car⁹ ama ab tot compliment.

3. Es Deu amic car vol amar, ✱ e vol donar e perdonar, ✱ e vol en cor de home estar.

4. Deu es amic qui es molt fort, ✱ car¹⁰ nuylla re no pot far tort ✱ a home qui l pregua¹¹ en la mort.

5. Es Deu amic ab veritat ✱ paciència e pietat, ✱ e ab tot quant es de bontat.

6. Deu es¹² amic axí cortès, ✱ que a nuyll home ses¹³ defès ✱ qui ab vertut laja¹⁴ quest res.

1. C, donchs quis penet — 2. C, lans (N, lens) ha — 3. C, no ha en si — 4. O, a en home — 5. Serà lo conijunc?: C, la (B, lo) conijunct — 6. C, *omet* neguna — 7. C, co que — 8. B, mija: NI, mig — 9. C, car ell — 10. C, car'en — 11. C, a hom qui l prec — 12. BN, Es deus — 13. BI, hom (N, *també* hom) no ses — 14. C, li aia

7. Deus es amic tan abandonat, ✱ que tot sí meteyx ha donat ✱ a cel per qui es molt amat.

8. Aquel es bo e gran amic ✱ en qui home en res¹ nos fadic, ✱ e que de hom vol pendre castic.²

9. Amic de altre³ en sa prosperitat, ✱ no es enaxí⁴ amic provat ✱ com cel qui acorre en⁵ necessitat.

10. Amistat damic e de amat⁶ ✱ val mays que tot laur monedat ✱ can samen⁷ ab gran caritat.

¶ *Laus et honor, <etc.>*

LXXXVIII. *De desig*

Deus es desig⁸ de bona amor, ✱ desig honrat e de valor, ✱ desig qui pot⁹ esser major.

2. Hom desira¹⁰ Deus car es bo ✱ e car complexx en hom rasó,¹¹ ✱ la qual guarda de fallió.

3. Desirar¹² so qui es molt car, ✱ multiplica en hom amar, ✱ e fa home¹³ molt alegrar.

4. Desir qui sia ab languiment, ✱ aporta tristor e torment, ✱ e de lo¹⁴ cors consumament.

5. Mays val per Deu aver desir, ✱ si tot lo cors nes en languir, ✱ que tots temps viure sens morir.

6. Aquel es útil desijament ✱ qui aporta molt gran¹⁵ languiment, ✱ per so que Deus aja honrament.

7. Nuyl hom¹⁶ no deu molt desirar ✱ res, pus que sen pusca ujar, ✱ car compliment no pot donar.

8. De vertut nos pot hom ujar; ✱ per que la fa bon¹⁷ desirar ✱ e en amar¹⁸ multiplicar.

1. C, en res hom (B, res? *raspat*) — 2. B, e qui uol pendre (-ndre *raspat*) [dona] castich : N, e qui uol pendre castich : I, e quill uol perdra dona castich — 3. C, daltre — 4. C, es axi — 5. I, be en — 6. BI, e amat : N, e damat — 7. C, com se amen — 8. B, desix, *ací i en els dos casos següents* — 9. C, que no pot — 10. B, desiiia : N, desige : I, desiga — 11. O, home raso : C, hom raho — 12. B, desiiar : NI, desigar, *formes usuals (però I, també usa desijar)* — 13. I, hom — 14. C, e del — 15. BI, om. molt : N, om. molt gran — 16. O, home — 17. N, hom — 18. B, ne? en; I, amor

9. Cel qui de vici¹ ha desig, ✎ pervertex desig en fastix, ✎ e de desir no sab sa lix.²

10. Cel qui ha desix³ en mal far, ✎ mays que en Deu servir e onrar, ✎ no sab so⁴ que val desirar.

¶ *Laus et honor, etc.*

LXXXIX. *De fermetat*⁵

O Deus, qui és tam ferm en amar ✎ que de nuylla res que vuylles far, ✎ nuyll home not⁶ poria desviar!

2. Tú estàs ferm en granea de bontat, ✎ ab bonificat bonificar bonificat, ✎ e assò meteyx de la tua⁷ gran veritat.

3. Per so car Deus ama en justícia jutjar, ✎ ferma⁸ jutjar tam fort en son amar, ✎ qu'enfora mersè, res⁹ nol poria forsar.

4. Deus es tam¹⁰ ferm en perdonar, ✎ que dél res nol¹¹ pot desviar, ✎ si doncs no ho fa desesperar.¹²

5. Aquel qui ama Deus e tem, ✎ està en vertut tan ferm, ✎ que de negú be no està sem.

6. Qui sab fermar la sua volentat ✎ ab paciència e caritat, ✎ no ha paor de negú home nat.¹³

7. Aquel ferma¹⁴ be son voler ✎ qui lo¹⁵ posa en bo esper, ✎ e qui a Deu fa son playser.¹⁶

8. Mays val en poder fermetat ✎ ab veritat e leyaltat, ✎ que¹⁷ emperi ni regnat.

9. Hom està ferm per bona fi, ✎ pus fort que per aur ni cusí,¹⁸ ✎ per quí hom fal ser¹⁹ e matí.

1. O, uisi — 2. C, desig en fastig | de desir; B, sab eleig: B¹, sab elegir: N, sap se eleig: I, sab se elig — 3. NI, desig — 4. C, omet so — 5. C, O constans — 6. C, que (I, qui) en nulla re que uilles far | hom not — 7. C, sua — 8. BN, ame... | ferme — 9. N, quen forca; C, om. res — 10. I, tén passim — 11. C, nos — 12. O, no: C, nou; B, desesperat — 13. C, hom nat — 14. O, ferme — 15. C, quil (I, quill) — 16. C, plaer — 17. C, leyaltat e veritat | que en (B, sense en) — 18. O, qui; C, cosi — 19. B, fayll: NI, fall; ser = vespre (sera italià, soir francès)

10. Qui està ferm contra malvestat, ✠ es ab totes virtuts ligat, ✠ e no ment ni ha cor irat.

¶ *Laus et honor, etc.*

XC. De leyaltat

O Deus, qui as tan gran leyaltat¹ ✠ ab poder saviea e volentat, ✠ que negú home² no as enguanat!

2. Està Deus leyal ab veritat, ✠ ab justícia e ab pietat,³ ✠ a home just e a home⁴ malvat.

3. Home es leyal a son seynor ✠ com ama la sua honor, ✠ e ha de falliment paor.

4. En hom⁵ leyal no fal bontat, ✠ justícia, ni pietat⁶ ✠ valor honor e caritat.

5. Aquel⁷ ama molt leyalment ✠ qui no fal per aur ni argent, ✠ ni per fembra ni per parent.

6. Molt val mays honrament en leyaltat,⁸ ✠ que no fa en parens⁹ ni en regnat. ✠ car per éls fa hom gran malvestat.

7. Leyaltat es tan gran vertut, ✠ que ab ella nuyl home es vensut ✠ desonrat ni recreegut.¹⁰

8. Leyaltat es tan gran tresor,¹¹ ✠ que après la mort viu e no mor ✠ sa bona fama a nuyl for.

9. Home¹² qui vol esser leyal ✠ se sab defendre de tot mal, ✠ e en tot fayt mays¹³ que altre val.

10. Molt val mays paubrea¹⁴ ab leyaltat, ✠ que gran riquea ab falsetat, ✠ ni gran honor ab desleyaltat.

¶ [*Laus <et honor,> etc.*]

1. I, lealtat *passim* — 2. O, qui; B, hom — 3. C, e pietat (B¹, sobre raspai) — 4. I, a hom ... e a hom (B, e home) — 5. O, home — 6. B, e pietat — 7. O, aquel home — 8. B, e (*corregit* en) leyaltat; I, e (I¹, en) lealtat — 9. O, qui; BN, parents — 10. C, recregut — 11. N, uirtut *lealtat* tresor — 12. C, hom — 13. C, fet mes — 14. C, pobrea (I, pobra)

XCI. *De presencia*

O Deus, qui estàs infinidament! ✠ no ha de tu vergoyna qui fa falliment, ✠ càr a tot quant fa estàs present.

2. Deus està present ab la¹ sua bontat, ✠ ab veritat justícia² e pietat, ✠ a tot home qui fassa nulla³ malvestat.

3. Està Deus present a home⁴ ab sa bontat, ✠ per so que home no fassa neguna malvestat,⁵ ✠ e si la fa⁶ quen sia despagat.

4. Deus està a home⁷ ab veritat present, ✠ per so que si lo home fa nuyl defalliment,⁸ ✠ que nol pusca negar per negú⁹ sagrament.

5. En presencia de jutjament, ✠ fal aquel qui fa falliment; ✠ per ques tayn que sia tement.

6. En presencia de pietat, ✠ fal home can fa son peccat:¹⁰ ✠ doncs, per que es desesperat?

7. Presencia de bo amar, ✠ de bo entendre e membrar, ✠ fan Deu a home representar.¹¹

8. Mays val de Deu representament ✠ en membrar amar e en¹² enteniment, ✠ que de muyller¹³ fil e onrament.

9. Voler far be o falliment, ✠ està a libertat present, ✠ per so quen sia jutjament.

10. Aquel qui vol alcú be far, ✠ bona fi lo fa comensar, ✠ el be far li fa presentar.

11. Qui lexa be¹⁴ e fa lo mal, ✠ peccat representat¹⁵ cabal ✠ que¹⁶ aurà en foc infernal.

¶ *Laus et honor, etc.*

1. I, a la — 2. C, ab sa iusticia ueritat — 3. C, hom; O, neguna — 4. O, ab home: C, a hom — 5. C, hom no faca (I, fasça) malvestat — 6. B, lan fa — 7. O, Deu; C, a (B, ab) hom — 8. C, lom fa null (O, negu) falliment — 9. BN, ab negun — 10. C, fall home (B, hom) quant fa peccat — 11. C, fan deu (B, a deu) a hom presentar (serà home presentar o hom representar?) — 12. C, om. en — 13. BN, de null — 14. I, lo be — 15. O, presetal: C, representa tal — 16. OI, qui

XCII. *De nobilitat*

DEUS es noble antiguament, ✠ e es noble ab honrament, ✠ ab valor e ab compliment.

2. Nos tayn noblea sens vertut, ✠ car hom noble en vici¹ caüt ✠ nos tayn que sia car tenut.²

3. Mays val noblea per be far ✠ e per lo mal a³ esquivar, ✠ que no fa per antiquitar.⁴

4. Està noblea en bontat, ✠ per bonificant bonificat, ✠ ab bonificar de antiquitat.

5. Mays val noblea en present, ✠ que⁵ no fa en trespassament, ✠ car pus luy n està a nient.⁶

6. Home noble pot esser vil, ✠ e hom⁷ vil pot esser gentil ✠ si es leyal franc e humil.

7. Per so car Deus es⁸ encarnat, ✠ ha dada gran nobilitat ✠ a home per⁹ sa deitat.

8. Home es pus noble per la¹⁰ encarnació ✠ que Deus pres, e per¹¹ la sua passió, ✠ que per antiquitat ni per messió.¹²

9. Hom es pus noble per saber, ✠ que per aur¹³ ni per aver, ✠ ab quel aja ab bo voler.

10. En alt, en bayx, e en viron¹⁴ ✠ ha de nobilitat aon¹⁵ ✠ aquel qui meynsprea aquest mon.

¶ *Laus et honor, <etc.>*

XCIII. *De entenció*

DEUS es principal entenció, ✠ car tot quant està en creació¹⁶ ✠ es per conèxer Deus esser bo.

1. C, home; O, [en] uisi — 2. C, tengut — 3. BN, *elideixen* a — 4. O, qui ... antiquitat: C, que ... ans quitar — 5. O, qui — 6. B, anyent — 7. C, home — 8. C, ses — 9. C, ab — 10. I, per se — 11. B, pres per — 12. BN, ne per promissio: I, ne promissio (O, meció) — 13. O, aui? — 14. O, uiro — 15. B, abon: B¹N, ahon. (Aon o abon, *sustantiu* = aondor o abondor) — 16. C, en intencio

2. Es una entenció qui es major, ✠ e esne altra qui es menor: ✠ la una es vassal, l'altra es seynor.¹

3. La² entenció que mays val ✠ es de causa spirital,³ ✠ e la serva, de la⁴ corporal.

4. Viure es per primera entenció, ✠ e menjar es per la segona, e só⁵ ✠ amdues per so que home⁶ sia bo.

5. Aquel qui ha a Deu major amor ✠ per sí salvar, que per farli honor, ✠ ama Deu ab entencion⁷ menor.

6. En bonea es bonificació ✠ per la primera entenció, ✠ e en la misericordia, perdó.⁸

7. En Deu se covenen eguallar⁹ ✠ entencions de jutjar e perdonar, ✠ per so que esper e temor pusquen estar.

8. Aquel qui ha bona entenció, ✠ con vol far mal puynto contricció ✠ que fassal be e no la fallisó.¹⁰

9. Molt val mays bona entenció, ✠ que no fa tot laur que anc fo ✠ de Alexandri ni de Salamó.

10. Bona entenció se vol gardar ✠ ab bo¹¹ entendre e membrar, ✠ ab leyaltat e ab be far.

¶ *Laus et honor, etc.*

XCIV. *De procuració*

DEUS Fil fo procurador tam bo ✠ a Deus Payre e a Sant Espirit, quen fo¹² ✠ encarnat e mort per nostra redempció.

2. Creà Deus lo mon per aquella humanitat ✠ que pres, ab la qual ha procurat ✠ com sia molt servit conegut¹³ e amat.

3. Procurà Crist com Deus fos onrat, ✠ e procura que home sia salvat, ✠ e la procuració fo de gran humilitat.

1. BI, el altre (N, també e laltre) senyor — 2. C, Aquella — 3. O, spirital: I, sperital — 4. Aquest la ens sembla sobrer — 5. C, son — 6. C, hom — 7. C, intencio — 8. I, e perdo — 9. B, còuen eguallar — 10. C, fallio — 11. I, son (BN, bon) — 12. C, e sant ... que fo — 13. B, com molt sia (NI, també molt sia) conegut servit

4. Nuyl hom no¹ es bo procurador ✽ si vol mays honrar sí que son seynor, ✽ e qui fa lo lop, de les ovelles pastor.

5. Qui vol procurar gran honrament ✽ feent² mal e ab traïment, ✽ pauc³ sab de bo procurament.

6. Ab bonificar e magnificar, ✽ possificar entendre e amar, ✽ poden los homens grans bens⁴ procurar.

7. Procuració com sia perdonat ✽ a home son mortal peccat, ✽ cové que⁵ sia procuració de veritat.

8. Procurar que son fil sia ric, ✽ e que dels mals que fa nol castic, ✽ procura com sia paubre e mendic.⁶

9. Lonc temps ha que eu son⁷ procurador ✽ que Crist agués per tot lo mon honor, ✽ e no trop quim sia ajudador.

10. Aquel qui volria procurar ✽ en la Terra Sancta a recobrar, ✽ no deuria trop dormir ni seynorar.⁸

¶ *Laus et honor, etc.*

XCV. *De avocació*

DEUS es lo nostre avocat,⁹ ✽ qui avoca contra pecat ✽ ab mersè e ab pietat.

2. Deus bo, gran, es per so encarnat ✽ que sia lo nostre avocat, ✽ pus que ab nos està participat.

3. Car home està en gran frevoltat, ✽ està Deus nostre avocat ✽ ab poder¹⁰ e ab caritat.

4. Bonea veritat saviea e virtut ✽ son,¹¹ en avocació, lansa e escut, ✽ per qui tot mal plet cové esser vensut.

5. Si Crist agués bons avocats, ✽ per tot lo mon fóra loats, ✽ e coneguda sa veritat.

1. B, omel no — 2. B, fent — 3. C, poch — 4. C, gran be — 5. N, omel que — 6. I, pobra (BN, pobre) mendich — 7. C, queu son (B, so) — 8. O, trob ... seynoreiar (O¹, seiornar) — 9. C, aduocat (*alibi* aduocar i aduocacio) *passim* — 10. O, esta deu ... | e ab poder — 11. O¹, [son]

6. Aquel home qui ha contricció ✠ e pregua Deus que él li¹ perdó, ✠ misericordia es sa avocació.

7. Avocat qui per pauc de argent, ✠ falsament do gran perdiment,² ✠ apella Deu a jutjament.

8. Es avocar³ per so que sia jutjar, ✠ e no es per so que sia injuriar; ✠ per que avocat deu leyal estar.

9. Mays val una avocació ✠ qui vaja per via de raó, ✠ que no fa tot l'aur qui anc fo.

10. Ab mersè e ab pietat ✠ sia Deus nostre avocat ✠ a la mort, on serem jutjat.

¶ *Laus et honor, etc.*

XCVI. *De invisibilitat*

DEUS no ha visibilitat ✠ que sia de corporalitat, ✠ mas de intelligibilitat.

2. Deus no ha cors, per que nos pot vezer;⁴ ✠ mas potlo hom⁵ en son enteniment aver, ✠ entenent son complit poder.

3. Mays val una entellectivitat,⁶ ✠ e de Deu una intelligibilitat, ✠ que de cors tota visibilitat.

4. Vesibla es la deitat ✠ en aquel home Crist appellat, ✠ lo qual home es vist⁷ deificat.

5. Segons natura de cogitar, ✠ se pot Deus veer⁸ en lamar, ✠ en lo qual lo fa honrat estar.

6. Veer Deus⁹ ab vista spirital, ✠ es vezer que mays que altre val, ✠ e que mays guarda hom de¹⁰ mal.

7. Vezer Crist estar sobrel tro, ✠ e sa compayna en viró, ✠ es¹¹ vista de perfecció.

8. Saber en dona defalliment, ✠ e veerla ab gran honrament,¹² ✠ es vista a hom desplasent.

1. C, que li — 2. C, poch d'argent | ... dona perdiment — 3. C, aduocat — 4. C, veer usual — 5. O, pot lom — 6. I, entellectitat — 7. B, hom (NI, també hom) es iust — 8. N, veer deus — 9. O, deu — 10. C, de tot — 11. C, esta (B, sta) — 12. BN, ornament

9. Mays val veser hom paubre¹ mal vestit, ✠ qui de virtuts sia molt ric, ✠ que veser hom ric mal nudrit.

10. Aquel qui ha molt gran contricció ✠ com fa neguna fallisó,² ✠ en misericordia veu perdó.

¶ *Laus et honor essentie Dei, <etc.>*

XCVII. *De immortalitat*

EN Deu no pot esser nulla mortalitat, ✠ pus que es infinitat e eternitat ✠ de poder saviea e volentat.

2. Es Deus immortal en sa volentat, ✠ per so car ab ella no vol nuyl pecat, ✠ ans ne vol tot so quis cové a bontat.³

3. Aquel qui es sens⁴ corrupiment, ✠ e qui de tota res ha compliment, ✠ cové que sia tots temps vivent.

4. Molt es peyor⁵ mortalitat ✠ qui sia per mortal pecat, ✠ que mort de corporalitat.

5. Aquel fa amar immortal, ✠ qui ama Deu ab cor leyal, ✠ e qui per res no vol far mal.

6. Aquel no pot per res morir, ✠ qui no està pres de finir, ✠ e qui ha en Deu son desir.

7. Qui fa injuria e tort, ✠ està vesí de la greu mort ✠ qui aporta⁶ hom a mal port.

8. Cel qui no vol esser mortal ✠ de mort qui es spirital, ✠ fa de son cor a Deu ostal.

9. De mortalitat fa estar ✠ cel qui per res nos vol leixar ✠ de mal pensar⁷ e de mal far.

10. Si no fos immortalitat ✠ en home qui es infernat, ✠ no fóra gran⁸ colpa peccat.

¶ *Laus et honor essentie Dei, etc.*

1. C, pobre — 2. C, fallio — 3. I, qui coue ab (B, també ab) bontat — 4. B, manca sens: B¹, afegí [no], al marge, abans de es — 5. C, pijor — 6. C, porta — 7. O, nos (I, no) uol de mal pensar | leixar aquest mot tatxat — 8. N, omet gran

XCVIII. *De infallibilitat*

CON Deus sia avenir,¹ ✎ no pot en nulla re fallir, ✎ ni falliment no li pot contradir.

2. Emfre aveniment e defalliment ✎ està molt gran contrariajament;² ✎ per que en Deu no pot esser negú errament.

3. Avinitivitat³ e infallibilitat ✎ són per essencia en una⁴ unitat ✎ disparada a tota fallibilitat.

4. Deus ha infinit e eternal poder ✎ en bontat saviea e voler; ✎ per que en res falliment no pot aver.

5. Deus avén⁵ en lo comensament, ✎ en lo mijà, en lafinament⁶ ✎ de tot so qui es son⁷ operament.

6. Avén⁸ Deus ab la sua gran volentat, ✎ per so car ha amant amar e amat ✎ qui an una⁹ substancialitat.

7. Nuyl hom en mal pot¹⁰ be avenir, ✎ car mal es subject¹¹ de fallir, ✎ qui es contra be far e complir.

8. Molt val mays un bo aveniment¹² ✎ per entendre amar e membrament, ✎ que en¹³ sentir no farien mil sentiment.

9. Aquel fal qui¹⁴ posa denant son voler ✎ a son membrar e¹⁵ son saber e temer, ✎ car no sab ordenar son poder.

10. Cel qui no vol en nuylla res¹⁶ fallir, ✎ desija tan fort Deus onrar¹⁷ e servir, ✎ que per la sua amor vol morir.

¶ *Laus et honor essentie Dei, etc.*

1. Cal remarcar el significat de avenir = encertar, en contraposició a errar — 2. O, contrariament : C, contrariagement — 3. BN, auenitiuitat : I, auentiuitat — 4. C, essencia (I, esser) una — 5. BI, hauen : N, hauem — 6. I, e en (BN, també e en) lo finament — 7. O, so — 8. NI?, Hauem — 9. O, [a] amant e amat | amar qui an una (C, una matexa) — 10. O, no pot — 11. O, obiect (O¹, sobiect) — 12. I, mes ual; BN, adueniment — 13. C, manca en — 14. O, que — 15. C, cmet e — 16. I, uoll; BN, re — 17. C, desira ... honrar deus (I, deu)

XCIX. *De comensament*

CAR Deus es comensament eternal, ✠ cové quel comensable sia tal, ✠ que ab lo comensament sia equal.

2. Equal ab él no pot per res estar, ✠ si dél e del comensant¹ no es eternar ✠ essencialment, sens negú accidentar.

3. Ja no pogra esser gran comensament, ✠ si lo² mijà el afinament ✠ no aguessen un naturament.

4. Deus comensara lo mon en minoritat, ✠ si él en home no fos encarnat; ✠ car major poder no fóra mostrat.

5. Tot so que Deus ha comensat, ✠ comensà per so que sia amat ✠ remenbrat entès servit³ e honorat.

6. Per so que Deus contra granea no aja contrarietat,⁴ ✠ comensa aytant per magnificabilitat, ✠ com per entendre e amabilitat.

7. Cové, doncs, que Deus aja lo mon comensat ✠ en major granea de creabilitat; ✠ per que covenc que él meteyx fos encarnat.

8. A làs! Con⁵ Deus aja home comensat ✠ per so que per él⁶ sia molt amat, ✠ qui es aquel on no sia colpa e peccat?⁷

9. Jhesu Crist els màrtirs foren de nostra fe⁸ comensament, ✠ ab preicar, veritat, humilitat, trebayls e moriment, ✠ no pas ab cavals, deners, delits e guarniment.⁹

10. Aquel qui vol be comensar, ✠ ans que comens deu consirar ✠ si la fi es de mal estar.

¶ *Laus et honor, etc.*

1. C, començament — 2. C, sil — 3. N, menbrant, *la n puntuada*; BN, manca servit — 4. O, comensat — 5. C, Ha las (I, Hallas) e com — 6. C, que ell — 7. C, ne (I, ni) peccat — 8. B, e los martris; O¹, [fe] — 9. C, no ab caualls diners (B, dines) delits ne guanyament (I, guarnimens; N, guaniament, *i tot seguit, començant vers, posa: Mes en ual en deu una dignitat, i a continuació comença l'altre: Aquell qui vol...*)

C. De fi¹

DEUS es fi, so es compliment² ✠ de tot so qui es del comensament ✠ tro a la fi per concordament.

2. No pot esser³ fi en complir ✠ sens complement,⁴ complit e unir ✠ en qui nos pusquen consumir.

3. Ja no pogra esser fi en bontat, ✠ si en sí no agués bonificat ✠ que fos de sa essencialitat.

4. Deus ha tot lo mon afinat, ✠ car la ab sí participat, ✠ en quant ses en hom⁵ encarnat.

5. Aquel qui en la fi no pren ✠ so on ha mays de compliment, ✠ no sab que ses elegiment.⁶

6. Qui en la fi vol elegir ✠ so que ha mays⁷ en son desir, ✠ ab mijà ho pot conseguir.⁸

7. Fi ha tan gran habundament ✠ de bonea e compliment, ✠ que noy cap mal ni falliment.

8. La major fi c'om⁹ pot pensar ✠ es en deitat deificar¹⁰ ✠ e en volentat bo amar.

9. Aquel qui ama major fi ✠ en Deu, que en argent e cusí,¹¹ ✠ va a la fi per dret camí.

10. A làs! Tant hom veg¹² desviar ✠ de sa fi,¹³ car no vol honrar ✠ Deus, qui pregua hom damar!¹⁴

¶ *Laus et honor essentie Dei et diuinis personis et dignitatibus earum. Et recordemur et amemus Ihesum Naçarenum et Mariam virginem matrem eius.*¹⁵

1. O¹, *afegeix e compliment* — 2. C, fi e compliment — 3. C, manca esser — 4. O, compliment (-im- *tatxat*): B, complet — 5. O, ab hom: C, en home — 6. BI, complimen | ... que es (N, *també que es*) elegimen — 7. C, mes (mès?) — 8. N, aconseguir — 9. C, que hom — 10. C, deitar — 11. C, ne (I, *la n raspada*) cosi — 12. I, Hallas; B, ueix — 13. I, la fi — 14. C, pregue (N, *prengue, la n puntuada*) tan solament de amar — 15. OI, *ometen aquest Laus et honor i el posen complet a continuació del vers final de l'obra*: BN, *posen ací La laor de cascun psalm (rúbrica) en català i llatí * respectivament*.

* B, Laor (AAor) e honor a la essencia de deu e a les diuines persones e a les dignitats de aquelles. E recordem e amem ihs natzaret e maria uerge mare de aquell. E esperem e desigem de la carn resurreccio e en lo cel dauant deu gran e sempiternal

FINIT¹ es aquest bo dictat, ✽ lo qual sia per Deu guardat, ✽ car per él lavem comensat.

¶ Deus amorós, digne de amar! ✽ A tots cels qui volran cantar ✽ los noms teus,² vuylles perdonar.

¶ Qui est xant vol sovín xantar,³ ✽ amar hi pot multiplicar ✽ en conèxer Deu e onrar.

¶ Qui ha de amor defalliment, ✽ xant aquest xant⁴ alegrement, ✽ e crexerà son ament.

¶ A vos, Mayre de Deu, present ✽ aquest cant,⁵ qui novellament ✽ es fayt a vostre honrament.⁶ *

1. N, encapçala aquest explicit amb la rúbrica De la fi daquest iibre — 2. C, teus noms — 3. C, aquest ... souen cantar — 4. C, cant — 5. O, present | coman aquest cant (C, xant) — 6. OI, *afegeixen* Laus et honor complet, *precedit de Amen*, (O¹, [amen]) *qui tanca el darrer vers, i seguit, en O, de l'advertiment: Digua coli (celi) regina poli me linquere no? i res més: B, Explicit psalterium raymundi in quo sunt centum nomina xristi uirtuosissima ualde, en lletra gòtica, lapidària, grossa i ben fela, que umple tot el fol 118^r*

* A més dels mss. de sigla, també contenen els CENT NOMS DE DEU els 20, 30, 33, 34, 36, 42.

glorificació en resurreccio amen. *Es una versió de l'original llatí feta posteriorment: NI, després de matrem eius de O, afegeixen: Et expectemus (I, spec-) et desideremus carnis resurrectionem et in celo coram deo magnam et sempiternam glorificationem in resurrectione. amen (I, glorificacionem. Amen). Aquest acabament, que ja corria en el s. XIVe, ens sembla un esplai devot evidentment apòcrif.*

HORES DE NOSTRA DONA
SANTA MARIA

SIGLA

- 3 B = Ms. dit *Breviari de dona Blanca*, de la Biblioteca Aguiló, de Palma, s. XIVe, base de l'edició.
- 1 O = Ms. *Ott. lat. 542* de la Biblioteca Vaticana, (Roma), s. XIVe.
- 10 N = Ms. *JJ.559* de la Biblioteca Nacional de Madrid, s. XIVe - XVe.
- 24 J = Ms. *J/7J* de la Biblioteca del convent de St. Isidor (Roma), s. XVe.
- C = Lliçó concordant dels manuscrits de confronta (ONJ)
- [] = Afegits als manuscrits, del mateix copista
- B¹O¹N¹J¹ = Correccions posteriors
- < > = Addicions de l'editor

Els mss. emprats no ofereixen diferències notables de grafia. Només cal esmentar l'ús de *c* per *ç* (comencar) en el B, i el de *s* per *ç* en el N. *Cfr.* notes a pàgines 2, 64, 76

Les HORES DE NOSTRA DONA són també en el mss. 15, 30, 33, 41

DEUS, en¹ vostra virtut comença Ra-
mon aquestes HORES DE NOSTRA DO-
NA SANCTA MARIA: e cantense al so
dels hymnes.²

honor del major senyor
Jhesu Xrist, vul far per sa amor³
set hores de sua⁴ mayre,
que es de peccats⁵ repayre
per sperança e perdó.

Les set hores aquestes só:⁶
Maytines,⁷ Prima, Tercia,
Migdia, e⁸ Nona hi sia,
Vespres, Completa, e si hi fos
10 altra hora, fóran⁹ joyós.
Cascuna es de setenes
qui són de oracions¹⁰ plenes.

Lora qui es de Matines
es de persones divines.
Prima es¹¹ de la humanitat
ab qui Deus hal mon recreat.¹²

1. N, ab — 2. O, els sons de les ymnes: J, els sons dels hymnes
— 3. C, samor — 4. OJ, de la sua: N, de sa — 5. B, que. est: NJ,
ques; OJ, peccadors — 6. .vij. passim, et sic de ceteris; O, son —
7. C, matines — 8. B, [e] — 9. B, altre hora fora (C, foren) — 10. C,
doracions — 11. OJ, primes — 12. ON, ha lo (N, el) mon [re]creat

Tercia del Spirit Sant
 qui set dons dóna¹ en amant.
 Migdia de² set virtuts
 20 qui son carreres de saluts.³
 Contra los set peccats mortals
 està Nona hora cabals.
 Vespres són dels set sacraments
 qui de la fe son ornaments.
 De set coses es⁴ Completa
 ab qui los sants fan collecta
 de sanctetat perpetual
 en gloria celestial.

*De la confessió que hom deu fer a cascuna
hora auans⁵ que la digua*

A vos, Mayre⁶ de pietat,
 30 me confés de tot mon peccat
 ab dolor e contricció,
 volent far⁷ satisfacció,
 a mon poder, del falliment
 c'ay fayt vas vos e manta⁸ gent.
 E vos, Dona, per pietat
 prenets esta hora en grat;
 la qual dic per vostra lausor
 e pel vostro⁹ Fill salvador.
Ave Maria, alegramén
 40 diga hom al començamén.¹⁰

1. ON, qui .vij. dona — 2. OJ, es de — 3. BN, creatures (B¹, carreres); O, salut — 4. C, hores es (B, manca es: B¹, supleix) — 5. N, anans: OJ, enans — 6. OJ, mare — 7. O, fer — 8. B, ues (J, també ues) uos e mant — 9. OJ, vostre — 10. OJ, alegrement | ... començament

De Matines, e primerament

I. De un Deu

Es un Deu e una Dona
qui sobre totes¹ es bona.

Daquests dos es trestot² lo mon
en lonch pregon ample redon.³

La dona's sancta Maria,
qui ha fill sens dom⁴ paria,
e's un⁵ fill home e deu;
e cell qui vol tot⁶ esser seu
no hage paor, a la mort,
50 que lo mal spirit⁷ lon port;
car Deus lo vol al cel⁸ haver,
pus tot ses dat a son voler.

II. De deu Pare

EN la divina natura
es un Payre⁹ sens mesura;
en la natura humana
una don'es c'om¹⁰ reclama:
nostra dona, Mayre de Deu,
qui es filla del hom fill seu;
e del Payre la Mayre só

60 mercè pietat e perdó.
Amdós estàn¹¹ en aquell port
on hom no mor a mala mort.

Lo Payre, la Mayre,¹² amdós
sien payre e¹³ mayre de nos.

1. B, sopra; O, totas — 2. B, de aquests; O, trastot — 3. N, rodon — 4. N, dom sens — 5. OJ, e es .j. — 6. O, sel; C, tot uol — 7. O, esperit — 8. OJ, el cel — 9. O, pare — 10. C, chom — 11. B, stan — 12. B, lo mayre — 13. J, elideix e

III. *De deu Fill*¹

Es un Fill deu en deitat,
fill de sa filla, Xrist nomnat,²
qui es tremès per son Payre
per esser nostre salvayre.

70 Aquell Fill ha tan gran virtut,
que sens ell no ha salut;
e té per sa mayre perdó,
e no diu a null hom de no
de neguna perdonança
sin sa mayre ha³ fiança.

Aytal Fill sia conegut
per tot lo mon, e car tengut.

IV. *De Sant Spirit*

DE deu Payre⁴ e Fill amant
hix un Spirit qui es Sant,
e es creayre e senyor,

80 e vol la puella damor
mays que quant ha⁵ creat sajus
e lasus,⁶ enfora Jhesús;
e quant preg' om⁷ la puella
que li ajud, li⁸ consella
que a son fill ella deman
so de que hom la va pregan,
puy la fayta mayre⁹ donor
e refugi de peccador.

V. *De creador*

Lo mon ha sol un creador

90 quil ha creat per far¹⁰ honor

1. OJ, fill deu — 2. BN, deu nomenat — 3. O, na — 4. O, pare
— 5. J, om. ha — 6. B, ele sus; N, elexus — 7. BN, manca quant (B¹,
supleix); N, preguon — 8. O, e li — 9. O, pus ... mare — 10. J, fer

a la puella, sa mayre,
 de los peccadors guyayre¹
 com son en tribulació,
 e pregon² ella que lur do
 consell confort gaug e amor,
 com³ servesquen nostre Senyor
 ab tot quant han, al lur⁴ poder,
 e de lurs⁵ peccats dol haver.
 Aquella puella's cabal
 100 de tot ço per que amor val.

VI. *De⁶ recreador*

V_N recreador de quant es
 en una verge home⁷ se fes,
 ab una tal condició
 que vengués a salvació
 luman genre, qu'era perdut,
 e que la Verge fos salut
 de tots aquells qui lamaran,⁸
 e quel recreayre en istan⁹
 110 pus¹⁰ sa mayre ho comanda;
 per ques confort tot¹¹ peccador
 si ama la dona meyllor.¹²

VII. *De glorificador*

GLORIA nostra Dona l cel
 ab làngel¹³ sant Gabriel
 e ab tots los sants que¹⁴ là y són
 en veser son fill desiron,
 quils dóna gloria tan gran,

1. B, dels peccados (J, peccador) — 2. O, pregan: N, preguon
 — 3. OJ, con — 4. OJ, a lur — 5. B, et de llurs — 6. O, Vn —
 7. OJ, hom — 8. B, la clamaram — 9. J, creay en (O, han) instan
 — 10. B¹OJ, pus que — 11. B, manca tot (B¹, *supleix*) — 12. O, mi-
 llor — 13. OJ, ab lo àngel: N, ab àngell — 14. N, tots sants; C, qui

en membrant, entenen,¹ aman,
 e ab un tal esguardament,²
 120 que no es negun hom vivent
 qui la pugués dir ni pensar:
 «Fill, dix la Verge, pus pots³ dar
 en est loc tal gloriament,⁴
 vengon say tuyt nostre⁵ parent».

De Prima, e primerament

VIII. De la sua concepció

A vos, Mayre de pietat⁶

HA, Deus!⁷ Con gran meravella
 es que reyna puncella
 haja ver home concebut,
 qui ver deus sia sdevengut!
 Emper non sey⁸ meravellant,
 130 pus que fo per l'Espirit Sant,
 qui pot complir quant vol haver
 sa volentat, ab son poder.⁹
 Mas la virtut don fo plena
 quant li fo feyta estrena¹⁰
 de fill deu home qui¹¹ fos seu,
 no la pogra far major Deu.

IX. De la nativitat

CANT¹² consir la nativitat,
 que home ver pusque'ser¹³ nat
 de fembra verge, e passar

1. J, entenen — 2. BJ, sguardament — 3. B, poç — 4. C, glorie-
 gement (N, -iament) — 5. O, sa; BN, nostra — 6. OJ, afegeixen e
 cetera, act i en els altres llocs — 7. O, O deus — 8. OJ, empero (B,
 emper[o]) non son — 9. BN, uoluntat; J, plaer — 10. C, feta estrena
 (B, strena) — 11. ON, que — 12. O, can; J, quan, passim respectiva-
 ment — 13. OJ, pusquesser; N, pusque esser

140 un cors per altre sens trencar,
 molt estay en gran spavén¹
 tro que pens lo concebimén
 qui fo, per miracle,² complit
 per lo senyor Sant Spirit.³
 Mas quant consir lo gran plaer
 que la Verge hac sens doler
 en enfantar home e deu,
 me meravell sobrel sèn⁴ meu.

X. *De la passió*

ANC passió de passió
 150 ne de neguna acció
 poc sofrir cos ne⁵ pensament,
 com soffrí⁶ la Verge, humilment,
 cant vy son fill tant⁷ ahontat,
 sus en la crots mort e penjat;⁸
 e adonchs desirà morir
 car nos podia sostenir;
 mas car avia gran plaser
 en son amorós fill veser,⁹
 no la podia pendre mort,
 160 e stava en guayg¹⁰ desconort.

XI. *Devallà als inferns*

CANT Jhesu Xrist fo mès al vas,¹¹
 dix la reyna: «Què faràs?
 Iràs a maysó per morir?
 Estaràs say¹² per vivir

1. B, stay ... speuen (N, també speuen) : OJ, estay ... espauent, i després concebiment — 2. B, miracla — 3. C, sperit usual — 4. O, Enenfantar home e (B, om. e) deu | maraueil sobrel seyn (J, seny) — 5. B, pot; O, cor ni : J, cors ni — 6. BN, sofferi — 7. O, can vi : N, quant uiu : J, quan vi; C, tan — 8. O, creu; N, morts penjat — 9. OJ, plaer | ... ueer — 10. O, goig e : J, gog e — 11. BON, el uas — 12. B¹OJ, o estaras say (O, sa)

en veent aquest monimén?»
 Dementre era en est pensamén,¹
 Iarma de son fill devallà
 en infern, de lo qual gità
 Adam e tots sos companyons,
 170 per victoria e per dons.
 E dix Abraham: «De ma cosina!²
 E com és de nos³ medecina!

XII. *De resurrecció*

JHESU ressucitat⁴ sentit,
 recobrà virtut l'esperit
 de la reyna en plaer,
 on fo conformat sens doler;
 e dix a son fill en rién:⁵
 «Què ses feta soptosamén⁶
 la greu dolor que us vy⁷ sentir?
 180 E vos, fill, podets may⁸ morir?».
 E quant recobrà⁹ son scient
 e conec manifestament
 que son fill fo ressucitat,
 null gaug al seu es¹⁰ comparat.

XIII. *Del pujament de Jhesu Xrist al cel*

CANT Jhesus¹¹ ac son fayt complit
 al Payre, al Sant Spirit¹²
 en est mon, ab sant Gabriel
 e ab tots los àngels del cel,
 pujà él sen¹³ a son Payre,

1. OJ, moniment | Dementrera (B, que *tatxat* era) nest pensament (N, *també* -ent) — 2. J, Ha (O, A) dix abram; C, *cusina* — 3. OJ, de uos medicina — 4. O, Jhesu[s]; C, *ressucitat usual* — 5. OJ, rient — 6. C, *soposament* — 7. O, la gran; BON, *queu suy*: J, *quen suy* — 8. O, mes: J, *mays* — 9. BN, *recobre* — 10. N, *guaig al ses es* — 11. BN, *ihsu xrist* — 12. B, *payra*; O, *esperit*: NJ, *sperit* — 13. B, *el sem*: O, *ell sen*: NJ, *el som*

190 al cel, qui es son¹ repayre,
 e sa mayren lo² mon lexet,
 en qui molt paubrement³ visquet,
 per ço que gran eximpli fos
 a hom rich avar ergullós,
 e que tots jorns son fill pregàs
 que als peccadors perdonàs.

XIV. *Del dia del judici*

RESSUCITARÁ tota gent
 e venrà a lo jutjament⁴
 de Jhesu Xrist, qui es senyor,
 200 qui dirà a li peccador:
 «Anats a lo⁵ foch infernal
 haver dolor perpetual!»
 E dirà a la puncella:
 «Mayre,⁶ vostres fills appella
 a la gloria eternal,
 e dóna⁷ lur mi per cabal
 a tota la lur volentat,⁸
 pus que per ells mas tant⁹ pregat».

De Tercia, e primerament

XV. *De saviesa*

A vos, Mayre¹⁰

210 **A**¹¹ la mayre del gran Senyor,
 mayre de valor e damor,
 ha donat lo Sant Spirit
 un do, qui està¹² molt complit,

1. BN, om. son — 2. BN, e sa (N, assa) mayre lo (B¹J, en lo) —
 3. OJ, e qui ... pobrement — 4. O, gen | ... al jutjamen: J, la gen | ...
 a lo jutjamen — 5. C, al — 6. O, mare — 7. BN, doner — 8. B, uo-
 luntat — 9. O, tan — 10. OJ, mayre de pietat et cetera — 11. BN,
 manca A — 12. B, sta

apellat sapiencia,
 per ço que aquel hom sia
 en lo seu libre nou escrit,¹
 qui haurà della gran be dit.
 Per que, diguen be de samor
 tuyt li just e li peccador;
 car ellals² darà tal saber
 220 que poràn lo seu fill veser.³

XVI. *De enteniment*

L'ESPIRIT Sant enteniment
 dóna c'om sia conexent
 de ço qui es bo⁴ e es mal;
 e la⁵ reyna atretal
 lo⁶ dóna a cells qui són seus,
 per ço qu'ells⁷ coneguen Deus.
 E la reyna, l'Espirit
 ha⁸ un gran orde stablit,
 c'om entena son fill aman
 230 ab contricció en ploran⁹
 que lur perdó colpes e torts
 e que, los quart de mala¹⁰ morts.

XVII. *De consell*

DÓNA¹¹ Sant Spirit consell
 a la reyna, que capdell
 lo mon a via¹² de salut;
 mas hom ses tan¹³ desconegut,
 que no s vol lezar capdellar
 a la reyna, ne pregar
 que lo consell¹⁴ quant es vençut

1. B, scrit : O, escript — 2. BN, ellas (B¹, ellals) — 3. O, tel
 saber | quen poren (J, també quen poren) ... ueer — 4. C, be — 5. B,
 els — 6. BN, la : O, los, la s puntuada — 7. C, quells (O, quels) ne
 — 8. OJ, han — 9. O, e ploran (B, plorant) — 10. BN, males —
 11. N, Quant — 12. N, hauia — 13. C, tant — 14. Llegiu : l'aconsell

240 e¹ en mortal peccat caüt,
 e està² tot desemparat
 com a home desconsellat.
 E si la reyna no pregàs
 son fill, fóral mon en mal cas.

XVIII. *De forsa*

SANT Spirit³ dóna força
 a tot hom qui bé sesforça
 a reclamar, quant es cuytat,⁴
 la reyna de pietat,
 qui enfortex tot pensament
 250 qui sia humil e tement
 contra falliment e peccat;
 e télo tan fort esforçat,⁵
 si es pacient per samor,
 que tuyt li demoni major⁶
 nol poden pendre ne forsar,
 car al seu fill lo fa guardar.

XIX. *De sciencia*

SCIENCIA es donada
 per Sant Espirit,⁷ pausada
 en la dolça⁸ dona damor,
 260 qui la dóna al peccador
 per ço que sapia on es
 secós⁹ pietat e mercès,
 e que a ella los deman,
 car del donar ha gran talan,
 e dóna sciencia infusa;
 e quant hom li¹⁰ quer, no sescusa,

1. B, *elideix e*. — 2. BN, *e sta* — 3. O, *esperit* — 4. B, *yrat* (B¹, *cuitat*) — 5. BN, *forçat* (B¹, *esforçat*) — 6. BN, *qui* (B¹, *que*) tuyt; N, *meyor* — 7. B, *spirit*; N, *sperit* — 8. OJ, *dousa* — 9. C, *secors* — 10. J, *omet hòm*; O, *omet li*. *La mida del vers demana, ens sembla, la supressió d'un mol o l'altre*

ans so¹ té fortment a mal,
a cells a qui saber no² cal.

XX. *De pietat*

PIETAT: quius ha donada
270 a la Verge coronada,
haus³ donada al Sant Spirit,
per ço que no sien⁴ punit
li peccador qu'an fiança
en la Verge, quis⁵ anança
en tal⁶ granea e bontat,
que per vos són tuyt li⁷ salvat
estorts a foch qui may⁸ no mor.
Pietat: venits a mon cor,
e fayts nexir⁹ sospirs e plors
280 membrant la reyna damors.¹⁰

XXI. *De temor*

TEMOR: damor sots venguda
de la reyna quins¹¹ ajuda;
sots per l'Espirit¹² tramesa,
de Deu e damor dexesa,¹³
per ço que tots comunalment
temam¹⁴ a fayre falliment
contra la dolça¹⁵ puncella
que¹⁶ ab amor nos apella:
cella¹⁷ el Sant Spirit
290 en nos¹⁸ no han re departit.
Temor: ab vos mercè deman
a la reyna en ploran.

1. C, enans (N, anans) ho — 2. ON, non — 3. BON, aus —
4. B, siam: N, sian — 5. B¹O, quins: J, quius? — 6. O, tan — 7. N,
som; BN, manca li — 8. BOJ, mays — 9. O, nexer — 10. B, demors
— 11. B?N, quius — 12. O, l'esperit sant — 13. B, demor; descen-
sa? llatí — 14. N, cominalment | temam (BOJ, teman) — 15. OJ,
dousa — 16. C, qui — 17. O?J, O ella: N, ceta — 18. NJ, uos

De Migdia,¹ e primeramentXXII. *De justicia*A vos, Mayre²

JUSTICI'ES so per que³ just
fa ver judici; e al⁴ fust
pujà morir lo Salvador
per desliurar⁵ li peccador,
e per donar justicia
a sa mayre⁶ verge pia,
per ço que faça jutjament
300 de tot hom,⁷ qui es penedent,
qui de peccats deman perdó
prometent satisfacció,
que sis jutje sia jutjat
el peccat sia perdonat.

XXIII. *De prudencia*

PRUDENCIA està virtut
per que hom eleyg sa⁸ salut
e fuyg a mal e a peccat;⁹
e es donada¹⁰ de bon grat
per nostra Don'a son amich,
310 com¹¹ per altre mal se castich,
e sapia l be que pot far
e lo mal que pot esquivar.¹²
Per que prudencia es luts
que mostra via¹³ de saluts,

1. B, sexta. En el pròlec i divisio de l'obra (vers 8, pàg. 173). *diu migdia* — 2. N, Reyna: OJ, *afegeixen e cetera* — 3. J, *manca que* — 4. O, *iudici uer*; B, *a el*: OJ, *e el*: N, *e ell* — 5. C, *deliurar* — 6. O, *mare* — 7. BN, *lo mon* (B¹, *lo me*) — 8. BN, *omelen sa* — 9. O, *fug*: BN, *e peccat* — 10. B, *dona* — 11. O, *con* — 12. O, *squiuar* — 13. C, *qui*; B, *mostre uias*

e mostra¹ carreres de mort,
e aporta hom a bon port.

XXIV. *De fortitudo*

Fortitudo es tal virtut,
que² conforta cor combatut,
contra malvestat e engan,
320 ab esperança, en pregança
la reyna que li ajudà
com lenamich sia vençut
ab fortitudo,³ qui es port
en qui cascun hom es tan fort,
que vens e no està⁴ sobrat.
E qui es bé enamorat
de la Verge, mayre⁵ e flor,
sia⁶ forts contra fals'amor:

XXV. *De temprança*

Temprança es virtut cabal,
330 en sanitat mays qu'altra val;⁷
es virtut que⁸ sovén dóna
bos⁹ mèrits, e la persona
fa viure¹⁰ mesuradament
menjant, parlant, e en¹¹ vistent;
e vol la dona de valor
que hom la haja¹² per samor,
car ella la hac en est mon:
per que, tots aquells della¹³ són
qui de temprança són vestit
340 e ab ella són be noyrit.

1. B, mostre — 2. OJ, qui — 3. O, fortitut: N, fortitud — 4. BN, sta — 5. O, mare — 6. BN, si (B¹, sia) — 7. OJ, e a sanitat; BN, qualtre — 8. OJ, qui — 9. O, bons — 10. BO, uiura — 11. O, menjan parlen: J, menjan parlan; B, manca en (B¹, supleix) — 12. O, om. hom; B, laia — 13. O, de la

XXVI. *De fe*

FE es virtut ab que entén
 veritat, nostr'entenimén,
 com entén sobre son poder;
 e qui la fe vol mantener
 dels articles el sacrament,
 serà en lo manteniment¹
 de la Verge, qui fe amà
 quant Gabriel la saludà.
 La nostra fen ella romàs
 350 quant Jhesu Xrist, passà del pas²
 de la mort. E ay³ gran dolor,
 car la fe ño ha mays donor.

XXVII. *De sperança*

ESPERANÇA es la virtut
 ab c'om espera⁴ la salut
 que ve de mercè e perdó,
 e mou la Verge a rahó
 que deja Deu son fill⁵ pregar
 que tots aquells vulla salvar
 qui en ella han bon esper.⁶
 360 Per que sperança car tener
 la deu tot hom, pus que tant val,
 e que la⁷ tenga per sensal
 de la Verge, que li consent
 a tot lo seu requeriment.

XXVIII. *De caritat*

KARITAT es virtut major
 ab que hom amal⁸ Deu damor,

1. J, mantiniment — 2. B, pel uas : N, pel pas — 3. BN, cay —
 4. O, chom : J, quom; .BON, spera — 5. B, son deu fill : NJ, son fill
 deu — 6. BN, sper — 7. N, aquella — 8. B, am el : C, amel

en aman son proisme, sé,
 e la reyna, qui la té
 per ço que la do a tot for,
 370 en puscha¹ hom complir son cor
 aytant quant lon² volrà complir,
 e ab guauyg viure³ e morir.
 E qui caritat vol haver,
 faça <a> la Verge son plaer;
 car sens ella nos pot donar,
 vendre, comprar, ne autrejar.

De Nona, e primerament

XXIX. De avaricia

A vos, Mayre

AVARICIA es sel peccat
 qui es mays contra caritat,
 contra larguea e perdó
 380 e sperar⁴ satisfacció;
 e no⁵ sadolla hom de res,
 ans lo sotsmet a tot quant⁶ es,
 e pert nom la⁷ Verge damor,
 qui no pregua nostre Senyor
 per negun hom qui sia avar;
 car per re⁸ nol pot amar,
 pus que de diners fa tresor,
 e no del fill seu⁹ en son cor.

XXX. De glotonia

GLOTONIA es¹⁰ aquell peccat
 390 per que vé enans¹¹ paupertat,

1. B, pusque — 2. O, com lom — 3. B, uiura — 4. B, e speran —
 5. B¹c, nos — 6. OJ, los — 7. OJ, e pert la. — 8. B, pera (B¹, per
 re) — 9. OJ, seu fill — 10. OJ, glotonies : N, -nias es — 11. B, ans

e per que hom¹ es sovén mal sà
 e en ses paraules vilà;²
 e aquell hom qui es golós
 mays qu'altre'ome es pereós;³
 e quant no menja⁴ es irat,
 e trist està⁵ quant ha menjat.
 En⁶ la dona, flor de amor,
 hom golós no troba sabor;
 per que la Verge nol requer
 qu'él li faça negun plaer.⁷

400

XXXI. *De luxuria*

LUXURI'ES pudent peccat,
 quin⁸ hom consuma sanitat;
 e es peccat qui mays desplau
 a nostra Dona, qui's palau
 de virginitat, e odor⁹
 que¹⁰ hix de blancha flor d'amor.
 E aquell hom luxuriós
 es trop vilà e¹¹ ergullós,
 si nostra Dona va pregan
 que sian¹² re dél menbran;
 car dos contraris no estan
 en un acort ne n un talan.¹³

410

XXXII. *De ergull*¹⁴

ERGULL es peccat qui en alt
 vol estar, en jus pren¹⁵ tal salt,
 que negú¹⁶ home ergullós
 no ha amichs ne companyós.¹⁷

1. O, com : J, chom — 2. O, uiala — 3. N, que altre home (O, caltrome) es pereros — 4. BN, menge — 5. B, sta — 6. OJ, e en — 7. C, que li; O, pleer — 8. O, quen — 9. B, hodor — 10. C, qui — 11. O, omet e — 12. BN, sien : O, si en : J, sia en — 13. BN, e un acort; O, talen — 14. B, argull — 15. C, prin — 16. C, negun — 17. N, compayos

Ergull¹ no hac la plasenta
can dix: «Vet me la serventa
del Senyor, fasse n² son plaer».

420 E hom qui ergull³ vol haver,
no es per la Verge membrat
a la mort, quant serà⁴ jutjat;
ans lo lexa anar⁵ a la sort
del demoni a mala mort.

XXXIII. *De accidia*

Accid.a's negligiment⁶
en far be, e es amament
de fallimet e de tot mal;
per que accidia no val,
ans desval tant, que tol⁷ valor
430 en pert hom la dona damor,⁸
qui ama be en⁹ tot quant es.
Per¹⁰ que's vilà e descortès
vays la Verge, accidiós
qui mays qu'altre es envejós;¹¹
e ja la Verge nol varrà¹²
a la mort, quant ops li serà.

XXXIV. *De enveja*

ENVEJA¹³ es desijament
de castell fembra o argent
contra caritat e rahó,
440 volent hom la possessió
daltruy¹⁴ sens que noy ha null dret;
per que enveja¹⁵ lo sotsmet

1. B, erguell — 2. B, fa sen — 3. B, argull — 4. O, manca serà — 5. C, lexanar — 6. OJ, accidies negligiment — 7. B, tot: B¹, tota: NJ, toll — 8. N, en prer; BN, de ualor — 9. B, e (B¹, en) — 10. B, pes — 11. O, caltre; B, anuios (B¹, enueios): N, anuyos — 12. N, uarra *corregit* ualra — 13. BN, enuege — 14. OJ, daltruy: J, daltruil — 15. O, enuja

a yra e¹ dampnació,
 e ja no fa soració²
 a nostra Dona quel³ ajut;
 car envejós⁴ no ha virtut
 que sia exoít⁵ ne entès;
 car ab peccat null be no⁶ es.

XXXV. *De yra*

450 I RA es trista⁷ passió
 e voler contr'elecció⁸
 de lexar mal e pendrel be;
 per que hom irat no reté
 en son⁹ voler sa libertat,
 car yra lo té carcerat,
 e torba son enteniment,
 e fal fer mal soptosament.
 Per que null hom qui es yrat
 ab la Verge ha amistat;
 460 ans es per ella mal volgut,
 pus que per yra es vençut.

De Vespres, e primerament

XXXVI. *De matremoni*

A vos, Mayre¹⁰

MATRIMONI es sacrament
 qui fa còpula carnalment
 dom e fembra, e es amat
 per la Verge, que castetat¹¹
 ama, car està amistat¹²

1. O, e a — 2. OJ, fassoracio: N, fa sa oracio — 3. N, manca dona; B, quell — 4. N, anuyos — 5. O, siaxoyt: J, siaxoit — 6. N, omet no — 7. N, tristicia — 8. OJ, en uoler; BN, contraleccio — 9. OJ, e son — 10. N, auo uerge — 11. C, qui castedat *forma usual* — 12. B, sta; amistat, seria ajustat?

seguens¹ lorde qui fo pausat
en na Eva e en Adam.

E tot hom qui castetat am
sech lo primer ordonament
470 e es a la Verge placent,
que² vol que hom sia engenrat
ordenadament sens peccat.

XXXVII. *De babtisme*

BABTISME està³ lavament
del peccat quel primer parent
han sobre⁴ tots homens sembrat,
peccat original nomnat;
lo qual babtisme ha en grat⁵
nostra Dona, car començat
fo per son fill, sus⁶ en la crots,
480 quant ab sa⁷ sanch nos lavà tots
en flom Jordà fon batejats,⁸
per Sant Spirit⁹ saludats.
Gran fo lo seu batiament,¹⁰
car molt home¹¹ na salvament.

XXXVIII. *De confirmació*

CONFIRMAR està¹² sacrament
que confirmal batiament¹³
que han fayt del petit¹⁴ infan,
lo qual atorga, quant es gran,
ab volentat enteniment.
490 E Xrist fé¹⁵ lo confirmament
sus en la crots ab sa greu mort;

1. C, segons — 2. C, qui — 3. O, es — 4. B, sobra — 5. OJ, engenrat: N, encorat — 6. BN, omet sus — 7. N, la — 8. O, en flum: J, e flom; NJ, fo; ON, bapteiats — 9. J, sperit sant — 10. B, grant; C, bapitiament: (N, bab-) — 11. BN, hom — 12. OJ, confermar: N, conformar; B, sta — 13. OJ, qui confermal: N, qui conformal; O, bapitiament: J, bapteiament — 14. B, patit — 15. BN, fo

ab la qual mort son say estort¹
 del mal peccat original;
 e la reyna que mays² val,
 vol que hom sia confermat,
 pus que en vera fe es³ entrat.

XXXIX. *Del sagrament de la missa*

Lo sant sagrament del altar
 es do en qui⁴ Deus no pot dar
 a paraula mays de poder,
 500 ab la qual Xrist fa son cors fer
 al prevere, en trespasan⁵
 pa e vi, en carn e en sanch⁶
 qui es de nostro⁷ rey Jhesús,
 ell estant al cel⁸ e sajús.
 La virtut de aquell⁹ sagrament
 no la pot dir home vivent,
 nel guauyg¹⁰ que nostra Dona na,
 e majorment som¹¹ just lo fa.

XL. *De orde*

ORDE dacòlit, diaque,
 510 prevere e subdiaque,¹²
 es sagrament per Deu servir
 en cantant,¹³ e la missa dir,
 e en infants a batejar,¹⁴
 e en¹⁵ matrimoni, confessar,
 e lo prevere¹⁶ que perdó,

1. N, e estort — 2. B, rayna; OJ, qui mes: N, qui mays — 3. O, [es] — 4. B, do que — 5. B, ab lo prevere; O, trespassen — 6. B, pa en ui carn e en sanch: N, pa e ui e carn e en san (O), també san) — 7. C, nostre — 8. *Tots el manuscrits emprats diuen, el cel* — 9. C, daquell (N, daquel) — 10. OJ, gaug: N, guaug — 11. *Entenguí's: si hom* — 12. BN, de colit; N, diache | preuera (B, també preuera) e subdiache (OJ, dyaque | ... subdyaque) — 13. O, cantent — 14. BN, batayar — 15. C, en (*sense la e precedent*) — 16. N, confesar | e lo preuer

e faça extrema¹ uncció,
 e sia vicari de Deu,
 e beneesca tot hom² seu.
 Daquest sacrament fa plaer
 520 a la Verge, quil vol haver.

XLII. *De penitencia*

PENITENCIA es³ sacrament
 per qui hom fa dejunament,
 es penet e requer perdó,
 e hom fa satisfacció
 de sos torts contra greus peccats,
 e vol c'om si' encarserats⁴
 en temor e en⁵ afflicció,
 ab dolor e contricció.
 Aytal sacrament ha virtut
 530 qui mou la dona de salut
 a una tal devoció,
 c'a penedent⁶ no diu de no.

XLIII. *De extrema uncció*

Es la extrema uncció
 sacrament de querre⁷ perdó
 a la fi, assumadament,⁸
 e c'hom fassa confermament
 de la fe en que ha estat,
 e cascú sen sia untat
 ab crisma, com⁹ ver xrestia;
 540 e fon¹⁰ fayt en Xrist, quant penjà
 en la cros,¹¹ ab sanch e suor,
 e en la regina,¹² ab plor,

1. O, fassa strema — 2. J, home — 3. C, penitencias (N, penitencias) — 4. O, chom sia carcerats: N, com (J, chom) sien carcerats — 5. C, temor en — 6. B, que penedent: N, que penident — 7. O, quere: N, querer — 8. OJ, manca fi; N, asmadament — 9. N, cor — 10. C, fo — 11. O, creu: N, crotz: J, crou — 12. OJ, reyna

car ab negú sèn no peccà,¹
mas que nostres peccats plorà.

De Completa, e primerament

XLIII. *De membraença*

A vos, Mayre

MEMBRANÇA de gracia,² do,
de sperança e perdó,
fa coratje franch e joyós
e, en tots bos faits,³ virtuós
per virtut del remenbrament,
550 si hom menbra la pus plasant,
qui de menbrar es joy⁴ e flor,
e fa menbrar, per nostra amor,⁵
a son fill, nostra frevoltat,
per ço quen haje pietat;
e per res nos pot abtener
que nons am⁶ ab tot son poder.

XLIV. *De entendre*

CELL⁷ qui entén ab veritat
son falliment e son peccat
ab contricció e temor,
560 a la mort, no haja paor⁸
de son falliment e peccat
si entén la gran pietat
que ha de tots los peccadors
la dolça dona de valors,⁹
que¹⁰ no soffer c'hom sia mort

1. O, ab negun (N, també negun) no pecca: J, ab negun seny no pecca — 2. BN?, gran — 3. B, los (B¹J, bons) faits: O, bons fets — 4. J, e ioy — 5. OJ, nostramor — 6. BN, nos (B¹, nons); O, ama — 7. O, sel — 8. O, no ha pahor — 9. OJ, dousa; BN, ualos — 10. OJ, qui

ab neguna colpa e tort,
 pus que hom sa¹ valor entén
 es pinet² de son fallimén.

XLV. *De volentat*³

Qui ha veraya volentat
 570 a nostra Dona, de bo⁴ grat,
 ha un⁵ tan noble amament,
 quen tota res es⁶ avinent
 leyal humil franch e cortès,
 e no fall en neguna res;
 car nostra Donal té tant⁷ car
 que nol lexa en res errar.
 Amem, donchs, la Verge molt fort,
 car ella es de tot gaug⁸ port,
 hon⁹ hom està segurament
 580 e no tem nulla re vivent.

XLVI. *De àngels*

SENYORS àngels: nous¹⁰ cal pregar
 la reyna, quens vulla amar;
 car ellans¹¹ ha tan gran amor,
 que noy ha mester pregador.
 E vos, sènyer sent¹² Gabriel,
 Michael, Seraphin, Raphael,
 fayts lin gracias¹³ e mercès,
 car nostra advocada es;
 car si per s amor¹⁴ no fos,
 590 ja no pogra negú¹⁵ de nos
 fugir a pena infernal
 ni haver gaug¹⁶ celestial.

1. N, la — 2. OJ, penet — 3. B, uoluntat *usual* — 4. B¹OJ, bon
 — 5. BN, a un — 6. O, manca es — 7. C, tan — 8. N, guaig — 9. C,
 on — 10. O, angels uos — 11. O, uuyllamar | car elns (N, elans) —
 12. B, senyor; O, san : NJ, sant — 13. O, ffaitz lin gracias (J, també
 gracias) — 14. J, sa amor — 15. C, negun — 16. C, ne; N, guaig

XLVII. *De ymaginar*

GAY só quant vul¹ ymaginar
en la Verge, gloriejar
que ha al cel² imperial.

E l'imaginar mays me³ val
que tot quant ay⁴ sentit de sà;
car tots los sants qui són de là⁵
canton⁶ de la sua valor,
600 pregant la⁷ per li peccador.

Mas⁸ quant ymagin lo turment
quen infern es tan⁹ longament,
adonchs suy trist e ay paor¹⁰
tro membre¹¹ la dona damor.

XLVIII. *De sentir*

CANT veg¹² la terra e la mar,
lo cel, e auyg aucells¹³ cantar,
e sent de les flos¹⁴ lur odor
e de les viandes¹⁵ sabor,
e toc drap fust aur e rubís¹⁶

610 per la dona de paradís,
ab la qual parle en pregan,
quant l'arma¹⁷ e l'cors li coman,
adonchs sent al cor tal dolsor¹⁸
que hanc no la sentí major,
e dich a la Verge, ploran:
«Veus¹⁹ me, Dona, n vostre coman».

1. OJ, son ... uuyll (N, uull) — 2. OJ, el cel — 3. B, manca me —
4. O, he : N, hay : J, manca — 5. B, della : J, de lla — 6. B, cancon? :
O, canten — 7. BN, manca la (B¹, supleix) — 8. O, mays — 9. *Tots
els manuscrits escriuen estan* — 10. O, adoncz sui trist e he pahor —
11. BON, menbra — 12. O, can uey : N, quant ueig : J, quant vey
— 13. C, aug; O, aucels — 14. C, flos — 15. O, viendes — 16. O,
rubits — 17. O, cant; BN, l'arme — 18. O, el cor tal douçor (J, dou-
sor) — 19. B, Deus (B¹, veus)

XLIX. *De pregar*

AQUELL¹ qui be volrà pregar
 la mellor dona, e orar,²
 acús se³ de son falliment
 620 e⁴ desir aytant jutjament
 contra sí,⁵ com ama perdó;
 car pus ell se pos⁶ en rahó,
 nol pot la Dona de no dir
 de res que li vulla querir;⁷
 mas cell⁸ qui ama mays salut
 quel judici per Deu vulgut
 no fa oració leyal,
 ans so té la Dona a mal.

¶ *De la fi daquest libre*

LES set hores son finides⁹
 630 e per Ramon proferides.

A la dolça¹⁰ dona damor
 pregon per ell li peccador.¹¹

1. O, Aquel — 2. OJ, millor : N, melor; B, horar — 3. BN, acusa — 4. BN, ometen e — 5. OJ, manca si — 6. O, met — 7. BN, si uulla; J, conquerir — 8. BC, mays cell (O, sel) — 9. OJ, fenides. *Cessa la lliçó de N* — 10. OJ, dousa — 11. B, *afegeix* : Expliciunt ore beate uirginis marie : O, Deo gracias : J, Amen

Nota bene : En l'aparell crític potser hem recullides massa variants accidentals. Ho hem fet per tal de donar una idea de la ortografia del ms. O, principalment, millor que el bàsic (B) sots aquest aspecte, si be inferior morfològicament.

SIGLA

- 2 O = Ms. *Ott. lat. 845* de la Biblioteca Vaticana, s. XIVe, base de l'edició
- 1 O = Ms. *Ott. lat. 542*, de la mateixa Biblioteca Vaticana, s. XIVe
- 24 J = Ms. *J/7J* de la Biblioteca del col·legi de St. Isidor (Roma), s. XVe
- [] = Afegits als mss. pel mateix copista.
- O¹, O¹, J¹, = Correccions posteriors
- < > = Addicions de l'editor.

Seguim feelment la lliçó de O, però afegim *h a a i e* (d'*aver*) i *a o* pronominal. Les característiques de grafia del ms. J ja estan insinuades en la nota de la pàgina 64, i són també les del ms. O, a saber: ús de *ç*, de *h* en les formes d'*haver* i darrera *c* adhuc en mig de paraula (bocha), de *ll*, i *a més*, *ny* en lloc de *yn*, de O. En l'anotació de variants seguim el sistema exposat en la nota de la pàg. 2, advertint que tampoc no recollim sempre les de *mays* o *més*.

A més dels mss. de sigla, contenen el *Plant* els 15, 33, 34, 41. No hem pogut veure, de moment, aquest darrer, amb la lliçó del qual volíem suplir la part que manca en el J.

DE la passió¹ e lo desconort que ac nos-
tra Dona de son fil.²

VIUA ab³ gran gaug la verge Maria
en veser son Deu fil,⁴ que aüt avia
per lo Sant Espirit, sens dome paria:
e car son dou(s) fil, deu e home⁵ sabia,
lo gran gaug el plaser que per él sentia,
no es quil pogués dir. Mas gens no sabia
lira nil desconort en ques devenia,⁶
car Judas⁷ Scariot consebut avia
en traïr Jhesu Crist, qui morir volia
10 per nosaltres salvar⁸ e per donar via
com mays lo servescam,⁹ e que cascú sia
seu per compra de mort, car per nos moria.

1. *Com fo venut*¹⁰

JUDAS Escariot, tu as mon fil venut,
lo qual molt mays val que so que¹¹ nas aüt:

1. O¹, afegí de ihesu crist — 2. J, Comença lo plant de nostra dona
santa Maria | del prolech: O, manca tot el títol — 3. O, Anaua ab:
J, nanaua en: J¹, viuia en — 4. O, e ueser son (O¹, afegí deu) fill —
5. OJ, son deu fill ic (J¹, fill deu e) home — 6. O, deuinia — 7. OJ,
judes passim — 8. OJ, a saluar — 9. OJ, lom seruescha: J¹, lo seruis-
cam — 10. OJ, totes les estrofes manquen de títol. O, les comença amb
bellíssimes caplletres historiades; J, les posa totes seguides sense cap separa-
ció. J¹, afegí al marge la matèria de cada estrofa en títols difusos, que creim
inútil recullir. — 11. OJ, lo qual mays (J, mes) ual que tot quant

donat as per argent lo seynor de vertut.
 Tu eres per mon fil e per mi molt volgut:
 mi as, fals, enganada e tu tés¹ desebut,
 e si eu ne son trista, e tun² seràs perdut.
 Fals! còm as pogut vendre cel qui es mays temut,
 20 qui es home e deu, e es rey³ de salut?
 Jon romang dolorosa, e tu nés⁴ abatut.
 Judas fals, traïdor!⁵ mon cor as combatut
 ab ira e dolor aytant com as pogut;
 per quen seràs en infern combatut e vensut.

II. *De tració*

SEYNORS: a tuyt mi clam de la gran tració⁶
 que an fayt'a mon fil li fals judeu felló,⁷
 qui en mi ses fayt home per lur salvació,
 e tots temps ha fayt be, e falliment no fo:
 ara lo man traït, e lan mès en presó.
 30 A, judeus⁸ traydors! per qual entenció
 avets traït mon fil, qui de⁹ linatge fo
 de David, Moysès, segons profeció?¹⁰
 De aquest gran traïment, lassa irada so¹¹
 tan fort, que totam sent en consumació,
 e tot quant ha en mi, n'està¹² en passió.
 De aquest mal qui mes¹³ fayt, quin trobarà perdó?

III. *De besament*

JUDAS fals e amic¹⁴ de tot defalliment!
 còm fust anc tan ardit, que ab boca¹⁵ tan pudent
 baysest mon dous fil, amic¹⁶ de compliment,

1. O, engana e tu nes (J, també nes) — 2. O, tu ne — 3. O, qui en home e deu e rey es (J, també e rey es) — 4. OJ, nest — 5. OJ, e traydor — 6. J, traicio — 7. O, fayta mon; O, jueu (J, juheu) fellon — 8. O, judes — 9. OJ, del — 10. O, profacio — 11. O, gran turment?; OJ, iradan so — 12. OJ, esta — 13. OJ, daquest mal qui es (J, nes) — 14. O, enamich — 15. OJ, fuist ... quab (O, qual) bocha — 16. OJ, deu fill e amich

40 qui ha boca olent en tan bel¹ parlament,
 qui anc mays no mentí nin parlet follament,²
 ans en diu veritat tan vertuosament,
 que nuyl hom viciós ni qui³ sia mintent
 no la deuria baysar per negú traïment?
 E tu fals, erguyllós, as donat baysament⁴
 a mon fil, qui es deu e home exament,
 lo qual sovín⁵ baysava tan amorosament.
 A, con las aunit per ton fals⁶ tocament!

IV. *De mostrar*

JUDAS: tu as donat un fals bays per seynal,⁷
 50 per aportar⁸ a mort lo meu fil, qui tant val
 e qui ha entreseyna⁹ de persona leyal.
 Enemic de vertut e en tot ple de mall
 car as fayt fals seynal, tun auràs tal cabal¹⁰
 que tost temps ne staràs¹¹ en lo foc infernal.
 Trista! Anc mays no fo, segons dret natural,
 que ab falsa semblansa hom vengués en ostal¹²
 mostrar veritat de nuylla res corporal,
 e aysò meteyx es de causa spirital;
 e tu, fals mostrador, as mostrat hom¹³ vidal,
 60 qui en quant es Deu no poria¹⁴ esser mortal.

V. *De presó*

A,¹⁵ dolenta marrida! Lo meu fil està pres:
 menenlosen judeus, sens que él nos nes¹⁶ defès
 ni eu, qui son fembra, noy poria far res.
 Ha negú emfre nos que ajudar i pogués?
 Anava la puella prés son fil, e espès

1. OJ, ab tan bell — 2. OJ, que hanc; O, falliment — 3. OJ, quin — 4. O, baysant — 5. OJ, souin te — 6. OJO¹, A fals com las trayt per ton uil — 7. OJ, .i. bays per senyal fal — 8. O, portar — 9. O, qui encrehya: J, qui encreseya — 10. OJ, trebal — 11. O, seras — 12. OJ, uisques en lostal — 13. O, home — 14. OJ, pot — 15. OJ, sense A — 16. OJ, jueus usual sens quell no (J, non) es

demandava ajuda, e tirava a manès¹
 sos cabels, e sa cara rompia, e no es
 qui li donàs ajuda, com si res no valgués
 ella² ni son Deu fil; per que pietat es
 70 oir³ lo desconort en lo qual ellas mès,
 ni com foren, vas⁴ ella, vilà e descortès
 tuyt li seu compaynó el⁵ judeu malaprès.

VI. *Desemparada*

ESTAVA la reïna⁶ molt fortment irada
 can per los seus sí⁷ era desemparada,
 car sino sant Jouan,⁸ per tots fo lexada.
 Cridava la doncella: E on⁹ es anada
 la nostra compaynia¹⁰ qui ma desonrada?
 car man jaquida solà ab tant vil¹¹ meynada,
 meynada del demoni, e qui ma donada
 80 tanta de pressura e tanta¹² bocada,
 que apenes mi sostenc, tam fort son cascada.
 Lassa! e ja era per los meus aujada;¹³
 e seu que anc no fuy¹⁴ en vas éls errada,
 per qual rasó man, doncs, axí ublidadada?¹⁵

VII. *Negat*

NEGAT ha sent Pere lo meu fil per paor,
 la qual ac dels judeus, e no la ac major
 de mon fil gloriós, qui es son creador,
 lo qual la molt amat com leyal amador.¹⁶
 E tu, Pere, qui eres un paubre piscador,¹⁷
 90 has negat lo meu¹⁸ fil, qui tes honrat seynor

1. O, manes: O, ab manes (*la b puntuada*): J, ses manes. *Interpretam* a manades — 2. O, della — 3. OJ, ausir — 4. OJ, e com foren ues — 5. O, e li — 6. OJ, regina usual — 7. O, manca si (= així) — 8. OJ, johan — 9. O, lassa e on — 10. OJ, compayna — 11. O, iaquida ab tant uil (O, uila) — 12. OJ, tanta de — 13. O, amada? — 14. OJ, e si que ... fuy (J¹, fu) — 15. O, e qual rayso ... axi exoblidadada: J, e per qual rayso ... exoblidadada (*sense axi*) — 16. OJ, manca el vers — 17. OJ, pobre peschador — 18. O, a mon tatxat [lo meu]

e qui tu ha elet a¹ esser procurador
de totes ses oveylles, de qui ta fayt² pastor.
Peyre,³ dix la reyna e dona de valor:
tam fort mas trabayllada per la pauc'amor⁴
que aguist a mon fil per⁵ pouca de temor
de presó o de mort! Per que en⁶ planc en plor.

VIII. *Clucat*

ESTAVA lo meu fil emfrels judeus clucat:
cascú colps li donava, dient:⁷ «Qui ta tocat?
Pus que tut fas profeta, divina veritat».⁸

100 Estava lo meu fil pacient e senat,⁹
per donar¹⁰ exempli de gran humilitat
e de¹¹ gran paciencia; per que fa gran pecat
qui no pren son exempli, qui tant li ha costat,
e qui no fa so que pot com él sia honrat.

A, seynors! con son trista, con tant pauc es amat
lo meu fil deu e home, qui vos ha tant¹² donat,
e qui per vosaltres¹³ es tan fort avilat!
Ha negú emfre nos qui naja pietat?

IX. *Escupit*

110 PRES està mon car fil,¹⁴ e, per vilania,
en la sua cara cascú escupia:¹⁵

cara de deu e home, on¹⁶ tot be avia,
en qui veyg escupir, com si la podia.¹⁷

En ella escupir, negú nos¹⁸ jaquia,
e tant estava gran la inmundicia

1. OJ, *elideixen* a — 2. O, *tat fet* — 3. O, *A raspada peyre*: OJ, *pere* — 4. *tam fort, serà can fort ponderatiu?*; O, *paucha amor*: J, *poca amor* — 5. O, *per una* — 6. O, *quen ne*: J, *quem? ne* — 7. O, *dients* — 8. O, *que tut (O, quit) ... de ueritat*: J, *que tut ... deuina veritat* — 9. J, *pacient asanat (O, e sanat = asenyat)* — 10. OJ, *donar nos* — 11. O, *e la* — 12. O, *fill deus qui tant nos ha*: J, *fill deus (J¹, afegi e home) qui uos ha tant* — 13. OJ?, *nosaltres* — 14. OJ, *es stat mon fill* — 15. OJ, *cascun li scupia* — 16. OJ, *e hon* — 17. OJ, *en que ueig scupir si (J, [com] si) ella podia(?)* — 18. O, *no*: J, *noy*

que en ella posaven, que can¹ la vesia,
della nom venia² lo gaug que solia;
e car a ella, lassa, venir³ no i podia
que la denejàs, ab pauc⁴ no moria.

A, cara gloriosa, don joy me venia!

120 A, can gran gaug auria si torcar⁵ vos podia!

X. *De gautades*

PER la cara el col veig lo meu fil ferir
ab les⁶ mans, e nos mou, tan fort ama sufrir!⁷
e seu trista esper quan sen voltàn jaquir.

A, cara a quis⁸ tayn honrament e servir
e c'om a vos⁹ deman perdó de son fallir!

Qui enaxí vos veu colpejar e aunir¹⁰
per tant malvat judeu, còm se pot abstenir
que no plor e no fassa mant anxós¹¹ suspir?

A, col tam pacient! còm podets sustenir
130 tant espès feriment? ni eu, còm pusc vivir
vesent vos per tant hom tant fort envilanir,
ni los judeus malvats¹² no ujar de ferir?

XI. *De escarnir*

A, trista de mon fil! e com es desonrats
emfre los mals judeus e los homens¹³ armats
qui lescarnexon¹⁴ com si agués pecats!

A, judeus plens de mal! e no escarnescats
aqueu per qui serets jutjats e blastomats,¹⁵
lo dia del judici, per so col¹⁶ desonrats;
car adoncs vos dirà: «Anats, malayrats,¹⁷

1. O, pausauen que com (J, con) — 2. O, ueya — 3. OJ, car (*sense e*); O, a ella uenir (O¹, *afegí lasa*) — 4. OJ, no podia | e que ... vn pauch (J, poch —) 5. OJ, e con gran ... si tocar — 6. O, las — 7. OJ, sofferir (J¹, soffrir) — 8. OJ, qui — 9. OJ, e que hom vos — 10. O, que enaxi uos veig colpejar escarnir (J, e scarnir) — 11. OJ, amargos — 12. OJ, maluats juheus — 13. O, e homens — 14. O, lo (J, també lo) escarnexen — 15. OJ, flastomats — 16. J, quel — 17. OJ, cant (J, quant) adonchs ... malauyrats

140 en lo foc enferral, on tots temps estiats,
 car mi encolpavets de so don sots nafrats»!
 A, fil! per pietat, un pauc mi esguardats,
 e¹ ab vostre veser a ma pen'ajudats,
 car en vos escarnir es mon cor treballats.

XII. *Despuyllat*

DESPUYLLAT es mon fil e tot quant² ha li par:
 cel qui es ver³ seynor de terra e de mar
 no ha un petit drap don se pusc⁴ abrigar.
 A lassa! Car lo veig enaxí nuu estar
 e per⁵ los fals judeus tant fort vitoperar,
 150 ab pauc no pert lo sèn, el cor vol esclatar.
 Seynors: aquest vel meu plasa us⁶ en él pausar.
 E éls com a enics nom volgren⁷ escoltar.
 A, fil gloriós! pus vos lexats despuyllar,
 de vostra innocencia vos vuyllats adossar;
 car trop ay gran ira dels escarns queus veig far
 ni car eu,⁸ lassetta, no vos pusc abraçar.

XIII. *Ligat*

TRISTA fuy e marrida can vi mon fil ligats,⁹
 fil qui està seynor de tot quant es creats,
 fil qui anc mays no fo¹⁰ falliment ni peccats.
 160 Enaxí com aynel que hom ha degollats,
 qui en res nos nes defès, es mon fil suauats¹¹
 per pendre e ligar, a la lur volentats,
 los seus brasses tant forts ab un filet delgats.¹²
 Mas aysdè él sofria¹³ per sa humilitats

1. O, manca e — 2. O¹, afegí quant — 3. O¹, tal: O, manca —
 4. OJ, de ques puscha — 5. O, tant (J, també tant) lo veig en aysi
 nutz estar | per — 6. O, meu uel placi'us: J, meu vel playaus. *Després*
de pausar cessa la lliçò de J. — 7. O, com enemichs nom volgueren —
 8. O, car yo no payria l'escarns queus (O, que uos) veig far | he car
 yo — 9. O, quant viu lo meu fill ligat. *A tota l'estrofa es omesa la s final*
de cada vers, fora la del darrer deitats — 10. O, feu — 11. O, nos
 defes ... sanujat — 12. O, los braços ... ligat — 13. O, aço ell sofreria

e car amà honrar ab sa humanitats¹
 la divina natura, qui tant la exausats,
 que tot quant ha creat a él ho ha donats,²
 e ab él ses ajustada en un home deitats.³

XIV. *Batut*

ESTAVA Jhesu Crist a un pilar ligat
 170 e per dos fort ribauts tam fortment assotat,
 que tot lo cuir dels costats li avion levat.⁴
 Cridava la doncella: A, on⁵ es pietat?
 A, judeus traydors, e com gran crueltat
 està⁶ en vostre coratge ple de gran falsetat!
 Cridava la reïna⁷ en alts crits a Pilat
 que⁸ falsament avia son fil a mort jujat,
 car en nuyl falliment nol avia trobat.
 A, fil! dix la doncella, e com sots malmenat!
 ni com lo meu cor, ab quius he⁹ tant amat,
 480 està en gran dolor e per vos trayayllat!

XV. *Con portà la crou*

DE dos grans fusts fo fayt un molt greu bastiment
 per so que en él lo meu fil suffris¹⁰ turment:
 fayta ne fo la crous on pres recreament¹¹
 trastot lumà genre,¹² e, per avilament,
 sobrel col de mon fil la posaren¹³ vilment.
 Com si él fos bastayx, li feren¹⁴ mandament
 que él portàs la crou, qui pesava¹⁵ malament;
 e per lo gran pes e per lo¹⁶ batiment
 a penes la portava, per lafflaquiment¹⁷

1. O, manca aquest vers — 2. O, a el o donats — 3. O, e ab ell (O, ella ses: O¹, tatxà ses) aiustada es home deitats — 4. O, forts ribautz fortment era çotat | que lo cuyr del costat nauien tot leuat — 5. O, donzella usual ha e on — 6. O, es — 7. O, regina — 8. O, qui — 9. O, ab qui uos e: O, a queus he — 10. O, quel meu fill en ell sofferis — 11. O, faytan fo ... pren reparament — 12. O, linatge — 13. O, lo possaren — 14. O, feron — 15. O, crous qui pesa — 16. O, lo greu — 17. O, manca aquest vers

190 del seu cors gloriós, de tot mal innocent.
 E eu, lassa, a él no podia aver passament,
 e cridava: Seynors! faytsli acurriment¹

XVI. *Clauellat*

CAN mon fil fo al² loc on fo crucificat,
 en subines mon fil éls agren enversat,
 e ab tres claus en la crou molt fortment clauellat,³
 e de cascuna part cascú clau reblegat⁴
 per so que la pena fos en majoritat,
 car en vers la terra estava regirat.
 Lo sanc quin decorria tot era causigat:⁵
 200 cascú son peu torcava e era despagat
 com al⁶ sanc de mon fil lavia acostat,
 sanc qui de font ixia de home deïtat;
 e cant eu⁷ lo volia baysar, eram vedat.
 A, lassa! com no moyr o no mes⁸ ajudat?

XVII. *Coronat*

PER so que al meu fil fos donat gran turment
 e que fos escarnit per trastota la gent,
 ab corona despines, e cascuna puynent,
 coronaren mon fil, quax qui fa honrament
 a rey per son regisme, con pren coronament;⁹
 210 e cascuna espina entrava tan fortment
 per lo cap de mon fil, que tot era sagnent,¹⁰
 e per tota la cara eral decorriment
 de la sanc¹¹ tro als peus; mas langoxós turment
 que eu,¹² lassa, avia, no es home vivent

1. O, ignoscent | E eu lassa que hauia fort gran pensament | e cridauals seynors fayts lin tost acorriment — 2. O, el — 3. O, e en subines ells lagueren en vesat | ab .iij. claus en la creu fortment lagron clauat — 4. O, rebauat — 5. O, quis decorria ... calsigat — 6. O, a la — 7. O, e quant yo — 8. O, muyr o mes — 9. O, quant pren honrament — 10. O, sanguent — 11. O, era decorriment | del cap ((serà de lo sanc?)) — 12. O, yo

qui lo pogués pensar; car sol¹ Iesgardament
que mon fil me fasia, mera quax foc ardent.

XVIII. *Penjat*

CAN dressaren la creu e mon fil penjar² vi,
en aquel punt un gran colp en mon cor sentí
de tan gran ira, que en pauc no morí:³
220 e la sanc e suor que daquel cors ixí
reguà lo païment; per qu'eu⁴ adoncs naguí
e baysélo molt car; mas per so nos partí
lira ni la dolor, ans tota mestremí⁵
can sentí aquel sanc que Deus volc pendre en mi.
Dementre que mon fil penjava enaxí,
cascú lo desonrà e cascú Iescarní;
e mon fil callava el cap teni'enclí:⁶
e al peu de la creu sent Jouan⁷ era ab mí.

XIX. *Comana sa mayre a sent Jouan*

ESGUARDÁ Jhesu Crist sa mayre⁸ e sent Jouan
230 ab esguart angoxós, com a hom angoxan,
e dix a sent Joan: «Ma mayre te⁹ coman:
ella sia en ta guarda de uy més¹⁰ en avan.
E vos, mayre e dona, prenets per fil Jouan».
Trista! Cant eu ausí que de mi fo¹¹ coman
cel qui nom lexava nuyl' hora tan ni quan,
adoncs me sentí sola, e pensé¹² en estan
que lo meu fil moria, e que en gran affan
en aquest mon viuria, on visquí benenan¹³
en estar ab mon fill, al qual dix en¹⁴ ploran:
240 A, fil! menam ab tu: per mersè t o deman.

1. O, sols — 2. O, pendut — 3. O, gran dolor que .i. pauch non morí — 4. O, per que — 5. O, ne dolor ... me scarni — 6. O, e lo meu fill ... tenia cli — 7. O, johan *forma constant* — 8. O, mare *passim* — 9. O, toe, *la e puntuada* — 10. O, duy may — 11. O, quan eu viu que de mi feu — 12. O, nula hora en quan | adonchs mi senti sola e pensi — 13. O, benaran — 14. O, eu

XX. *Abourat*

DEMENTRE Jhesu Crist¹ en la creu pendia,
 en auts crits cridava² que gran set avia,
 car tota la humiditat³ de son cors ixia
 en sanc e en suor;⁴ e per vilania
 beuratge molt amar, qui a set no valia,⁵
 de suja e de fel vinagre hom⁶ metia
 en la sua bôca, que mal no deya:
 boca dolsa de amor e qui no mentia.

A, lassa marrida! E⁷ com tanta aygua sia,
 250 què es so que mon fil, qui tant la volia,
 non poc gens aver, pus⁸ creada lavia?
 Trista son car no lin pusc donar⁹ aquel dia.

XXI. *De la pena que Crist sentia*

SENTIA Jhesu Crist en la crots gran¹⁰ turment
 per les nafres dels claus e per lo pesament¹¹
 de la sua persona, car en desjuniment
 era dossen nervis,¹² e pel coronament
 de cascuna espina, que era trop puynent.

Encara, que avia aytan gran sentiment
 de pena e dolor, com fo lo falliment
 260 de tot lo humà linatge e li¹³ primer parent,
 per so quen fos fayt lo nostre¹⁴ reparament.
 Altra dolor avia Crist en son pensament
 can vey a sa mayre¹⁵ en tan gran languiment;
 encara, que son cors mays que altre era¹⁶ sintent.

1. O, manca Crist — 2. O, e alts crits crida — 3. O, la humiditat (caldrà llegir (l'umiditat?): O, sense la — 4. O, e suor — 5. O, que set non hauia — 6. O, vinagrom — 7. O, sense e — 8. O, ques aço que mon fill tant no la volia | non pogue gens hauer pus (O, pusque) — 9. O, trista fuy cant no lin pogui dar — 10. O, creu; O, tal — 11. O, dels peus e per lo posament — 12. O, en dislungament | era de sos neruis — 13. O, luma linatge e de li — 14. O, fet nostre — 15. O, quant uestia sa mare — 16. O, mays fort nera

XXII. *De la pena que sentia nostra Dona*

SENTIA nostra Dona per son fil grans dolors,
 tant que tota estava en sospirs e en plors,
 e enaxí tremblava com fembra per paors.
 Lo seu cors verge tot era en gran sudors,¹
 e lo cor se departia² per forsa de langors.
 270 Tan gran dolor avia que anc no fo majors:
 les sues mans torsia, e cridava: Seynors!
 volentera morria, car li gran³ desonors
 e la pena que dats a mon fil, qui amors
 lo fan morir en la creu⁴ per tuyt li pecadors,
 mi costreynen tan fort mon cor ab amargors,⁵
 que tot se deslassa es bayna⁶ en dolors.

XXIII. *Còm nostra Dona pregava a los àngels
que ajudassen a son fil*

LEVAVA nostra Dona les mans els uyls⁷ al cel,
 en altes vots cridava a làngel⁸ sent Miquel,
 Serafí, Cherubí, Gabriel e sen Rafael:⁹
 280 Avallats e vejats esta mort tan cruel,
 la qual fan a mon fil¹⁰ li malvat infeel,
 sens que él no ha colpa, ans ha estat feel
 al Payre quil¹¹ tramès en mi per Gabriel.
 Veus e com mor de set, e donenli de fel¹²
 ab suja e vinagre, pus contraris¹³ a mel
 que no es foc ardent a aygua¹⁴ ni a gel.
 A, senyors!¹⁵ ajudats; car anc Caim d'Abel
 no ac mays de crueltat com an cest infidel.¹⁶

1. O, semblaua com femna (O, fembre) per pahor | lo seu cors sant verge tot eran grans sudors — 2. Serà se partia? — 3. O, moria car les grans — 4. O, en creu — 5. O, amargos — 6. O, desleya es baxa — 7. O, Leua nostra dona mans e ulls — 8. O, lo angel — 9. O, Axrubin? serafin gabriel e raphael — 10. O, a mol fil: O, manca tot el vers — 11. O, quill — 12. O, li feel — 13. O, contrari — 14. O, pluya — 15. O, senyor — 16. O, mes crueltat com han aquest infeel

XXIV. *Com Jhesu Crist comanà la sua ànima
al Payre*

CRIDAVA lo Seynor, qui morian¹ la crots,
 290 a lo seu Payre² deu, e gitava sanglots
 per angoxa de mort que lauseia³ per tots:
 «O sant Payre, mon Deu! Vos qui tan leyal sots,
 prenets lo meu esperit, qui mundarà lo pots⁴
 d'Adam e los profetes, e deligarà⁵ nots
 del pecat original, qui estava en tots.
 A, Payre gloriós! vuyllats ausir ma vots
 e perdonats a est layre qui prés de mi⁶ es en crots,
 car en mi se confia que yo lo gart del lots
 on estàn li demoni en labís mays desots,
 300 los quals tracten ma mort em fan dir⁷ fals mots!».

XXV. *De la mort*

ESTREMÍS Jhesu Crist e reclamà:⁸ «Eli!»,
 qui es interpretat: «Tu qui és⁹ Deu de mi»,
 Deus de la humanitat,¹⁰ la qual él relinquí
 en lexarla¹¹ morir, mas della nos partí;
 mas volc que morís per so que agúes fi
 loriginal pecat que, per la¹² mort, delí.
 E adoncs Jhesu Crist espirà e morí:
 morí en quant fo home, no en quant fo diví.¹³
 En lo punt de la mort lo sol sescureí,
 310 e sis fé la luna, el temple sestremí.¹⁴
 Sa mayre quil vi mort, caer al sol¹⁵ se jaquí,
 e dix a la mort: A, mort! portatsne mi.

1. O, mori en — 2. O, al seu pare *passim* — 3. O, soferia —
 4. O, tan bell sots | pren lo meu sperit car mudar lo pots — 5. O,
 les profetes; O, desligaral — 6. O, uullats mausir ab uos | e perdo-
 nats est layre que pres mi — 7. O, e fan dire — 8. O, reclamet
 — 9. O, enterpretat ... est — 10. O, lumanitat — 11. O, lexarse —
 12. O, qui per la : O, que per sa — 13. O, en quant hom ... era dauí.
 Posa aquest vers després dels dos següents — 14. O, sol escuray | e sis
 feu ... ell temple estomi — 15. O, uiu mort al (O, el) sol caser

XXVI. *Lansejat*

EN lo Cor de Jhesú¹ estava restaurat
 un petit de sanc, per so que calsigat²
 no fos pels judeus; mas Longí al³ costat
 lo ferí ab la lansa, e hal⁴ cor traucat,
 don ixí aygua e sang qui an Longí⁵ tocat
 en los uyls; per que ha son veer⁶ recobrat:
 e daygua e de sanc fol pavement⁷ rosat.
 320 Maraveyllàs Longí can él ví la clardat,⁸
 e de la mort de⁹ Crist ac molt gran pietat,
 e penedís fort car lavia nafrat.
 E yo, lassa, can ví¹⁰ que Longí fo sanat,
 dix als judeus: Vejats com fort avets¹¹ errat!

XXVII. *Com fo devallat¹² de la crou*

CAN viren¹³ los judeus que Crist fo trespasats,
 cascú lo lexà, e fo acompaynats
 de sa mayre e sent Jouan¹⁴ e no daltre home nats:
 lo dol que amdós fayen¹⁵ no pot esser contats.
 Dementre axí ploraven e mig jorn fo passats,
 330 Josep Benamatia,¹⁶ qui era molt privats
 de Jhesu Crist estat,¹⁷ demanà a Pilats
 lo cors de Jesu Crist, e hal li altrejats,¹⁸
 sí qu'él e sent Jouan de la creu¹⁹ lan levats,
 e la douça puella qui lo pres en sos²⁰ brats.
 En un nou moniment e tots tres lan²¹ pausats:
 ab una nova tela en él lan soterrats.²²

1. O, Al cor de ihesuxrist — 2. O, Vn fort petit ... calcegat —
 3. O, per ells iuheus mas longis al (O, el) — 4. O, al: O, ha lo
 — 5. O, exia ... qui a longi — 6. O, lo ueser — 7. O, fon lo payment
 — 8. O, quant vi la clardat — 9. O, manca de — 10. O, molt fort
 quant ell lo hac nafrat | e eu lassa quant uiu — 11. O, auets trop —
 12. O, deuallata — 13. O, viron — 14. O, e Johan — 15. O, cab
 dos fasian — 16. O, Joseb; O, barimaties — 17. O, manca estat —
 18. O, alli (O, també alli) atorgats — 19. O, crotz — 20. O, preslo
 en los seus — 21. O, lan tots tres — 22. O, manca aquest vers

XXVIII. *Con la reïna se partí del moniment*

MARIA Magdalena venc al moniment
 on atrobà la reyna en gran desconsolament,
 e sís fé sent Jouan, e preguà¹ humilment
 340 la puella damor que vengués mantinent
 a l'ostal, e presés² un pauc de recreament.
 A! dix la reïna: E tan greu partiment³
 es aquest que eu fas de mon fil! car no sent
 vertut ni forsa en anant ni en seent.⁴
 E adoncs la reïna, donà un⁵ baysament
 a la peyra del vas, ab tal suspirament,
 que en pauc no fo son cor en esclatament:
 va sen ab⁶ Magdalena, en ella sustinent.

XXIX. *Con la consolaven les .iij.^{es} Maries*

CAN amdues⁷ foren vengudes a maysó,
 350 Maria Cleofàs⁸ e Maria Salomó
 estaven en la cambra en gran⁹ desconsolació.
 Can viren la reïna, qui nols dix hoc ni no,¹⁰
 car quax morta estava, mudaren lo sermó¹¹
 en consolar la reina, mas no valc pauc ni pro,
 car tan gran dol faya que <a> neguna rasó
 que elles li dixessen, no donava responsió,
 car prés era de mort per la greu passió¹²
 que membrà de son fil, qui a gran tort¹³ mort fo.
 Esgardava¹⁴ la reina sà e llà en viró
 360 si veuria son fil, rey de la mar el tro.

1. O, on troba la Reynan desconsoladament (en el text llegeixi's 'troba) | e sis feu sant iohan e pregal — 2. O, preguntes? — 3. O, la regina tan greu departiment — 4. O, en mi en anent ne sient — 5. O, donant — 6. O, que pauc... ab gran esclatament | vench ab — 7. O, Quant abdos — 8. O, cleophe — 9. O, omet gran — 10. O, hoc no — 11. O, manquen el dos versos següents — 12. O, que elles (O, els) li dixeren? no dona responso | car prop era ... per la gran passio — 13. O, membret ... greu tort — 14. O, Esguarda

XXX. *Com sent Jouan consolava nostra Dona*

DEMENTRE nostra Dona estava en plorar
 e en torsre ses mans e en suspir¹ gitar,
 a lostal venc Jouan, e volclo² consolar
 la reina que plorava; mas³ anc nos pot estar
 c'ab ella no ploràs tro ques volc⁴ esforsar;
 e⁵ dix a la reina que no volgués membrar
 lo seu fil ni sa mort, per so que reposar
 pogués un petit car no <o> poria⁶ durar.
 A, Jouan! dix la reina: no sabs bé conseyllar,⁷
 370 car en membrar mon fil, la mort nom pot sobrar,⁸
 e si eu loblidava, fallirmia⁹ amar;
 per qu'eu te prec, fil, que dél me vuylles¹⁰ parlar.

XXXI. *De la fi del desconort*

FINIT es aquest PLANT, qui es tam dolorós,
 DE LA VERGE reïna mayre de peccadors,
 lo qual vol que xanton los grans e los menors
 la douça donçella qui es dona damors.
 Per que, eu RAMON LUYL qui del xant ay¹¹ dolors,
 lo do als uns e als¹² altres, per so que les langors
 menbren de nostra Dona, e la gran desonors
 380 que es fayt¹³ a son fil per prelats e seynors,
 car en la Terra Sancta no fan dire¹⁴ lausors;
 e si nostra Dona al cel agués¹⁵ dolors
 car tant pauc onram son fil, ara lagra¹⁶ majors.
 A vos, Verge reïna, coman est xant damors.

O, torcer ... suspirs — 2. O, la — 3. O, om. mas — 4. O, ploras
 e si uolch — 5. O, sense e — 6. O, e sa mort ... repausar | poguessen
 car no ho poria molt — 7. O, nom sabs be consolar — 8. O, sobtar —
 9. O, e si lo oblidava falir ma — 10. O, quem vullés dell — 11. O,
 lull ... he — 12. O, (sense lo) do als vns els — 13. O, dona les grans
 desonors | qui son fets — 14. O, dir — 15. O, el cel agues : O, agues
 ara — 16. O, honren son fill les agra

DESCONORT

SIGLA

- 2 O = Ms. *Ott. lat.* 845 de la Biblioteca Vaticana, s. XIVe, base de l'edició
- 1 O = Ms. *Ott. lat.* 542, de la mateixa Biblioteca, s. XIVe
- 18 V = Ms. *lat.* 9344, també de la Vaticana, s. XVe
- 24 J = Ms. *J/7J* de la Biblioteca del convent de St. Isidor (Roma), s. XVe
- c = Lliçó concordant dels manuscrits de confronta (OVJ)
- [] = Afegits als manuscrits, del mateix copista (primera correcció)
- O¹O¹V¹J¹ = Correccions posteriors
- < > = Addicions de l'editor.

Els mss. emprats formen dues famílies, representades per O i OVJ, respectivament. També contenen el ~~D~~ desconort els mss. 4, 15, 22, 32, 33, 34, 35, 37, 41. Per l'incipit respectiu reportat per Massó i Torrents (*Anuari de l'I d'E. C.* MCMXIII-XIV) sospitam que tots pertanyen a la 2.ª família, si no es el 22, qui potser es de la 1.ª Bé ens playem de no haver-lo tengut a mà. El 4 (*R. L.* 40 = D, de la Biblioteca Provincial de Palma) es de molt bona època però les dificultats de consulta derivades de l'aplicació mecànica del Reglament, ens ha constrets a prescindir-ne. Creim, però, que l'edició no hi pert gaire; car havent servit de base a l'edició Rosselló, hem constatat que les variants que presenta amb el bàsic nostre, coincideixen amb les dels mss. de confronta. La lliçó concordant d'aquests (c), que donam en l'aparell crític, propiament es la de O, prescindint de les variants purament ortogràfiques de V i J, i, generalment, de les de terminació verbal en *on* i *en* (*eron* o *eren*). La grafia de V es consemblant a la de J (pàg. 64, *nota*). *Mutatis mutandis* seguim el mateix criteri indicat en la *nota* de la pàg. 2.

DEUS amorós: ab ta vertut comensa
aquest DESCONORT de R. Luyll¹

I

DEUS: ab vostra vertut comens est DESCONORT,

lo qual fas en xantan, per so que men conort,

e c'ab él reconte² lo falliment el tort

que hom fa en vers vos, quins jutjats en la³ mort;

e on mays mi conort, e meyns ay lo cor⁴ fort,

car dira e dolor fa⁵ mon coratge port;

per quel conort retorna en molt greu⁶ desconort.

E per aysò estayg⁷ en trebayl en deport,

e no ay nuyl amic qui negú gaug maport,

10 mas tan solament vos; per qu'eu lo fax en port⁸

en caent en levant, e son say en tal sort,⁹

que res no veyg ni aug don me vengua confort.

1. O¹J, Aquest es lo desconor (J, -ort) que maestre ramon luyll feu en sa uellesa con viu que lo papa ne los altres senyors del mon no (O¹, sense no) uolgueren metre orde en conuertir los infeels, segons que ell los requeri moltes e diuersses uegades. O¹, posà aquest introit al peu de la pàgina anterior (fol 72^v): V, l'omet tot — 2. C, que ab ell recompte — 3. O, en ues: J, eues; J, a la — 4. VJ, (sense e) com i con respectivament mays mi; O, cors — 5. C, faç — 6. C, me torna ... gran — 7. C, (sense e) per ayço eu estich (VJ, stich) — 8. C, fax (J, faix) aport — 9. C, en casent e leuant e suy say en tal port

II

CAN fuy gran¹ e sentí del mon sa vanitat,
 comensé a far mal e entré² en peccat,
 ublidant Deus gloriós,³ siguent carnalitat;
 mas plac a Jhesu Crist, per sa gran pietat,
 ques presentà⁴ a mi .v. vets crucifigat,
 per so quel remembràs⁵ en fos enamorat
 tant fort, que eu tractàs com él fos⁶ preïcat
 20 per tot lo mon, e que fos dita veritat
 de la sua⁷ trinitat e con fo encarnat;
 per qu'eu fuy espirat⁸ en tan gran volentat,
 que res àls no amé mas que él⁹ fos honrat:
 e adoncs comensé con¹⁰ lo servís de grat.

III

CAN pris a consirar del mon son estament,
 com paucs són cristians e molt li descreent,¹¹
 adoncs en mon coratge ac¹² tal concebiment:
 que anàs¹³ a prelats e a reys, exament,
 e a religioses, per tal ordenament¹⁴
 30 que sen seguís passatge e tal preïcament,
 que ab ferre e fust e ab ver argument
 se donàs de¹⁵ nostra fe tan gran exalsament,
 quels infeels venguessen a¹⁶ convertiment.
 E seu aysò tractan,¹⁷ .xxx. ans ha verament,
 nou ay pogut obtenir; per que nestay¹⁸ dolent
 tant, quen ploure sovén en son¹⁹ en languiment.

1. OJ, grans — 2. C, comencey ... entrey — 3. C, lo uer deus —
 4. V, que; OV, presentech: J, presentet — 5. C, remembres — 6. C,
 e que eu (O, queu) procures ... fos be — 7. Serà de sua?: C, de sa gran
 — 8. C, suy inspirat — 9. O, quell — 10. C, e ladonchs; V, quom
 — 11. C, con son pauchs ... e molts (J, molt) li descreent — 12. C,
 aych — 13. C, anes — 14. C, ab tal (V, aytal) ordonament usual —
 15. Serà se das?: C, se des a (V, ab) — 16. C, tant quels ... a ver
 — 17. C, e (V, sense e) eu ay ço tractat — 18. C, no nay res obtengut
 per queu nestich — 19. C, sui

IV

DEMENTRE que enaxí¹ estava en tristor,
 e consirava sovén la² gran desonor
 que Deus pren en lo mon per sofraxa d'amor,³
 40 con a home irat qui fuyg a mal seynor,
 men ané en un boscatge, on estava en plor⁴
 tant fort desconortat, quel cor neran dolor;⁵
 mas per so car plorava, hi sentia⁶ dolsor,
 e car a Deu⁷ parlava, feent a él clamor
 car tan pauc exoex⁸ li just el peccador,
 adoncs <c>om lo requiren en tractar⁹ sa honor;
 car si mays los donava dajuda e favor,¹⁰
 pus tost¹¹ convertirien lo mon a sa valor.

V

ENAXÍ eu estan en¹² malencolia,
 50 esgardé e vi un hom qui venia,
 un bastó en sa mà e gran barba avia,
 e en son dos cilici, e qui pauc vestia.¹³
 Segons son captener heremita¹⁴ paria
 e can fo prés de mi, dix me què avia,
 ni lo dol qu'eu menava, e don¹⁵ me venia,
 ni si él en res ajudar me podia.
 E seu respulli, que tal ira sentia,¹⁶
 que per él ni per altre¹⁷ nom consolaria;

1. C, queu axi — 2. C, e (J, sense e) consiran souen en la — 3. O, sofracha de amor — 4. C, aney (J, ani) al boscatge ... ab plor — 5. C, quel cor naych (V, nay) gran dolor — 6. C, e sentia — 7. C, ab deu — 8. C, con ... exauseyx — 9. C, cant lahoron el creon en tractar (O, en t[r]acta[r]) — 10. C, feruor — 11. O, pus? raspāt to[s]t: C, pus tost — 12. OJ, enaxi com estaua aħ: V, axi (sense en) com staua ab — 13. (Versos 50-53) C, a luny guardi e uiu un hom qui uenia | ab basto en sa ma, gran barba hauia | en son dors selici portech, pauch ualia — 14. O, captene[r]t, la t puntuada; C, ermità forma única — 15. O, es? raspāt don: VJ, de hon — 16. C, ne cell (J, sell) per nulla res ajudar men (J, me) podia | e seu las (V, e eu llas) resposli que tal mal (J, om. mal) me sentia — 17. C, ni altre

car segons que hom pert¹ creyx la fellonia.
60 So qu'eu ay perdut, e diro qui² poria?

VI

RAMON: dix leremita, vos, què avets perdut?
per que nous consolats en lo Rey de salut,
qui abasta a tot so qui per él es vengut?³
mas aquel qui él pert no pot aver vertut
en esser consolat, car trop es abatut.
E si vos no avets nuyl amic quius ajud,
digatsme vostre cor, e què⁴ avets aüt;
car si avets flac cor, o si⁵ sots desebut,
be poria esser queus fos acorregut
70 per la mia doctrina, tant que si sots vensut,
queus mostrara⁶ a vendre vostre cor combatut
de ira e dolor, ab que Deus hi ajud.⁷

VII

NEREMITA: seu pogués aportar⁸ a compliment
la honor que per Deu tracté⁹ tan longament,
no agra re perdut nin¹⁰ fera clamament,
ans guasaynara tant, que a convertiment
nè vengron li errat, e lo sant Moniment
agren los crestians. Mas¹¹ per defalliment
daquels a qui Deus ha donat mays donrament,
80 qui nom volen ausir, e¹² tenen a nient
mi e mes paraules, com hom qui follament
parla, e res no fa segons enteniment;
per que eu¹³ per éls pert tot lo procurament
que fas per honrar Deu e¹⁴ domens salvament.

1. O, omet pert (O¹, supli) — 2. OV, e ço; C, perdut ay e dar quiu (O, di[r]o quio) — 3. C, basta; O, es esdeuengut — 4. OV, ni que: J, ni per que — 5. C, flach cor hauets ne si — 6. O, mostrare — 7. O, ab ira ... uo[s] (corregit) aiut — 8. C, nermita ... portar — 9. C, que eu tracte (O, tracta) per deu — 10. V, ne — 11. Sobreentem fas clamament — 12. C, ans — 13. OC, queu — 14. V, omet e

VIII

ENCARAUUS dic que port una *Art general*
 que novament es dada per do spirital,¹
 per qui² hom pot saber tota re natural
 segons qu'enteniment ateyn lo sensual.
 A dret³ e medicina e a tot saber val,
 90 e a theologia, la qual⁴ mes mays coral:
 a soure⁵ questions nuylla art tant no val,
 e a destruir errors⁶ per raó natural;
 e tencla per perduda, car quax a hom non cal.
 Per qu'eu en⁷ planc en plor, en ay ira mortal:
 car nuyl hom qui perdés tan preciós cabal,
 no poria aver mays gaug de re⁸ terrenal.

IX

RAMON: si vos fayts so que a vos se cové,
 en procurar honor a Deu, e a faire⁹ be,
 e no sots escoltat ni ajuda nous ve
 100 daquels qui nan poder, per tot so nos¹⁰ cové
 que siats despagat, car Deus,¹¹ qui tot ho ve,
 vos na aytant de grat com sis complís de se
 tot so que demanats; car hom qui bes¹² capté
 en tractar¹³ sa honor, aconsegueyx en se
 mèrit esmenda e do, pietat e mersè.¹⁴
 Per que fa gran pecat qui en son cor reté
 ira ni desconort, faent Deus a él be¹⁵
 quis concorda ab gaug esperansa e fe.

1. C, qui nouament; J, don esperital — 2. C, per que — 3. C, al dret — 4. O, que: O¹, al' la qual — 5. O, e a soure: O, a solra: VJ, a solre — 6. C, ne errors destruir (V, destroyr) — 7. C, ne — 8. C, hauer gaug may de res (O, guay *tatxat* [gaug]; J, mas?) — 9. C, e far gran (O, [gran]) — 10. C, daycells quan lo poder jes per ço nos (V, qui han ... vos) — 11. VJ, quen siats ... car cell (O, ceill) — 12. C, demandats; O, be se — 13. C, a tractar — 14. C, merit e esmenda do pietat merce (O, e esmenda: V, e smenda; J, e merce) — 15. C, a ell deus be

X

RAMON: de vostra *Art* no siats consirós,
 110 ans en siats alegre en estiats¹ joyós;
 car pus Deus laus ha dada, justicia e valors
 la multiplicaran en leyals amadós;²
 e si vos en est temps ne sentits amargós,³
 en altre temps meyllor aurets ajudadós⁴
 tals, qui la apendran, en venscran⁵ les errors
 daquest mon, en faran molts bons fayts cabalós.⁶
 Per queus prec, mon amic, que⁷ conort sia ab vos,
 e duy mays⁸ no plorets contra fayt virtuós;
 enans vos alegrats contra fayt viciós,
 120 e de Deu esperats⁹ gracia e secors.

XI

RAMON: per que plorats e no¹⁰ fayts bel semblant,
 e que vos conortets de vostre mal talant?¹¹
 E car no ho fayts, mi fayts esser¹² duptant
 que siats¹³ en pecat mortal, tam mal estant;
 per que siats indigne¹⁴ a far res ben estant;
 car Deus nos¹⁵ vol servir per nuyl home en pecant.
 E si¹⁶ no ve a fi so que desirats tant,
 no es culpa daquels don vos¹⁷ anats clamant;
 car Deus no vol que vostre fayt vaja en avant¹⁸
 130 si estats en pecat; car de be tant ni quant
 no pot; hom pecador, dél esser comensant;
 car lo be el pecat en res no són¹⁹ semblant.

1. OV, ne siats; C, estats ne — 2. O, muntuplicaren; C, amadors — 3. O, nauets un pauc damargos (OJ, amargors) — 4. C, ajudadors — 5. C, les apendran en uençran (O, uençren) — 6. C, molt bon fayt; O, cabalors — 7. C, omet que — 8. O, e uy; C, may — 9. C, e esperats de deu — 10. OJ, nom: V, non — 11. C, e com nous conortats del (V, de); O, talent — 12. C, Per aquesta rayso mi fayts estar — 13. OJ, stiats — 14. O, ingne — 15. O, uos, *corregit* nos — 16. V, en peccat | si — 17. OV, de quius; J, manca el vers — 18. C, no uol deus; OV, ges auant — 19. O, car be e pecat; C, han

XII

NERMITÁ:¹ no mescús que no aja pecat
 mortalment mantes vets, don me² son confessat;
 mas depus que Jhesu Crist³ a mis fo revelat
 en la crots, segons que damont vos he⁴ contat,
 e en la sua⁵ amor mon voler confermat,
 no pequé⁶ a scient en nuyl mortal pecat.
 Mas poria esser que per so qui's⁷ passat
 140 cant era sér⁸ del mon, amant sa vanitat,
 no sia per Jhesú⁹ en far be ajudat;
 emperò si nou era, tort faria e pecat
 si no majudava depus quel ac¹⁰ amat
 e, per la sua amor, lo mon desemparat.

XIII

RAMON: hom necgligent no sab be procurar;
 e està necgligent,¹¹ car molt no vol membrar
 so que entén acabar. Per que mi fas¹² duptar
 que lo públic negoci que tu vols¹³ acabar,
 ab los molts grans seynors, qui not¹⁴ volen ajudar,
 150 nos perda per so car molt no lo¹⁵ vols amar;
 car ab pauca amor gran fayt nos pot menar;
 e si és pereós,¹⁶ de tut deus rancurar,
 ni de¹⁷ ton falliment no deus altr'encolpar,
 ni tu estant ociós not deus desconortar
 per altre, mas per tu qui not vols esforsar
 en far tot ton poder con Deus pusques honrar.

1. O, neremita — 2. O, mantas; C, de quem — 3. C, depuys (V, despuys) ihesuxrist. *Sospitam que el mot crist es sobrer i que la llicó ha de dir depus que Jesú* — 4. C, desus uos ay (O, e) — 5. C, e aguí en sa amor (V, la amor: J, samor) — 6. O, pece: C, pequi — 7. C, esser en ço qui es — 8. C, cech (V, [cech], la r *iatxada*) — 9. C, que no sia per xrist — 10. C, si ell no mi ajudava depuys que lay — 11. C, estant si negligent (V, necligent) — 12. C, quem (O, que me) fayts molt — 13. C, que uolets — 14. C, nous — 15. O, no lo (la l *sembra puntuada*): C, manca el vers — 16. C, est usual pereros — 17. C, e de

XIV

NERMITÁ: vos vejats si eu son¹ ociós
 en tractar públic be de justs e pecadós,²
 car muyller nay lexada, fils³ e possessiós,
 160 e .xxx. ans nay estat en trebayl e langós,⁴
 e .v. vets a la cort ab mies messions⁵
 nay estat, e encara a los⁶ Preïcadors
 a .iij. capítols generals, e a los Menós⁷
 altres tres generals capítols; e si vos
 sabiets què nay⁸ dit a reys e a seynors
 ni con ay trebayllat, no seriets duptós
 en mi que⁹ sia estat en est fayt pereós,
 ans nauriets pietat, si sots hom piadós.¹⁰

XV

RAMON: tot hom qui vol adur a compliment
 170 negú fayt que¹¹ sia de molt gran estament,
 cové quel¹² sapia tractar discretament;
 mas si vos no sots home¹³ discret ni entenen
 segons lo fayt, sin fayts¹⁴ rancurament,
 rancurats vos a tort e sotsne reprendent
 daquels qui són discrets, e qui¹⁵ fan saviament
 so qui a fayt bos¹⁶ cové, e a lexausament
 de la fe cristiana. Per queus conseyl breument
 que estiats consolat en vostre defalliment,¹⁷
 consirant que no sots a lo¹⁸ fayt conivent,
 180 e estats emfre vos¹⁹ humil e pacient.

1. O, neremita; C, suy — 2. C, e de (V, om. de) peccadors —
 3. O, fill — 4. C, e nay stat (V, stats) trentayns en treballs e langors
 — 5. V, uets (O, ueets) a la mort ab mies (O, ab mas: OJ, am mies)
 messios — 6. C, ab los — 7. C, a generals capítols tres e encar (V,
 enquer) als menors — 8. V, com hay — 9. O, qui — 10. O, home; V,
 piadors — 11. C, algun fayt qui — 12. OJ, que ell: V, quel[l] —
 13. C, hom — 14. C, segons qual fayt coue en fayts — 15. C, omet
 qui — 16. O, qui a bo fayt se: C, quin fayt bos (V, vos) — 17. V,
 siats; C, falliment — 18. C, en lo — 19. OJ, entre nos

XVI

NEREMITA: eu no só de tal¹ discreció
 c'a fayt tan cabalós abastàs² ma raó;
 e si eu ignorant vas él fas fallió³
 per sofrayta⁴ dentendre e car discret no só
 segons quel fayt es gran, per so vuyl compaynó
 quil majut⁵ a complir; mas nom val pauc ni pro
 requerir compaynia, ans son sol⁶ a bandó;
 e can⁷ los quart en la cara els vuyl dir ma rasó,
 nom volen escoltar, ans dient⁸ que fat só
 190 los de més, per so car los dic aytal sermó.
 Emperò al judici parrà qui ha⁹ discreció,
 e qui¹⁰ de sos peccats atrobarà perdo.

XVII

RAMON: home avar can vol negú¹¹ fayt far,
 so que volria no ho sab acabar.¹²
 On, si vos sots avar¹³ e no volets donar
 del vostre, per so que Deus poguessets¹⁴ honrar,
 de vostra cobeitat vos deuriets clamar,
 car ella vos enpatxa el bo¹⁵ fayt procurar;
 o si dar no podets, paupertat pot estar
 200 contra vostre negoci, e deuriets pensar
 quels seynors may s'aclinen, per donar que preycar,
 a los precis que hom¹⁶ los fa. Per que us vuyl conseyllar
 que si donar podets, pensats¹⁷ tost del anar;
 car per donar porets, tota res acabar.

1. C, seu (V, si eu) no so daytal — 2. C, quen fayt ... no abast —
 3. V, manca el vers — 4. C, sofratxa — 5. C, quim ajut — 6. O,
 companya; C, soy (O, suy) sols — 7. C, (sense e) con — 8. C, uolon
 (V, uolen) ... dien — 9. C, pero parra al judici qui haura (O, quia) —
 10. C, ne qui — 11. C, lom quis avar e vol alcun — 12. Serà so que
 él volria? C, ço que vol no ho (O, o puntuada no o) pot complir ni
 acabar — 13. V, auas — 14. C, ne façats — 15. C, lo bon — 16. C,
 senclino per dar que per preycar (O, pregar) | e los prechs quom
 (O, que hom) — 17. VJ, pensets

XVIII

NERMITÁ: certs siats que anc mays¹ cobeytat
 de deners ni donors a mon coratge plac,²
 e en aquest negoci de mon patrimonat
 ay tota ora despès e nay tant larguejat,
 que³ li meu infant nestan en paupertat;
 210 per que de avaricia nom tem⁴ esser reptat;
 ni donar eu no pusc a los⁵ homens de grat,
 car no só⁶ home ric ni seynor de ciutat;
 per que de so don mencolpats,⁷ majats escusat;
 ans si eu⁸ fos seynor denperi o regnat,
 tant del meu hi donara tro que fos acabat:
 mas home qui pauc dóna no es bé escoltat.

XIX

RAMON: vana gloria sí fa a hom⁹ amar,
 per so que hom fassà de si les gens¹⁰ parlar
 diens de hom lausor,¹¹ per so quels sia car,
 220 e quel amen el honren en sovín nomenar.
 On, si vos trebayllats per vos meteyx lausar,
 erguyl e vana gloria vos fan¹² tant menysprear
 a cels ab qui volets vostre fayt acabar,¹³
 que nous deynon veer¹⁴ ni us volen escoltar;
 car nuyl fayt tan honrat, vil hom no deu menar,
 e tot hom es vil qui estiy en pecar¹⁵
 e qui mays que nos¹⁶ tayn se vuylla far honrar.
 Per que de vostre tort no vuyllats altr' encolpar.¹⁷

1. O, neremita; O, may — 2. C, en mi no ha abitat — 3. C, patrimoniat | ay totes (V, tota) uets despès e aytant (J, hay tant) larguejat | que tuyt — 4. C, don de avaricia no dey — 5. V, als — 6. C, suy — 7. O, de so don? *esborrat* mencolpats: C, no mencolpets ans — 8. C, beus dich seu — 9. C, gloria uana fa hom a si — 10. C, e per ço ... les gents de si — 11. C, dient ... lausors — 12. C, erguyll gloria uana uos fa — 13. C, *manca el vers* — 14. C, nos denyen ueer — 15. C, home es uil e esta; V, en peccat — 16. C, (*sense e*) qui mays que (O, qui) no li — 17. OJ, tort uyllats null encolpar: V, *manca el vers*

XX

NEREMITA: eu no say per qual entenció
 230 avets de mi tanta mala cogitació;¹
 car ans deu hom aver bona presumpció
 de hom que² no coneix, que mala opinió.
 E com no vos pensats que a fayt qui 's tam³ bó
 se pusca tot donar home qui pauc ni pro
 no vayla en lo fayt? Car si eu⁴ tot mal só,
 segons que ho⁵ requer natura e rasó,
 tractara lo contrari; e, sí Deus me⁶ perdó,
 anc mays en mon coratge entenció no fó
 que per aver lausor parlàs⁷ daytal sermó;
 240 car en hom pecador nuyl laus pot esser bo.

XXI

RAMON: per aventura⁸ vos no sots conegut,
 e per so podets esser⁹ en lo fayt desebut;
 car nuyl tresor qui sia en terra escondut
 nos cové¹⁰ que sia desirat ni volgut.
 On, si vostre saber no es apersebut,
 cous pensats que per so ne siats creegut?¹¹
 mas mostrats so¹² que sabets, per so que vos ajut
 vostra *Art e saber*;¹³ car hom desconegut
 no ha, per ignorancia,¹⁴ honrament ni vertut.
 250 E si vos, mon amic, amats de homens¹⁵ salut
 e de Deu honrament, e que no¹⁶ sia perdut
 vostre saber, fayts tant que sia conegut.¹⁷

1. C, uos hauets de mi tanta mala stimacio — 2. C, dome qui —
 3. C, e per que nous pensats (V, presentats) que a fayt qui es tan
 — 4. V, si en — 5. O, que o : C, que u — 6. O, tractaria; C, mi —
 7. C, lausors parles — 8. VJ, per uentura — 9. O, e per asso podets
 esser : C, e per ço podets esser (serà 's ser? o serà sobrer la conjunció
 e?) — 10. C, abscondut | no coue ges (J, gens) — 11. V, quous pen-
 sats : C, cresegut — 12. C, omel so — 13. O, uostre arat, la segona a
 puntuada; C, sauber passim — 14. C, ignorar — 15. C, domens —
 16. C, e no — 17. C, fayts que uostre saber sia be conegut

XXII

NERMITÁ: cous pensats qu'eu tal saber celàs,
 ab lo qual home nostra fe en provàs
 a los homens errats per so que los salvàs¹
 Deus, lo qual tant desir que tot home lamàs?
 ans siats segur que de mostrar en son² làs.
 Mas si hom en mos libres fortment estudiàs,
 e que per altre saber en res nols³ oblidàs,
 260 jon fóra conegut; mas com gat qui passàs⁴
 tost per brases los ligen: per que ab éls⁵ no fas
 quax res de mon negoci; mas si fos qui'ls membràs⁶
 e qui los entesés e que en éls⁷ no dubtàs,
 hom pogra per mos libres posar lo mon⁸ en bon cas.

XXIII

RAMON: tot so que dic fas per vos conortar;⁹
 mas pus¹⁰ nous volets abstenir de plorar,
 porà esser que men vuylla enujar.¹¹
 Emperò escoltats, e vejats sis pot far
 so que vos demanats al papa; car no par
 270 que sia possibol¹² la nostra fe provar,
 ni que home pusca tals homens atrobar
 qui sí mateyxs se donen a¹³ marturiar
 a los mals¹⁴ sarraïns per éls a preïcar.
 On, per so vos, amic,¹⁵ nous devets maraveyllar,
 sil papa els cardenals nous volen atorgar
 so que les demanats, pus que nos pusca¹⁶ far.

1. C, ab lo qual nostra fe tan fortment se prouas | als homens qui errats son per ço quels salvas (V, saluats) — 2. C, be segur quen demostrar son — 3. C, e per altre; O, no los — 4. C, si com gat qui pas — 5. V, tot per ... ab ell — 6. J, mos negocis: O, remembras? — 7. C, bels enteses e en res — 8. C, pogra hom ... metrel mon — 9. C, Ramon ço ... aconortar — 10. C, per que — 11. C, esser be leu ... hugar — 12. C, possible — 13. C, pogues aytals homes trobar | que si mateyxs (O, per sí meteyx) donessson a greu — 14. C, als maluats — 15. C, per aço amich — 16. C, que los (V, quels) ... no si pot

XXIV

NERMITÁ: si la fe hom no pogués provar,
 doncs los crestians Deus¹ no pogra encolpar
 si a los infeels no la volon mostrar,
 280 els infeels se pogren per dret de Deu² clamar,
 car major veritat no lex³ argumentar.
 Per so que l'enteniment⁴ ajud a nostre amar
 com mays am trinitat e de Deu encarnar,⁵
 e a la⁶ falsetat mays pusca contrastar,
 escrit ay lo *Passatge* on ay mostrat tot clar,
 com lo sant⁷ Sepulcre se pusca recobrar,
 e com hom atrob homens qui vaju⁸ preïcar
 la fe sens paor de mort e qui ho sabion far.⁹

XXV

RAMON: si hom pogués demostrar nostra fe,
 290 hom perdria¹⁰ mèrit; e per so nos cové
 ques pusca demostrar, pus que sen perdés be;
 car en perdre lo be, fóra lo mal, de se,
 causa al demostrar, qui contral mèrit ve,
 lo qual hom ha per creure veritat, que nos ve¹¹
 per forsa d'argument, mas¹² solament per fe.
 Encara, quel entendre humà gens no conté¹³
 tota la veritat de Deu, qui infinidas¹⁴ manté
 tant, que causa finida tota ella no té.
 Per que vostra rasó no par que valla re,
 300 e car nous consolats, fayts so que¹⁵ descové.

1. C, donchs (O, manca) deus als xrestians — 2. V, e los infaels; C, de deu per dret — 3. C, lax — 4. C, per que l'enteniment — 5. C, de deus l'encarnar (O, encarna[r]t, la t puntuada) — 6. V, e a la fi — 7. C, lo molt sant — 8. V, hom ha pochsh homens; C, uajon — 9. V, por de mort... saubra far (O, sabra fer; J, sabra far) — 10. O, perdrie; C, perdera — 11. V, la qual... nos coue — 12. C, ans — 13. C, quel huma entendre no conté — 14. O, tota ueritat; VJ, tota uirtut (serà tota vertat? la mida del vers par que demani aquesta lliçó); C, quinfinidas — 15. O, qui; V, quius; J, quis

XXVI

NERMITÁ: si hom fos a si meteyx creat,
 so qu'entenets provar contengre veritat;
 mas car Deus creà home, per so¹ quen sia honrat,
 qui es pus noble fi e ha mays² de altetat
 que la fi que hom ha en esser gloriejat,³
 no val vostra raó; e's ja⁴ damunt provat,
 que la fes pot provar, si ben avets⁵ membrat;
 e si bes pot provar, nos segueyx que creat
 contengua e comprena tot lo ens⁶ increat,
 310 mas quen entén aytant, com a él⁷ sen es dat,
 per so que hom aja plena de Deu sa volentat,
 son membrar e entendre, poder e bontat.⁸

XXVII

RAMON: còm vos pensats, que hom per preïcar
 pusca⁹ los sarraïns adur a batejar,
 car segons que Mafumet ha volgut ordenar,
 que aquel quin diu mal, no pusca escapar
 e que ses raons hom no vuylla escoltar?
 Per que a mí no par utilitat lanar.
 Encara, que home no sabria parlar
 320 lenguatge arabesc; mas per enterpretar
 no poria per res ab éls molt enansar;
 e sil lenguatge 'pren, poray trop trigar.¹⁰

1. C, omel so — 2. V, menys — 3. C, gloriat — 4. C, don no ual
 tal rayso e ja es — 5. V, fe se pot; C, be hauets — 6. C, trestot lens
 — 7. C, en ell — 8. C, haja de deu plena bontat | ... poder e uolen-
 tat — 9. C, per predicar | pogues — 10. (Versos 315-322) C, car se-
 gons mafumet (J, mafomet) ha uolgut ordonar | qui diu mal de sa ley
 no puxa (J, pusca) scapar | e que aytals rahons no uullan disputar | per
 que a mí no par utilitat lo anar | encar chom no (O, encara que home
 qui no : O, e encar com no : V, enquer que hom no) sabria la lur len-
 gua parlar | qui es (O, e) lenguatge arabich e per enterpretar | no
 poria (O, pot : O, porien : V, poriem) ab ells negun be enantar | si
 hom aprenia l lenguatge pories trop tardar (V, lengatge en ambdós casos,
 i abans lenga)

Per que <a> vos consel¹ que anets Deu preguar,
en una alta montanya ab² mi Deu contemplar.

XXVIII

330 **N**ERMITÁ: 'ls sarraïns són en tal estament,
que aquels qui³ són savis per forsa d'argument,
no creen en⁴ Mafumet; ans tenen a nient
l'Alcorà, per so car no visc honestament.
Per que aquels venrien tost a convertiment,
si hom ab éls estava en gran disputament
e la fe los mostrava per forsa d'argument,
e aquels convertits, convertrien⁵ la gent;
en apendre⁶ lur lenguatge hom no està longament,
ni no cal c'om blastom Mafumet mantinent.⁷
E qui fa so que pot, lo sant Spirament
fa so que a él cové, donant lo compliment.

XXIX

340 **R**AMON: cant Deus volrà quel mon sia convertit,
adoncs darà los languages,⁸ per lo Sant Espirit,
e convertirà lo⁹ mon, segons que avets ausit
de Crist e dels apòstols, don es fayt mant escrit;¹⁰
e aquel convertiment serà per tot lo mon sentit
tant, quen .j. ovili seran li hom unit,
lo qual mays¹¹ no serà en est mon departit;
e aquel serà nostre e per Deu estabilit,
e ja mays nuyl pecat no serà¹² consentit;
e¹³ car en aquest temps cascú hom ha fallit

1. C, que us do de consell — 2. C, e ab — 3. C, cells; O, Després d'aquels hi ha un mot raspai, i O¹ afegit qui al marge — 4. C, omet en — 5. O, couertirian: OJ, conuertirien — 6. C, e en pendre (J, apendre) — 7. O, ni nol cal... el comensament — 8. C, lauors dara lenguatges — 9. C, a conuertir lo. En el text potser cal llegir convertirà — 10. O, maynt scrit (V, stat) — 11. C, lo qual conuertiment sera pel mon sentit | tant quen una fe seran tot li home unit (O, humit: V, venit, la e taxada) | la qual may — 12. C, (sense e) aquell sera nostre e per deu departit | e jamay ..; noy sera — 13. J, omet e

tam fortment, que no vol que sia exhibit¹
Deus a far en él miracles pus que tant lan aunit.

XXX

NERMITÁ: en tots temps ama Deus veritat
350 e vol esser per home conegut e amat;
e per so en tots temps ha home libertat
en far be e no mal; e seria forsat,
si en est temps en qui² som no avia potestat
en tractar honrament a Deu, e caritat
a son proxme aver.³ Per qu'eu no són pagat
de so que dit avets: e avets⁴ gran pecat
en so que affirmats que tot hom⁵ es ligat,
en est temps hom no⁶ pot convertir li errat,
ni per Deu no pot esser a sa honor⁷ ajudat.
360 Per quen lo vostre parlar estag⁸ desconsolat.

XXXI

RAMON: molt meyllor sèn⁹ es qui sab retenir
so que ha guasaynat,¹⁰ que anar convertir
los sarrains malvats, con no volen ausir;
per c'a los¹¹ crestians deu hom tant de be dir
de Deu¹² en preïcant, quels fassa Deu servir.
Encara, c'om no sab si be se pot¹³ seguir
danar als sarrains; car poria y¹⁴ fallir,
en tant que hom volguessen destruir;
e so que mays es, que no porien esdevenir¹⁵

1. O, e[r]xibit o e[i]xibit: C, exausit, i omet el vers següent, el sentit del qual no acabam de veure. Potser cal posar coma després d' exhibit i llegir Deus ha a far — 2. C, si en est (O, aquest) temps on — 3. OV, proisma uer: J, proisma uer (O, a ueer) — 4. C, don hauets — 5. C, ens — 6. O, on no — 7. C, per deu pot esser a sonor. Potser cal llegir no pot 'sser a sonor — 8. C, per quen uostre parlar estich — 9. C, seny — 10. O, a guaynat: C, es guasaynat — 11. C, pus no uolon ausir | per que als — 12. C, de deus — 13. V, quom (O, con)... si bes pot: J, chom... si se pot — 14. OV, poray — 15. C, en tant quels uolguessen hom axi destruyr | e aço que mays es no poden deuenir

370 nuyl temps bons cristians, car nos poden partir
de so que an acostumat. Per queus plassa¹ jaquir
vostra ira, e mudats alor² vostre desir.

XXXII

NERMITÁ: si fossen pauc li preïcador
e li clergue seglar³ e li frare menor,
encara⁴ li monge, tant abat e prior,
so que vos en deïts⁵ fóra conseyl meyllor.
Mas car en nostra fe ha mant hom de valor
qui desiren morir per far⁶ a Deu honor
e qui poden abastar e a nos e a lor,⁷
380 per so ay desplaer; car cels qui són major
no fan so que deven en dar de Deu⁸ lausor.
E sils payres convertits no an a la fe amor,
auran ho lurs infants? E deïts⁹ gran follor,
car nul hom no pert si mor per son creador.¹⁰

XXXIII

RAMON: segons que aug dir, mant hom¹¹ es anat
preïcar als tartres e pauc an enansat,
encara als sarraïns:¹² don son maraveyllat
can¹³ axí estats forts en vostra volentat;
car de tot fayt on¹⁴ hom se sia fadigat,
390 e majorment con tantes vets laja 'ssajat;
se deu tot hom partir pus que sia 'ssenat,¹⁵
e si no sen parteyx, fas en¹⁶ tenir per fat.

1. OJ, costumats; C, playa — 2. O, e mudar ayllor (V, aylor: J, millor) — 3. V, li predicador (OJ, presicador) | e li clergue setglar —
4. OV, e encara — 5. V, ce que; C, hauets dit — 6. O, desiran ...
fer — 7. C, bastar a tuyt nos e allor (O, alur: V, nos allor) — 8. C, a
deu — 9. C, (sense e) sils payres ... no han la fe en cor | auranla ... di-
sets — 10. C, res no pert si mor pel creador — 11. OJ, quaug ... home
— 12. C, presicar als sarraïns e han pauch auançat | e encara als tar-
tres — 13. C, con — 14. C, que — 15. C, con vets (V, vaets) que tants
lan assajat | be deu hom departir pus sia assenat (O, saiat ... senat) —
16. C, fas hom

Per queus conseyl, germà, que ajats pietat
de vostre cors meteyx, que tant avets ujat,
e estats en un loc on sia reposat,
e de vostres dampnatges estiats¹ consolat.

XXXIV

NERMITÀ: cel qui vol molt servir e honrar
son bon seynor, no sen deu² per nuylla re laxar,
ni dél a servir nos deuria enujar.

400 **E** car³ en vostre cor ha fretura damar,
no sabets vos meteyx ni altre conseyllar;⁴
car si hom en un temps no pot son fayt acabar,
poràl acabar en altre, si ho sab be menar:⁵
e qui bon fayt comensà no la a comensar,
e sils primers fan pauc, los⁶ altres poran molt far.
Per queus prec per mersè quem lexassets⁷ estar;
car nom par que ab vos pogués res guasaynar,
ans on mays me diets, mays me fayts⁸ entristar.

XXXV

RAMON senfellowí, e no volia ausir
410 lermità, quil pregava con se degués jaquir
de l<o> dol que menava, e comensà⁹ a dir:
«Senyor. Deus gloriós! Ha al mon tal martir¹⁰
com aquest que sostenc, con tu no pusc servir?
Car no¹¹ ay qui majut, com pusca romanir
esta *Art* que mas dada, don tant de bes pot¹² seguir,
la qual tem que sia perduda¹³ après lo meu fenir;
car nuyl hom no la sab be segons mon albir,

1. C, on sia (O, siats) repausat | e dels uostres; V, siats — 2. C, nol deu — 3. C, ne dell be a servir nos deu may enujar | mas car — 4. C, consolar — 5. C, no pot fayt acabar | en altre ho pora far si bel (VJ, bels) sap menar. En el text caldrà llegir 'cabar en els dos casos, i, passim, en altres consemblants — 6. C, omet los — 7. C, que mi lexets (J, lexats) — 8. C, disets; O, mi fayts — 9. C, del gran dol ... començet (V, comencech) — 10. O, a el mon; V, marturi — 11. C, no puix servir | e no — 12. C, tant bes pot — 13. C, ques perdrà

nieu no pusc forsar¹ nuyl hom della ausir.
 A, làs!² Si ellas pert, a tu que poray dir
 420 qui la mas donada per ella enantir?»³

XXXVI

RAMON: li filosof qui foren antigament,
 desta *Art*, que tu as, no agren coneximent;⁴
 per que par que no sia⁵ de gran profitament;
 e si ella fos vera, fóra en lo⁶ comensament
 per los filosofs atrobada; car lur enteniment⁷
 fo pus alt que lo teu. Emperò si eu⁸ ment
 e que lajes aüda de Deu, fas falliment,
 con tems c'après ta mort ella vingua a nient;⁹
 car tot so que Deus dóna ve a bo compliment.
 430 Encara, quels antics, dementre eren¹⁰ vivènt,
 les arts que fayen no agren exalsament,
 enans són exalsades per li altre consequent.¹¹

XXXVII

CONSOLAR se volc¹² Ramon, emperò felló fo,
 can ausí¹³ que l'ermità avia opinió
 que li filosof antic, en los quals fe no fo,¹⁴
 sien estats comensament¹⁵ de tot so qui es bo
 a conèxer Deu, trinitat,¹⁶ e encarnació;
 car nuyl¹⁷ filosof antic no ac opinió
 que en Deu fos trinitat, ni ab¹⁸ hom unió,
 440 ni la obra que Deus ha en sí¹⁹ per producció
 no amà²⁰ ni conec. E dons, per qual rasó

1. O, forçà — 2. C, Ay las — 3. C, comanada; O, enautir —
 4. C, no foren conexent — 5. C, apar no sia — 6. C, car si ... foral
 — 7. C, per ells ... lur (V, luy) entendiment — 8. O, seu — 9. C,
 ualla nient — 10. OV, quels amichs; C, queron — 11. C, que ells
 fasion no agren (O, no eren en gran) estament | ans son ... seguent —
 12. V, vol — 13. C, cant ve (V, vaé, omès que següent) — 14. C, quels
 filosofs antichs en los quals no fo — 15. C, començ — 16. C, conec-
 xent (O, -xant) trinitat — 17. C, omel nuyl — 18. O, en deus; O, e
 ab — 19. C, que ha en sí deus — 20. C, amet

li filosof antic agren mays de visió¹
 en lur enteniment, que aquels c'après só,²
 qui an lig e creensa e esperen resurrecció?³

XXXVIII

RAMON: no pusc far res com⁴ sies consolat:
 entín esta rasó e no sies irat:⁵
 En que nes Deus si lo⁶ mon no es en bo estat?
 car no leva ni baxa⁷ a él quant es creat,
 con sia en sí complit, e no aja⁸ necessitat
 450 de nuylla creatura: don deus esser paguat
 del compliment que Deus ha en sí per sa bontat.
 E tu, fol, estàs⁹ trist, quax si Deus fos mirvat
 per lo mal estament en quel mon as trobat.¹⁰
 Fol! Com no talegres en lo compliment de deitat,
 e que gits¹¹ a no cura tot so qui es creat,
 per so que a ton cor abast Deus no mermat?¹²

XXXIX

NERMITÁ: mal me fa lo vostre consolar:
 per que aquel punt fo fort on vos pusc atrobar;¹³
 e si nó fos qu'eu¹⁴ tem vergoyna e mal estar,
 460 de uy mays en avant ab vos no volgra¹⁵ parlar.
 E doncs,¹⁶ còm podets dir quem pusca consolar
 en veer¹⁷ Deus aunir, no servir ni menbrar
 ni¹⁸ conèxer ni amar? E si be pot bastar
 Deu,¹⁹ per sí mateyx, a mon cor per amar,

1. V, angron; C, dauiso — 2. C, qui pres so (O, son) — 3. C, creença de resurreccio — 4. C, no puix dir res don — 5. C, enten esta (J, estes) raysos ... errat — 6. C, sil — 7. O, bexa — 8. C, complit no hauent (J, hauen) — 9. O, sol estats: V, foll stas — 10. C, es trobat. Serà estorbat? — 11. C, en plena deytat | e gita (O¹ latxà els mots lo compliment i afegí plena al marge) — 12. C, que (O, c'a) ton cor bast deus complit no miruat — 13. C, e fo fort aycell punt on uos poguí trobar — 14. C, que — 15. C, de vuy mays (V, mes) en auant ab uos uolgra — 16. O, omet doncs — 17. O, e latxada? en ueer; C, en ueer — 18. C, omet ni — 19. C, tot deu

no mabasta, car nol vey molt fortment honrar;¹
 e car per tan vils causes lo veyg² tan menysprear,
 estayg³ en desconort, e nom pusc alegrar;
 mas en so que Deus es estag en confortar.

XL

470 **R**AMON: Deus tot quant⁴ fa, tot ho fa justament,
 e si met en infern li malvat discreent,
 no devets per tot so aver desconsolament;⁵
 e car vos sots irat⁶ car Deus fa jutjament,
 es vostra ira⁷ pecat, e fallits malament
 contra Deu, e amats aquels qui falsament
 creon contra Deu e estan desobedient.⁸
 E si en vos fos bo e leyal⁹ amament
 vos forets molt pagat;¹⁰ car Deus dóna turment
 a cels qui tot dia fan ves él¹¹ falliment;
 480 car home qui be am, no fa rancurament
 de so que fa lamat, pus queu fa dretamet.

XLI

NERMITÁ: eu nom duyl¹² per so que fal Senyor,
 ans en tot so que fa lo lou e lo aor;¹³
 mas per so car volria c'om li feés¹⁴ honor
 e que sobre quant es¹⁵ hom li agués amor,
 me duyl e mi complanc, e estag¹⁶ en tristor;
 e car vos no sabets don ve ma greu dolor,
 nom sabets conortar ni donar nuyl secor.¹⁷

1. C, nom basta car nol (O, no) uey ... be honrar — 2. V, (sense e) car; C, uey — 3. C, estich, aquí i en el vers següent — 4. C, tot quant deus — 5. C, desolament. En el text caldrà llegir 'ver — 6. C, airat — 7. C, vostra yra es — 8. C, creen contra uer deu e (V, om. e) stant desobeent (O, amants puntual, abans d'estan) — 9. C, ne leyal — 10. C, seriets pagat — 11. O, ua ell: V, uas ells: J, uas ell — 12. O, no; O, doyll: V, dull: J, duyll — 13. C, lo laus be el aor (O, e la loor, puntual lo: O, ell aor) — 14. O, mans; C, quom li faes (V, fes) — 15. J, omet es — 16. C, duyll molt em complanch (O, complench) e n'estich — 17. C, no saubets (J, nom sabets) ... ne dar negun secor

Per ques bo quem lexets estar en ira e plor,
 e aprenets¹ com siats millor consolador,
 490 car molt pauc en² sabets; e ja li peccador
 per vos mays no valran, car no avets, vas lor,
 caritat, còm Deus sia d<e> éls³ perdonador.

XLII

RAMON: per so car am que en guag estiats⁴
 e que ira ne dolor en uylla⁵ re ajats,
 vos vuyl <a>consolar,⁶ e precvos que aujats:
 Deus sofer que lo mon sia axí malvats,
 per so que mils⁷ pusca perdonar a tots láts;
 car on mays él perdona, mays ha de pietats
 e mays lin cové grat. Per que segur siats
 500 que Deus ha a son poble tan alta⁸ caritats,
 que⁹ quax tots los homens del mon seran salvats;
 car si mays non eron los¹⁰ salvats quels dampnats,
 la sua mersè seria¹¹ sens gran caritats:
 per quen la gran mercè de Deu siats¹² consolats.

XLIII

NERMITÁ: tot dia m¹³ tenits en parlament,
 e nom lexats membrar mon¹⁴ angoxós turment,
 e fayts ho¹⁵ per ço que git a ublidament
 lira el desconort don me ve languiment;
 mas res no acabats, e fayts avocament
 510 mays de gran pietat que de gran jutjament.
 Per quen aysò¹⁶ errats, car en Deu egalment
 estan jutjar e¹⁷ perdonar, segons ordenament

1. C, e en plor | e apendrets — 2. C, fort pauch ne — 3. C, dells gran — 4. C, cor am ... gaug stiats (V, siats) — 5. C, ne dol (V, e dol: J, e dolor) en nulla — 6. C, uull be consolar — 7. C, que ell mils (O, mills) — 8. O, gran — 9. C, que en — 10. C, no eren (VJ, eran) li — 11. C, seria sa merce — 12. C, uos — 13. C, tot dia me — 14. O, laxets membrar en mon — 15. O, fayt so — 16. C, axo — 17. C, son jutjar e (aquesta e sembla sobrerera)

de les sues vertuts; car nulla no consent
 quen la sua justícia sia¹ nuyl minvament;
 per quen deu peccador aver gran espavent.
 Per que eu no plor mas car no ha Deus honrament.²

XLIV

RAMON: aquels homens qui són predestinat,
 cové per fina forsa que éls sien³ salvat;
 car si no ho eren, porí' esser⁴ mudat
 520 lo saber que Deus ha, en contrarietat;
 lo qual mudament no està en possibilitat,⁵
 car si estar hi podia, no seria acabat
 lo saber que Deus ha, ans seria mermat;⁶
 e car està complit, siats, doncs, consolat
 en lo seu compliment, contral qual fayts pecat
 en quant nous conortats en so qui's ja⁷ jutjat
 e, per la volentat de Deu, enaxí autrejat⁸
 com ho sab son saber eu fa ver⁹ veritat.

XLV

NERMITÁ: si vos fossets home qui fos letrat,
 530 mils sabriets¹⁰ parlar dome predestinat,
 e no agrets¹¹ en oblit de Deu sa libertat,
 la qual ha en sí meteyx¹² e en quant ha creat,
 per la qual a home ha dada¹³ libertat
 con lo vuylla molt servir, sens que no sia¹⁴ forsat,
 con Deus sia tan bo ques deu servir de grat;
 lo qual servir no pot¹⁵ si de necessitat
 per hom predestinat fos servit e amat,

1. C, quen sa justícia aja — 2. C, per que deu ... spavent | e es ço per queu (O, que) plor car no ha honrament — 3. C, per gran força que ells sion (J, sien) — 4. C, eron poria (O, porria) esser — 5. C, en lo qual ... no sta possibilitat — 6. C, e seria minuat — 7. O, nos conortats en so que sia — 8. C, e per uoler ... oltreiat — 9. OV, en fauer — 10. C, si fossets home prou be letrat | mils saberets — 11. C, ne agrets — 12. C, en si leix — 13. C, ha a hom donada — 14. C, col (V, quol) uulla molt servir no (O, non) quen sia — 15. O, no pot esser

e fóra hom salvat sens que no fóra¹ jutjat;
 car judici no pot esser senes² libertat,
 540 ni libertat no³ costreyn precís ni predestinat.

XLVI

RAMON: si en vos fos molt gran speransa,
 si tot lo mon està en molt greu balansa,
 del seu mal estament no agrets malenansa;
 car Deus, qui es tot ple de gran pietansa,
 aportarà lo mon, en breu, en bonansa
 tan gran, que cascú home n aurà⁴ alegransa.
 E c'aysò sia ver ajats hi fiansa,
 per so car Deus donà a home⁵ comensansa
 ab mersè e bontat, qui an⁶ sa semblansa;
 550 e si vos per aysò no lexats tristansa,⁷
 no aurets en bontat ni mersè,⁸ confiansa,
 e serets contra Deus e la sua amistansa.⁹

XLVII

NERMITÁ: ans quel mon sia en bo estament,
 serà fayt a Deu molt vituperament.¹⁰
 Encara, que no veyg far nuyl cadenament¹¹
 con lo temps sia prop; car so que en cort present,
 el papa els cardenals no ho prenon mantinent,¹²
 ans ho van alongan; per que nay¹³ marriment
 tant, que no pusc aver negú consolament;
 560 car so qu'eu los present, mostra tot¹⁴ clarament
 lordenament del mon, quis pot far en¹⁵ breument,
 e nou tenen a re, ans sen fan gabament,¹⁶

1. C, saluat e no fora (en el text, serà fos?) — 2. C, sens — 3. C, sense no — 4. C, tant que cascun home (J, hom) ne (V, no) haura — 5. O, hom — 6. C, que ha en — 7. C, la tristança — 8. C, ab bondat merce ne — 9. O, sua mistansa — 10. C, al uer deu molt gran auilament — 11. C, ordonament — 12. C, lo (O, al) papa els (J, e los) cardenals nom (O, no [o]: V, no) prenen — 13. C, don ay gran (V, omet gran) — 14. O, tan — 15. C, molt — 16. C, e nou (O, no = no o?) tenon ... gaubament

con siu fés¹ home fat qui parlàs follament;
per que daytals homens ay desperament.²

XLVIII

CONSI^RA leremita si per res poria
aconortar Ramon, qui tan fort playnia;³
e dix⁴ a Ramon que sancta Maria,
e que ab ella⁵ cascuna gererchia
dels àngels pregavon, e de nuyt e de dia,⁶
570 a Jhesu Crist son fil, que per mersè li sia⁷
quen breu donàs al mon ordenament e via,⁸
en é^l onrar, servir. Per que asò us⁹ deuria
consolar, Ramon; car Crist¹⁰ tota via
fa so don es pregat per sa mayre pia,
per los àngels els sants; per que en aysò sia
trastot vostre conort, e gaug en nos estia.¹¹

XLIX

NERMITÁ: can consir que la dona de amor,
dona de valor, de just e peccador,¹²
e. cascu dels sants pregon¹³ nostre Seynor
580 con tot lo mon fassa a Jhesu Crist honor,
e veyg que lo mon li fa tan gran¹⁴ desonor,
adoncs cuyt morir dira e dolor;
car tant són¹⁵ indigne li malvat peccador,
que Deus nos sosté que negú prec¹⁶ per lor;
e enaxí lo mon roman en sa error

1. C, con seu (V, quan sen) fos — 2. C, desesperament — 3. C, a ramon; O, playa: O, planya — 4. C, per ço dix — 5. C, e ab ella ensemps — 6. C, dels angels e los (O, els) sants preguen nit (V, nuyt) e dia — 7. C, merce sia — 8. C, que en breu do al mon; O, ordonament uia — 9. C, en si honrar; O, per casous (O, cous: V, quous) — 10. C, uos consolar ... car ihesuxrist — 11. C, per queus prech ço (O, que n ayso) sia | conort uostre e gaug ab uos duy mays (J, mas) stia — 12. C, e dona ... de just de peccador — 13. O, prega: VJ, preguen — 14. C, quel mon li fa tanta de — 15. C, adonchs en cuyt ... e de dolor | e car son tant — 16. C, que deus quaix no sosté que hom prega (V, prega): O¹ afegí quax abans de negú

e quax no es qui de Deu vuylla donar lausor,
ans lausa si meteyx, son fil e son auctor.¹
E doncs, qui deuria aver gaug, mas tristor?²

L

RAMON: a mi no par siats hom pacient,
590 per so car per re no volets consolament.³
E com no membrats Job, qui ac tant perdiment⁴
e qui en sa persona suffri⁵ tant de turment,
e esdévenc si paubre que no⁶ ac nient?
Emperò consolàs, e vos per re vivent
nous volets consolar, e estats sanament,
e avets eretat deners e vestiment,
infants e daltres causes⁷ don hom ha paguament;
e cor a Deu no plau⁸ home impacient,
no sosté que per vos vengua a compliment
600 lo seu fayt que menats, ni aja⁹ honrament.

LI

NERMITÁ: no es molt si hom es consolat¹⁰
en perdre infants diners e eretat¹¹
e en estar malaute, pus c'a Deus ve de¹² grat.
Mas, quis pot consolar¹³ que Deus sia ublidat,
menyspreat, blastomat, e tam fort ignorat,
com¹⁴ de tot so sia Deus fortment despapat?
Encara, que no sabets com eu soy menyspreat
per Deu, tantas vets maldit e blastomat,¹⁵
e en peril de mort, e per barba tirat,

1. V, auctor (= auçtor) — 2. C, (sense e) donchs qui deuria hauer null gaug (V, gau) sino tristor — 3. C, car no per re; O, uolets auer consolament — 4. C, remembrats job (V, Jop) qui tant fo perdent — 5. C, sostench — 6. C, tan paubre (J, pobre) quen si no — 7. J, coses — 8. C, plats — 9. C, menats que haja — 10. O, desconsolat — 11. C, sos infants diners o heretat — 12. C, malalt pus que a deu uen (V, qua deu ve) — 13. O, mays; C, quis consolarà — 14. C, e com — 15. C, encar (V, enquer)... com eu suy menyspreat | per deu ferit mal dit e greument blastomat

610 e per vertut de Deu pacient son¹ estat;
 mas que Deus en lo mon sia tam pauc honrat,²
 no es hom en lo mon qui men feés³ conortat.

LII

RAMON: segons quem par, tu fas tot ton poder
 con Deus per tot lo mon honor pogués aver;
 per que Deus⁴ ten deu aytant de grat aver,
 con sil fayt se complia. Per quet deurà valer
 aysò a consolar e ton dol remaner;⁵
 car mèrit nas molt gran, e pots naver⁶ esper
 de molt gran guasardó, e gita noxaler⁷
 620 lo falliment dels altres c'a Deu⁸ fan desplaer,
 e alegrat⁹ en tu e en ton captener,
 e no sies trop forts en so que vols aver
 ni per¹⁰ so car los altres no fan a ton voler;
 e a tu abast Deus per amar e temer.

LIII

NERMITÁ: no es hom creat principalment
 per so que aja gran gloriejament:
 ans ho es per tal¹¹ que Deus aja gran honrament
 en lo mon per son poble. Per qu'eu no son¹² jausent
 si ay gran guasardó, ni no estayg¹³ dolent
 630 si nay pauc, car no es daysò¹⁴ mon comensament;
 ans es tota ma ira, mon dol, mon marriment,¹⁵
 car no es en lo mon fayt un tal¹⁶ ordenament
 con Deus fos honrat amat¹⁷ per tota gent,
 e que tot hom fos en via¹⁸ de salvament.

1. VJ, suy — 2. C, deus sia l mon tan pauch grayt honrat — 3. O, ne es; C, fes — 4. C, deus just — 5. C, romaner — 6. C, nauras gran; O, naue — 7. C, gita a no caler — 8. C, dels folls qui a deu (O, deus) — 9. OJ, alegret — 10. C, en — 11. C, gran merit e gloriejament | ans es (J, om. es) per ço — 12. V, el mon; C, suy — 13. O, manca gran; C, estich — 14. C, es ço (V, son) — 15. OV, e mon dol marriment: J, mon dol e marriment — 16. C, fayt tal — 17. C, fos mays amat e honrat — 18. C, hom (J, home) fos en fe

E car vos me volets dar¹ consolament
de so don nos pot dar, parlats me per nient.

LIV

RAMON: qual es lo fayt, que vos tant desirats,
per lo qual en lo mon fos Deus tant fort honrats?
car poria esser quen lo fayt no siats,
640 e c'altre sia lo fayt, que vos no procurats,²
per lo qual lo mon sia a bona fi menats;
car si altre es lo fayt, per nient trebaylats,
e poriets trebaylar, si mil ans viviats,
que ja vós no venriets a so que volriats;³
car hom no pot complir fayt on es desviats.⁴
Per queus prec que lo fayt clarament me digats,
e que amdós vejam sil fayt on vos estats⁵
es aquel per que Deus pot esser mays amats.

LV

NERMITÁ: la manera con Deus fos mays amat,
650 ja la vos ay contada, si beu avets⁶ membrat:
so es, quel papa agués mant home letrat,
qui desiràs per Jhesu⁷ esser marturiat,
per so que per tot⁸ lo mon fos entès e honrat;
e que cascú⁹ lenguatge fos mostrat,
segons que a Miramar ha estat ordenat,
e ajan consciencia qui ho¹⁰ ha afollat!
encara, c'al passatge fos lo deè donat¹¹
de tot quant posseixen li clergue el prelat;¹²

1. C, uolets (O, uoles) donar — 2. C, e que altre sia al fayt que procurats — 3. C, e podets treballar si mil anys viviats | e no uendrets (J, uendriets) a fi daço on treballats — 4. C, fayts hon es dampnitats — 5. C, ab duy; O, nostats o uostats — 6. C, ja laus he (V, hay) recomptada si be hauets — 7. C, mant ualent hom letrat | qui uolguesson (O, volguessen) per deu — 8. C, quen (V, que) tot — 9. C, e a cascun daquells — 10. C, e consciencia (O, continancia) naja qui ho (V, quiu) — 11. C, e ques fes lo passatge el dese hi fos dat — 12. O, posseixen: OJ, posseysen; V, possehien; OJ, e li prelat

660 e c'asò¹ tant duràs, tro que fos conquistat
lo Sepulcre. E daysò libre² nay ordenat.

LVI

NERMITÀ: encara es³ altre ordenament
lo qual seria al passatge gran anantament,
e a destruir la error de la gent:⁴
que lo papa feés que a reuniment
venguesson los scismàtics, per⁵ desputament,
del qual desputar:⁶ avem fayt tractament;⁷
els scismàtics cobrats, qui son mant hom⁸ vivent,
no es⁹ qui pogués contrastar malament
a l'Esgleya, per ferre ni per nuyl argument;
670 e que del Temple e l'Espital fos fayt¹⁰ un uniment,
e que lur major fos rey del sant Muniment;¹¹
per que a honrar Deus no say pus alt¹² tractament.

LVII

CONSIRÀ Iermità si Ramon deya veritat,
e emfre¹³ sí meteyx esteç molt apensat,
e no poc atrobar pus profitós tractat
que cel que diu Ramon; don li pres pietat,
e penedís molt fort con tant lac trebayllat,
e volc esser ab Ramon¹⁴ trist e desconsolat,
e pregava Ramon¹⁵ que li fos perdonat,

1. C, e ayçò — 2. C, (sense e) dayço libre. Alludeix, sembla, al llibre del Passatge esmentat en el vers 285, i dissortadament perdut — 3. C, es encara — 4. C, qui sera al passatge molt gran e mantinent (O, matinent) | a destruir l'error on esta manta gent — 5. C, que a son uniment | venguesson scismaticchs per gran — 6. OV, del qual bo (V, bon) disputer: J, del bo disputament — 7. Aquest tractament creim que es la Disputació dels .v. savis publicada l'any anterior contra els cismàtics grecs, nestorins i jacobins. També havia escrit, en la primera època de producció, el Llibre del Sant Esperit contra els grecs — 8. O, tans homens — 9. C, es hom — 10. C, e del temple e espital (V, e spital) fos fet — 11. O, del moniment — 12. C, say tal — 13. O, emfre: C, e entre — 14. C, (sense e) ab ramon uolch esser. En el text caldrà llegir 'sser — 15. C, e pregal caramente

680 en plorant suspirant, e dix: A, veritat
 devoció caritat! E vas on es anat
 lo grat¹ que a Deu deuria esser donat?
 Can Ramon viu lermità c'ab él sera 'cordat,²
 adoncs lo va baysar: ensems an³ molt plorat.

LVIII

RAMON, dix lermità: còm poriem mover
 lo papa els⁴ cardenals, e lo fayt obtener?
 car en tan noble fayt vuyl tots temps remaner,⁵
 e a él a tractar vuyl far tot mon poder,
 car fayt es on lo mon⁶ porà molt mays valer;
 690 e car eu ans nol vi, ayne molt gran desplaer,
 car si eu ans lo vis,⁷ res nom pogra tener
 qu'eu no apreses arabesc⁸ e lo vostre saber
 per anar als sarraïns e la fe⁹ mantener
 senes paor de mort, e gran¹⁰ plaer aver
 en morir per Jhesú¹¹ honrar e car tener,
 car mays¹² val per él morir que per sí vida aver.

LIX

NERMITÁ: eu son làs¹³ daquest fayt a menar
 en la cort, pus noy puys¹⁴ nulla re acabar;
 e si vos voliats en la cort procurar
 700 aquest fayt de Jhesú¹⁵ e vostre poder far
 en la cort longament, be puria estar
 quel fayt vengués a fi si us volien¹⁶ escoltar
 lo papa els cardenals; si no, que quax juglar
 vos feyesets¹⁷ en la cort, e los .C. noms cantar,

1. C, e caritat e uays hom (J, on) es anat | lo bo grat — 2. C, quant ramon lermita uiu ab si (O, axi) acordat — 3. OV, ha — 4. O, e los — 5. C, romaner — 6. C, es per que lom — 7. C, e car abans ... molt (O, mol) gran desplaer (llegeixi's despl'er) | car si ans lagues uist (O, nol talxat [lo] uis) — 8. C, que no prengues arabich — 9. C, per la fe — 10. C, sens; O, grant — 11. C, ihesus — 12. O, mes — 13. C, suy; V, llas — 14. OJ, puix; V, pux — 15. C, ihesu-xrist — 16. C, uolen — 17. O, fossets: VJ, fessets

los quals ay¹ fayts de *Deu* e posats en rimar
per ço quels hi cantàs e parlàs² sens duptar;
mas nou ay³ de conseyl, per so que meynsprear
no fassa⁴ los meus libres, que *Deus* ma fayts trobar.

LX

RAMON: s'eu en la cort estayg,⁵ vos, on irets?
710 ni per que ab mi en la cort no⁶ procurarets
lo fayt de *Jhesu Crist*, pus que mogut lavets?
ni si hom vos escarneyx, e vos en quèn serets?
Vos manats⁷ a mi far so que far no volets;
per quem par quen est⁸ fayt nin altre no valets.
Mas anem a la cort, e en res no dubtets,
e no siats daquels qui dion:⁹ *Seynors*, fets
so que éls no farien. Per que¹⁰ dasò devets
esser envergoynit, e scusa no avets,
720 ans fayts ypocrisia, de qui¹¹ pecat avets,
el be que avets fayt per vergoyna¹² perdets.

LXI

NERMITÁ: eu prepòs¹³ als sarraïns tornar
per so que a la fe los pusca aportar;
on vayg sens paor de mort, que fa pus greu¹⁴ portar,
que vergoyna sofrir per *Jhesu Crist* honrar,
la¹⁵ qual en res no tem, ans la deu hom amar.
Mas per so que ma *Art* no fassa meynsprear
en tenir la manera que tenon li juglar,
encara, quen altre loc creu mays de be far,
per que no prepòs ara a cort¹⁶ retornar.

1. OV, ha: J, hays — 2. OJ, cantets e parlets; V, cantés e parlés — 3. O, non ay: O, nou he: J, no ho hay — 4. C, faès — 5. C, si eu ... estich — 6. C, ne per que lay ab mi uos no — 7. C, mandats — 8. O, estat? — 9. OV, dison: J, dien — 10. O, omet que — 11. C, que — 12. C, e lo be ... per uergonyal — 13. C, eu ay prepaus — 14. C, e uayg sens paor (*llegeixi's p'or*) ... qui fa pus greu (*serà leu?*) — 15. O, lo — 16. C, encar (V, enquer) quen altre loch crey ... a far | per que (*serà per so?*) ades no prepos a la cort

730 E car vos tan forment me volets encolpar,
pot esser queu fassats per vos a escusar
a venir a la cort; per queu lexem¹ estar.

LXII

PENEDís lermità car² ac Ramon reprès,
e dixli, que per so que ab él en cort stegués,³
lavia tan fortment enaxí escomès.
Ramon, dix lermità: dos ans, prepòs,⁴ o tres
a estar en la cort, sotsposat⁵ que no res
hi fassa; mas après prepòs que eu tengués,⁶
per lo mon sà e llà, a prelats e marquès
740 religioses e reys, e fer so que pogués
en menar aquest fayt que mavets⁷ escomès.
Mas volgra⁸ quen mon loc altre en cort estegués,
e que enaxí, un tal cercle sen feés,
tro que aquest fayt en la cort se presés.⁹

LXIII

NERMITÀ, dix Ramon: be avets consirat;
car per aytal cercle¹⁰ pot esser acabat
lo fayt, qui es tam bo a crestianitat.¹¹
E digats sà e là, a rey¹² e a prelat,
que sil fayt tost nos pren, que ja es ordenat
750 per sarrains, quels tartres a él sion¹³ girat,
e ja nan¹⁴ convertits una gran quantitat;

1. C, al anar a la cort; J, lexam — 2. O, penis; C, com — 3. C, cab (J, quab) ell ... estés — 4. C, ayns prepaus — 5. V, sotsposant — 6. C, mi faça ... prepaus que eutengues (O, eutengues = ho tengues?). En C manquen els versos 739 i 740. En el text potser caldria desplaçar el vers 741 i fer-lo el 739, esmenant la lliçó així: ... que entengués (lliçó de C) | en menar aquest fayt, que mavets escomès, | per lo mon sà e llà, a prelats e marquès | religioses e reys, e fer so que pogués — 7. C, don mauets — 8. O, uolria — 9. C, e que tot enaxí (O, quenaxí) un tal clergue sen fes (V, faes) | tro que aquest gran fayt a la cort se preses — 10. C, clergue — 11. C, ques bo e gran a la xrestianitat — 12. C, reys — 13. C, pels sarrayns quels (V, an els) tartres a ells se son — 14. V, ia han

els tartres, convertits en sarraïnitat,¹
 leu poran destruir quax tota cristianitat,²
 en tant, que no serà cristià qui aja regnat,
 ni negú prelat aurà caval sejournat.³
 Vejats doncs, nermità, lo mon a quès⁴ tornat.

LXIV

760 **R**AMON, dix l'ermità: fort volria saber
 per qual raó Deus se pot enaxí⁵ captener
 del mon, qui es seu el gita non chaler,
 ni la sua⁶ bontat, com ho pot sostener
 que tans peccadors vajan⁷ en infern mal aver.
 Per queus prec, Ramon, que men digats vostre saber;
 car on mays men direts, mays en sabray retrer,⁸
 e lo fayt quem liurats mils poray mantener.
 Car pus quel mon fo⁹ fayt tro ara, a mon parer,
 si es un home¹⁰ salvat, mil ne són en doler
 en infern per tost temps. E assò, cos pot fer
 que l'Esgleya ni hom no hi fa son¹¹ poder?

LXV

770 **N**ERMITÀ: jaus ay¹² dit, si be vos pot membrar,
 que Deus mays creà hom per sí servir e honrar,¹³
 que per so que¹⁴ hom agués gloriejar.
 E car hom no està en la fi de¹⁵ crear,
 en quant mays desira a sí meteyx procurar
 salvació, que a Deu honor¹⁶ e be estar,

1. C, en (O, a) lur sarraynat — 2. C, destruir quaix tot (O, destruir tota) xristiandat — 3. C, xristia ab regnat | ne null ... caual gras sojournat — 4. OJ, en ques — 5. C, se uol deus axi — 6. C, lo qual es seu e gital a no caler | de la sua — 7. C, tant peccador ua — 8. C, per que ious prech ... que men digats (en el text, serà quem digats?) lo uer | ... me direts mays sabray (O, sabre) retener — 9. O, pus que lo mon fo: J, puy quel fos (OV, també fos) — 10. C, hom — 11. VJ, tot son — 12. OJ, jaus he: V, yous hay — 13. O, seruir honrar — 14. C, que en — 15. O, de fi — 16. C, per a si. procurar | saluacio que deu honrar

per aysò aytal hòme no pot en gracia¹ estar,
ans està en pecat assís en labissar.²

Per que lo mon se pert, e nos vol despertar,
e jens³ nom marvel si Deus nol vol amar,
ni si lexa⁴ demoni en lo mon tant mal far,
780 per so que⁵ del tort que pren se pusca fort venjar.

LXVI

L^{ERMITÀ} e Ramon preseren⁶ cumiat,
e amdós en ploran se son baysat e abrasat,⁷
e cascú dix a laltre c'a Deu fos comanat
e en oració lu per lautre menbrat.

Al partir se sguardaren⁸ ab molt gran caritat
pietat e dolor, cascú ajenollat,
e cascú senyà laltre e ac agraciat.⁹

La un se¹⁰ partí del altre ab mant suspir gitat,
car may¹¹ no preposaven que fossen assemblat
790 en est mon, mas en laltre, si a Deu ve de grat.
E can cascú del autre se fo un petit¹² luynat,
tant tost fo lun per laltre molt fortment desirat.¹³

LXVII

L^{ERMITÀ} remembrà lo trebayl e l'afan¹⁴
en que Ramon avia estat en mant an;¹⁵
encara,¹⁶ ques metia en peril qui's molt gran:
al cel levà sos uyls, mans juntas, ajenoyllan,

1. C, e per ayço aytal hom no pot en grat — 2. O, e assí es labissar (C, abissar) — 3. C, ges — 4. V, lexa lo — 5. C, per que — 6. C, prengueren — 7. C, e son se (J, se son) en ploran (el mot amdós del text ens sembla sobrer); O, enbraçat — 8. O, guardaron: V, guarderon: J, guarderon — 9. C, e ab lo genoll (V, ginoll) ficat | cascun senyet (V, senyech) laltre e puis agraciat (J, ha graciat) — 10. O, lo uns: V, lo vn se: J, lo hus — 11. OV, may: J, manca — 12. O, e quant la .j. del altre se fo vn poch: V, e cant la vn ... un pauch: J, en quant lo .j.j. poch (la llicó del text potser ha d'esser de l'altres fo un petit) — 13. C, foron cascun per laltre desirat (V, desijat) — 14. C, remembret ... el afayn — 15. C, estat trist en (V, om. en) mant ayn — 16. OJ, e encar: V, e enquer

ab pietat¹ e amor a Deu dix en ploran:

O, Deus humil piadós!² per mersè vos deman
c'ab vos sia Ramon, tant quel gardets³ de dan.

800 A vos, Deus poderós, mon⁴ amic Ramon coman;
e al mon trametets homens c'ajen talan
a morir per vostra amor, e qui vajan⁵ mostran
veritat de la fe, per lo mon preïcan,
segons que Ramon ho va ja⁶ comensan.

LXVIII

CAN Ramon remembrà⁷ la molt gran tempestat
en la qual longament ac estat tabuxat,⁸

e menbrà lermità c'a ella⁹ sera dat,
adoncs plorà¹⁰ molt fort, e ac dél pietat,
e dix a Jhesu Crist, mans juntas, ajenoyllat:¹¹

810 O, vos, ver deus e hom, per qu'eu¹² ay trebayllat
com per tot lo mon fossets¹³ conegut e amat!
Si a dretura plau que vos men ajats grat,
plasiaus que lermità ne sia¹⁴ remunerat,
pus que ses mès tam fort en ma societat,
e fayts per él complir so on ay pauc enansat,
e a mi ajudats enansar cristianitat.¹⁵

LXIX

FENIT es lo DESCONORT que Ramon ha escrit;
e en lo qual lordenament del mon¹⁶ ha dit
e en rimes posat, per so¹⁷ que no soblit;

1. C, junctes genollan | ab gran zel — 2. C, A deu gran piadors (J, piados) — 3. C, quab uos (O, omet vos) ... e quel guardets — 4. C, omet mon — 5. C, quajon (V, que hagen) talan | de mort ... e que uajon — 6. C, que ja ramon ho ua be (Oⁱ?, ouara = ho va 'ra) — 7. C, quant ... remembret — 8. O, aestat *corregit* acstat: J, es estat; V, tabuxat — 9. C, menbret ... qui a ell — 10. C, ploret — 11. C, juntes genollat (O, jon-) — 12. C, per qui eu — 13. C, fossets per lo mon — 14. C, playaus que lermita sia (*serà* que lermitan sia?) — 15. C, ço en quay poch auençat | ... a (V, *sense* a) auançar xristiandat — 16. C, e (O, *sense* e) en lo qual del mon lordenament — 17. C, pausat per tal

820 car poria esser que molt¹ home ardit
 se meta² en lo fayt, tro que sia complit
 so que³ ha Ramon al papa requerit.
 Car si per lo papa lo fayt es stabilit⁴
 e que cascú de sós frayres⁵ hi ajan consentit,
 poran esser del mon tot li mal departit,⁶
 e tot lo mon serà a Deu tant abellit,
 que a la fe romana⁷ no serà contradit.
 Aquest DESCONORT coman al⁸ Sant Spirit.

¶ Aquest DESCONORT fo fet en la cort de
 Roma, e canta s en lo sò de Berart.⁹

1. C, mant — 2. O, metria: VJ, metra — 3. C, ço que tant —
 4. C, sera stablit — 5. O¹, e que los cardenals: C, e que li cardenal
 (*en el text potser sobra el que*) — 6. O, del mon tot lo mon departit (J,
 despartit) — 7. O, ca la fe; C, xristiana — 8. C, aquest bell desco-
 nort do al — 9. C, ¶ ffo fet a gloria e a lahor (J, e a honor e lahor)
 de nostre senyor deu en l'ayn M.CC.lxxx.v. (V, mil docents vuytanta
 sinch: O¹, M.CC.lxxxx.v.). *La discrepància de l'incipit i l'explicit*
del DESCONORT, en les dues families de mss., creim que es, si més no, un
indici vehement de que son apòcrifs.

DEL CANT DE RAMON

SIGLA

- 5 S = Ms. del Col·legi de la Sapiència (Mallorca), del s. XIVe, base de l'edició.
- 11 A = Ms. de la Biblioteca de la família Aguiló (Palma), s. XIVe - XVe.
- 18 V = Ms. *lat.* 9344, de la Bibl. Vaticana, s. XVe.
- 21 L = Ms. *Add.* 16.430, del British Museum, s. XVe.
- 24 J = Ms. 17/1 de la Biblioteca del Convent de St. Isidor (Roma), s. XVe.

El CANT DE RAMON també es troba en els manuscrits 13, 15, 25, 28 (fragment), 33, 34, 35, 37.

SON creat a esser mes dat
a servir Deu, que fos honrat,
e son caüt en mant¹ peccat
en ira de Deu fuy pausat.

Jhesús me venc crucificat:
volc que Deus fos per mi amat.

¶ Matí ané querre perdó
a Deu, e près² confessió
ab dolor e contrició.

10 De caritat oració³
esperansa devoció,
Deus me fé⁴ conservació.

¶ Lo monestir de Miramar
fiu a frares Menors donar
per sarrayns a preïcar.
Enfre la vinyal fenolar⁵
amor me près:⁶ fém Deus amar
enfre sospirs e plors estar.

¶ Deus Payre, Fil, deus Espirat,
20 de qui es şancta Trinitat,

AV, man — 2. SL, he p es: AVJ, e pris — 3. J, e oracio —
4. VJ, feu (V, la u tatxada) — 5. J, vinya el fenollar (V, fonollar)
— 6. J, pris?

tracté com fossen demostrat.
 Deus Fill del cel es devalat:
 de una verge està¹ nat
 deu² e home, Crist apelat.

¶ Lo mon eran³ dampnació:
 morí per dar salvació
 Jhesús, per quil mon creat fo.
 Jhesús pujàl cel⁴ sobrel tro;
 venrà jutjar⁵ li mal el bo:
 30 nó valran plors querre perdó.

¶ Novel saber ay atrobat:⁶
 pot nom conèixer veritat
 e destruir la falsetat.
 Sarraïns seran batejat,
 tartres, jueus, e mant errat,⁷
 per lo saber que Deus ma dat.

¶ Pres ay⁸ la crots: tramet amors
 a la Dona de peccadors
 que dela maport gran secors.⁹
 40 Mon cor està casa¹⁰ damors
 e mos huyls fontanes¹¹ de plors:
 enfre gaug estag¹² e dolors.

¶ Son hom veyl paubre¹³ meinspreat;
 no ay ajuda dome nat
 e ay trop¹⁴ gran fayt emparat;
 gran res ai de lo mon sercat;¹⁵

1. V, es stat: J, es estat — 2. J, deus — 3. AVJ, era en — 4. J, cels — 5. A, ueura (J, uendra) jutgar — 6. V, trobat — 7. A, erat — 8. L, yay — 9. L, grant: V grans (*la s talxada*); AJ, socors: V, succors — 10. S, cara: L, cara (*corregit casa*) — 11. J, fontane — 12. L, guag estig (VJ, estaig i estayg) — 13. A, som; J, pobre — 14. S, trob — 15. AVJ, del mon cercat (A, cerquat)

mant bon exempli¹ ay donat;
poc son conegut e amat.

¶ Vuyl morir en pélec² damor.

50 Per esser gran non ay paor
de mal príncep³ ni mal pastor.
Tots jorns consir la desonor
que fan a Deu li gran senyor
qui meten lo mon en error.

¶ Prec Deus trameta missatjers⁴

devots sciens e vertaders,⁵

a conèxer que Deus hom⁶ es.

La Verge on Deus hom⁷ se fes

e tots los sants dela sotsmès

60 prec quen ifern⁸ no sia mès.

¶ Laus honor al major senyor,

al qual tramet la mia'mor⁹

que dél reeba resplandor.

No son digne de far honor

a Deu: tan fort¹⁰ son peccador,

e son de libres trobador!

¶ On que vaja cuyt gran be far,

e a la fi res noy pusc¹¹ far;

per que nay ira e pesar.

70 Ab contricció e plorar

vuyl tant a Deu mersè clamar,

que mos libres voyl¹² exalsar.

1. AVJ, exempli — 2. V, e pelech — 3. S, princeb — 4. AV, missatges: L, missadgers — 5. A, uerdaders — 6. AVJ, home — 7. V, home, (la e tatxada) — 8. AVJ, infern — 9. J, tramit; AVJ, amor — 10. V, tant [fort]: J, tant forts — 11. V, [res] noy puch (A, també puc): J, noy puch res — 12. AVJ, vulla: L, voyle

¶ Santetat, vida, sanitat,
gaug, me do¹ Deus, e libertat,
e gartme² de mal e peocat.

A Deu me son tot comanat:
mal esperit ni hom irat
no ajen en mi potestat.

¶ Man Deus als cels els³ elements,
80 plantes, e totes res vivents,
que nom fassen mal ni tormens.⁴
Dom Deus compayons⁵ conexens,
devots, leials, humils, tements,
a procurar sos honraments.

¶ *Laus et honor essencie Dei et diuinis personis et dignitatibus earum. Et recordemur et amemus Jhesum Nazarenum,⁶ et Mariam virginem⁷ matrem eius.⁸*

1. J, don — 2. ALVJ, quart me — 3. V, e als — 4. LVJ, turments — 5. L, don deus; VJ, companyons — 6. ALV, natzarenum — 7. J, manca virginem — 8. SL, afegeixen Laus tibi sit xriste quem liber explicir iste

1018

DICTAT DE RAMON

I

COMENT DEST DICTAT

SIGLA

- 14 R = Ms. *Ripoll. 129*, de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (Barcelona), s. XIVe, fragmentari.
- 17 I = Ms. 1/103 del Col·legi de St. Isidor (Roma), s. XVe, bàsic del **COMENT**.
- 18 V = Ms. *Vat. lat. 9344*, de la Biblioteca Vaticana, s. XVe, bàsic del **DICTAT**.
- 24 J = Ms. 1/77 de l'esmentat Col·legi de St. Isidor, s. XVe, fragmentari.
- e = Edició Rosselló (Palma, 1859).
- [] = Afegits del mateix copista.
- < > = Addicions de l'editor.

Contenen el **DICTAT** sol, els mss. 18 (V) i 24 (J) esmentats, més els 15, 33, 35 i 37. El **COMENT**, inèdit i gairebé desconegut fins ara, només es complet en el ms. 17 (I), i en tenim a més el fragment de R.

En el **DICTAT**, generalment només anotam les variants de J i alguna de e, ja que en el **COMENT** haurem de repetir el text amb la lliçó de I i les variants del fragment de R.

A conèxer Deu en lo mon
comença l¹ DICTAT DE RAMON

cells qui dihen² que provar
hom no pot la fe, ni donar
null necessari argument,
volem donar ensenyament
de .vij. articles principals,
los quals, per rahons³ naturals,
provam per nous començaments,
10 qui mostren inconvenients
esser en Deu sens unitat,
sens trinitat, sens encarnat,⁴
sens crear, sens resuscitar.

¶ Encara⁵ volem demostrar
Deus esser de necessitat.
Emperò est nostre DICTAT
requer⁶ haver ensenyador,
qui mostre⁷ la força major
qui està⁸ per los conseqüents

1. V, comença lo — 2. J, dien — 3. (IR, raho) — 4. V, encarnar
— 5. V, (sense calderó) encaras — 6. V, raquer — 7. V, mostra : J,
monstre — 8. V, sta

20 qui ixen dels antecedents,
 nous començaments appellats.
 Comensem donchs ab la clardats¹
 del Sant Spirit gloriós,
 qui compleisca nostres rasós
 e enlumín hom obstinat,
 qui no pot veser la claredat
 sotsposant que nos pusca far
 que nostra fes² pusca provar.

¶ Provem anans que Deus es,³
 30 en après que sol un Deus es;
 puy provarem pluralitat
 qui en Deu mostra trinitat;
 e que Deu ha volgut mostrar⁴
 sa bontat volent se encarnar;
 e que'l mon nou es començat;
 e c'om⁵ serà resuscitat,
 a gloria o a turment,
 per Deu⁶ qui es omnipotent.
 Ara comencem⁷ enaxí
 40 per lausar Deu qui anch no menti.⁸

1. V, claredats — 2. V, nostre fe se: (J, fes) — 3. J, calderó (V, sense calderó) E prouem enans que dieus es — 4 J, mostrar — 5. V, com hom: J, con hom — 6. J, deus — 7. J, començarem — 8. e, per provar Deu com prometi

1. *Que Deus sia de necessitat*

MAYS san¹ esser e compliment,
que esser e deffalliment.

Si no es esser infinit,
ço que may es, es may finit.

Si ens infinit no pot star,²
ço qui es finit ho fay³ far.

Sens infinit e eternal
no es tant de be com de mal.

Si Deus no es, no està⁴ fi
50 en meyt dia vespre e maytí.⁵

Si Deus no es, privació
es fi de generació.

Si Deus no es, infinitat
es sola en eternitat.

Si Deus no es, no es peccat,
ni negun be's⁶ remunerat.

Si Deus no es, may val bontat
per durar, que per santetat.⁷

Si Deus no es, fi es obrar,
60 e no fi està en estar.⁸

Si Deus no es, fals pensar val
may que ver esser, que's reyal.⁹

Si Deus no es, tot quant es¹⁰ ple
daçò¹¹ que no val nulla re.

1. VJ, se han — 2. J, estar — 3. J, fayt (I, say) — 4. V, sta —
5. J, e meyt dia uestre mati — 6. V, si negun bes (J, be) — 7. V, sa-
nitat — 8. V, sta en star — 9. J. real — 10. *Sobrentengui's un altre es,*
elidit (es, es ple), el mateix que en el vers 65 (es, es tort) — 11. J, de ço

Si Deus no es, tot quant es tort,
e tot lo bes pert en la mort.

Si Deus no es, car ell no es,
se pert lo be de tot quant es.

Si Deus no es, no valem¹ res,
70 e per no res es tot quant es.

Si Deus no es, mays val sentir
que rasó, mèrit, ni desir.

Si Deus no es, no cal be far,
e hom deu viure per manjar.²

Si Deus no es, e qui ha mès
tant³ bell orde en ço que es?

Si Deus no es, donchs, qui hyc⁴ ha mès,
que sia amat mays que cant⁵ es?

Si Deus no es,⁶ lo firmament
80 es fals deu⁷ ab deffalliment.

Provat es, donchs,⁸ e demostrat
que Deus es de necessitat.

II. *Que sia un Deus*

Si es sol un Deu, possificar
pot en ell infinit estar.⁹

Si són .ij. infinitats,
ço que hom entén no es veritats.¹⁰

Si estan dos deus¹¹ infinits,
ço que poden està¹² finits.

Si són dos deus o tres o plus,
90 cascú¹³ es dessús e dejús.

1. V, valen — 2. J, menjar — 3. J, tan — 4. V, que ych: J, qui hic — 5. J, quant — 6 e, si no's ver Deus — 7. J, deus — 8 J, donchs es — 9. V, star. *forma usual* — 10. Serà ço c'om?; J, vertats — 11. V, si stan; J, .ij. dieus — 12. V, sta — 13. J, .ij. dieus o .iij. o plus | *cascun passim*

Si són dos¹ deus, eternitat
no pot haver prioritat.

Si són dos deus, estan² mesclat
en loch finit, no eternat.

Si són dos Deus, cascú requer
haver sobre laltre poder.

Si són dos deus, cascú ha mon
que fa buyt deffors en redon.

Si són molts deus, no han ab que
100 se pusquen convenir en re.

Si són molts deus, un valgra més,
car pogra en tot ço que es.³

Si són molts deus, tuyt són finit,⁴
e llur nombre es infinit.

Si són molts deus, e mi e vos
n amam menys lo Deus qui es de nos.

Si són molts Deus la .j.⁵ e laltre val,
e no han quilts faça equal.

Si són molts deus, cascú entén
110 que no ha en sí complimén.

Si són molts deus, pot envejar
la .j. laltre, e pot peccar.

Si són molts deus, no es compliment
en .j. ni en tots exament.

Si són molts deus, no es .j. fi,
e tot quant es, es pelagrí.

Si són molts deus, nulla valor
està digna de gran lausor,

Si són molts deus, cascú tot sol
120 pot far del altre ço que s vol.

Si són molts deus, e què ha més
qu'enfinit ens⁶ no sia res?

1. J, .ij. usual: V, manca — 2. V, stan — 3. Cessa la lliçó de J —
4. V, finits — 5. Llegiu l'u — 6. V, e queyich mes | quen infinit [es]:
e, e qui ha mes | qu'en finit ens

Es, donchs, un Deus tan solament,
qui de quant es, es compliment.¹

III. *Que Deus sia en pluralitat*

DEUS es ens² qui deffora se,
no ha mester neguna re.

Essencia dont res no es,
no ha valor en nulla res.

Si a unitat no tany unir,
130 ni a voluntat tany desir.

Sens naturant e naturar,
nulla natura pot estar.³

Si finit finir han semblant,⁴
mays infinit infinir lan.

Qui no pot de se, bes seguex
que no sia de sí matex.

Tot ço cové esser en Deu dit,
sens què no pot esser complit.

Qui no vol esser molt amat,
140 es contra sa amabilitat.

Negú ens pot estar complit,
si en complir no ha delit.

A infinit tany infinir,
mays que crear ni res finir.

Mays es cell qui es e qui fa,
que cell qui es e res no fa.

Enteniment ha natura,
ab entendre e dretura.

Qui res de sí no vol donar,
150 pigre avar se fay estar.

1. V, qui de tant es compliment — 2. V, si ens es ens — 3. V,
star usual — 4. E, semblan

Qui no ha propi ni comú,
no es compliment de negú.

Sens granea e magnificar,
negú esser pot gran estar.

Tot ens cové esser finit,
qui no pot de¹ ens infinit.

Negú ens es bo sens far be,
e tot ens es mal don mal ve.

160 Poder qui dins sí no pot res,
no es deffores sí estès.²

En ens on fi no ha poder,
covén vacuytat caber.

Tot poder ha³ passió
qui no pot de perfecció.

Provat havem pluralitat,⁴
que significa Trinitat.

IV. *Que Deus sia encarnat*

MAYS val un hom deyficar,
que mil milia mons crear.

170 La fi que en crear es major
cové amar nostre Senyor.

Poder absolut en crear,
no ha orde sens encarnar.

La major fi de tota gent,
es Deus esser nostre parent.

En fi on Deus mays no pot dar,
han ses dignitats repausar.

Car Deus ses homenificat,⁵
es mays entès e mays amat.

1 e, dar. — 2 V, si sres — 3 e, está — 4. V, hujem de plurali-
tat — 5. V, car deus es homificat

Si Deus no faés¹ home sí,
180 null cors² hagra en ell sa fi.

Per natura e per crear,
volch-Deus ab nos participar.

Infinít ha proporció
ab nos per incarnació.

Deus fóra ociós e avar,
sil major be no volgués far.³

De ens creat pot Deus mays far
en sí que en àls, sens comparar.

A Deu cové atribuyr
190 ço per c'om lo pot mays servir.

Si Deus e hom no fossen .j.,
no fóra ço que's mays comú.

Ab encarnar⁴ ha Deus monstat
lobra que ha en trinitat.

Per ço car Deus ses encarnat,
es mays son judici temprat.

Si Deus nos volgués encarnar,
legut fóra desesperar.

No pogra Deus lo mon complir,
200 si ab hom nos volgués unir.

Ço per que Deus pot mays amar
sobra,⁵ covén en ell estar.

Deus no pot major fi saber,
que cella que⁶ ama son voler.

Car Deus creà a sí lo mon,
de sí mateix li dà⁷ ahon.

Es, donchs, manifest e provat
que Deus cové esser encarnat.

1. V, fa es — 2. e, ens — 3. e, dar — 4. e, ab l'encarnar —
5. Ve, lobra — 6. V, qui — 7. V, dona talxat da

V. *Quel mon sia creat*

S₁ lo¹ mon no es començat,
 210 sola fi es eternitat.

Poder no poria eternar
 sens infinit possificar.

Nos cové sien cominal,
 en eternitat, be e mal.

Aquell ha poder pus estès,
 qui pot de res e de no res.

Cell qui crea e qui manté,
 may fa que cell² qui sosté.

Sil mon no pogués començar,
 220 no hagra natura de privar.

Tot ço cové esser causat
 on Deus pot may esser lausat.

En Deus cascuna dignitat
 ab altra ha egualtat.

Eternal revolució
 es si lo mon creat no fo.

Sil mon no es creat, fa peccat³
 Deus⁴ contra samabilitat.

Es, donchs, manifest e provat
 230 que lo mon es nou e creat.

VI. *Que sia resurrecció*

S₁ en hom no es resuscitar,
 null hom porà Deus molt amar.

1. V, sil — 2. V, e [qui] mante | may fa que cell (e. aquel) —
 3. e, manca fa peccat: V, manca tot el vers — 4. Vc, Deus fa

Si no es resurrecció,
lo mon no ha perfecció.

Mays¹ val un hom eviternar,
que tots senes² resuscitar.

No fóra fi de sentiment,
si no fos resuscitament.

240 Aquell cové esser jutjat,
qui fa lo be e lo peccat.

Si hom no es resuscitat,
en altre mon pert la meytat.

Si no es resuscitament,
en est mon ha hom compliment.

En efectu qui es pus ple,
influeix causa mays de be.

On mays de be's perpetuat,³
mays ne pot Deu esser lausat.

250 Deus no mirva null compliment,
ans hi met multiplicament.

Aytant col mon està⁴ major,
fay hom a Deu de be lausor.

A Deu pertany molt perdonar,
e a home mercè clamar.

Mostrat havem per gran raysó
que sia resurrecció.

1. V, may — 2. Ve, sens — 3. V, be perpetuat — 4. V, sta

A honor del Sant Spirit
 començà e finí son scrit,¹
 Ramon, en vinén de París;
 260 el comana a sant Luys
 e al molt noble² rey d'Aragó,
 Jacme, en l'Encarnació³
 de⁴ M.CC.xC nou.
 Placia ausir est nostre mou,
 lo qual havem en disputar
 contra ls infaels,⁵ e mostrar
 de nostra fe la veritat;
 e que hi sien li prelat,
 Preycadors, frares Menors,
 270 e atressí li grans senyors
 qui han enteniment levat:
 e sien jueus⁶ appellat
 e serrayns, al disputar;
 e adonchs mostrarem tot clar
 que nostra⁷ fe es veritat,
 e quels infaels⁸ són errat.
 E si eu, sènyer, mostre el ver,
 placiaus⁹ quem donets poder
 per vostres regnes e comtats,
 280 castells, viles e ciutats,
 quels serrayns faça ajustar,¹⁰
 e los judeus, al disputar
 sobr' est novell nostre¹¹ DICTAT.

1. e, escrit — 2. e, a Sanct Loys | e al noble — 3. V, l'encarnacio
 — 4. e, de Christ — 5. V, infels — 6. V, ju[d]eus — 7. Ve, nos-
 tre — 8. V, infels — 9. V, placies — 10. e, justar — 11. V, nostra

E, sènher, per gran caritat,
 humil rey dalta corona,
 comencem en Barchinona.

E sia Jhesu Xrist lausat
 car vostres gents vos han cobrat
 sá, alegre, ab dever¹

290 on havets fayt vostre poder.

1. V, ab dauer : e, e ab dever

<COMENT>¹

¶ *A conèxer Deus en lo mon
comença l DICTAT DE RAMON²*

A ceyls qui dien que provar
hom no pot la fe, ni donar³
nuyl necessari argument,
volem donar ensenyament⁴
de set artictes principals,
los quals, per rahó naturals,
provam per nous començaments
qui mostren inconveniens
esser en Deu sens unitat,
sens trinitat, sens encarnat,
sens crear, sens resucitar.⁵

¶ *Encara volem demostrar⁶
Deus esser de necessitat;
emperò est nostre⁷ DICTAT*

1. I. sense títol: R, Audiimus vocem — 2. R, comense lo dictat de Remon — 3. R, ne doctrinar? — 4. R, anensenyament — 5. R, sens creyat sens resucitat — 6. I, s'interromp la lliçd, per mutilació de la meitat inferior del fol 1: R, manca aquest vers i el següent, que prenem de J, però transcrivim els altres, de R — 7. R, nostra

requer aver ensenyador¹
 qui mostre la forsa² major
 qui està³ per los consequens
 qui ixen dels antecedens,⁴
 nous comensaments apellats.
 Comensem, donchs, ab la claradats
 del Sant Sperit gloriós,
 qui complesque nostres raysós
 e illumín hom obtinat
 qui no pot veser la claradat
 sots posant que nos pusque far
 que nostra fes pusque provar.

¶ E provem anans que Deus es,
 e après que sol un Deu es;
 e puix provem pluralitat
 qui en .j. Deu mostre trinitat;⁵
 e que Deu ha volgut mostrar
 sa bontat, volentse encarnar;
 e quel mon nou es començat;
 e con hom serà resuscitat,
 a gloria o a turment,
 per Deus qui es omnipotent.
 Ara començarem en axí
 per lausar Deu qu'anch no menti.

1. R, raquer ... ansenyador — 2. R, mostra la fforce — 3. R, qui
 stat — 4 R, antesedens — 5 R, demostre trinitat. Manca fins al final
 d'aquest pròlec. Transcrivim la resta de]

¶ De la esposició¹ dels començaments dest DICTAT

 OM cascuna proposició dest² DICTAT sia posada³
en .ij. versets, declaramla per ço que sia entès⁴
ço que la proposició significa: e primerament
declaram⁵ la primera proposició, e après les altres per
horde; e açò fem per ço que lo DICTAT pusca⁶ esser entès
sens mestre.⁷

¶ Aquest DICTAT es bo contra aquells⁸ qui dien que
Deus no es, e contra los eretges⁹ qui dien que són molts
deus; e es bo a provar¹⁰ la santa fe xrestiana; e molt de
be contén en sí matex, so es a saber, que los xrestians ne
poden esser fortificats en lur creença,¹¹ en poden destruyr
e confondre, per necessaries rahons, tots aquells¹² qui no
són xrestians e volen destruyr la fe xrestiana per necessa-
ries rahons.

1. *Que Deus sia de necessitat*¹³

¶ *Mays san*¹⁴ *esser e compliment*
*que esser e defayliment.*¹⁵

So es a saber, que esser e compliment se concorden
molt mils que esser e defalliment, com sia ço que compli-

1. *Reprèn la lliçó de I.* R, de exposició — 2. R, casque ... daquest
— 3. I, possada — 4. R, uerses (o ueses) ... intes — 5. R, declaram —
6. R, pusque — 7. I, mestre — 8. R, bon .. aquels — 9. R, ereties
— 10. I, preicar? *talxat*: RI, prouar — 11. R, lor creense — 12. R,
raons tots aquels — 13. IR, manca aquesta rúbrica: I, l'afegí posterior-
ment i modernitzà el llenguatge en els primers fols *Prescindim de tals cor-*
reccions — 14. R, ha? en — 15. R, que aneser? e deffeliment

ment governa e mantén¹ lo subject e la substancia en que es; e defayliment es ocasió de la destrucció daquella substancia: axí com granea de bonea² eternitat poder saviesa volentat e virtut, qui està rahó³ que la substancia en que es, sia perdurable;⁴ e poquesa de bonesa duració poder saüesa volentat e virtut,⁵ es ocasion per que la substancia en que es, no sia durable longuament. On, com en lo cel, ne en neguna cosa que⁶ contengue, en sí matexe no sia granesa infinida de bonesa, e les altres coses que dites havem, está lur granesa finida: per la qual finitat nos convenen tan be ab lo esser en que són, com farien ab esser qui agués granesa infinida; e car esser finit es en qui deffal granesa infinida⁷ e <ha> granesa de bonesa, e les altres, finida, convénse de necessitat⁸ que sia algun esser qui aja⁹ granesa de bonesa, e les altres, infinida, e aquel esser apellam Deu, sens lo esser del qual mils se convenria esser e deffalment,¹⁰ qui serien axí com lo esser del mon qui es e ha en¹¹ moltes coses deffalment, que esser e compliment, qui no serien. E car aytal conveniència es¹².

¶ ¹³ Si no es esser infinit

so qui mays es, es mays finit:

So es a saber, que si Deus no es, seguexse que ço que es ab major granesa de bonesa, de duració poder saviesa volentat e virtut, ha menys de esser que ço que es ab menor granesa de bonesa, e les altres: axí com home qui ha major granesa de bonesa, e les altres, que cavayl, lo qual home nauria menys que cavayl si no era algun esser

1. R, gouerna e menten — 2. R, daquele sustancia ... granesa de bonea — 3. R, volentat . qui sta rahon — 4. I, perdu., altra interrupció al fol 1° per la mateixa mutilació esmentada. Transcripció de R — 5. R, dorancio (o donracio) et c (les paraules poder saviesa volentat e virtut se llegeixen encara en I — 6. R, annegune cose qui — 7. R, an qui . infinide — 8. R, nesecitat — 9. R, aje — 10. R, deffeliment — 11. R, an — 12. conueniència es Fineix la lliçó de R. Manquen dues o tres línies de text — 13. Reprèn la lliçó de I

infinít. E la rahó per que açò seria ver estaria en ço que esser infinit nos covenria ab esser, pus que no fos; e esser finit se cové ab esser, pus que es: don se seguiria que tot esser, aytant com seria major per granesa de bonesa, de duració poder saviesa volentat e virtut, aytant se covenria més ab no esser, que esser que ha¹ poquesa de bonesa, e les altres; com sia ço que l home ha major semblança, en granesa de² bonesa e les altres, amb esser infinit, qui no es, que cavayl: per ques seguex que si Deus no es,³ que home se descové mils ab esser que cavayl, e cavayl que arbre, e arbre que pera; e car aysò es impossíbol, es significat e demostrat Deus esser de necessitat, per lesser del qual, home se cové mils ab esser que cavayl, e cavayl que arbre, e arbre que pera, e enaxí de les altres coses semblans a aquestes, segons que les unes han pus gran granesa de bonesa que les altres.

¶ *Si ens infinit no pot estar,
so qui es finit ho say far:*

So es saber, que si ens infinit no pot esser, lo qual apellam Deu, alcun esser finit⁴ contrasta que ell no sia, car esser infinit no ho contrasta, pus que no es; cor si ho contrastava ja seria esser infinit, don se seguiria que fos e no fos esser infinit,⁵ la qual cosa es impossíbol. Contrastava, donchs, alcun esser finit, que no sia esser infinit: del qual esser finit se seguiria alguna impossibilitat si esser infinit era.⁶ Hon, con esser finit no puxa contrastar, per sa impossibilitat, a esser infinit, que no sia, cové esser de necessitat esser infinit, en lo qual ha més de esser que en esser finit, e es pus luny a no esser per sa infinitat, que esser finit per sa finitat. Es, donchs, lesser infinit que encercam, lo qual apellam Deu.

1. I', que ab esser lo qual no esser ha — 2. I', en i de sobre raspai — 3. I', afegeix en esser al marge — 4. I, infinit (in-raspai) — 5. I, manca don se seguiria que fos e no fos esser infinit: I', supli al marge — 6. I', no era

¶ *Sens infinit e eternal**no es tant de be com de mal:*

So es a saber, que si no es Deus qui sia infinit e eternal, més es de mal que de ben; car si Deus no es res, lo mon està subject eternalment¹ a ben e a mal; e cor en lo mon ha més de mal que de be, e ben se covén ab esser e mal ab no esser, covénse, per rahó natural, que Deus sia, per lesser del qual sia més de be que de mal, lo qual ben es en laltre setgle, lo qual setgle no es res si Deus no es; car sens Deu no pot esser altre setgle. Es, donchs, provat que Deus es, lo qual es infinit e eternal,² car si no era, no seria aquell Deus que encercam. E que sia més de mal que de ben, si Deus no es, provas³ en açò que tot lo mon es hordenat a servir home, e dels homens més ne són de mals que de bons, e més trebayls han en est mon, que delits: e ayçò es tan manifest que no ho cal provar.

¶ *Si Deus no es, no està fi**en migdia vespre mati:*

So es saber, que si Deus no es, no està fi en negun temps, com sia assò que totes les substancies qui són, se mouen a aconseguir fi, so es, compliment en que agen repòs, e aquella fi nuyl temps no la poran arènyer: axí com lo cel quis mou a influyr sa virtut sajús, e los elements arbres besties e metayls, tots han moviment, per natura, a servir home, e home se mou a fin per engenrar hun home altre, e per hedificis e moralitats, e con es mort nos seguex deyl ne de ço que ha fet, negun compliment si Deus no es res; car si Deus no es res, no es altre setgle, e tot home pert sí⁴ matex e tot quant ha fet en est mon, e tot ço en que lo cel elements arbres e besties lan servit, tot es perdut. On, com sia impossíbol que les coses naturals se moguen a fin per natura, e aysò eternalment, e que

1. I, aternalment — 2. I, heternal — 3. I, proves — 4. I, ssi molt sovint

aquella fin no sia atrobada, la qual es atrobada si Deus es, covés, donchs, Deus esser de necessitat, per lesser del qual es altra vida hon sateny la fin per que home es e per que es tot quant es.

¶ *Si Deus no es, privació
es fin de generació:*

So es saber, que si Deus no es res, les coses qui esdevenen en privació, axí com los homens qui moren, e totes les altres coses qui són enjerrades e puxes corrupudes, són fin e compliment de generació, en tant que corrupció es la fin e el compliment a que san generació e les coses vivents, qui són per ço que no sien per negun temps, com sia açò que poch duren dementre que són, e tots temps estan en no esser pus que són mortes; car si Deus no es, no poden retornar en aquell nombre matex en lo qual eren, car no es qui les puja retornar. On, com sia imposíbol que privació sia fin e compliment de generació, covénse de necessitat que Deus sia, per lesser del qual se seguex que resurrecció¹ sia fin e compliment de generació, so es a saber, que Deus resussitarà los homens morts, e serà altra vida, e que totes coses sien enjerrades per home a servir, e home per servir Deu sia enjerrat e resuscitat e perpetuat en gloria si es bon e en infern si es mal.

¶ *Si Deus no es, infinitat
es sola en eternitat*

So es a saber, que si Deus no es, lo mon es infinit per eternitat tan solament, con sia ço que no pusca esser començat per sí matex; car negú no pot començar sí matex. On, con totes les parts del mon sien fenides, so es a saber, la bonesa granesa poder, e les altres, e la duració deyl fos infnida e eternal, seguirsia que si Deus no es, sola la eternitat del mon seria fin e compliment de totes les parts del mon, en tant que totes aquelles coses qui serien pus

1. I, resitacio? (I^a, resurreccio)

durables, serien pus útils e nobles que les menys durables, per ço car serien a la eternitat del mon pus semblans: donchs seguirias que lo sol, la pera, lo foch, l'aygua, e les altres coses semblans a aquestes, qui no han vida ni rahó, serien pus útils e pus nobles quels homens, qui són mortals. On, con açò sia impossible, es, donchs, manifest e provat que Deus es de necessitat, per lesser del qual, lo mon es nou e creat, e que la sua duració no està fi de les sues altres parts, mas que es enaxí finida e termenada com la sua bonesa granesa poder, e les altres; e home, qui ha enteniment e rahó, es pus noble, jatsia que sia mortal, que la pera nel sol ne les altres coses qui no han vida ni rahó, com sia açò que home deja, après sa mort, resuscitar e esser perpetuat per tots temps en laltre setgle.

¶ *Si Deus no es, no es peccat,
ni negun ben remunerat:*

So es, que si Deus no es, no es altre setgle, car no es per qui fos; e si no es altre setgle, negun ben es guardonat ni negun mal es punit, en est setgle, segons ques pertany: don se seguex que culpa ne peccat no sia res, ne que ben deja esser guardonat; e car es cosa inconvenient e impossíbol que per peccat nos seguesca colpa ni per colpa pena, ni per ben fer mèrit ne per mèrit guardó, covénse de necessitat que sia Deus, per lesser del qual en laltre setgle se seguesca guardó a qui fa ben en aquest setgle, e pena a qui fa mal e peccat.

¶ *Si Deus no es, mays val bontat
per durar que per santedat:*

So es, que si Deus no es, lo mon es eternal, e la bontat del mon es eternal per la eternitat del mon e no per sí mateixa. On, com la bontat sia termenada et fenida per sí mateixa, e sia infenida¹ en duració per altre, ço es per la eternitat del mon, per ayçò bontat es pus noble e pus

1. P^a, infinida: I, fenida

bona per eternitat que per sí mateixa, e açò mateix de les altres parts del mon qui són fenides e termenades: axí con la granesa el poder del mon, qui serien infinides per la eternitat e finides per sí mateixes. On, con sia impossíbol cosa que bondat sia pus bona per altra natura que per sí mateixa, e açò mateix de granesa e de les altres parts del mon,¹ covénse de necessitat que lo mon sia en semblant manera finit e termenat,² com es finit e termenat per la bondat granea poder, e les altres: per la qual fi e terme de ses parts cové que sia nou e creat; per la qual novitat e creació covén Deus esser de necessitat, sens lesser del qual, lo mon no poria esser nou ni creat.

¶ *Si Deus no es, fi es obrar,
e no fi està en estar:*

So es saber, que si Deus no es res, la fin e perfecció està en les obres que fan lo cel esteles elements arbres besties aucels³ pexs homens, e no està en aquells qui fan les obres: axí com lo cel, e totes les coses, qui en sí mateix contén totes obres per servir home⁴ qui ha nom Pere, Martí, Guillem, Ramon,⁵ e los altres; e car home Pere,⁶ Martí, e los altres, no són permanents, ans són corrompables et mortals, per ayçò la fin dels agents no està permanents⁷ en les substancies, mas en les obres, so es saber, engenrar⁸ hun home e puxes altre, e morir aquell home e puxes laltre: don se seguex que les fins estan en los accidents qui són obres, axí com escalfar engenrar amar veer ohir vestir, e les altres; e totes aquestes coses són accidents en que fi està si Deus no es, e en les substancies qui fan les obres no està la fi; e car substancia es pus nobla, plus bona, e ha més de esser que accident, cové que la fi estia en les substancies, qui són plus complides quels accidents: per la qual cosa es significat que

1. I, mont (*la t tatxada*) — 2. I, determenat (*de- tatxat*) — 3. I, repeteix besties — 4. I^l, a home — 5. I, pera Marti G. R. — 6. I, pera — 7. I, permanents (*la s tatxada*) — 8. I^l, en engenrar

Deus es de necessitat, per la qual està la fi en eyl, qui es substancia servant totes coses, home e home deu, lo qual Deus es eternal e qui ret a home guardó en sí mateix segons quel aurà, en est mon, amat honrat e servit.

¶ *Si Deus no es, fals pensar val
mays que ver¹ esser, qui's reyal:*

So es, que si Deus no es, tot quant hom diu de Deus, sotsposat² que ell sia, es fals; e per ço cor hom sotsposa que Deus es bon just e misericordiós, eternal poderós e plen de tot compliment, sotsposen los homens que sia altre setgle hon es parays e infern: per la qual cosa los homens són pus bons e virtuosos³ e fan més de ben que per ço qui es ver, so es saber, Deus no esser res, ni home esser res après sa mort, sotsposat que Deus no sia res. On, com sia enpossíbol cosa que hom per ço que es fals sia pus bon, pus vertader, pus just, e enaxí de les altres virtuts, que⁴ per ço que es veritat, covénse de necessitat que Deus sia: per lesser del qual està veritat ço per que hom pot esser pus bon, pus vertader, e enaxí de les altres coses, e que ver pensament sia pus ocasió⁵ de ben, que fals pensament.

¶ *Si Deus no es, tot quant es ple
de ço que no val nylla re:*

So es saber, que si Deus no es, tot ço que es en lo cel e contengut per lo cel, es ple de ço que no val res, car no val res, pus que no sen segueca ben perpetual, e que los bens que serien complits, si eren perpetuals, sien ab més de defayliment; e per ço car no son perpetuals no valen res, pus que per defayliment perden lo compliment que deurién aver si res valien.⁶ On, con sia cosa inpossíbol que tot ço qui es sia ple de defayliment, cové esser Deus de necessitat, per lesser del qual són les coses qui són, plenes de perfeccions segons esguardament de la fi e del com-

1. I, ues: I¹, uer — 2. I, sots possant? — 3. I, virtuossos — 4. I¹, que: I, E tatxada — 5. I, occasio — 6. I, no tatxat ualien

pliment de Deu, a qui són creades per ell amar membrar entendre honrar e servir.

¶ *Si Deus no es, tot quant es tort,
e tot lo bes pert en la mort:*

So es a saber, que si Deus no es res, tot lo ben que hom aja fet en est mon pert hom a la mort, con sia açò que si Deus no es res, tot home, con es mort, no es res, ni no és altre setgle; car sens Deus, home no poria esser res après que es mort, car no seria qui agués creada la ànima del home ne qui resuscitàs los homens al dia del judici; mas si Deus es, él ha creades les ànimes dels homens, qui són esperits no mortals, e Deus resuscitarà los homens per donar a cascú ço que aurà servit, e lo ben que los homens auran fet en est mon, nol perdran a la mort. On, com sia inconvenient cosa quel ben sia perdut, lo qual be se cové ab esser, e lo mal, que es son contrari, se covenga ab no esser, e ayçò no poria esser si Deus no era res, covénse que Deus sia de necessitat, e que tort no sia segons rahó en ço que es, lo qual hi seria per rahó si Deus no era res.

¶ *Si Deus no es, car ell no es,
se pert lo be e tot quant es:*

So es a saber, que si Deus no es res, se pert tot lo be qui es en est mon e qui fo et qui serà; car negun ben no es per neguna fi complidament, anans tot ço qui sa a perfeta fin, sa a non res, pus que perfeta fin no es res, ne negun ben guanyat no pot esser restaurat ni perpetuat. On, com açò sia enaxí, si Deus no es res, Deus no esser es ocasió del defayliment qui es en tot quant es: don se seguex que Deus sia e que no sia: es en ço que per ell se pert tot lo ben de ço qui es; e no es en ço que res no es. On, com ayçò sia contradicció, e contradicció no puxa esser, fora ànima, res, es demostrat que Deus es de necessitat, per lesser del qual se restaura tot lo ben de ço que es, en axí com seria perdut si Deus no era res.

¶ *Si Deus no es, no valem res,
e per non res es tot quant es:*

So es saber, que si Deus res no es, home no val res, con sia ço que la valor que ha esdevenga en no res al dia de la mort, après la qual home no es res si Deus no es; car neguna cosa no val res pus que esdevenga en non res e que daço que per ella ses seguit no romangua perpetual negun ben; e si home no val res, ni les coses qui servexen home no valen res, ans són per nient ço que són. On, com sia cosa descovinent que home no vayla res, e que sia per nient e sens rahó tot ço qui es, seguexse de necessitat que Deus sia, e que per son esser home aja valor qui vayla après sa mort perpetualment en Deu servir, qui es¹ eternal e digne de honor, e que les coses daquest mon sien per entenció dome a servir, e que home ab elles ne servesca Deu.

¶ *Si Deus no es, mays val sentir
que raysó mèrit ni desir:²*

So es, que si Deus no es res, no es altre setgle, mas aquest, e tot ço que consiram del altre setgle es fals,³ e res no val ço que desiram del altre setgle ne ço que per ell fem: don se seguex que lo sentiment que avem per menjar veer ohir tocar, val més que les coses que fem per rahó, ne que desiram en la ànima, car aquelles són falses, e los sentimens per los quals havem delits, són vers. On, com sia cosa molt inconvenient que sentir vayla més que rahó ni que desirar, cové esser Deus de necessitat, per lo qual sia altre setgle, e que sia veritat tot ço que rahanam e desiram de la gloria de paradís.

¶ *Si Deus no es, no cal ben far,
e hom deu viure per menjar:*

So es, que si Deus no es res, no es altre setgle, car no poria esser sens que Deus no fos res: don se seguex

1. I, es: I, manca — 2. I, dessir — 3. I, fals tot (tot talxat)

que la rahó per que lom desira viure, sia menjar e aver delits en aquest mon, pus que hom no fos res après sa mort; mas si Deus es, seguexse tot lo contrari, so es, que hom es après sa mort, e es altre setgle; per que hom deu menjar en est mon per ço que viva en Deu amar entendre e servir, e que en laltre setgle aja gloria perdurable; per ques cové de necessitat Deus esser, sens lesser del qual se seguirien los inconvenients damunt dits.

¶ *Si Deus no es, e qui ha mès
tan bell orde en ço qui es?*

So es, que en lo cel, elements, homens, arbres, besties, auceyls, pexes, matayls, morals virtuts e artificis <h>a tan-tes coses ben hordonades, que si Deus no es res covén que elles sien hordonades per sí matexes, la qual cosa es impossíbol, com sia ço que neguna daquestes coses que dites havem, no pusca hordonar sí matexa per natura, car si ho faés, fóra ans que fos, la qual cosa es impossíbol, ni la una no pot ordonar laltra, axí com lo cel, qui no pot hordonar les coses que conté sajús en quant no ha enteniment ni rahó; e enaxí de les altres coses semblans a aquestes, axí com home qui no pot hordonar lo cel, ni los elaments ni les besties, e les altres coses, que ajen natura a ell servir. On, com tant beyl¹ hordonament sia naturalment, e no pusca esser causat ni fet per les coses matexes en qui lordonament està, cové que sia Deu de necessitat, qui aja lo mon ordonat e que lo pusca aver hordonat per ço cor ha enteniment rahó e poder.

¶ *Si Deus no es, donchs, qu'ich² ha mès
que sia amat mays que quant es?*

So es, que si Deus no es res, no fóra qui hagués posat ni hordonat que ell fos amat més que neguna altra cosa, e ell no ho ha pogut ordonar, pus que no sia res, ni home no ha natura que am més què³ no es, que sí matex ne que

1. I, tant de beyl — 2. I, [quich] — 3. Serà ço que?

les coses qui són. Per que cové esser Deus de necessitat, e que per ço car ell es ens infinit eternal e de tot ben complit, que sia amable, per sí matex, mays que quant es.

¶ *Si no's ver Deus, lo firmament
es fals deus ab defayliment:*

So es, que si Deus no es, lo cel es deus, com sia ço que ell es pus durable que les coses sajús, e ell ha influencia e virtut en les coses terrenals, e les terrenals no han en ell; e car lo firmament no ha rahó ni enteniment ni ha poder infinit, no pot esser Deus, com sia cosa que esser divinal no pusca esser ni deja esser havent en sí matex negun defayliment, mas que sia tot complit en sí matex e en altre: don se seguex Deus esser de necessitat.

¶ Provat havem Deus esser de necessitat, sens lesser del qual se seguiren tots los inconvenients damunt dits, e molts daltres los quals serien lonchs a recomptar, los quals inconveniens no deuen esser; e car ella no poden esser, e serien si Deus no es res, cové Deus esser de necessitat.

II. *Que sia hun Deu tan solament*

¶ *Si's sol .j. Deu, possificar¹
pot en ell infinit estar:*

So es, que si es .j. Deu, pot aver poder infinit, mas si són .ij. o més deus, negun pot aver poder infinit, con sia açò que .j. deu no deja aver poder sobre altre deu; car aquell deu en qui altre deu pogués aver poder, nos tanyeria que fos deu, com sia ço que Deus deja esser franch e no sotsmès a altre. On, con ajam provar Deus esser de necessitat, e molts deus no puxen esser, es provat que .j. Deus es tan solament.

I, posificar

¶ *Si són .ij. infinitats,
so que hom entén no es vertals:*

So es, que hom entén que .ij. essències infinides no poden ésser, com sia açò que la una covendria que termenàs en l'altra, encontrantse la una ab l'altra segons les .vj. dreces jenerals, les quals son: alt e bax, destre e sinestre, davant e detràs. On, si dues essències són, e que sien infinides, so que hom entén que fossen termenades la una per l'altra, no es veritat: don se seguex que ço que hom entén que sia veritat, es fals, e ço que es¹ fals, es veritat; e car ayçò es impossíbol e contradicció, seguexse de necessitat que no sia mas² .j. Deu, una essència infinida, qui mesura e comprèn tot quant es.

¶ *Si estan .ij. deus infinits,
so que poden està finits:*

So es, que si són .ij. deus infinits per essència, lo poder que han està finit en quant lo hu no pot sobre l'altre, car no seria deu aquell qui auria passió. On, com infinitat de essència e finitat de poder nos covenguen, ni que sia entre ells proporció, cové que sia hun Deu tan solament e que sia infinit per essència e per poder, per ço que en ell son poder e sa essència se pusquen convertir.

¶ *Si són .ij. deus o .iij. o plus,
cascú es dessús e dejús:*

So es, que si són molts deus, cascú es dessús e dejús altre, com sia açò que a ésser divinal se pertanya infinida granea, sens la qual no seria³ digne de ésser deu; e car a ens infinit no pertany dessús ni dejús, lo qual dessús e dejús no pusca ésser sens loch e sens ésser corporal, per açò se seguex de necessitat que sia .j. Deu tan solament, sobrel ésser del qual no sia altre deu, ni dejús ell atretal.

1. I, afegeix veritat es tot talxat -- 2. I, mes -- 3. I, sia

¶ *Si són .ij. deus, eternitat
no pot aver prioritat:*

So es, que si són .ij. deus, són .ij. eternitats, e la una no pot estar davant a l'altra: don se seguex que eternitat sia e que no sia ço que es, so es saber, que sia davant a totes coses, mesurant e comprenent temps e tot quant es, e que ella sia fin a temps. Ayçò no pot fer una eternitat sobre altra, ans cascuna comprèn e mesura l'altra, e pus es compresa e mesurada per l'altra,¹ no està la una davant a l'altra, e axí no es eternitat, pus que no sia mesurada e compresa, e es, pus que l'altra mesura e comprèn, e enaxí eternitat es e no es. On, com açò sia contradicció, seguexse que sol .j. Deus es, qui es una eternitat qui es davant a tot quant es, e tot ho mesura e ho comprèn per duració.

¶ *Si són .ij. deus, estan mesclat
en loch finit no termenat:*

So es, que si són molts deus, tots són infinits per granea, com sia açò que granea infinida sia pertanyent a Deu; e si cascun deu ha granea infinida, .j. deu està en altre, e si cascú està en laltre, estan en loch finit la hu en laltre, lo qual loch, en qui lo hu està en laltre, es finit: axí com lo loch del diner daur e d'argent, qui es finit en quant l'argent e l'aur són finits; e si l'argent e l'aur fossen infinits, lo loch en que lo hu fóra en laltre, no fóra termenat, ans fóra infinit. A semblant manera fóra de .ij. deus. On, com loch no puxa esser finit e infinit, per açò es demostrat que no poden esser molts deus, mas que sia .j. Deu tan solament, e que sia infinit.

¶ *Si són .ij. deus, cascun requer
aver sobre laltre poder:*

So es, que si són .ij. deus, e Deus aja natura e nobleza que sia senyor de tot ço qui es, cové que cascun Deu

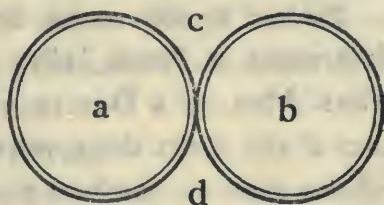
1. I, laltre

requerre per sa natura e per sa noblesa que aja poder sobre laltre, e si ho ha, no es deu negun deyls, pus que la hu sia sotsmès a laltre, com sia açò que a Deu no pertanga aver neguna subjugació: hon se seguex que sia .j. Deu tan solament, lo qual no aja neguna servitut, enans sia senyor e poderós sobre tot quant es.

¶ *Si són .ij. deus, cascú ha mon qui fa buyt defors en redon:*

So es, que si són .ij. deus, cascú ha hun setgle, con sia açò que a Deu pertanya aver setgle per rahon de sa noblesa, e que sia causa e que aja efectu.¹ Hon, posem que .a. sia hun setgle que sia de hun deu, e que .b. sia altre setgle qui sia de altre deu:

seguirsa que .c. .d., qui són defora los dos setgles, facen buyt lo qual cové esser entre dues figures redones, segons

que apar per .a. .b.; e car buyt no pot esser, es impossíbol que sien dos deus ni més, mas que sia .j. Deu tan solament e que aja aquest setgle en que som.

¶ *Si són molts deus, no han ab que se puxen convenir en re:*

So es, que si són molts deus no han res ab que puxen convenir ne concordar, com sia ço que Deus no aja necessari de altre deu, car si ho avia, no seria Deus, qui no ha de res fretura. On, si nos podien en res concordar, covendria que la hu fos contrari al altre, com sia ço que tot ço que es, o es deferent ab altre o concordant o contrariejant. On, si són molts deus, són diferens la hu al altre e són contraris, e si són contraris la .j. a laltre, cové que la hu destrua e consum laltre, con sia açó que contrarietat no puscha durar. On, com nos ajam ja provat Deus esser de necessitat, es, donchs, manifest e provat que hun Deus es de necessitat.

1. I, efretu

¶ *Si són molts deus, .i. valgra més,
car pogra en tot ço qui es:*

So es, que si són molts deus, la .j. no pogra sobre laltre neguna cosa, con sia açò que no sia de condició que Deus pusca aver passió, e valgra més que fos hun deu tan solament qui agués poder en tot ço qui es; e car ço que mays val e qui es pus noble cové mils esser que ço qui no es tant noble ne val tant, covénse de necessitat que sia hun Deu tan solament, lo qual aja poder en tot ço qui es.

¶ *Si són molts deus, tuyt són finit
e lur nombre es infinit:*

So es: si són molts deus, tots són fenits, car lo hu determena e fenex laltre en quant la hu participa ab laltre. Mas car a Deu se pertany infinitat, e no la pusca aver si són molts deus, requer natura de deytat que sien infinits deus en nombre; e car nombre infinit no pot esser, cové esser hun Deu tan solament.

¶ *Si són molts deus, e mi e vos
namam menys lo deus qui's de nos:*

So es, que si són molts deus, lo deu qui es senyor daquest mon en que som, no es per nos tan amable con seria si no era mas hun deu tan solament, con sia ço que natura de rahó requirà que pus sia amable hun deu esser e que sia infinit e complit, que finit e no haver poder complit sobre tot quant es. On, con ço que sia pus amable segons Deu, covinga esser en Deu de necessitat, es manifest e provat que hun Deu es tan solament.

¶ *Si són molts deus, ni laltre val,
e no han quèls faça equal:*

So es, que si són molts deus, són eguals en bontat granesa eternitat poder saviesa volentat, e les altres dignitats qui a Deu se pertanyen, e la egualtat que han no està dejús neguna comunitat que sia de tots ells, com sien differens per essencies e lochs; e car aytal egualtat

no pot esser, seguirsia¹ que sia hun Deu tan solament, en lo qual sien moltes coses eguals dins una essencia e natura daquell.

¶ *Si són molts deus, cascú entén que no ha en sí compliment:*

So es, que si són molts deus, cascú entén en sí matex defayliment de poder, en quant entén que pot voler alcuna cosa e son poder aquella cosa no pot complir: axí com cascun deu que poria desirar que pogués esser senyor del altre deu, e poria desijar² que agués bonesa infinida e granesa infinida e poder infinit, la qual cosa aver no poria si eren molts deus; e car nos pertany a Deu aver defayliment ne que en sí matex sapia negun defayliment, cové esser hun Deu tan solament, lo qual sab sí matex tot complit e pot aver tot ço que vol aver.

¶ *Si són molts deus, pot envejar³ la hu laltre, e pot peccar:*

So es, que si són mols deus, pot cascú aver enveja del altre, en quant pot envejar cascú que fos senyor del altre, per la qual enveja poria peccar, com sia açò que enveja sia peccat; e car Deus no pusca ne deja pecar, e poria peccar si eren molts deus, per ayçò es manifest e provat que no poden esser molts deus, mas que es hun Deus tan solament.

¶ *Si són molts deus, no es compliment en hu ni en tots exament:*

So es, que si són molts deus, no han compliment entre tots, com sia açò que sien finits e termenats cascú en bonesa granesa poder saviesa veritat e gloria, en que no pot esser compliment infinit, pus que són rahons e dignitats finides, ne negú deyls per sí no es complit, com sia finit. Mas si no es mas hun Deus, pot esser complit per ço com pot esser infinit e aver infinida granea bonesa eter-

1. Serà seguirsa, o seguex se? — 2. I, desigar — 3. I, enuegar

nitat, e les altres; per ques seguex que sia hun Deus de necessitat, e no molts.

¶ *Si són molts deus, no's una fi,
e tot quant es, es pelegrí:*

So es saber, que si són molts deus, són moltes fins, e no una tan solament; car cascun deus ha sa propria fin, e entre¹ totes les fins no han repòs en .j.^a jeneral fi, pus que no es: don se seguex que tot quant es, es a cas e a fortuna, so es a saber, que de tot quant es, no es una fin que concort e govern tot ço qui es, a sí matexa, e que en ella ajen totes les coses que són, repòs; ans es cascun deu a cas e a fortuna per sí matex, e ayçò matex² de tot ço que cascun deu posseex: axí com mi e vos qui som daquell deu de qui es aquest mon, qui pogrem esser daltre deu e en altre mon. On, com sia impossíbol que tot quant³ es sia a cas e a fortuna, es provat que no es mas hun Deu tan solament, a la fi del qual cové esser causat tot quant es.

¶ *Si són molts deus, nuyla valor
està digna de gran lausor:*

So es a saber, que si són molts deus, totes les valors qui són, són termenades e finides, e ninguna valor no ha lausor infinida; e cor se cové que sia alcuna valor digna de gran lausor, per ço cor gran lausor se cové mils ab esser que petita, es significat que sia .j. Deu e no molts, lo qual ha gran valor per ço cor sa unitat abasta a esser causa de tot quant es, la qual unitat es digna que sia molt amada e loada.

¶ *Si són molts deus, cascú tot sol
pot fer del altre ço ques vol:*

So es saber, que si són molts deus, la volentat de cascú, que es francha en voler, e lo poder, que a la² volentat se convertex, pot voler e fer del altre deu ço ques vol, con sia ço que en Deu se dejen convertir volentat e po-

1. I, entre? — 2. I, ha la

der, segons les condicions que a Deu se pertanyen. On, si hun deu pot fer del altre ço que vol, pot ésser cascun deu alterable e pot esdevenir en no ésser: don se seguex que no es eternal ne de natura de eternitat, e si no es, no es deu: don se seguex que sia .j. Deu tan solament que sia permanent e eternal.

¶ *Si són molts deus, e qui¹ ha més qu'enfinit ens no sia res?*²

So es, que si són molts deus, no es negun ésser infinit, e es alcú o alguns qui veden e enpatxen que infinit ésser no sia res, lo qual infinit ésser per natura se cové que sia mils que tots los éssers finits³ qui són; e cor negun o neguns éssers qui sien termenats e fenits no pusquen enpatxar que negun infinit ésser no sia, per açò es demostrat que infinit ésser es de necessitat.

¶ Provat avem, per los inconvenients damunt dits, que .j. Deus es tan solament, com sia açò que si eren molts deus, seguiria que los inconvenients que dits havem fossen conveniens e coses possibles, los quals no poden ésser, segons que provat havem.

III. *Que en Deu sia pluralitat*

¶ *Deus es ens qui defora se no ha mester neguna re:*

So es, que Deus es ésser tan complit, que dins sí matex no ha de neguna cosa fretura: don se seguex que en Deu sien moltes coses diferens la una de l'altra, cor si no, covendria que Deus agúes necessaries les còses que són defora ell, so es saber, que no fossen eyl, ni de sa essencia et natura: axí com Deus qui naturalment es bo

1. I, aquí — 2. P, *afegt*: Es donchs .i. deus tan solament | qui de cant es es compliment — 3. I, finit

gran eternal poderós, e les altres sues dignitats, per les quals ha natura de obrar e de produyr, so es a saber, que bontat li requer, per natura, fer be, e sa granesa gran, e sa eternitat eternal, e enaxí de les altres, per ço que no sien ocioses.¹ On, si Deus no obrava dedins sí matex de sí matex, auria necessitat del mon e de les coses que conté, per ço que hi pogués obrar e fer ben per bontat, gran per granesa, e les altres: don se seguiria que la definició que de Deu feta havem, fos falsa: on, com sia vera, de necessitat seguexse que Deus ha obra dedins sí matex, so es a saber, que Deus, de sa bontat, produga naturalment essencial be, e de sa granea gran, e de sa eternitat eternal, e enaxí de les altres; e car se cové que .j. sia lo bonificador e altre lo bonificat, e hun sia lo magnificent e altre lo magnificat, e hun sia lo eternant e altre lo eternat, e enaxí de les altres, per açò es provat que en Deu ha pluralitat de molts qui no són los uns los altres, e apellam lo bonificant magnificent eternant .j. Pare, e lo bonificat magnificat eternificat apellam .j. Fill; e apellam lo bonificant magnificent eternant Pare per ço car de sí matex engendra e produex lo Fill, e apellam lo bonificat e lo magnificat e lo eternat Fill per ço cor es nat de la essencia e natura del Pare.

¶ *Essencia don res no es
no ha valor en nuyla res:*

So es, que si de la essencia de Deu no era produyt negun ben, defayliria de valor, segons comparació de les essencies daquest mon, de les quals són molts de bens: axí com essencia de foch, de que hix calor, e de terra, don hixen e nexen arbres, e de home, don es nat e enjenrat home, e enaxí de les altres coses semblans a aquestes. On, com la essencia de Deu sia la pus alta e la pus nobla que totes altres essencies, cové que de ella hisca Deu de Deu e que

1. I, ociosos

hu sia aquell qui es la essencia e altre aquell qui hix, per natura, de la essencia: don se seguex que² en la essencia Deu, sien moltes persones distinctes, per ço que ella aja valor per ço qui deyla e de sa natura hix e es.

¶ *Si a unitat¹ no tany unir,
ni a volentat tany desir:*

So es, que en Deu són la sua unitat e la sua volentat una cosa mateixa; per ques seguex que si a la volentat tany desir, so es amar, a la unitat tany unir, cor si no ho fahia, no serien una cosa mateixa: la qual cosa es impossíbol; per que enaxí com Deus per sa volentat ama, enaxí per sa unitat unex, so es a saber, que si lo Pare, qui es² sa mateixa unitat e volentat, unex de sa unitat .j. Fill, lo qual ama, e³ ell e lo Fill unexen .j. Sant Esperit per amor: don se seguex que en Deu sien moltes persones, et cascuna sia una per unitat e distincta de l'altra⁴ per propria propietat personal.

¶ *Sens naturant e naturar
nuyla natura pot estar:*

So <es>, que natura requer actu, so es obra, sens la qual seria ociosa, per la qual ociositat⁵ seria corrompuda sa bontat granea duració poder, e les altres propietats sues: cové, donchs, que en natura sien naturant e naturar, e per consequent, naturat qui sia eternable,⁶ per ço quel actu de natura pusca durar. Són, donchs, en la divina natura moltes coses, so es saber, moltes persones, e que la una sia lo naturant e l'altra lo naturat.

¶ *Si finit finir han semblant,
mays infinit infinir lan.*

So es, que tot finit ha semblant qui hix deyl, ço es, actu finit qui sembla ço⁷ de que hix. On, si finit ha semblant, molt més infinit e infinir han semblança, con sia açò que infinit sia molt pus poderós e pus noble que finit, e no ho seria

1. I, sa unitat — 2. I, a saber que lo pare qui es que si lo pare qui es — 3. La e es reforçativa? — 4. I, del altre — 5. I, ociosa ... ociositat — 6. I, aternable — 7. Serà a ço?

si no avia semblança ab infinir; e car Deus es infinit, ha semblança ab infinir: cové¹ que en eyl sien moltes coses distintes qui sien de la sua essencia e natura, so es, que hu sia lo infinit, altre lo infinible qui està per lenfinient e infinit.

¶ *Qui no pot de sí, bes seguex
que no sia de sí matex.*

So es, que si Deus no pot, de sa essencia e natura, produyr neguna cosa, so es, que de sa bondat no pusca produyr bo, ni de sa granesa gran, e enaxí de les altres, cové que sia forçat ligat e constret per altre qui enpatxe son ben e la natura que ha per sa bontat, e axí de les altres sues propietats. On, con Deus sia ens infinit franch e senyor de tot quant es, cové que pusca de sí matex tot ço quis pertanya a ell per natura de sa bontat granesa, e les altres, e pus que ho pot e ha natura que ho faça, es per sa bontat bonificant e es bonificat, e axí de les sues altres dignitats, so es a saber, que hu es lo produent e altre lo produit: don se seguex que en Deu ha moltes distintes persones.

¶ *Tot ço cové esser en Deu dit
sens que no pot esser complit.*

So es, que Deus no pot esser complit sens que no sia hu e que en la unitat aja unient unit e unir, per ço que la unitat sia deyls plena e que no sia occiosa,² car sens ells no seria plena e seria, sens unir, ociosa³ sa essencia e natura; per que cové que diga hom que en Deu sien, per sa unitat, unient unir e unit; e ayçò matex de sa bonesa, so es saber, que en Deu sia una bontat per que sa unitat sia bona, e ayçò matex de la granea eternitat poder saviesa volentat, <e> les altres. Són, donchs, totes aquestes coses dehidores en Deu per ço que sia per elles complit, e per elles no poria esser complit sens que en ell no fossen moltes coses, so es, molts uns, bons, grans, eternals, e les altres.

1. Serà Cové, donchs? — 2. I, occiossa — 3. I, oçiossa

¶ *Qui no vol esser molt amat,
es contra sa amabilitat.*

So es saber, que si Deus no ha en sí matex moltes persones ni les vol aver, no vol esser molt amat, com sia ço que no vuyla que Deus sia amat per Deu;¹ e cor Deus vol esser molt amat, vol deus Pare que sia amat per Fill deu, e ayçò matex de deu Sant Espirit. On, com la major amor que esser puscha es que Deu am Deu, per ayçò cové que en Deu sien moltes persones, e que la una am l'altra, e que cascuna sia Deu.

¶ *Negun ens pot estar complit
si en complir no ha delit.*

So es, que complir es obra e semblança de complidor, e en negun esser no pot aver compliment sens amador amat e amar. Cové, donchs, que Deus, qui es complit, aja plaer en complir. No dich, emperò, que Deu no sia complit e que complexca sí matex, mas que deus Pare, qui es complit, ha plaer en complir deus Fill, e deus Pare e deus Fill en complir deus Sant Espirit. Ayçò esser no poria sens multitud de persones divines e distincytes. Provat es, donchs, que en Deu ha moltes coses.

¶ *A infinit tany infinir²
mays que crear ni res fenir.*

So es, que infinit ha proporció e natura ab infinir e no na ab crear, que es cosa finida. On, si Deus, qui es infinit, <h>a crear coses qui són fenides, quant molt mils se cové que Deu aja infinir qui es obra e natura de sa infinitat! <H>a, donchs,³ Deus, qui es infinit, en sí matex infinir per sa essència et natura, so es a saber, que lo Pare qui es Deus infinit, ha Fill lo qual infenex ab infinir, produhentlo de tot sí matex per jeneració infinida; e ayçò matex del Pare e del Fill, qui infiniexen lo Sant Espirit

1. I, per deus — 2. I, tany infinit? — 3. I, Adonchs

de sí matex(s) per natura d'amor. Ayçò esser no poria sens que en Deu no fossen moltes coses.

¶ *Mays es ceyl qui es e qui fa
que ceyl qui es e res no fa.*

So es saber, que en aquell qui es e qui fa alguna cosa de sa natura e essencia, més ha de esser e de natura que¹ aquell qui es e no fa ninguna cosa de sa essencia ni natura: axí com l'arbre vert, qui es més que l'arbre sech en quant fa, per sa natura e de sí matex, fuyles rams flors e fruyts, e l'arbre sech no fa de sí matex ninguna cosa; e car Deus ha lo major esser qui sia, cové que ans que lo mon fos e ara, eternalment sia e que faça de sí matex, so es, que lo deu Pare sia e que de sí² produesca deu Fill, e damdós sia exit e hixent eternalment deu Sant Espirit. Ayçò esser no poria sens que en Deu no agués pluralitat.

¶ *Enteniment ha natura
ab entendre e dretura.*

So es, que enteniment ha natura per entendre e per dretura, husant de ço que a sa³ bonesa granesa duració poder e virtut se pertany, car sens aytal ús no auria natura, e faria a sí matex injuria si no usava daquelles condicions que a ell se pertanyen; e car açò no poria fer si en sí matex no havia moltes coses, so es, entenent qui per sa natura bontat granea, e les altres, entesés⁴ e agués entendre, cové que en eyl sien moltes coses; e ayçò aplicam⁵ a l'enteniment de Deu, lo qual ha natura e dretura.

¶ *Qui res de sí no vol donar
croy e avar se fay estar.*

So es, que si Deus no vol de sí matex donar ninguna res, està pererós en quant no ho vol donar, pus ho pusca donar, e encara, que està cobou;⁶ e car Deus ha poder infinit e ha poder natural, e bonesa granesa, e les altres,

1. Serà que en? o sobrarà en en la línia anterior? — 2. I, [dessi] — 3. I, per entendra e per dratura ... que ha sa — 4. I, entesses — 5. I, aplican — 6. I, con bon

natural, pot donar de sa bontat granea, e les altres. On, com en Deu no pusca esser peresa ne cobeesa, cové que de sí matex vuyla donar e que do, pus que vol donar: donar no pot res de sí matex, de sa essencia e natura, sens pluralitat, so es, qui do tot sí matex, tota sa essencia, tota sa natura, tota sa bontat granea e les sues dignitats, a Deu qui sia dél Deu, e que enfre lo donant e lo donat sia distinció: axí com deu Pare qui dóna esser a deu Fill, e dónali de tot sí matex en quant de tot sí matex lenjenra, e ab.ij. qui donen esser a deu Sant Espirit en quant de tot sí matex(s), amant la hu laltre, lespiren.

¶ *Qui no ha propri ni comú
no es compliment de negú.*

So es saber, que en neguna cosa hon no aja essencial e natural propietat e comunitat, no pot haver neguna cosa compliment, com sia cosa que compliment no pot esser donat si, al donador, compliment no es cosa propria, e encara, que lo donant e lo donat ajen essencial e natural¹ comuna bontat granesa, e les altres: axí com deu Pare, a qui es propria cosa engenrar deus Fill, e bontat, e aysò matex de granea e les altres, qui es comuna propietat damdues; e per ayçò pot la divina essencia e la sua natura esser compliment de tot quant es per manera de propri e de comú qui són en eya, sens los quals no ho poria esser: axí com Deus qui no poria crear si no li era propria cosa creació, ni poria perdonar si no li era propria cosa misericordia, ni poria donar gloria si no li era propria cosa glòrificació. E ayçò matex de la comunitat: axí com Deus, si no havia una comuna bontat, no poria donar molts bens, e si no havia cumuna justícia no poria justs e péccadors jutjar.² On, com Deus no pusca aver en sí propri ni comú sens pluralitat, e cové que les aja, es provat que en sí ha pluralitat.

1. I, [e] natura] — 2. I, jutgar

¶ *Sens granea e magnificar,
negun esser pot gran estar.*

So es saber, que tot gran cové esser gran per granea, e granesa no pot esser gran sens magnificar essencial e natural, qui es actu e obra del gran, sens lo qual magnificar la granesa e lo gran aurien ociositat¹ e privarien de natural fi e compliment, per qui aurien poquesa. Cové, donchs, que en la granesa de Deu, per la qual Deus es gran, aja magnificat, lo qual aver no poria sens pluralitat qui sia magnificant² magnificar e magnificat.

¶ *Tot ens cové esser finit
qui no pot de ens infinit.*

So es, que si Deus, qui es ens infinit, no pot de sí matex neguna cosa, cové que aja poder finit. On, com Deus e son poder se convertesquen, cové que Deus pusca de sí matex alguna cosa, la qual no poria sens que en sí matex no agúes moltes coses, so es saber, lo possificant que sia .j., e altre sia lo possificat:³ axí com deus Pare, qui es infinit, qui de sí matex pot engenrar deu Fill infinit, e ab.ij., qui són persones infinides, poden a sí matexes espirar deu Sant Espirit, qui es infinit.

¶ *Poder qui dins sí no pot res,
no es defora sí estès.*

So es, que sil poder de Deu no pot dedins sí matex neguna cosa, no pot defora sí matex neguna cosa, com sia açò que tot poder qui sia natural, comença enans de dins la substancia en qui es, que defora. On, con Deus aja poder natural e sia poder, cové que pusca alguna cosa dedins sí matex, la qual cosa es que deu Pare, qui es poder natural, comença, en sí matex e de sí matex, deu Fill, e amdós comencen deu Sant Espirit. Ayçò fer no porien sens pluralitat.

1. I, ociositat — 2. Serà de magnificant? — 3. I, possificar

¶ *Negun ens es bon sens far be,
e tot ens es mal don mal ve.*

So es a saber, que si tot ens es mal, pus que deyl venga mal, cové que lo ben, qui es contrari al mal, no sia bo si de eyl no vé alcun be. Cové, donchs, que de Deu, qui es ens bo, esdevengués ben ans que lo mon fos, con sia açò que Deus sia ens eternal, e que lo ben sia infinit per ço con Deus es ens infinit. Aquel ben, emperò, de Deu no pogra venir, ans quel mon fos, sens que en Deu no fossen moltes coses, so es saber, que de Deu, qui es ben, venga Deu qui sia ben: axí com de deu Pare, don ve ben qui es deu Fill, e ayçò eternalment e infinida.

¶ *En ens on fi¹ no ha poder,
cové vacuytat caber.*

So es, que si fi no ha poder en substancia, en quant que daquella substancia sia alcuna cosa per rahó de la fin per que es, cové que aquella substancia sia debades e buyda de fin, so es, de compliment: axí con lo sol qui seria buyt de fin si de eyl nos seguia negun ben, e ayçò matex del ferre e del foch e de les altres coses semblans a aquestes. Axí com² de la divina bontat, qui fóra buyda de fin si ans quel mon fos, no fos³ deyla e per eyla en Deu alcun be; e açò matex de la divina granesa, si ans que lo mon fos, no fos deyla e per ella alcun gran; e axí de la sua eternitat poder saviesa, e les altres. Cové, donchs, que en Deu, qui es ens complit, aja poder per lo qual se seguesca Deu de Deu, ço es saber, que Deus sia per ço que de eyl e per eyl sia Deu: axí com deus Pare qui es Pare per ço que de eyl sia Fill, e que deu Fill sia per ço que sia deu Pare, e ayçò matex del Sant Espirit. Ayçò esser no poria sens que en Deu no sien moltes persones.

1. I, en ssi — 2. El manuscrit diu com ben clar, però el sentit demana un altre mot equivalent al llatí *etiam* i al nostre també modern, o refer la frase consemblantment, per exemple: axí matex o ayçò matex es — 3. I, ne fos

¶ *Tot poder està passió,
qui no pot de perfecció.*¹

So es, que sil poder de Deu no podia de Deu, qui es perfecció, estaria passió en quant seria disposat a fer alguna cosa de perfecció e no la faria: don se covendria que fos algun altre poder qui enpatxàs que de perfecció res no pogués.² On, con sia impossíbol que lo poder de Deu pusca esser enpatxat, com sia açò que ell sia infinit, cové que eyl pusca de perfecció de sí mateix, qui es perfecció: axí com lum, qui pot lum de sí mateix, e enteniment, que de sí mateix pot entendre, e axí com de home, qui de sí mateix pot home, e enaxí de les altres coses semblans a aquestes. On, con ayçò sia enaxí, cové que en Deu sien moltes coses, sens les quals poder no poria de perfecció en Deu.³

¶ Provada avem en Deu pluralitat, segons que dit havem, sens la qual se seguirien en Deu molts inconvenients, los quals en eyl no poden esser; e aquella pluralitat cové que sia trinitat de persones, segons que es significat en ço que dit havem, con sia açò que lo nombre de pluralitat sia pus complit en nombre ternari que en altre nombre, segons la infinitat de bonesa granesa eternitat,⁴ e les altres dignitats: axí com en la saviesa, en qui són abastants entenent entès e entendre, e en la amor de Deu, amant amat e amar, e en la bontat, bonificant <bonificat e> bonificar; e que del entenent e entès sia l entendre, e del amant e amat sia lamar, e que de lo bonificant e bonificat sia lo bonificar per ço que sia Deu de Deu e damdós hisca Deu; e que lo bonificant, l'entenent, lamant, sien una persona qui sia Pare, e lo bonificat entès e amat sia lo Fill, e que de amdós sia lo Sant Espirit exit, per amor, del Pare e del Fill; e cové que la hu sia Pare, laltre Fill, e laltre Sant Espirit, per ço car la hu es de la essencia e natura del altre

1. I, afegí: Quant (en lloc de Prouat) avem pluralitat | que significa trinitat — 2. I, poges — 3. I, en deu sembla sobrer — 4. I, dignitat

e d'abds hix lo Sant Espirit per la amor que san; e cové que sien tres e no més ni menys, ni són, per ço que deyls sia enaxí complida bontat, e les altres, com es plena e complida de bonificant bonificat e bonificar, e l'enteniment de entenent entès e entendre, e l'amor de¹ amant amat e amar; e si avia més de tres persones en la divina essencia, seria aquella qui fos en quart nombre enaxí superflua, com seria superfluytat en bontat si avia més que bonificant <bonificat e> bonificar; e si la divina pluralitat era en dues persones e no en tres, defayliria enaxí de una persona, com defayliria en la amor de Deu una persona si no y eren ensemps amant amat e amar.

IV. *Que sia encarnat*

¶ *Mays val hun hom dehificar,
que mil milia mons crear.*

So es saber, que en crear mil milia setgles no es que home sia deus, ni es ajustament de natura divina en una persona qui sia deu e home; mas en dehificar hun home qui sia fet deu, ha ajustament de bonesa infinida ab finida e de granesa infinida ab granesa finida; per que sen seguex més de ben que en crear bonees granees finides o infinides en nombre. On, con Deus sia infinida bonesa granesa, e les altres sues virtuts, molt mils li pertany fer grans bens que petits, e en² amar més les pus nobles fins que les menys nobles; e que enaxí com dedins sí matex fa lo major be, so es, engenrar Deu e espirar Deu e en² dehitat Deu de Deu, que enaxí en lo mon una creatura aja deificada qui sia Deu. Ayçò Deus fer no poria si no prenia humana natura e que en eyla sia fet home; per que es provat que Deus es encarnat.

1. I, del — 2. Aquest en sembla sobrer

¶ *La fin quin crear es major
cové amar nostre Senyor.*

So es, que con Deus creà lo mon, la sua saviesa sabia la fin per quel¹ mon creava e sabia la major fin a la qual crear lo podia,² la qual major fi es que faés home de Deu e Deu home. On, enaxí com la saviesa sabia la major fi, axí la volentat de Deu, qui es aytan bona gran poderosa e nobla com la saviesa, volch la major fi a la qual lo mon poch esser creat, e pus que la volch, covench que fos, com sia açò que la volentat de Deu deduga a compliment tot ço que per³ ella es volgut; e ayçò matex fo de la rahó de sa bontat granea, e les altres, qui són aytan grans e aytant poderoses⁴ e nobles com la divina saviesa e volentat: don se concloex que Deus es encarnat, per ço que complís, per sa encarnació, la major fin a que lo mon pot esser creat.

¶ *Poder absolut, en crear,
no ha horde sens encarnar.*

So es a saber, que lo poder de Deu, qui es infinit, no pot haver horde en crear lo mon sens que Deu no agúes presa natura humana, con sia ço que Deus, per ço cor ha poder infinit, pogra crear hun setgle e puxes altre, e ayçò a nombre infinit, e la divina bontat ho consentia⁵ per ço cor ha granesa infinida en quant es de sa rahó crear a montiplicar gran ben, pus que ella es gran, e ayçò matex de les altres⁶ divines virtuts; per que covench esser encarnació per ço que lo poder fos hordonat en venir a terme e a obra on no pogués Deus esser pus gran creador ni pus bo, ço es, que sia Deus fet home, lo qual home es tan gran bo, tan gran eternal, tan gran poderós, que no pot esser major, e per ayçò lo poder de Deu no pot en avant influyr, en aquell home deu, més de sí matex ni de bontat divina, e les altres.

1. *I*, qual — 2. *I*, repeteix la major ffi ... lo podia — 3. *I*, per que — 4. *I*, poderosses — 5. Serà consentria? — 6. *I*, [altres]

¶ *La major fin de tota jent
es Deus esser nostre parent.*

So es, que la major fin, a que Deus ha creats los homens, es que sia hun home Deus e que Deus sia aquell home en que tots homens sien exalçats en haver semblança ab Deu en parentesch per la humanitat que ha presa. On, com Deus covenga aver hordonat que home sia son parent per ço que humana especia hi sia hordonada e que ell mils pusca participar ab tots homens e ab ells participar per natura, per ayçò volch aver humana natura, e en aquella natura esser parent de tots homens; e ayçò covench esser enaxí per ço cor la granesa de la sua bonesa, e de les sues altres virtuts, ho requer segons sa¹ propietat e natura, so es a saber, que mils li cové participar ab tots los homens per rahó de gran bonesa, e les altres, que per² poch, con sia açò que en Deu no sia neguna poquesa de bonesa, e les altres.

¶ *En fin hon Deus may no pot dar,
han ses dignitats reposar.³*

So es a saber, que Deus no pot donar, a fin creada, més, que crear tot ço que es creat per entenció de aytal fin que no pusca esser major en granea de bonesa, e les altres: axí com de fin creada que sia ajustada e hunida ab fin increada, per lo qual ajustament Deu sia fet home e home Deu; car per aytal fin ha la bonesa divina repós en ço que Deus crea tal bonesa, que la sua bonesa e aquella sien ajustades a hun subject e subpòsit⁴ Jhesu Xrist, ver deu e ver home, cor major bonesa que aquella no pot esser creada; e per ayçò dehim que aquella divina bonesa <h>a repòs en crear, pus que una bonesa creada de home deu es ab ella ajustada, en aquell home, en home en qui la sua bonesa creada es fi de totes les altres bonees creades per ço car ella es ajustada ab divina bonesa en .j. home

1. I, la — 2. I, e per — 3. I, repossar — 4. I, subpossit

deu, e neguna de les altres bonees creades no ho es. E aysò matex que dit havem de bonesa, pot hom dir de granea, e les altres, de home deu. E cor ayçò cové esser en axí, per ço que en aquella fin creada Deu no puscha pus donar de noblesa e que ses dignitats hi ajen repòs, cové que Deus sia encarnat.

¶ *Car Deus ses huminificat
es mays entès e mays amat:*

So es, que per ço car Deus ha presa natura humana, pot esser més entès e més amat per aquell home deu, que per tots los àngels ni per tots los altres homens; e encara, que per la natura humana que Deus ha presa en quant ses fet home, pot més esser conegut e amat, per los homens, que no faera si Deus no fos fet home, con sia açò que aquella humanitat que Deus ha presa sia esturment e mijà per que los homens són mils disposats a conèixer e amar Deus. On, com Deus, per sa gran bonesa e noblesa poder volentat e saviesa, sia hordonat a esser molt entès e amat, en sia digne, cové que sia tot so ver per que ell pusca esser més conegut e amat per son poble.

¶ *Si Deus no faés home sí,
nuyl cors agra en ell sa fi:*

So es, que si Deus no fos fet home, neguna corporal creatura pogra aver sa fin ni son compliment en Deus, com sia açò que Deus sia cosa invisibla e qui no pot esser per negun seny sentida; e car Deus cové que sia fi¹ de les creatures corporals per ço car a sí servir les ha creades, per açò es Deus fet home per ço que en aquell home, qui es visible e oyble e qui es de la natura dels altres corses, ajen les creatures corporals fin e repòs: axí com los sants homens cant seran ressucitats e seran en gloria, qui veuran e ohiran Jhesu Xrist, e en eyl a veser e ohir aurà lur natura corporal fin e repòs; e sí saurà lo cel, los elaments,

1. I, sia fe

en quant participaran ab eyl en natura. E cor aytal fin cové que sia, e no pogra esser sens que Deus no fos fet home, cové que sia encarnació.

¶ *Per natura e per crear
volch Deu ab nos participar:*

So es, que Deu volch participar ab homens per creació en crearlos, ab los quals participa axí com faedor ab sa factura; mas aquella participació no fon natural, e car participació natural es major que creació, qui es artificial, e Deus ama sa creatura axí com faedor sa factura, volch la amar per natura, per ço que la participació fos major en cant que Deus volch esser home, ab lo qual home e per lo qual, participàs ab tots homens per natura, e tots homens ab eyl, per la qual major participació fos la major amor que pogués esser entre Deu e homens. Ayçò esser no pogra si Deus no fos fet home.

¶ *Infinít ha proporció
ab nos per encarnació.*

So es, que per ço car Deus es fet home, ha, per la humanitat que près, proporció enfre Deu qui es infinit e homens qui són finits, havent Deus finitat en quant fo fet home, no en quant sí matex: axí com si .j. home blanch qui volgués esser hun altre home qui fos negre e que romasés sí matex home blanch, lo qual home blanch auria proporció ab sa blancor e ab sa¹ negror de l'home negre en quant seria fet home negre; e car enfre infinit e finit cové esser proporció per ço quel ens finit pusca pendre fi e compliment de ens infinit e que ab ell pusca participar en natura, per açò vol² Deus esser encarnat, sens la qual encarnació no pogra esser la proporció ni, sens la proporció, no pogren los homens atènyer lur fi e compliment qui es infinit, e ells finits, com sia açò que entre infinit e finit no sia neguna proporció.

1. Serà la? — 2. Serà volch?

¶ *Deus fóra ociós e avar
sil major ben no volgués dar.*

So es saber, que si Deus no volgués esser encarnat, e lo major ben que ell pòt donar als homens es que eyl vuyla esser home e donar aquella humanitat que près per salvar homens, fóra Deus occiós en quant no volguera dar lo major ben que pogra donar, e fóra avar en quant nol volgra dar. On, com Deus sia sobirana caritat e amor e qui molt diligentment ama home qui es sa creatura, e encara, que Deus es sobirana larguea e en ell no ha neguna avaricia, per ayçò es Deus encarnat, per ço que no fos avar ni pererós en molt amar homens, per la amor dels quals volch esser home e morir per salvar homens.

¶ *De ens creat¹ pot Deus mays far
en sí quen àls,² sens comparar.*

So es a saber, que Deus pot més exalçar e ennobleyr home sis fa home, que en quant lo ha creat e tot lo mon a home servir ha hordonat e donat; car en esser Deus home, es aquell home deu, e tot lo romanent creat es en home deu exalçat e ennobleyt. On, com a Deu³ pertanya ennobleir home aytant con més lo pusca ennobleyr, per so que en la noblesa del home sia manifesta la noblea del creador, cové, segons deute de rahó e de hordonació de Deu, que Deus sia fet home e que en sí matex aja més exalçada creatura, que en ella matexa.

¶ *A Deu cové atribuyr
so per c'om lo pot mays servir.*

So es a saber, que tot⁴ se cové a Deu fer per que los homens mils sien disposts et hordonats a servir ell; car si Deus no ho faïa,⁵ seria contra la gran amabilitat de sí matex e de sa bontat granea e les altres, e encara, contra son honrament e senyoria. On, com Deus no pusca

1. I, entsetat — 2. I, en ssi que nels — 3. I, a deus — 4. Serà ço?
o tot so? — 5. I, fa ja

fer neguna cosa que sia contra la gran granesa de sa amabilitat dignitat e honrament, volch esser encarnat, per la qual encarnació lo poden los homens més amar conèxer honrar e servir: don se seguex que a Deu deu hon atribuyr encarnació, e, en quant es home, mort e passió per salvar homens qui lamen per ço car es fet home e ha presa lur natura e per ells a salvar es volgut morir.

¶ *Si Deus e hom no fossen hu,
no fóra, ço qui es, mays comú:*

So es, que per ço car Deus es encarnat, es feta .j.^a comunitat en una persona apellada Jhesu Xrist, qui es la major comunitat qui pusca esser enfre Deu e creatura, con sia açò que Deus sia lo pus alt e lo pus jeneral esser qui sia ne qui esser pusca, e home qui sia deu, sia la pus noble e pus alta creatura qui sia ne qui esser pusca; per que segons horde e dretura cové Deus que aja presa humana natura, sens la qual assumpció no fóra neguna comunitat qui fos entre Deus e creatura, e fóray vacuytat de comunitat; per la qual vacuytat, que es impossíbol, e per ço que sia la major comunitat que pusca esser enfre Deu e creatura, cové Deus esser encarnat.

¶ *Ab encarnar ha Deus mostrat
lobra que ha en trinitat:*

So es a saber, que provada avem trinitat esser en Deu, e car aquella trinitat es digna que sia per homens coneguda amada honrada loada e servida, per ayçò cové que Deus aja donada, en aquest mon, tal obra per que aquella pusca esser coneguda, la qual obra cové que sia encarnació que sia ymatge e figura daquella obra que Deus ha en sí matex, con sia cosa que los homens, segons horde e natura, per les obres defores ajen conexença de les obres dedins: axí con encarnació, qui es en tal manera, que tota la divina natura ni humana nos muden nes crexen nes muntipliquen per lo ajustament que fan en una persona, a significança que la divina essencia e natura nos crex nes

mou nes minva, jatsia quey sia eternal e infinida jeneració e espiració. On, com encarnació sia dayçò eximpli e mi-rayl, volch Deus esser home.

¶ *Per ço car Deus ses encarnat,
es mays són judici temprat:*

So es saber, que Deus es esser infinit e es sa justícia infinida, e qui fa peccat, pecca contra esser infinit; per que covench esser encarnació per ço que per ella fos dat mijà entre la divina justícia infinida e lo peccador, per lo qual mijà fos Deus mogut a misericordia e pietat,¹ a gracia e a perdó, e que aja mercè de peccadors per ço que son judici no sia trop furiós e cruel, e que per la natura de la participació de Deu e creatura per encarnació, aja molt home salvació per gracia e perdó.

¶ *Si Deus nos volgués encarnar,
legut fóra desesperar:*

So es a saber: si Deus nos volgués encarnar per humiliarse² als homens en participar ab ells per natura, fóra erguylós e no amara molt home ni les altres creatures ab les quals participa naturalment per encarnació; per que home qui fos molt peccador, qui consiràs en Deu erguyl e que no agués gran amor a son poble, se pogra legudament desesperar de Deu e de la sua misericordia. On, com sia impossíbol que home per neguna manera se deja desesperar de Deu, per ayçò es manifest que Deus deu amar encarnació, a significar als homens la sua humilitat caritat e pietat, e que als homens do gran³ esperança de perdó, consirans que ell, per la lur amor, vuyla esser home, et home pobre ahontat turmentat e mort.

¶ *No pogra⁴ Deus lo mon complir
si ab hom nos volgués unir.*

So es, que lo compliment del mon es que sia creat a Deu servir, e que en ell servir sia lo compliment del mon.

1. I, pietat — 2. I, per humilitat se — 3. I, e pietat e que als homes de gran — 4. I, pogre

Ayçò esser no poria sens que Deu no fos fet home; car si no fos fet home, les creatures corporals, qui són part del mon, no agren object en qui aguesen repòs, sens lo qual no foren complides, nel mon no pogra esser complit si elles no fosen complides, con sia açò que de parts no complides <no> se pugua seguir tot compliment. On, con Deus sia cosa qui no pot esser sentida, com sia invisibla e sia substancia esperital, volch esser home e esser en home sentit, e que los homens, en lo seu cors a veer, aguesen gloriejament¹ per lo qual aguesen repòs, e totes les corporals creatures, segons que damunt havem dit.

¶ *So per que Deus pot mays amar
sobra, cové en ell² estar:*

So es, que lo brant pot més amar sa obra on major e pus nobla hobra fa. On, con a Deu se pertanya que am molt la obra que fa, cové que la faça molt bona e molt nobla; e cor la major e la pus nobla hobra que Deus puxa fer, en creatura, es fer de creatura Deu e Deu creatura en home deu, e més sia amar la obra en voler esser lo brant lo brat, cové Deus esser encarnat, sens la qual encarnació Deu no pogra sa obra en lo mon amar en lo major grau de amor. Cové, donchs, que en Deu sia³ encarnació.

¶ *Deus no pot major fin saber
que ceyla c'ama són voler:*

So es a saber, que en Deu saviesa e volentat se convertexen e són una cosa matexa; per ques seguex que aytant con Deus pot saber la major fin per que lo mon sia creat, que aquella fin cové esser amada per la divina volentat. On, com la major fin que la divina saviesa pot saber en crear lo mon, sia encarnació, cové que la divina volentat am aquella encarnació, e si la ama, cové que sia, e si no la amava seria diferencia entre la divina saviesa e la divina volentat; e ayçò matex del poder de cascuna en quant la

1. I, gloriejament — 2. I, sobre coue e en ell — 3. I, stia (la t puntuada)

saviesa poria major fin saber que aquella que la volentat no poria voler; la qual cosa es impossíbol.

¶ *Car Deus creà a sí lo mon,
de sí matex li da ahon:*¹

So es saber, que Deus, per ço car principalment creà, a sí matex servir e honrar, lo mon, covench que donàs de sí matex al mon so per que lo mon se pogués aver a la fin per que es; car si Deus no ho faés, lo mon nos pogra aver a aquella fin per que es. Covench, donchs, que Deus se donàs al mon en tal manera, que lo mon aconseguís la fin, la qual no pogra conseguir, ni Deus no la pogra conseguir en ell si no fos fet home, per la humanitat del qual lo mon agués aquella fi major quis pot aver a Deu conèxer amar honrar e servir.

¶ Provada havem encarnació per les rahons damunt dites, contra les² quals pot hom arguyr, emperò hom hi pot respondre en destruyr aquells arguments³ per los inconvenients quis seguirien si Deus no era fet home. On, si era arguyt que Deus degra esser encarnat en molts homens per major fin de amor e de saber, pot esser respost⁴ que enaxí com lo Fill deu es una persona, cové esser ab .j. home una persona e no moltes, les quals moltes persones fóra sis fos encarnat en molts homens qui són moltes persones. E si es fet argument⁵ que Deus degra pendre carn enans que la presés, pus que molt dech esser amada, pot esser respost que Deus covench pendre carn en lo meylor et pus noble temps qui sia del començament tro a la fin, lo qual meylor temps es lo mijà, car tota virtut sia⁶ pus noble en lo mig que en los estrems. E si es arguyt que Deus avilara sí matex si fos encarnat, per ço car en carn⁷ dome ha molts defayliments, pot esser

1. *I*, *afegt*: Es donchs manifest e prouat | que deus conue esser incarnat — 2. *I*, los — 3. *I*, *erguments* — 4. *I*, *respos* — 5. *I*, *fer er-gument* — 6. *Serà* car ... *sta?* o com ... *sia?* — 7. *I*, *carm*

respost que Deus, aquells defayliments que ha home, nos près en quant es Deu, mas quels près en quant fo home qui fo subject a aquells defayliments naturals: axí con fam set e mort que sostench en umana natura e no en divina. E si es arguyt que Deus fo compost ab home per esser aquell home, pot esser respost que de infinida natura e finida no pot esser composició, com sia açò que compusició no pusca esser sens parts finides e sens temps e quantitat, les quals no són en divina natura. On, segons que es donada doctrina a respondre a les objeccions damunt dites, pot esser dada doctrina a respondre a les altres objeccions que hom hi pot fer.

V. *Quel mon sia creat*

¶ *Si lo mon no es començat,
sola fi es eternitat:*

So es, que si lo mon no es començat, es eternal, e la sua fin està per eternitat, qui es per duració infinida, com sia açò que lo mon no aja neguna altra¹ part finida: don se seguiria que si lo mon es eternal, que tots los ens qui són pus durables, sien pus complits e pus nobles que los altres ens menys durables, e que sien fin daquells, per ço car són pus semblans e pus prop en natura a eternitat, que los menys durables: axí com lo sol, la pera, l'aur, la serp, lo corp, lo pi, qui serien pus nobles que l'ome qui no dura tant com eyls. On, con açò sia impossíbol, cové que lo mon sia creat, e que la sua duració sia enaxí finida com les sues altres parts.

¶ *Poder no poria eternar
sens infinit possificar.*

So es, que lo poder del mon no poria esser occasió per quel mon pogués per ell esser eternat sens infinida

1. I, altre

possificació,¹ com sia açò que si lo mon es eternat, pot, per poder, esser eternal. On, con lo poder del mon sia finit per sa essencia e natura, no pot per natura aver possificació¹ infinida, la qual auria si lo mon era eternal, com sia açò que negun ens no aja major actu e virtut, en natura, per altre, que per sí matex, lo qual actu e virtut auria lo poder del mon sots genre de eternitat e no sots lo seu matex. Es, donchs, lo mon començat, e ha duració finida en quant es creat, pus que son poder no es infinit.

¶ *Nos cové sien cominal,
en eternitat, ben e mal:*

So es, que si lo mon es eternal, aytantost fo lo mal qui es en lo mon, com fo lo ben, con sia açò que si lo mon no es creat, no fo aït lo be denant lo mal en temps, cor² primer mal ne primer ben no sia començat ni sia darrer, enans són lo mal el be eguals en continuació e successió infinida. On, com lo mal se descobengua ab esser es covenga ab no eser, e lo ben se covenga ab esser e no ab no esser, e lo mal e lo ben sien contraris, seguexse que lo ben sia enans que lo mal: es, donchs, lo mal, so es peccat, començat, e per conseguent lo ben³ ... no són virtuts, les quals no poden esser sens que hom no aja libertat de fer mal. On, com ayçò sia en axí, es demostrat que lo mon es nou e creat.

¶ *Aquell ha poder tot estès⁴
qui pot de res⁵ e de non res:*

So es a saber, que si lo mon es creat, Deus la creat de non res, e lo seu poder es major si lo mon es creat, que no fóra si no fos creat, e açò car ha pogut crear lo mon e pot, en lo mon, de una cosa ab altra: axí com Deus qui ab lo sol fa, per natura, engenrar los arbres e madurar los fruyts, e enaxí de les altres coses naturals; mas si lo mon no es creat, Deus no ha pogut ne pot crear

1. I, passificació — 2. Serà con? — 3. Sembla que hi ha una llacuna, si bé la lliçó del ms. corre seguida — 4. I, esters — 5. I, derres

res de non res, mas que fa una cosa de altra. On, con a Deu deja hom atribuyr complit poder, e major poder e no menor, per ayçò es significat e demostrat que lo mon es creat.

¶ *Ceul qui crea¹ e qui mantè,
mays fa que aquell qui sosté:*

So es, que si lo mon no es creat, Deus sosté e guberna lo mon, e no es tant causa del mon com fóra sil agués creat e quel gubernàs. On, com a Deus dega² hom atribuyr tot ço per que sia més causa del mon e lo mon sia mils son effectu, per ayçò es manifest e provat que lo mon es creat.

¶ *Sil mon no pogués comensar,
no ha natura de privar:*

So es, que si lo mon es eternal, no pogra aver començament, con sia natura de eternitat que no sia en temps e que no aja començament ni affinament, con³ per aytal natura lo mon no poria privar, ço es, no poria esdevenir en no esser, e si no ho fahia, no calria que Deus lo gubernàs nil sostengués, e encara, que nol poria delir ne anitxilar, pus que lo mon agués, per sa propia infinida natura, infinida duració. On, com Deus aja poder infinit e lo mon aja poder finit, es significat que lo mon pot esdevenir en no esser, per lo qual no esser e privació es significat que lo mon es creat.

¶ *Tot ço cové esser començat
hon Deus pot esser mays lausat:*

So es saber, que si lo mon es comensat e creat de non res, Deus ne⁴ pot esser pus lausat que si lo mon es eternal, com sia pus reebens lefectu per la causa si es de non res produit e causat, que si es causat materialment, no formalment, de alcuna cosa; cor aquell qui es causat de non res reeb tot son esser per la causa, e tota sa bonesa granesa

1. I, era — 2. Llegiu deja — 3. Serà cor? — 4. I, no

e duració e totes les altres sues parts; mas aquell qui es causat per la causa quil fa de alcuna cosa, axí com lo ferrer qui fa lo clau del ferre, o axí com lo home qui enjenra de sí matex son fill, no ha tot son esser per la causa, con sia sa essencia de altra causa materialment. On, com Deus, qui es sobirana causa, deja esser molt lausat e tant que no pusca més esser lausat per bonesa granesa, e les altres, e aytal lausor li sia pertanyent si lo mon es de non res causat e començat, cové que sia lo mon començat e creat.

¶ *En Deu¹ cascuna dignitat
ha ab altra egualtat:*

So es a saber, que en Deu bonesa granesa eternitat poder, e les altres dignitats, cové que sien eguals per totes condicions e maneres, con sia açò que elles sien una cosa matexa, la qual unió aver no porien si eren deseguals. Un,² con la divina bontat influesca en lo mon finida bontat, e la divina granesa influesca en lo mon finida granesa, e enaxí de les altres, covénse de necessitat que la divina eternitat influesca en lo mon finida duració, per la qual lo mon sia creat e començat.

¶ *Eternal revolució
es si lo mon creat no fo:*

So es, que si lo mon es eternal, cové que lo moviment del mon aja eternal revolució, so es a saber, que totes les coses qui són subjectes a la revolució, retornen en hun matex nombre, con sia açò que infinida muntiplicació de nombres singulars no pusca esser: don se seguex que cascun dia retorn en son nombre matex, e cascuna hora e moment, e ayçò matex de cascun any, e que cascú home, quant serà mort, retorn aquell matex que ha stat, e que faça tot ço que davant avia fet e en cascun loch en que ha estat. Ayçò matex serà de tots los individus de les espe-

1. I, deus — 2. Un (*de unde Ilati*) = On

cies e de tots hàbits de totes les sciencies, e encara, que home, en quant son cors, sia eternalment retornat sots les especies en que aurà estat; e ayçò matex de tots los cosses engendrables e corrompables. On, com totes aquestes coses sien inconvenients e impossibles, es significat que lo mon es creat.

¶ *Sil mon no¹ es creat, fa peccat
Deus contra sa amabilitat:²*

So es, que si lo mon no es creat, Deus no pot esser amat per home segons que es digne de esser amat, con sia açò que si lo mon no es creat, no pot esser resurrecció; cor tanta de materia corporal e elemental requerrien les ànimes infinides qui eternalment serien en cosses humans infuses³ et mèses, que neguna materia corporal no abastaria als cosses que aquelles⁴ ànimes requerrien per manera de resurrecció. On, com Deus no pusca fer neguna cosa contra sa amabilitat, per ayço cové que lo mon sia creat, e que sien homens resuscitats qui ajen a Deu gran amor e perdurable amor en gloria celestial.

¶ Provat havem, donchs, que lo mon es nou e creat, per ço quels inconvenients damunt dits no sen seguesquen, los quals, segons natura de rahó, són impossibles.

VI. *Que sia resurrecció*

¶ *Si no es resuscitar,
nuyl hom porà Deus molt amar:*

So es, que si no es resurrecció, negún home no porà amar Deus mas en aquesta vida en que som, la qual dura poch de temps e en que no pot hom molt amar Deus; car

1. I, si lo mon [no] — 2. I¹, afegí: Es donchs manifest e prouat | que lo mon es nou creat — 3. I, en coses humanes infusses — 4. I, a les coses que a aquelles

negun home en est mon no pot amar Deus sens especie qui està enfre Deu e la amor que hom li ha, la qual especie fantàsticha es semblança que l'enteniment e volentat fan¹ a semblança de Deu. On, con Deus sia molt amable e aja creat lo home per ço que molt e longament de temps sia amat per ell sens neguna fantassia, cové que home sia resussitat, per ço que per sa resurrecció se seguesca la fin a la qual la creat, e que la molt gran e perdurable amabilitat a aquella² fin se concorden, la qual concordia aver no porien sens resurrecció.

¶ *Si no es resurrecció,
lo mon no ha perfecció:*

So es, que la perfecció del mon està en servir Deu e que tot lo mon aja la fin en ell a servir e honrar. On, com les creatures corporades³ no pusquen servir Deus sens home, com sia açò que Deus no es sensible, ab lo qual home lo servexen sirvent a home qui servex Deus, cové que sia resurrecció per ço que perpetuament se seguesca lo servey:⁴ que lo cel elements, e les altres coses corporals, ajen aüit compliment en servir Deu: lo qual compliment aver no porien si hom no resuscitava e que visqués perdurablament amant loant Deu e veent Deu en humana natura.

¶ *Mayl val .j. home eviternar
que tots senes resuscitar:*

So es, que en eviternar .j. home, so es, que home sia resuscitat e que perdurablament viva en gloria amant entenent menbrant veent e loant Deu, influex Deus, per sa bontat, més de ben e més ama Deus aquell be, que tot lo be qui esser pot en aquesta present vida; e car Deus, per sa⁵ gran bontat e amor, e encara, per totes ses dignitats, ama més lo gran ben que lo petit e ama molt esser amat e servit per home, vol que sia resurrecció e encarnació; e pus ho vol, cové que sia.

1. I, san? — 2. I, e a aquella — 3. Serà corporals? — 4. Supliu ço es o afegiu e — 5. I, la

¶ *No fóra fi de sentiment
si no fos resuscitament:*

So es, que si no fos resurrecció, lo sentiment que hom ha en aquest mon no atenyera sa fi, a la qual fi home es creat, so es, a veer Deu e hohir ses paraules en especia humana estant Deus home, e encara en ohir cants¹ e laors d'àngels e de sants homens en loar et beneyr Deus. On, com Deu no aja creat res debades, e auria hò si les creatures corporals no atenyien la fi a que són creades, en home Deu, cové que sia resurrecció.

¶ *Aquell cové esser jutjat²
qui fa lo ben e lo peccat:*

So es a saber, que home fa en est mon lo ben e lo mal, com sia açò que hom ab ses parts faça ço que fa e ell les mou a la obra que es entre lo ben e lo mal: axí com home qui ab sa ànima membra entén e ama lo ben e lo peccat, e ab son cors ymagina lo ben e lo mal corporal, e ab son sentiment sent ço que fa e ab que fa lo ben e lo peccat, e a aquell ben o peccat mou ses mans e sos peus e los bens terrenals. On, com Deus sia just, cové que ressuciten los homens per ço que home sia jutjat² del ben e del mal, sens la qual resurrecció Deus seria injust, car jutjaria³ la ànima, qui no es home e qui no ha fet lo ben ni lo mal, mas que es stada moguda en est mon per home, qui mou ses parts a fer ben e a fer mal. On, con Deus sia just e la sua justicia sia ab granesa eternitat poder saviesa volentat gloria virtut e veritat, covése de necessitat que sia resurrecció per ço que home sia jutjat.⁴

¶ *Si home no es resuscitat,
en laltre mon pert la meytat:*

So es, que si home no es resuscitat, laltre setgle no serà de home, mas de la una part deyl, so es, de ànima racional, e serà més en aquest mon, en qui es home de

1. I, cans — 2. I, jutgat — 3. I, jutgaria — 4. I, jutgat

ànima e de cors, que en laltre, en qui no serà home, mas que serà ànima de home en ell. On, com laltre setgle sia pus complit que aquest, cové que home sia en laltre setgle, pus que home es en aquest: don se seguex que sia resuscitament segons la divina granea de bonesa e eternitat, e les altres; per la qual granesa Deus pot més influyr de bonesa granesa, e les altres, en home, que en la meytat de home.

¶ *Si no es resuscitament,
en est mon ha hom compliment:*

So es, que si no es resuscitament, home <ha> en est mon compliment e no en laltre mon, car noy poria aver home compliment pus que noy fos. On, si home avia en est setgle compliment, seria aquest mon, qui es fet a home, complit en sí matex e no en la fin del altre setgle: don se seguiria que home valgués més en est mon que en laltre. On, com ayço sia impossíbol, es significat que resurrecció jeneral serà de necessitat, so es saber, segons necessitat de rahó de justícia de Deu, e de les sues altres dignitats.

¶ *En effectu qui es pus plen
influex causa mays de ben:*

So es, que home és pus plena obra e pus complida que la sua ànima tan solament, con sia açò que part no pusca esser tan gran com es lo tot. On, com Deus sia¹ creador e faedor de home e home sia deyl creatura e factura, influex Deus mays de ben en home per resurrecció, que en ànima de home sens resurrecció. On, con ço per que Deus pot influyr plus de ben en home, sia necessari, segons granesa de la divina bonesa e de les altres, cové que sia resurrecció.

¶ *On mays de bes² perpetuat,
mays ne pot Deus esser lausat:*

So es, que Deus pot més esser loat si es resurrecció domens, que sens resurrecció, com sia açò que per³ la

1. I, com es de tot. On com deus qui es (escrivim lo i sia, i suprimim qui) — 2. I, bens — 3. I, per que per

resurrecció sia vida perdurable, per la qual e en la qual hom porà loar Deu perpetualment e fer a ell gracies de vida e de gloria perpetual, la qual darà als sants resuscitats; e si no es resurrecció no serà laor de Deu perpetual per home, mas laor daquest mon, e la laor no serà gran ne durarà molt, ans poran los homens més blasmar Deu en quant no volrà donar a home vida perpetual ni volrà esser molt loat per home qui en est mon molt laurà servit. On, com Deus sia digne de molt gran laor e no de negun blasme, cové que sia resurrecció.

¶ *Deus no minva¹ nuyl compliment,
ans hi met montiplicament:*

So es, que Deus no minva essencia de home, qui es complida per ànima e per cors, la qual minvaria si no era resurrecció, sens la qual, essencia de home mort esser no poria. On, com sia de condició del compliment de Deu complir e montiplicar en home granesa de compliment, es significat que Deus vol que sia resurrecció, e si no ho volia, volria que ell, qui es compliment, minvàs en home compliment e que hi muntiplicàs defayliment.

¶ *Aytant col mon està major,
fay hom a Deu de ben lausor:*

So es, que si es resurrecció domens e que visquen en l'altra vida perpetualment, tot luniversal creat ne² serà major, e aquest mon en que som nestà pus gran e pus hordonat en ses parts; per ques cové de necessitat que sia resurrecció, pus que per ella es mils disposat e hordonat tot lunivers creat a esser Deus més loat³ per los actus de sa bontat granesa et les sues altres dignitats.

¶ *A Deu pertany molt perdonar,
e a home mercè clamar:*

So es, que a Deu pertany molt perdonar per ço car la sua misericordia e pietat es molt gran e car los peccats

1. I, minue — 2. I, no, corregit ne — 3. I, a esser deus mes esser loat

que home fa contra ell són molts corporalment e esperitalment. On, com sien peccats més e pus grans en home, en quant pecca corporalment e esperitalment, que no serien si peccaven esperitalment tan solament, per ayçò pot Deus més perdonar e home pot a Deu més demanar perdó e aver, en la sua gran misericordia, esperança. On, com home pech espiritualment e corporalment, cové que sia resurrecció per ço que Deus a home faça jeneral perdó e que home li deman mercè esperitalment e corporal.

¶ Provat havem que sia resurrecció jeneral, la qual probació faem per donar e mostrar inconvenient e coses que no poden esser, segons les divines dignitats e lorde e les obres que aquelles covenen haver en est mon e en laltre, segons la fi a que Deus ha creat lo mon.

¶ Finit es aquest COMENT, qui es DEL DICTAT qui en ell se conté; e es finit en la ciutat de Barchinona¹ en lany de .M.CC.l.xxxxviiiij. de la encarnació de Jhesu Xrist: en la guarda del qual comane² est COMENT e DICTAT, que ell lo montiplich a sí conèixer e amar en lo mon per ço que en lo mon sia molt amat e que molt home ne pusca esser salvat. Si, emperò, en est COMENT havem en res errat contra la santa fe xristiana, sotsmetem ell a la correcció de la santa Esgleya Romana, car no havem errat scientialment. E sia donada gloria e laor a nostre senyor Deus. Amen.³

1. I, barcha. — 2. I, comana — 3. I¹, *afegit al marge inferior*: Mostrat auem per gran raso | que sia resurrecció. | A honor del sant Spirit | comensa e feni son scrit | Ramon en uinen de paris | el comana a sen loys | e al molt noble rey darago | Jacme en lencarnation | de .M.CC.XC. nou, i res mes

Apèndix al DESCONORT

Variants del ms. R. L. 40 (D=Dominicà), del s. XIVe, de la Biblioteca Provincial de Palma.

Després de tirat el text del DESCONORT, no poguent consentir a passar sense confrontar-lo amb el ms. D, hem fet l'esforç que calia per aconseguir-ho. Talment com sospitavem,¹ el manuscrit pertany a la família dels de confronta (C), oferint gairebé les mateixes variants substancials, si be dins el sistema ortogràfic peculiar del manuscrit.² Però en alguns casos la lliçó de D discrepa més o menys de la dels C, acostant-se adesiara a la del bàsic O. Creim que val la pena d'anotar-les, atesa la importància del ms. Ve-us-les ací:

El primer número indica el vers, el segon, l'acotació de peu de pàgina.

Incipit. *[El mateix de O¹].*

13, 1. Quan fuy grans

17, 4. ques presentech, com O

18-19, 6. enamorat | et que eu procures con ell fos ben,
com C

22, 8. fuy enspirat, *corregit ins-*

24, 10. et lladonchs

50, 13. = C, però ab la variant hun home

55, 15. donon, la primera o tatxada i la n primera feta h
(dhon)

1. Vegi's la nota de la pàg 218 — 2 Usa la ç; omet o empra h, indistintament en les formes del verb *haver*, i en *bun*, *bira*, *bordonar*, etc., però en posa sempre després de c final, àdhuc seguida de s (*prech*, *donchs*), i medial, sovint, entre vocals (*labor*, *abirat*); intercala s entre e e, e i, i e no diftongades (*discrepent*, *disen*, *sarrasins* o *sarrasís*, *presicar*, *presicador*, tot i que també hi trobam *preycar*, *prehicar*, *predicar* i *predicador*); usa la forma conjuntiva *et* a començament de vers; escriu sovint *ben* i *bon*, i *gauyg* = *gaug* adesiara.

- 56-58, 16-17. ne seyl per nuyla res ajudar men podia | e seu las respusli que tal mal sentia | que per ell ni altre
- 67, 4. ni que, *com OV*
- 82-83, 13. segons entendiment | per que eu
- 89, 3. a dret, *com O*
- 91, 5. a solre, *com VJ*
- 100-101, 10-11. daycells quan lo poder jes per ço nous coue | quen siats despagat car ceyl
- 110, 1. ne siats alegre e estatsne
- 113, 13. amargors, *com OJ*
- 116, 6. molt bon fayt cabalors
- 121, 10. nom, *com OJ*
- 124, 13. stiats, *com OJ*
- 126-127, 16. en peccat | et si
- 129, 18. no uol deus... ges auant
- 134, 2. mantas uets de quem
- 140, 8. sech
- 143, 10. = **C**, *amb la variant aydaua*
- 149, 14. nous uolon aydar
- 158, 2. e peccadors, *com V*
- 161, 5. am mies (*com OJ*) messios (*com V*)
- 163, 7. = **C**, *però enquer, com V*
- 171, 12. coue quel, *com O*
- 180, 19. entre uos, *com V*
- 189, 8. volon... disen
- 203, 17. pensets, *com VJ*
- 207-208, 3. patrimonat | ay tota uets despes e ay tant larguegat que tuyt
- 213, 7. per que no m encolpets ans, *com C*
- 222, 12. = **C**, *però fan*
- 224, 14. nous (*com O*) deynen ueser
- 236, 5. que ho, *com O*
- 241, 8. per auentura, *com OO*
- 254-255, 1. = **C**, *però saluats (com V) amb la t puntuada*
- 271-272, 13. = **C**, *però homens i ssi matexs*
- 287-288, 8 9. uagon presicar | la fe sens por de mort e que ho saubran ffar.
- 297, 14. tota uirtut de deu quinfinitas

- 300, 15. quis, com J
- 314, 9. pogues los sarrasins adur a batiar
- 315-323, 10. = **C**, perð enquer c'om no sabria (v. 319); no porien, com O (v. 321), i porias (v. 322)
326. *El núm. 3 ha d'estar abans de qui (després d' aquels).*
- 332, 5. conuertrien, com V
- 355, 3. proysme uer, com OV
- 366, 13. c'om no sap si be se pot
- 367, 14. poriy, com OJ
- 371, 1. daço quan costumat per queus playa
- 372, 2. aylor
- 375, 4. et encara
- 385, 11. quaug... home, com OJ
- 386-387, 12. = **C**, perð auantat
- 390-391, 15. = **C**, perð se deu (v. 391), com O
- 402-403, 5. = **C**, perð si be lo sap
- 408, 8. mi fayts, com O
- 422, 4. no foren conoyxent
- 431-432, 11. = **C**, perð anans (v. 432), com O
- 433, 12. uol, com V
- 435, 14. = **C**, perð en los quals fe? no fo, com O
- 442, 1. agron màys dauiso
- 447, 5. esta raysos e no sies hirat, com O
- 449, 8. complit no [a]uen
- 453, 10. es to[o]bat? (estorbat es errada: llegiu es torbat)
- 460, 15. = **C**, perð de huy, com O
- 478, 11. uas ell, com J
- 481, 12. duyl
- 482, 13. lo laus be el assor
- 488-489, 1. e en plor | e aprendets
- 494, 5. e dol (com V) en nuyla
- 500, 8. *La sigla O rodona ha d'esser O cursiva.*
- 503, 11. seria sa merce (com **C**) senes
- 515, 2. = **C**, perð espauent, com O
- 559, non pusch
- 563, 1. cant seu fos
- 566, 3. aconortar ramon qui tan fort planyia, com O
- 569, 6. = **C**, perð nuyt, com V

- 572, 9. per cous, com O
 575-576, 11. = C, perð may estia
 577, quant cossir
 579, 13. preguen, com VJ
 582-583, 15. = C, perð eu cuyt
 584, 16. = C, perð pregue, com V
 588, 2. = C, perð deura
 602, 11. = C, perð emfants
 603, 12. = C, perð qua deu uen. *En el text, el núm. 12 ha d'estar després de ve*
 607-608, 15. = C, perð enquer (com V)... menyspresat
 610, 1. suy, com VJ
 619, 7. gita a non caler
 628, 12. el mon (com V)... suy jausens
 631, 15. e mon dol marriment, com OV
 634, 18. = C, perð home, com J
 639-640, 1-2. car poria be esser... | et que altre no sia al fayt que uos no procurats (*els mots be, no, i uos no, puntuats*)
 650, 6. = C, perð la us ay, com V
 655, ca miramar
 658, 12. possehissen (com OJ) li clergue el prelat (com O)
 662-663, 4. = C, perð gran enantiment (v. 662)
 666, 6. del qual bon disputar, com OV
 681-682, 1. = C, perð hon est anat | lo bon grat
 683, 2. = C, perð cant
 684, 3. ah, la h feta n (an), com OJ
 690-691, 7. = C, perð despler
 694, 10. senes, com O
 698, 14. pux, com V
 699, uoliets
 704, 17. fessets, com VJ
 705, 1. ay, com O
 706, 2. cantés e parlés, com V
 707, 3. nou ay
 709, 5. seu (com O) i estich (com C)
 716, 9. dison, com OV
 720, 12. e lo be cauets fayt per uergonyal
 723, 14. = C, perð por

728-729, 16. = c, perð enquer, com V

734, 3. = c, perð quab, com J

736, 4. anys propaus

738, 6. hi faça (com O)... prepaus que entengués (com c).

Manquen també els dos versos següents. (El primer eutengués de la nota, es errada: corregiu entengués).

747, 11. = c, perð xristiantat

756, 4. a ques (com O) tornats

759-760, 6. = c, perð ne la sua, com O

765, 9. pus quel mon fo, com O

768, 11. tots son, com VJ

769, 12. jaus hay, com O

770, 13. seruir honrar, com O

775, 1. = c, perð e per ço

776, 2. = c, (llicó del text), perð abissar, com O

781, 6. preseren, com O

785, 8. se sguarderon

786-788, 9-10. e ab lo ginoyl ficat | cascu senyet a laltre e puis agraciat | lo hus parti.

789, 11. may, com OV

791, 12. e [cant] la hu del altre se fo hun pauch

795, 16. et enquer

796-797, 1. juntes genoylan | ab gran çel

805, 7. cant... remembret

806, 8. tabutxat, com V

809, 11. juntes jonoylat

816, 15. = c, perð pauch auantat

821, 2. metra, com VJ

824, hi agon

Expliciç. ffo ffet a gloria e a lahor de nostre senyor deu en lany MCCC1xxxxv (la tercera C raspada)

TAULA

	<u>Pàgines</u>
Pròleg	vii
Notícies preliminars	xxiii
<i>Lògica del Gatzel</i>	3
<i>Lo peccat d'Adam</i>	65
<i>Cent noms de Deus</i>	
Taula de rúbriques	77
Pròleg.	79
Text	82
<i>Hores de nostra dona Santa Maria</i>	173
De Matines	175
De Prima	178
De Tercia.	181
De Migdia	185
De Nona	188
De Vespres	191
De Completa.	195
<i>Plant de la Verge</i>	201
<i>Desconort</i>	219
<i>Del Cant de Ramon</i>	257
<i>Dictat de Ramon</i>	265
<i>Coment del Dictat</i>	277
<i>Apèndix al Desconort</i>	325

TAVLA

100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150

✧ S'acabà d'estampar aquest volum, primer
de *Rims* de Ramon Lull, dia XVII d'abril de
MCMXXXVI

BINDING SECT. MAY 23 1967

B
765
L8
1906
v.19

Lull, Ramón
Obres de Ramon Lull

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
